

UNIwersytet PEDAGOGICZNY
im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

Instytut Nauk o Bezpieczeństwie

Sylwia Poparda

Polityka bezpieczeństwa państwa a Strategie Bezpieczeństwa Narodowego
Rzeczypospolitej Polskiej w kontekście napływu imigrantów w latach
2004 – 2021

Praca doktorska napisana pod kierunkiem

dr hab. Małgorzaty Winiarczyk – Kossakowskiej prof. UP

Promotor

prof. dr hab. Olgi Wasiuty

Promotor pomocniczy

Kraków 2022

Składam serdeczne podziękowania Promotorowi mojej pracy - Pani prof. dr hab. Małgorzacie Winiarczyk - Kossakowskiej za nieocenioną pomoc i opiekę w realizacji rozprawy doktorskiej. Cierpliwość i zaangażowanie Pani Profesor oraz mobilizowanie mnie do pracy, stworzyły znakomite warunki, w których mogłam rozwijać się naukowo.

Spis treści

Wstęp	4
Rozdział I. Bezpieczeństwo narodowe – implikacje teoretyczne	15
1.1. Bezpieczeństwo narodowe jako jeden z rodzajów bezpieczeństwa.....	15
1.2. Rodzaje bezpieczeństwa narodowego	28
1.3. Współczesne uwarunkowania bezpieczeństwa narodowego Polski	52
Rozdział II. Migracja i imigracja: przyczyny, główne kierunki, skutki społeczne i ekonomiczne, polskie i unijne ustawodawstwo.....	76
2.1. Przyczyny migracji i imigracji.....	76
2.2. Główne kierunki współczesnych imigracji.....	88
2.3. Skutki społeczne i ekonomiczne ruchów imigracyjnych	125
2.4. Polskie i unijne ustawodawstwo odnoszące się do imigracji	139
Rozdział III. Warunki i zasady pobytu cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.....	163
3.1. Legalna imigracja i ochrona cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.....	163
3.2. Nielegalna imigracja.....	209
Rozdział IV. Strategie Bezpieczeństwa Narodowego RP	227
4.1. Pojęcie strategii	227
4.2. Tło historyczne.....	232
4.3. Strategie Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r., 2014 r., 2020 r.....	246
4.4. Rekomendacje na przyszłość	286
Zakończenie	299
Bibliografia	306
Spis tabel i ikonografik.....	334
Wykaz tabel.....	334
Wykaz ikonografik.....	337
Załączniki.....	338

Wstęp

Przemieszczanie się ludności jest zjawiskiem powszechnym, trwającym od najdawniejszych czasów a zapewnienie bezpieczeństwa państwa i jego obywateli jest nadrzędnym zadaniem każdego kraju.

Na przestrzeni lat zmieniała się jedynie częstotliwość zjawiska imigracji, występowały wydarzenia, w wyniku których następował gwałtowny wzrost tego zjawiska. Takim przykładem była m.in. II wojna światowa i konflikt na Bliskim Wschodzie.

Pod wpływem zmieniającego się środowiska bezpieczeństwa i dynamiki zmian zachodzących na świecie, pojęcie bezpieczeństwa ewaluowało i z czasem jego rozumienie zostało rozszerzone również na kwestie pozamilitarne. W literaturze przedmiotu środowisko bezpieczeństwa rozumiane jest jako „zewnątrzne i wewnętrzne, militarne i niemilitarne (cywilne) warunki bezpieczeństwa (warunki realizacji interesów danego podmiotu w dziedzinie bezpieczeństwa i osiągnięcia ustalonych przezeń celów w tym zakresie), charakteryzowane przy pomocy takich kategorii, jak: wyzwania, szanse, ryzyka i zagrożenia”¹. Są to wszystkie uwarunkowania bezpieczeństwa w zakresie wyzwań, szans, ryzyka i zagrożenia. Środowisko bezpieczeństwa jest rozpatrywane w kategorii pozycji danego podmiotu w stosunkach międzynarodowych².

Na przełomie XX i XXI wieku zainteresowanie międzynarodowymi imigracjami znacznie wzrosło. W tym okresie zaczęły pojawiać się imigracje ludności na dużą, niespotykaną dotąd skalę. XXI wiek jest czasem dynamicznych zmian na świecie w zakresie środowiska bezpieczeństwa. Zachodzące zmiany spowodowały przemiany w wielu sferach życia współczesnych społeczeństw. Kluczowe zmiany dotyczyły m.in. zwiększenia na arenie międzynarodowej znaczenia podmiotów ponadnarodowych, takich jak: NATO czy Unia Europejska. W XXI wieku pojawiły się nowe zagrożenia dla środowiska bezpieczeństwa a wśród nich m.in. terroryzm międzynarodowy. Pojawiły się też konflikty zbrojne toczące się na pograniczu UE i NATO. Przełom XX i XXI wieku charakteryzował się wieloma konfliktami zbrojnymi oraz zmianami w środowisku międzynarodowym. Był to intensywny czas zmian również dla naszego państwa.

¹(Mini)Słownik BBN: Propozycje nowych terminów z dziedziny bezpieczeństwa, <https://www.bbn.gov.pl/pl/bezpieczenstwo-narodowe/minislownik-bbn-propozy/6035,minislownik-bbn-propozycje-nowych-terminow-z-dziedziny-bezpieczenstwa.html> [dostęp 28.04.2021].

²J. Stańczyk, *Środowisko bezpieczeństwa państwa w ujęciu międzynarodowym*, Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego 2018, vol. 12, nr 2.

W pracy skupiałam się na procesie napływu imigrantów do Polski i polityce bezpieczeństwa realizowanej w tym kontekście przez państwo polskie. Intersujące dla badanego tematu są zmiany w 1989 r., które stanowiły dla imigracji pewien kontekst. Przemiany budujące współczesną imigrację zaczęły się w roku 1989 r. i stanowiły podstawę do następnych zmian, kiedy to po raz pierwszy, od zakończenia II wojny światowej odbyły się wolne wybory w naszym państwie. Kolejne zmiany nastąpiły w latach 90-tych wraz z procesem prowadzącym do przystąpienia Polski do NATO. Następne zmiany to proces akcesyjny i przystąpienie Polski do UE w 2004 r. oraz przystąpienie do Strefy z Schengen w 2007 r., co było związane z otwarciem granic wewnątrz UE i swobodą przemieszczania się. Wraz z przystąpieniem Polski do Strefy z Schengen i swobodą przemieszczania się obywateli Polski pomiędzy mieszkańcami państw członkowskich obszaru nastąpiło otwarcie rynku pracy, towarów i usług państw unijnych. W 2004 r. dla państw, które do Unii Europejskiej przystąpiły w tym roku rynek pracy otworzyły: Wielka Brytania, Irlandia i Szwecja. W 2006 r. rynek pracy dla Polaków otworzyły: Hiszpania, Grecja, Finlandia, Portugalia, Włochy³. W następnych latach kolejne państwa UE za wyjątkiem Niemiec i Austrii, które dały 7 lat karencji.

Tematem pracy jest „Polityka bezpieczeństwa państwa a Strategie Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej w kontekście napływu imigrantów w latach 2004 – 2021”, który obejmuje tematykę dyscypliny naukowe takie jak: nauki o bezpieczeństwie, nauki o polityce, nauki prawne, demografia. Powyższe kwestie powiązane z polityką bezpieczeństwa narodowego, imigracją i statusem cudzoziemców oraz Strategiami Bezpieczeństwa Narodowego RP znajdują się obecnie w obszarze moich zainteresowań.

W 2018 r. wydałam publikację pod tytułem „Masowe przemieszczanie się ludności a bezpieczeństwo Polski i innych państw Unii Europejskiej na początku XXI wieku Wybrane problemy”⁴. Monografia obejmuje takie zagadnienia, jak: bezpieczeństwo i jego istota, zjawisko współczesnych migracji, pojmowanie bezpieczeństwa w państwach Unii Europejskiej, podmioty Unii Europejskiej zajmujące się kwestiami migracji, uregulowania prawne w zakresie migracji UE, NATO, OBWE, ONZ, terroryzm jako zjawisko zagrażające bezpieczeństwu współczesnego świata. W książce uwzględniłam kontekst europejski, a w pracy doktorskiej skupiałam się na kontekście polskim.

³L. Wojnicz, *Przyczyny migracji Polaków w Unii Europejskiej po 1 maja 2004 roku*, „Przyszłość demograficzna Polski” 38, nr 3, 2016, s. 131 - 147.

⁴S. Sławińska, *Masowe przemieszczanie się ludności, a bezpieczeństwo Polski i innych państw Unii Europejskiej na początku XXI wieku. Wybrane problemy*, Wydawnictwo Sztafeta, Kraków- Stalowa Wola 2018.

W pracy skoncentrowałam się na latach 2004 – 2021. Po pierwsze ze względu na bardzo duże nasilenie zjawiska imigracji. Imigracje są zjawiskiem nadal utrzymującym się. Po drugie w 2004 r. Polska stała się członkiem Unii Europejskiej⁵ i od tego czasu zaczęła podlegać prawu unijnemu. W roku 2021 zostały zakończone moje badania do pracy doktorskiej, a rok wcześniej została przyjęta Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2020 r. Jednak ramy czasowe trwania zjawiska imigracji i moment zakończenia nie są znane dlatego postanowiłam pracę uzupełnić o kwestie dotyczące 2021 r. Zdaję sobie sprawę, że temat nie jest zamknięty i będzie wymagał dalszej analizy. Przy zakończeniu prac nad dysertacją zjawisko imigracji nasiliło się i stało się medialne. Od wschodniej granicy Polski z Republiką Białorusi do naszego kraju zaczęli przybywać imigranci głównie z Afganistanu. W dużej mierze jest to spowodowane sytuacją panującą w Afganistanie m.in. wycofaniem się wojsk sojuszniczych oraz przejęciem władzy przez talibów.

W pracy korzystałam z metod, które również są wykorzystywane w badaniach już realizowanych, co ma odzwierciedlenie w literaturze przedmiotu, w której dominującymi metodami badań są: metoda analizy dokumentów oficjalnych, metoda komparatystyczna, przegląd literatury przedmiotu, metoda ilościowa – statystyka opisowa. Stąd decyzja o uzupełnieniu swojej pracy o metodę jakościową. Brakuje literatury, w której zastosowana byłaby metoda jakościowa – wywiady eksperckie. W polskiej literaturze znajdują się publikacje z zakresu bezpieczeństwa, imigracji np. Paweł Lubiewski, *Nielegalna imigracja zagrożenia bezpieczeństwa część 1*, Szczytno 2016, Paweł Łabuz, Irena Malinowska, Mariusz Michalski, Tomasz Safjański (red.), *Nielegalna imigracja w aspekcie kryminalistycznym kryminologicznym i bezpieczeństwa państwa*, Difin, Warszawa 2018 oraz bezpieczeństwa i Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP np. Stanisław Koziej, Adam Brzozowski *25 lat polskiej strategii bezpieczeństwa*, kwartalnik „Bezpieczeństwo Narodowe nr 30”, Witold Pokruszyński, *Polityka a Strategia bezpieczeństwa*, Wydawnictwo WSGE, Józefów 2011 oraz publikacje na temat imigracji, bezpieczeństwa oraz Strategii. Publikacji omawiających wszystkie te tematy jednak jest niewiele i są one fragmentaryczne w stosunku do szerokiego ujęcia tematu. Istnieją również monografie, dotyczące pojedynczych zagadnień, takich jak: bezpieczeństwo, imigracje albo Strategie Bezpieczeństwa Narodowego RP. Są też takie publikacje, które omawiają temat bezpieczeństwa i imigracji albo bezpieczeństwa i Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP. Brakuje jednej spójnej pracy, która omawiałaby te trzy zagadnienia. Brakuje również prac, które byłyby pisane z perspektywy politologii

⁵M. Wojcieszak, *Zestawienie najważniejszych informacji*, Materiały merytoryczne do debaty na temat bilansu korzyści i kosztów członkostwa Polski w Unii Europejskiej, Parlament Europejski.

i politologów i zawierałyby całość tematu. Jednak do najważniejszych publikacji z tego zakresu jakie już się ukazały można zaliczyć prace: Włodzimierza Fehlera, Krzysztofa Cebuli, Renaty Podgórzeńskiej⁶, Małgorzaty Czuryk, Katarzyny Dunaj, Mirosława Karpiuka, Krzysztofa Prokopa⁷, Jerzego Pawła Gieorgica⁸, Wojciecha Gizickiego⁹, Stanisława Kozieja¹⁰. Spośród różnej literatury rozproszonej po monografiach oraz czasopismach i periodykach wyróżniłam te, które pomocne były do pisania niniejszej pracy. Są to m.in. publikacje: Waldemara Kitlera¹¹, Stanisława Kozieja¹², Adama Brzozowskiego¹³, Ryszarda Zięby¹⁴, M. Dahla, A. Dziudzika¹⁵, W. Danilewicz¹⁶, P. Dobrowolskiej¹⁷, K. Głębickiej¹⁸.

W tym kontekście główny problem badawczy niniejszej pracy sprowadza się do postawienia następującego pytania: jakie były kluczowe cele polityki bezpieczeństwa państwa polskiego w odpowiedzi na wyzwania wynikające z napływem imigrantów i uchodźców do Polski w latach 2004 – 2021.

Celem badawczym jest określenie na ile Strategie Bezpieczeństwa Narodowego RP odnoszą się do imigracji i realizują cele w tej kwestii. Celem pracy jest również wskazanie ważnych rekomendacji i wniosków do prac nad następnymi Strategiami Bezpieczeństwa Narodowego RP.

Moja praca doktorska ma za zadanie zweryfikowanie hipotezy badawczej, że zmiany w polityce bezpieczeństwa państwa polskiego w latach 2004 – 2021 doprowadziły do wprowadzenia przepisów wspierających imigrację z krajów bliskich kulturowo.

⁶W. Fehler, K. Cebul, R. Podgórzeńska, *Migracje jako wyzwanie dla Unii Europejskiej i wybranych państw członkowskich*, Wydawnictwo DIFIN, Warszawa 2017.

⁷M. Czuryk, K. Dunaj, M. Karpiuk, K. Prokop, *Bezpieczeństwo państwa zagadnienia prawne i administracyjne*, Wydział Prawa i Administracji UWM, Olsztyn 2016.

⁸J. P. Gieorgica, *Polskie migracje w świetle procesów globalnych*, Wydawnictwo PRESSCOM, Wrocław 2018.

⁹W. Gizicki, *Od układu do paktu. (R)ewolucyjna zmiana w polityce bezpieczeństwa Polski*, Wydawnictwo ELPIL, Lublin 2011.

¹⁰S. Koziej, *Ewolucja bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej w latach dziewięćdziesiątych XX wieku*, skrypt internetowy, Warszawa 2008.

¹¹W. Kitler, *Bezpieczeństwo narodowe. Podstawowe kategorie, dylematy pojęciowe i próba systematyzacji*, Zeszyt Problematyczny nr 1 (61) 2010.

¹²S. Koziej, *Bezpieczeństwo: istota, podstawowe kategorie i historyczna ewolucja, Polityczno – Strategiczne aspekty bezpieczeństwa*, Bezpieczeństwo Narodowe II – 2011/18.

¹³S. Koziej, A. Brzozowski, *25 lat polskiej strategii bezpieczeństwa*, Bezpieczeństwo Narodowe 2014/III.

¹⁴R. Zięba, *Teoria ogólna bezpieczeństwa państwa w stosunkach międzynarodowych*, [w:] *Stosunki międzynarodowe w XXI wieku. Księga jubileuszowa z okazji 30-lecia Instytutu Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego*, Wydawnictwo naukowe Scholar, Warszawa 2006.

¹⁵M. Dahl, A. Dziudzik, *Państwa Unii Europejskiej wobec kryzysu imigracyjnego z 2015 roku*, „Unia Europejska.pl”, 2017, nr 3/244.

¹⁶W. Danilewicz, *Migracje jako źródło refleksji i dylematów rodzin rozłączonych przestrzennie*, [w:] *Studia Migracyjne – Przegląd Polonijny R.XXXVIII/1*.

¹⁷P. Dobrowolska, *Wpływ migracji społecznych na polski rynek pracy*, Rynek – Społeczeństwo - Kultura, nr 3 P, 2016.

¹⁸K. Głębicka, *Przerzut migrantów jako nowa forma międzynarodowych wędrówek ludności w Polsce* [w:] K. Głębicka, T. Halik, A. Sawicka, *Studia nad przerzutem migrantów*, Instytut Studiów Społecznych UW, Ośrodek Badań nad Migracjami, Warszawa 1999.

Ze względu na tematykę pracy ważne jest zestawienie Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r., 2014 r., 2020 r. ze statystykami dotyczącymi imigracji i opiniami respondentów na temat imigracji, celów polityki bezpieczeństwa państwa polskiego oraz zapisów Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP i w tym zakresie będą realizowane badania.

Poszukiwałam odpowiedzi na następujące pytania badawcze, które dotyczą okresu 2004 – 2021:

1. Jaka była skala napływu imigrantów do Polski i jak to zjawisko wpłynęło na politykę bezpieczeństwa państwa?
2. Jak ilościowo kształtował się napływ imigrantów w poszczególnych latach a jak kształtowała się ilość aktów prawnych?
3. Jakie z perspektywy celów polityki bezpieczeństwa państwa polskiego wyzwania/zagrożenia i szanse definiują dokumenty i respondenci?
4. W jaki sposób polityka bezpieczeństwa państwa polskiego reagowała na występujące wyzwania wynikające z napływem imigrantów?
5. Jakie były kierunki zmian polityki bezpieczeństwa państwa polskiego w kontekście napływu imigrantów?
6. Na ile zmiany przepisów prawnych dotyczyły zjawiska imigracji a na ile konkretnych grup imigrantów?
7. Jak zmiany polityki bezpieczeństwa państwa polskiego w badanym okresie są postrzegane przez respondentów?
8. Jakie można zidentyfikować/wyodrębnić cele polityki bezpieczeństwa państwa polskiego w dokumentach, a jakie w opiniach respondentów?
9. Jakie były największe wyzwania/zagrożenia, z którymi polityka bezpieczeństwa państwa polskiego musiała sobie poradzić?
10. Jakie były efektywne działania realizacji polityki bezpieczeństwa państwa polskiego i jakich działań zabrakło według respondentów?

Głównym pytaniem badawczym w pracy jest: Jak na podstawie doświadczeń można dać rekomendacje na przyszłość dotyczące celów polityki bezpieczeństwa państwa polskiego?

Odpowiadając na pytania badawcze podjęłam decyzję o zastosowaniu kilku metod badań z obszaru nauk społecznych i prawnych:

1. Przegląd literatury przedmiotu
2. Analiza dokumentów oficjalnych – aktów prawnych i Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP
3. Analiza komparatystyczna

4. Metoda ilościowa – statystyka opisowa
5. Metoda jakościowa – wywiady eksperckie

Przygotowania rozprawy doktorskiej rozpoczęłam od analizy literatury przedmiotu czyli analizy literatury z zakresu bezpieczeństwa państwa, imigracji, polskiego ustawodawstwa z zakresu bezpieczeństwa i imigracji oraz analizy Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP.

Kolejną metodą, którą zastosowałam jest metoda analizy dokumentów oficjalnych. Jest to dokonanie interpretacji treści dokumentów¹⁹. Metodę zastosowałam do analizy najważniejszych ze względu na problematykę dokumentów, takich jak: ustaw i innych aktów prawnych, dotyczących imigracji w tym m.in. *Konstytucji RP*²⁰, *ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach*²¹, *ustawy z dnia 7 września 2007 r. o Karcie Polaka*²², *ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzieleniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej*²³, innych ustaw, rozporządzeń dotyczących imigracji, umów, Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z lat: 2007, 2014, 2020 oraz przepisów prawa międzynarodowego dotyczących opisywanej problematyki.

Dla wskazania podobieństw i różnic między celami polityki bezpieczeństwa państwa polskiego zawartymi w Strategiach Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r., 2014 r., 2020 r. zastosowałam metodę analizy komparatystycznej, mającą na celu wskazanie podobieństw i odmienności oraz porównania aktów prawnych²⁴. Metoda ta obejmuje gromadzenie i studiowanie aktów prawnych. Została wykorzystana przy porównaniu ważnych ze względu na problematykę pracy elementów Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r., 2014 r., 2020 r. Analizę przeprowadziłam z wykorzystaniem ilościowej analizy treści i sporządziłam zestawienie tabelaryczne celów Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP oraz poszukiwałam tych tematów we wszystkich Strategiach Bezpieczeństwa Narodowego RP. Wykorzystałam elementy ilościowej analizy treści.

Za wskaźniki działań polityki bezpieczeństwa państwa polskiego uznałam działania, które jak wskazuje literatura przedmiotu można uznać za przejaw aktywności na rzecz przeciwdziałania.

¹⁹J. Apanowicz, *Metodologiczne elementy procesu poznania naukowego w teorii organizacji i zarządzania*, Wydawnictwo Diecezji Peplińskiej „BERNARDINUM”, Gdynia 2000, s. 43.

²⁰Dz. U. 1997, Nr 78, poz. 483.

²¹Dz. U. 2013, poz. 1650 z późn. zm.

²²Dz. U. 2007, Nr 180, poz. 1280 z późn. zm.

²³Dz. U. 2003, Nr 128, poz. 1176 z późn. zm.

²⁴R. Tokarczyk, *Komparatystyka prawnicza*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2008, s. 244.

Zastosowałam arkusz porównujący, takie wymiary jak: opinie współtwórców Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP na temat postrzegania imigracji, konsekwencji tego zjawiska dla państwa polskiego, zapisów poszczególnych Strategii z 2007 r., 2014 r., 2020 r.

Następnym etapem badań była analiza ilościowa. Zebranie oraz analiza dostępnych zastanych publicznych danych statystycznych. Statystyka opisowa służyła mi do wnioskowania o skali, charakterystyce, a także wyciągnięcia podstawowych wniosków dotyczących imigracji, zapisów Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP, celów polityki bezpieczeństwa²⁵. W celu uzyskania przejrzystego obrazu imigracji w Polsce zgromadzone publiczne dane statystyczne przedstawiłam w tabelach.

W ostatniej fazie badań zastosowałam podejście jakościowe, metodę wywiadu eksperckiego. Metoda wywiadu eksperckiego została wykorzystywana jako element uzupełnienia dla badań ilościowych. Stosuje się ją, gdy dany problem wymaga głębszego poznania poglądów oraz postaw badanego²⁶. Specyfiką tego wywiadu jest realizacja go z ekspertami w danej dziedzinie, osobami decyzyjnymi, trudnodostępnyimi respondentami, którzy mają specjalistyczną wiedzę z badanego obszaru²⁷. Wywiad umożliwił mi uzupełnienie danych empirycznych o nieuchwytny element oceny i interpretacji zachodzących zmian w polityce bezpieczeństwa w oparciu o opinie współtwórców Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP. Pomocny był mi także w uzupełnieniu wniosków z wcześniejszych analiz o rekomendacje i sugestie posiadających doświadczenie strategów i pełniejsze zrozumienie zapisów aktów prawnych.

Technikami badawczymi wykorzystanymi w pracy są: wywiady eksperckie, analiza treści²⁸, graficzne przedstawianie danych²⁹, zaś narzędziami badawczymi wykorzystanymi w pracy są: scenariusz wywiadu, badanie dokumentów³⁰.

W niniejszej pracy doktorskiej uzupełniłam analizę Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP pod kątem celów, wyzwań i zagrożeń dla polityki bezpieczeństwa narodowego wynikających z napływu imigrantów opiniami respondentów, biorących udział w tworzeniu Strategii z 2007 r., 2014 r. oraz 2020 r. Jest to ważne ze względu na wiedzę

²⁵<https://asystaekspiercka.pl/statystyki-opisowe.html> [dostęp 30.04.2021].

²⁶M. Nicpoń, R. Marzęcki, *Pogłębiony wywiad indywidualny w badaniach politologicznych, Przeszłość-Teraźniejszość-Przyszłość. Problemy badawcze młodych politologów*, Kraków 2010, s. 245-252.

²⁷J. R. Stempień, W. A. Rostocki, *Wywiady eksperckie i wywiady delfickie w socjologii – możliwości i konsekwencje wykorzystania. Przykłady doświadczeń badawczych*, Przegląd Socjologiczny 2013/62, s. 87-100.

²⁸J. Apanowicz, *Metodologia ogólna*, Wydawnictwo Diecezji Pelplińskiej „Bernardinum”, Pelplin 2002, s. 80.

²⁹T. Pilch, *Zasady badań pedagogicznych: strategie ilościowe i jakościowe*, Wydawnictwo Żak, Warszawa 2001, s. 102.

³⁰J. Apanowicz, *Metodologiczne uwarunkowania pracy naukowej*, Wydawnictwo Difin Sp. z o. o., Warszawa 2005, s. 55.

respondentów w dziedzinie bezpieczeństwa narodowego oraz ich doświadczenia zawodowe. Może też spowodować konsekwencje dla polityki bezpieczeństwa, określenie jej słabych i mocnych stron.

W ramach badań przeprowadziłam wywiady ze współtwórcami Strategii z 2007 r., z 2014 r., z 2020 r. Opinie respondentów porównałam z zapisami Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP. W okresie od lutego do kwietnia 2021 r. przeprowadziłam osiem wywiadów ze współtwórcami Strategii z 2007 r., z 2014 r., z 2020 r., profesorami, generałami, ekspertami, byłymi ministrami, analitykami ds. bezpieczeństwa, byłym szefem Biura Bezpieczeństwa Narodowego. W trakcie przygotowań rozprawy doktorskiej nawiązałam kontakt z Biurem Bezpieczeństwa Narodowego, co było mi pomocne w dotarciu do respondentów, którzy współtworzyli powyższe Strategie.

Zastosowałam dobór celowy respondentów. Starałam się, aby respondenci w miarę równo reprezentowali wszystkie analizowane Strategie. Jednak ze względu na trudności w skontaktowaniu się udało mi się dotrzeć do największej liczby respondentów współtwórców Strategii z 2014 r. Trudność sprawiło mi dotarcie do respondentów współtwórców Strategii z 2020 r. Udało mi się dotrzeć do niektórych respondentów współtwórców Strategii z 2007 r. oraz z 2020 r. Skontaktowałam się z Departamentem Strategii i Planowania Obronnego Ministerstwa Obrony Narodowej w celu uzyskania kontaktów do respondentów, którzy współtworzyli Strategie Bezpieczeństwa Narodowego RP w latach 2007-2020. Uzyskałam odmowę udzielenia informacji. Wywiady z respondentami realizowałam przez platformę internetową - Ms Teams (online) lub rozmowę telefoniczną. Wywiady przeprowadziłam w oparciu o scenariusz wywiadu, który stanowi aneks do niniejszej pracy. Czterech respondentów jako formę wywiadu wybrało udzielenie odpowiedzi na przesłane drogą mailową, w formie pisemnej pytania. Realizowane wywiady trwały od 60 min. do 100 min. Zebrane dane podlegały transkrypcji i dane tekstowe podlegały analizie³¹.

Każdy z przeprowadzonych przeze mnie wywiadów odbył się w bardzo dobrej atmosferze. Respondenci byli zainteresowani tematem moich badań i bardzo często wyczerpująco odpowiadali na pytania. Mimo wstępnej zgody dwa wywiady nie odbyły się.

Ze względu na to, że respondenci są trudno dostępni niektórym z nich zadałam tylko kilka pytań, które uznałam za najistotniejsze z punktu widzenia pracy doktorskiej.

³¹J. W. Creswell, *Projektowanie badań naukowych Metody jakościowe, ilościowe i mieszane*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2013, s. 208.

Transkrypcje były analizowane w następujący sposób: po zakodowaniu odpowiedzi na pytania badawcze szukałam różnic i podobieństw w wypowiedziach współtwórców Strategii. Zakres wywiadów obejmował swoim obszarem postawione w pracy pytania badawcze. Analizie poddałam przypadki odchyień lub anomalii, w tym przypadku były to odmienne opinie respondentów³².

Żeby uzyskać wystarczającą ilość informacji użyłam triangulacji źródeł i technik pozwalających na uzyskanie pełniejszej odpowiedzi na pytania badawcze. Kontekst opisowy i prawny, oddający uwarunkowania i realne działania władzy wykonawczej i ustawodawczej dotyczące cudzoziemców zostały skonfrontowane z opiniami ekspertów oraz z danymi statystycznymi.

W pracy dla pełnego zrozumienia zjawisk imigracyjnych wpływających na politykę bezpieczeństwa przedstawiłam przyczyny, przebieg i skutki ruchów imigracyjnych oraz działań dotyczących analizy, planowania i konstruowania zmian przepisów prawnych. Były to działania takie jak: m.in. tworzenie ośrodków dla imigrantów (tj. otwartych ośrodków dla cudzoziemców, ośrodków strzeżonych zamkniętych) oraz pomoc dla imigrantów (poprzez udzielanie schronienia, wyżywienia, opieki medycznej, opieki psychologicznej, dostęp do rynków pracy, pomoc socjalną, aktywizację społeczną)³³. W pracy przedstawiłam aktywności na rzecz przeciwdziałania negatywnym skutkom imigracji.

Na podstawie przeglądu literatury przedmiotu dla usprawnienia analizy i wnioskowania z istniejących publikacji, materiałów i opracowań jako podstawowe przyjąłam pojęcie *polityki bezpieczeństwa* rozumiane jako „polityka państwa na rzecz bezpieczeństwa powinna cechować się działaniami na rzecz uprzedzenia negatywnych zjawisk, powstawania zagrożeń chronionych wartości”³⁴, które według mnie najbardziej odpowiada tematyce pracy. Ponadto „politykę bezpieczeństwa narodowego stanowi celowa i zorganizowana działalność kompetentnych organów państwa, zmierzająca do stałego zapewnienia bezpieczeństwa narodowego, a także współdziałania państwa w tworzeniu bezpieczeństwa międzynarodowego”³⁵. Według polskiego politologa Ryszarda Zięby na politykę bezpieczeństwa państwa polskiego w głównej mierze składają się związki pomiędzy polityką zagraniczną, polityką bezpieczeństwa oraz polityką obroną. Przedmiotem badań są cele polityki bezpieczeństwa państwa polskiego. Polityka bezpieczeństwa jest

³²D. Silverman, *Prowadzenie badań jakościowych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009, s. 264.

³³<https://udsc.gov.pl/uchodzczy-2/pomoc-socjalna/system-pomocy-socjalnej/rodzaje-przyznawanej-pomocy/> [dostęp 27.04.2021].

³⁴D. B. Bobrow, E. Haliżak, R. Zięba, *Kategoria bezpieczeństwa w nauce o stosunkach międzynarodowych*, [w:] R. Zięba, *Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe u schyłku XX wieku...*, op. cit., s. 3 - 6.

³⁵R. Zięba, *Leksykon pokoju*, Krajowa Akademia Wydawnicza, Warszawa 1987.

związana z ochroną zapewnienia istnienia, przetrwania, szans rozwoju państwa i wszystkich jego podmiotów. Głównym celem polityki bezpieczeństwa państwa polskiego jest zagwarantowanie ciągłości istnienia i funkcjonowania narodu i państwa. Do szczegółowych celów polityki bezpieczeństwa państwa polskiego zalicza się: przetrwanie ludności i kultury, zachowanie stanu posiadania terytorialnego, zapewnienie samostanowienia państwa i jego samodzielności politycznej, niezakłócone działanie administracji państwowej i równowaga wewnątrz państwa oraz różne działania podnoszące poziom życia obywateli (zrównoważony rozwój społeczeństwa, gospodarki i środowiska)³⁶. Cele polityki bezpieczeństwa państwa polskiego opisałam po to żeby zidentyfikować najważniejsze cele ze względu na wyzwania wynikające z napływu imigrantów do Polski.

Z literatury przedmiotu można wywnioskować, że *migracja* jest to zmiana miejsca zamieszkania. *Imigracja* jest to przyjazd z zagranicy, zaś *emigracja* jest to wyjazd za granicę i opuszczenie dotychczasowego miejsca zamieszkania. Imigracja jest to odwrotność emigracji. Ze względu na wzrost osób przyjeżdżających do Polski z Ukrainy i Białorusi postanowiłam w pracy skupić się na zjawisku imigracji ze Wschodu³⁷.

W dysertacji zastosowałam następujący układ pracy zawierający cztery rozdziały poprzedzone wstępem, a zakończone podsumowaniem, bibliografią oraz wykazem tabel, ikonografią.

W pierwszym rozdziale *Bezpieczeństwo narodowe – implikacje teoretyczne* omówiłam problematykę, dotyczącą bezpieczeństwa narodowego. Jest to część wprowadzająca. Stanowi fundament teoretyczny pracy. W tym rozdziale zawarte są, takie zagadnienia jak: pojęcie bezpieczeństwa, rodzaje bezpieczeństwa, ujęcie bezpieczeństwa narodowego, na które składa się: bezpieczeństwo wewnętrzne oraz bezpieczeństwo zewnętrzne. Przystawione są także kategorie bezpieczeństwa, rodzaje bezpieczeństwa narodowego oraz współczesne uwarunkowania bezpieczeństwa narodowego Polski.

W drugim rozdziale *Migracja i imigracja: przyczyny, główne kierunki, skutki społeczne i ekonomiczne, polskie ustawodawstwo* wyeksponowałam podstawowy podział i główne kierunki imigracji w latach 2004-2021. Przedstawiłam przyczyny i skutki społeczne ruchów imigracyjnych w badanym okresie. Imigracje powodują skutki zarówno dla państwa przyjmującego, jak i państwa, z którego imigrant przyjechał. Jak każde zjawisko powoduje

³⁶R. Zięba, J. Zając, *Budowa zintegrowanego systemu bezpieczeństwa narodowego Polski Ekspertyza*, BBN, Warszawa 2010, s. 31.

³⁷Z. Kwaczyńska-Butrym, *Migracje. Wybrane zagadnienia*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej, Lublin 2009, s. 16 - 17.

korzyści i straty. Przybliżyłam podstawowy podział migracji oraz polskie ustawodawstwo dotyczące imigracji.

W rozdziale trzecim *Warunki i zasady pobytu cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej* omówiłam politykę azylową i migracyjną. Przeanalizowałam pojęcie azylu, wskazałam różnice między imigracją legalną a nielegalną oraz zagadnienia związane z przeciwdziałaniem imigracji nielegalnej. W tym rozdziale przedstawiłam także korzyści i straty wynikające z imigracji. Omówiłam też zjawisko imigracji jako zagrożenia kulturowego czy szansy na poprawę niżu demograficznego. Imigracje mogą być zarówno szansą, jak i zagrożeniem. Opisałam warunki, jakie należy spełnić w celu otrzymania Karty Polaka oraz najważniejsze zagadnienia wynikające z tego faktu. Imigracja wiąże się z poznaniem wielu kultur, ale może również powodować straty, gdyż nie wszyscy imigranci chcą się integrować w nowym środowisku. Przedstawiłam również zagadnienia dotyczące legalnej imigracji i ochrony cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

W rozdziale czwartym *Strategie Bezpieczeństwa Narodowego RP* przedstawiłam definicje pojęcia strategia oraz Strategie Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej ze szczególnym uwzględnieniem, ze względu na przedział czasowy przyjęty w pracy, Strategii z 2007 r., 2014 r., 2020 r. Jest to część dotycząca dokumentów strategicznych RP, zawierająca główne cele oraz interesy dotyczące bezpieczeństwa państwa. Na podstawie analizy wywiadów z respondentami, dokumentów, literatury przedmiotu oraz wyciągania wniosków przedstawiłam rekomendacje dotyczące polityki bezpieczeństwa państwa polskiego oraz zapisów Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP.

Praca stanowi próbę zastosowania innego podejścia do problematyki z uwzględnieniem opinii osób zaangażowanych w proces współtworzenia Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP. Dzięki temu w kolejnej części pracy mogłam wskazać rekomendacje i wskazówki do dalszego tworzenia Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP. Rozprawa doktorska może być wstępem do pogłębienia badań nad tą problematyką oraz rozszerzenia zasygnalizowanych w pracy zagadnień badawczych. Podstawowymi dokumentami dotyczącymi imigracji i cudzoziemców są akty prawa europejskiego unormowane w polskim ustawodawstwie w *ustawie z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach*³⁸ oraz w *ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP*³⁹.

³⁸Dz. U. 2013, poz. 1650 z późn. zm.

³⁹Dz. U. 2003, Nr 128, poz. 1176 z późn. zm.

Rozdział I. Bezpieczeństwo narodowe – implikacje teoretyczne

1.1. Bezpieczeństwo narodowe jako jeden z rodzajów bezpieczeństwa

Problematyka bezpieczeństwa towarzyszyła człowiekowi od zawsze. Była ważnym elementem indywidualnych jego potrzeb, a także odgrywała bardzo ważną rolę w stosunkach wewnętrznych i międzynarodowych każdego państwa. Pierwotnie bezpieczeństwo odnosiło się do indywidualnego stanu jednostki. Z czasem zaczęło być postrzegane jako zjawisko społeczne. Słownikowe wyjaśnienie terminu bezpieczeństwo określa go jako „stan niezagrożenia, spokoju”, zaś termin „bezpieczny” tłumaczy jest jako „niczym nie zagrożony”, a bycie bezpiecznym wyjaśnia się jako bycie „spokojnym, wolnym od trosk i obaw”⁴⁰.

Termin bezpieczeństwo wywodzi się z łacińskiego „sine cura = securitas”, co oznacza stan „bez pieczy”⁴¹, „bez wystarczającej ochrony”⁴², „stan dający poczucie pewności, wolny od niepokoju”⁴³. Z definicji tej można wywnioskować, że najpierw było poczucie zagrożenia a później pojawiło się poczucie, że „jest się bezpiecznym »bez pieczy« czyli bez dostatecznej ochrony”⁴⁴.

Polski politolog Ryszard Zięba definiuje bezpieczeństwo jako „pewność, będącą wynikiem niewystępowania zagrożeń i (lub) skutecznych działań w celu zapobiegania im lub ich usunięcia”⁴⁵. Podaje również, że bezpieczeństwo jest „potrzebą egzystencjalną, czyli związaną z istnieniem danego podmiotu. Potrzeba ta ma charakter złożony i obejmuje zaspokojenie takich potrzeb szczegółowych, jak: trwanie (przetrwanie/samozachowanie), całość, tożsamość (identyczność), niezależność, spokój, posiadanie oraz pewność funkcjonowania i rozwoju”⁴⁶. Określa też bezpieczeństwo „jako pewność istnienia i przetrwania, stanu posiadania oraz funkcjonowania i rozwoju podmiotu”⁴⁷. Zdaniem R. Zięby pewność to „nie tylko brak zagrożeń (ich niewystępowania lub eliminowania).

⁴⁰Słownik języka polskiego PWN, <https://sjp.pwn.pl/szukaj/bezpieczny.html> [dostęp 24.02.2021].

⁴¹R. Zięba, *Kategoria bezpieczeństwa w nauce o stosunkach międzynarodowych*, [w:] D. B. Bobrow, E. Halizak, R. Zięba (red.), *Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe u schyłku XX wieku*, Wydawnictwo naukowe Scholar, Warszawa 1997, s. 3 oraz J. Stefanowicz, *Bezpieczeństwo współczesnych państw*, Instytut Wydawniczy „Pax”, Warszawa 1984, s. 12.

⁴²W. Kopaliński, *Słownik języka polskiego*, Wydawnictwo PWN, t. I, Warszawa 1983, s. 147.

⁴³Ibidem, s. 33.

⁴⁴Ibidem, s. 12.

⁴⁵R. Zięba, *Pojęcie i istota bezpieczeństwa państwa w stosunkach międzynarodowych*, „Sprawy Międzynarodowe”, 1989, nr 10, s. 49.

⁴⁶R. Zięba, *Teoria ogólna bezpieczeństwa państwa w stosunkach międzynarodowych*, [w:] *Stosunki międzynarodowe w XXI wieku. Księga jubileuszowa z okazji 30-lecia Instytutu Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego...*, op. cit., s. 935–953.

⁴⁷Ibidem.

Powstaje ona także w efekcie kreatywnej działalności danego podmiotu i jest zmienna w czasie, czyli ma naturę procesu społecznego⁴⁸. Bezpieczeństwo to też „stabilność i harmonijność danego organizmu bądź systemu (podmiotu zbiorowego), natomiast bezpieczeństwo zewnętrzne – oznacza brak zagrożenia ze strony innych podmiotów. Łącznie oba aspekty składają się na ogólne bezpieczeństwo danego podmiotu”⁴⁹.

Były szef Biura Bezpieczeństwa Narodowego, generał Stanisław Koziej, były szef Biura Bezpieczeństwa Narodowego definiuje bezpieczeństwo „zarówno jako stan (osiągnięte poczucie bezpieczeństwa danego podmiotu), jak i proces (zapewnianie poczucia bezpieczeństwa podmiotu)”⁵⁰. Według S. Kozieja w sensie statycznym bezpieczeństwo to „stan braku zagrożeń dla podmiotu, stan spokoju, pewności (stan obiektywny i subiektywny: uświadomiony i nieuświadomiony). W sensie dynamicznym bezpieczeństwo jest to „(działanie podmiotu na rzecz bezpieczeństwa) - jako proces osiągania i utrzymywania stanu braku zagrożeń i swobody działania”⁵¹.

Ekspert z zakresu bezpieczeństwa Leszek Korzeniowski uważa, że „desygnatami zakreślającymi zawartość pojęcia bezpieczeństwo jest zbiór przeciwieństw – zagrożeń”⁵², zaś zagrożenie to „potencjalna przyczyna niepożądanego stanu”⁵³.

Bezpieczeństwo „jest zatem jedną z głównych potrzeb człowieka czymś cennym (wartościowym)”⁵⁴.

W znaczeniu ogólnym bezpieczeństwo rozumieć należy jako stan braku zagrożenia. Najdoskonalszą znaną dotąd formą ochrony potrzeb człowieka i grup społecznych w zakresie bezpieczeństwa jest państwo. Naczelnym jego celem i podstawowym interesem jest bezpieczeństwo państwa, bezpieczeństwo narodu, jest zagwarantowanie trwałości i niezależności, suwerenności, zachowanie tożsamości narodowej, przestrzeganie praw człowieka, a także realizacja potrzeb społeczeństwa i zapewnienie odpowiedniej jakości

⁴⁸Ibidem, s. 8.

⁴⁹R. Zięba, *O tożsamości nauk o bezpieczeństwie*, Zeszyty Naukowe AON nr 1(86) 2012, s. 9, oraz Ch. Bay, *Koncepcje bezpieczeństwa indywidualnego, narodowego i zbiorowego*, „Studia Nauk Politycznych”, 1989, nr 4, s. 83–91.

⁵⁰S. Koziej, *Teoria bezpieczeństwa – wykład*, Warszawa – Ursynów, 2009, s. 7, www.koziej.pl [dostęp 14.03.2021].

⁵¹Ibidem, s. 7.

⁵²L. Korzeniowski, *Obiektywne a subiektywne kategorie bezpieczeństwa narodowego*, [w:] J. Maciejewski, O. Nowak (red.) *Bezpieczeństwo narodowe a grupy dyspozycyjne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2005, s. 21.

⁵³Ibidem.

⁵⁴M. Ciszek, *Teoretyczne podstawy bezpieczeństwa państwa*, https://repozytorium.uph.edu.pl/bitstream/handle/11331/104/Doc_9.Ciszek.Teoretyczne_podstawy_bezpieczenstwa_panstwa.pdf?sequence=1 [dostęp 28.04.2021].

życia⁵⁵.

Bezpieczeństwo definiowane jest też jako stan kiedy jednostka albo państwo nie ma poczucia zagrożenia istnienia albo podstawowych interesów⁵⁶.

W ramach konceptualizacji pojęć przyjęto, że *bezpieczeństwo* to brak zagrożeń i ochrona przed nimi⁵⁷. Brak zagrożeń oznacza stabilność polityczną i ekonomiczną, stan bezpieczeństwa, sytuacje gdy w przypadku zagrożeń zewnętrznych wartości są chronione i nie zagrożone⁵⁸. Według R. Zięby bezpieczeństwo ma trzy wymiary „pierwszy to wymiar podmiotowy, czyli zagwarantowanie istnienia i przetrwania danej jednostki w społeczeństwie. Drugi to wymiar procesualny charakteryzujący się zmiennością i niestałością w czasie oraz stronniczymi i sprawiedliwymi ujęciami bezpieczeństwa. Trzeci to wymiar przedmiotowy będący pewnością stanu posiadania i wolności w rozwoju”⁵⁹. Odpowiadając na pytania badawcze wybrałam do pracy pojęcie *bezpieczeństwa* rozumiane jako wymiar procesualny charakteryzujący się zmiennością i niestałością w czasie oraz stronniczymi i sprawiedliwymi ujęciami bezpieczeństwa.

Przemiany społeczne i polityczne spowodowane wydarzeniami, jakie miały miejsce w Europie i na świecie na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX wieku, upadek bloku państw socjalistycznych oraz rozpad ZSRR, zakończenie zimnej wojny, wzrost znaczenia takich potęg gospodarczych, jak: Chiny, Indie czy Turcja także zachodzące w ostatnich latach przeobrażenia ekonomiczne i ideologiczne, rozwój nauki, techniki, szybki postęp technologiczny, globalizacja życia gospodarczego, społecznego, politycznego, miały wpływ na zmianę sytuacji geopolitycznej na świecie, zmieniły postrzeganie i spowodowały wzrost zainteresowania przedmiotem bezpieczeństwa. Zapewnienie bezpieczeństwa przybrało charakter międzynarodowy i nie jest to problem tylko jednego państwa.

Innym wydarzeniem, które zmieniło spojrzenie na bezpieczeństwo, był atak terrorystyczny na World Trade Center i Pentagon 11 września 2001 r. Jednym z największych zagrożeń dla bezpieczeństwa jest terroryzm międzynarodowy, którego podłoże stanowią przeważnie różnice kulturowe, religijne i narastające, nie rozstrzygnięte i ciągle aktualne problemy

⁵⁵M. Paździor, B. Szmulik, *Instytucje bezpieczeństwa narodowego*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2012, s. 2.

⁵⁶A. Czupryński, B. Wiśniewski, J. Zboina, *Bezpieczeństwo teoria – badania – praktyka*, Wydawnictwo CNBOP-PIB, Józefów 2015, s. 9.

⁵⁷J. Stańczyk, *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, Wydawnictwo PAN, Warszawa 1996, s. 16.

⁵⁸H. Chałupczak, *Paradygmat badawczy polityki migracyjnej państwa z perspektywy politologicznej*, [w:] M. Lesińska, B. Okólski (red.), *Współczesne polskie migracje. Strategie, skutki społeczne, reakcja państwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2013, s. 92.

⁵⁹R. Zięba, *Instytucjonalizacja bezpieczeństwa europejskiego: koncepcje–struktury–funkcjonowanie...*, op. cit., s. 30.

cywilizacyjne: napięcia, konflikty, wojny, a także dysproporcje w rozwoju ekonomicznym, nierówności społeczne czy degradacja środowiska.

Negatywnymi zjawiskami, które mogą spowodować wzrost zagrożenia bezpieczeństwa dla Europy i niektórych jej państw są m.in.: niestabilna sytuacja polityczna i ekonomiczna Federacji Rosyjskiej, a także innych członków Wspólnoty Niepodległych Państw oraz państw powstałych po rozpadzie byłej Jugosławii, wzrost nacjonalizmu, ekstremizmu, przestępczości zorganizowanej, narkomanii, handlu narkotykami, a także brak współpracy i wspólnych rozwiązań kwestii ochrony środowiska naturalnego, nadal aktualne, nie wyjaśnione problemy narodowościowe, etniczne i religijne.

Przewidywanie, zapobieganie, eliminowanie i minimalizowanie ich stało się ważnym wyzwaniem dla współczesnych pokoleń.

Powszechnie bezpieczeństwo państwa rozumiane jest jako zapewnienie bezpieczeństwa wewnętrznego, suwerenności, zapewnienie integralności terytorialnej, utrzymanie porządku publicznego, i taki układ okoliczności, który uniemożliwił będzie atak z zewnątrz a ewentualna agresja nie będzie miała szans powodzenia. Bezpieczeństwo państwa oprócz problemów wspólnych dla wszystkich państw zawiera charakterystyczne dla danego kraju elementy wynikające z warunków wewnętrznych i zewnętrznych, historii, kultury, tradycji oraz wartości uznawanych za najważniejsze. Każde państwo na świecie, niezależnie od swej wielkości czy znaczenia w stosunkach międzynarodowych uznaje bezpieczeństwo za główny jego cel. Tym samym realizuje swoją podstawową funkcję jaką jest zapewnienie bezpieczeństwa swoim obywatelom i podmiotom znajdującym się na jego terenie.

Bezpieczeństwo jest to proces (zmieniający się w zależności od nieustannych przemian), to postępowanie, mechanizm obejmujący szereg różnego rodzaju przedsięwzięć ukierunkowanych na zapobieganie i eliminowanie zagrożeń uniemożliwiających państwu realizację wszystkich jego celów⁶⁰. *Bezpieczeństwo* to pozytywny stan, panujący w określonym miejscu i czasie odznaczający się stabilnością, spokojem i trwałością. To z jednej strony stabilność i integralność państwa a z drugiej bezpieczeństwo obywateli⁶¹.

„Bezpieczeństwo należy postrzegać wszechstronnie. Nie można skupić się ani wybrać tylko jednej jego definicji. Nie można również oprzeć się na stwierdzeniach, że dopiero utrata bezpieczeństwa uświadamia jego istotę”⁶².

⁶⁰S. Koziej, *Między piekłem a rajem. Szare bezpieczeństwo na progu XXI wieku*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2006, s. 7.

⁶¹E. Ura, S. Pieprzny, *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2015, s. 54.

⁶²S. Bolesta, *Pojęcie porządku publicznego w prawie administracyjnym*, „Studia Prawnicze”, 1983, z. 1, s. 231.

Z uwagi na powyższe, przyjmując jako kryterium zasięg terytorialny następstw działań realizowanych przez państwa określić można ich wewnętrzną i zewnętrzną funkcję. Wewnętrzna funkcja państwa łączy się m.in.: z zagwarantowaniem bezpieczeństwa i porządku publicznego, ochroną życia, zdrowia i mienia społeczeństwa, nietykalności cielesnej obywateli czy ochroną istniejącego systemu wartości⁶³.

Bezpieczeństwo narodowe jest jednym z najszerszych pojęć bezpieczeństwa obejmującym inne rodzaje bezpieczeństwa⁶⁴. Związane z potrzebami egzystencjalnymi człowieka, często w potocznym języku zamiennie jest identyfikowane z bezpieczeństwem państwa⁶⁵.

Według *Słownika Biura Bezpieczeństwa Narodowego* „bezpieczeństwo narodowe (bezpieczeństwo państwa)– to taki rodzaj bezpieczeństwa, którego podmiotem jest naród zorganizowany w państwo”⁶⁶.

Zdaniem Mortona Bertowitza bezpieczeństwo narodowe jest to „zdolność narodu do ochrony jego wewnętrznych wartości przed wewnętrznymi zagrożeniami”⁶⁷. Bezpieczeństwo narodowe obejmuje zarówno bezpieczeństwo wewnętrzne, jak i bezpieczeństwo zewnętrzne. Analizując bezpieczeństwo narodowe trzeba patrzeć na niełącznie, jak na ściśle ze sobą powiązane bezpieczeństwo wewnętrzne i zewnętrzne.

Witold Pokruszyński definiuje bezpieczeństwo narodowe jako „stan i proces trwania, przetrwania i rozwoju w każdych warunkach funkcjonowania państwa”⁶⁸.

Zagwarantowanie bezpieczeństwa narodowego jest nadrzędnym zadaniem polityki każdego państwa. Bezpieczeństwo narodowe wiąże się z ochroną integralności oraz niezależności państwa. Wiąże się też z interesem narodowym. Interesy narodowe i cele strategiczne określone na podstawie zapisów *Konstytucji RP*⁶⁹ zostały zaakcentowane i przedstawione w *Strategiach Bezpieczeństwa narodowego RP*. Bezpieczeństwo narodowe ma za zadanie ochronę, takich wartości jak: przetrwanie, integralność terytorialna, suwerenność oraz poziom

⁶³A. Korybski, *Funkcje państwa*, [w:] B. Szmulik, M. Żmigrodzki (red.), *Wprowadzenie do nauki o państwie i polityce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2002, s. 106.

⁶⁴M. Czuryk, K. Dunaj, M. Karpiuk, K. Prokop, *Bezpieczeństwo państwa zagadnienia prawne i administracyjne...*, op. cit., s. 24.

⁶⁵S. Koziej, *Bezpieczeństwo...*, op. cit. s. 22.

⁶⁶(Mini)Słownik BBN: *Propozycje nowych terminów z dziedziny bezpieczeństwa*, <https://www.bbn.gov.pl/pl/bezpieczenstwo-narodowe/minislownik-bbn-propozy/6035,minislownik-bbn-propozycje-nowych-terminow-z-dziedziny-bezpieczenstwa.html> [dostęp 9.04.2021].

⁶⁷W. Pokruszyński, *Bezpieczeństwo. Teoria i praktyka (podręcznik akademicki)*, Wydawnictwo WSGE, Józefów 2012, s. 67.

⁶⁸Ibidem, s. 66.

⁶⁹Dz. U. 1997, Nr 78, poz. 483.

życia. Są to jedne z nadrzędnych wartości w państwie. Strategie opracowane przez państwo są narzędziem do osiągnięcia wyznaczonego wcześniej celu.

Zdaniem R. Zięby pojęcie bezpieczeństwa narodowego utożsamiane jest z bezpieczeństwem państwa i rozumiane jako „potrzeby i interesy narodu (...) realizowane przez organy państwowe”⁷⁰.

Z bezpieczeństwem narodowym związane są zagrożenia zarówno wewnętrzne, jak i zewnętrzne⁷¹.

Bezpieczeństwo narodowe może być rozumiane jako stan albo jako proces. Stan rozumiany jako poczucie bezpieczeństwa albo jako proces rozumiany jako zagwarantowanie poczucia bezpieczeństwa w społeczeństwie. Proces ten obejmuje działania obronne i ochronne na arenie międzynarodowej oraz przeciwdziałanie wyzwaniom i zagrożeniom⁷².

Profesor, generał sił zbrojnych Bolesław Balcerowicz uważa, że tylko państwa „podejmują całościowe działania na rzecz swojego bezpieczeństwa, prowadzą politykę bezpieczeństwa z zastosowaniem pełnego instrumentarium”⁷³.

Według profesora Józefa Kukułki na „bezpieczeństwo narodowe składają się podstawowe wartości jak: przetrwanie państwa i jednostki, integralność terytorialna, niezależność polityczna, jakość życia podniesienie poziomu życia obywateli”⁷⁴.

Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego definiuje bezpieczeństwo narodowe jako „(ang. national security) – jedną z podstawowych dziedzin funkcjonowania (aktywności) państwa, mającą zapewnić możliwości przetrwania, ale przede wszystkim rozwój i swobodę realizacji interesów narodowych w konkretnym środowisku (warunkach) bezpieczeństwa, poprzez podejmowanie wyzwań, wykorzystywanie szans, redukcja ryzyka oraz przeciwdziałanie wszelkiego rodzaju zagrożeniom dla jego interesów”⁷⁵. W *Słowniku terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego* cytowanym powyżej zostało zaznaczone, że bezpieczeństwo narodowe jest utożsamiane z bezpieczeństwem państwa i stosowane zamiennie. Niektórzy naukowcy, eksperci z zakresu bezpieczeństwa uważają,

⁷⁰R. Zięba, *Instytucjonalizacja...*, op. cit., s. 32.

⁷¹S. Koziej, *Powinniśmy mieć wspólny język. Podstawowe pojęcia w dziedzinie bezpieczeństwa i obronności*, „Polska Zbrojna”, 1996, nr 220, s. 10.

⁷²W. Kitler, *Obrona narodowa III RP: pojęcie, organizacja, system*, „Zeszyty Naukowe AON”, Warszawa 2002, s. 48.

⁷³B. Balcerowicz, *Narodowe polityki i strategie bezpieczeństwa*, [w:] R. Kuźniar, B. Balcerowicz, A. Bieńczyk – Missala, P. Grzebyk, M. Madej, K. Pronińska, M. Sułek, M. Tabor, A. Wojciuk, *Bezpieczeństwo międzynarodowe*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2012, s. 362.

⁷⁴J. Kukułka, *Bezpieczeństwo a współpraca europejska: współzależności i sprzeczności interesów*, „Sprawy Międzynarodowe”, 1982, nr 7, s. 34.

⁷⁵J. Kaczmarek, W. Łepkowski, B. Zdrodowski, *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, Wydawnictwo AON, Warszawa 2008, s. 18.

że jest to błędne. Zaznaczone zostało również, że „w tradycyjnym ujęciu kładzie się nacisk na zewnętrzne zagrożenia, jednak równie ważne jest zapewnienie bezpieczeństwa wewnętrznego. Zapewnienie bezpieczeństwa narodowego jest naczelnym zadaniem polityki zagranicznej państwa, zaś celem narodowej polityki bezpieczeństwa –ochrona państwa i społeczeństwa przed zagrożeniami płynącymi z zewnątrz. Bezpieczeństwo narodowe ma za zadanie chronić wewnętrzne wartości każdego społeczeństwa i państwa”⁷⁶. W *Słowniku* określono też, że o tym, jakie wartości są chronione przez dane państwo decyduje to państwo.

Bezpieczeństwo narodowe rozumiane jest też jako „stan równowagi między zagrożeniem wywołanym możliwością zaistnienia konfliktu a potencjałem obronnym”⁷⁷.

Słownik podstawowych terminów dotyczących bezpieczeństwa państwa definiuje bezpieczeństwo narodowe jako „stan społeczeństwa określony stosunkiem wielkości potencjału obronnego, jakim ono dysponuje do skali zagrożeń”⁷⁸.

Bezpieczeństwo narodowe obejmuje wiele dziedzin z zakresu działania państwa. Każde państwo ma swój wypracowany sposób określania potrzeb, głównych celów strategicznych oraz interesów narodowych.

Zdaniem eksperta zajmującego się bezpieczeństwem, profesora Waldemara Kitlera „bezpieczeństwo narodowe wynika z faktu państwowej organizacji społeczeństwa (narodu). Wszystko zatem, co wiąże się z niezakłóconym funkcjonowaniem i rozwojem państwa, a w konsekwencji zamieszkującego je społeczeństwa postrzegamy w kategoriach bezpieczeństwa narodowego”⁷⁹.

W kwestii bezpieczeństwa narodowego ważną rolę odgrywają odpowiednie instytucje odpowiedzialne za zapewnienie bezpieczeństwa państwa i jego obywateli oraz struktury bezpieczeństwa.

Działania państwa w ramach bezpieczeństwa narodowego zostały zapisane m.in. w: *Konstytucji RP*⁸⁰, *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r., 2014 r., 2020 r., Polityczno-strategicznej Dyrektywie Obronnej z 12 marca 2004 r., Strategii Obronności RP, Krajowym Planie Zarządzania Kryzysowego, Raporcie o Zagrożeniach Bezpieczeństwa Narodowego, planach operacyjnych funkcjonowania administracji publicznej, programie niemilitarnym przygotowań obronnych. Do wymiarów bezpieczeństwa narodowego zalicza*

⁷⁶Ibidem, s. 18.

⁷⁷W. Stankiewicz, *Bezpieczeństwo narodowe a walki niebrojne, Studium*, Wydawnictwo AON, Warszawa 1991, s. 73.

⁷⁸*Słownik podstawowych terminów dotyczących bezpieczeństwa państwa*, Warszawa 1994, s. 6.

⁷⁹W. Kitler, *Bezpieczeństwo narodowe. Podstawowe kategorie, dylematy pojęciowe i próba systematyzacji...*, op. cit., s. 25 – 26.

⁸⁰Dz. U. 1997, Nr 78, poz. 483.

się: wymiar zewnętrzny, wewnętrzny, militarny, obywatelski, społeczny, ekonomiczny, ekologiczny, informacyjny i telekomunikacyjny. Na bezpieczeństwo narodowe składają się też: system obronny państwa obejmujący podsystem kierowania obronnością państwa, podsystem militarny - siły zbrojne, podsystem niemilitarny. Podsystem kierowania jest ważnym elementem systemu bezpieczeństwa narodowego.

Przez wiele lat pojęcie bezpieczeństwa narodowego ewaluowało i zaczęto postrzegać je w szerszym znaczeniu zarówno w sensie militarnym, jak i niemilitarnym. Rozumienie bezpieczeństwa narodowego w szerszym znaczeniu związane jest z szerszym rozumieniem zagrożeń i wyzwań oraz pojawieniem się nowych zagrożeń i wyzwań, które do tej pory nie miały miejsca lub ich występowanie było znikome⁸¹. Najpierw bezpieczeństwo narodowe rozumiane, było jako bezpieczeństwo związane z kwestiami militarnymi i skoncentrowane było na przeciwdziałaniu zagrożeniom konfliktami zbrojnymi płynącymi z zewnątrz.

Z bezpieczeństwem narodowym związane jest także pojęcie jak zarządzanie kryzysowe. Zarządzanie kryzysowe jest elementem kierowania bezpieczeństwem narodowym. Zgodnie z *ustawą z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym*⁸² zarządzanie kryzysowe jest to „działalność organów administracji publicznej, będąca elementem kierowania bezpieczeństwem narodowym, która polega na zapobieganiu sytuacjom kryzysowym, przygotowaniu do przejmowania nad nimi kontroli w drodze zaplanowanych działań, reagowaniu w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych oraz na odtwarzaniu infrastruktury lub przywróceniu jej pierwotnego charakteru”⁸³.

W zakresie zarządzania kryzysowego ważnymi pojęciami są: sytuacje kryzysowa i infrastruktura krytyczna.

Przez sytuację kryzysową rozumie się „sytuację wpływającą negatywnie na poziom bezpieczeństwa ludzi, mienia w znacznych rozmiarach lub środowiska, wywołującą znaczne ograniczenia w działaniu właściwych organów administracji publicznej ze względu na nieadekwatność posiadanych sił i środków”⁸⁴.

Termin infrastruktura krytyczna został zdefiniowany w kolejnych rozdziałach⁸⁵.

Do zadań w ramach ochrony infrastruktury krytycznej zalicza się zgromadzenie oraz przetwarzanie informacji o zagrożeniach infrastruktury krytycznej. Zalicza się też stworzenie procedur do wykorzystania w przypadku pojawienia się zagrożeń. Należą do nich również

⁸¹W. Pokruszyński, *Współczesne bezpieczeństwo narodowe*, [w:] Kultura i Polityka Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Europejskiej im. ks. Józefa Tischnera w Krakowie, nr 5, Kraków 2009, s. 175-188.

⁸²Dz. U. 2007, Nr 89, poz. 590 z późn. zm.

⁸³*Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym* (Dz. U. 2007, Nr 89, poz. 590 z późn. zm.).

⁸⁴*Ibidem*, art. 3.

⁸⁵*Ibidem*.

odbudowa infrastruktury krytycznej, współpraca między administracją publiczną a właścicielami instalacji oraz urządzeń infrastruktury krytycznej w kwestii ich ochrony⁸⁶.

Ważnym ze względu na problematykę pracy jest pojęcie polityki bezpieczeństwa państwa polskiego. W literaturze przedmiotu polityka rozumiana jest w następująco jako „walka o udział w sprawowaniu władzy lub możność wywierania wpływu na podział władzy wewnątrz państwa oraz w stosunkach między państwami⁸⁷”, zaś polityka bezpieczeństwa rozumiana jest jako: „państwo lub inny podmiot międzynarodowy osiąga cele strategiczne w dziedzinie bezpieczeństwa poprzez prowadzenie polityki bezpieczeństwa, jako bieżącej działalności tego podmiotu i jego organów kierowniczych. Dlatego rozwinięciem (większym uszczegółowieniem) celów strategicznych są cele polityczne (jako cele operacyjne), odnoszące się do konkretnego działania w ramach całej strategii postępowania podmiotu w dziedzinie bezpieczeństwa. Spotykamy tu problemu relacji między strategią i polityką. Strategiczne cele polskiej polityki bezpieczeństwa, zaliczając do nich: zagwarantowanie niepodległości, suwerenności, integralności terytorialnej państwa oraz nienaruszalności jego granic, zagwarantowanie ochrony demokratycznego porządku konstytucyjnego, w tym w szczególności pełni praw i wolności oraz bezpieczeństwa obywateli RP stworzenie jak najlepszych warunków dla wszechstronnego i stabilnego rozwoju społecznego i gospodarczego kraju, dobrobytu jego obywateli, a także dla zachowania dziedzictwa narodowego i rozwoju narodowej tożsamości, wnoszenie wkładu w budowę trwałego, sprawiedliwego ładu pokojowego w Europie i na świecie, opartego na wartościach demokracji, praw człowieka, praworządności oraz solidarności. Podstawowe zasady polskiej polityki bezpieczeństwa: kompleksowego podejścia do spraw bezpieczeństwa narodowego; realizacji polityki bezpieczeństwa z poszanowaniem *Konstytucji RP*⁸⁸ i prawa międzynarodowego; kierowania się m.in. wartościami, ideałami i zasadami ujętymi w Traktacie Północnoatlantyckim i Traktatach Europejskich w działaniach na arenie międzynarodowej; ścisłego powiązania bezpieczeństwa narodowego z bezpieczeństwem państw NATO i członków Unii Europejskiej; ograniczenia użycia siły na arenie międzynarodowej wyłącznie do realizacji prawa do obrony, przewidzianego w Karcie

⁸⁶Ibidem, art. 6.

⁸⁷W. Jabłoński, *Polityka i jej własności, Studia z teorii polityki*, tom I, Acta Universitatis Wratislaviensis No 1841, Wrocław 1996.

⁸⁸Dz. U. 1997, Nr 78, poz. 483.

Narodów Zjednoczonych, lub też w kontekście operacji realizowanych na podstawie mandatu społeczności międzynarodowej⁸⁹”.

Polityka bezpieczeństwa państwa polskiego „jest ona dziedziną strategii narodowej, rozumianej, jako wybór dokonany na podstawie wiedzy i analizy strategicznej środków właściwych i koniecznych — będących w dyspozycji państwa — do osiągnięcia celów i realizacji interesów określonych przez politykę bezpieczeństwa narodowego, ujmowanych w skali ogólnej i mających charakter długofalowy [...] tę część polityki państwa, która obejmuje działalność organów władzy państwowej na arenie wewnętrznej państwa i w sferze między-narodowej, polegającą na wytyczaniu celów i interesów narodowych w zakresie bezpieczeństwa i zapewnieniu ich realizacji przy użyciu różnorodnych środków i narzędzi będących w ich dyspozycji⁹⁰”.

Polityka państwa to „polityka zorganizowanej terytorialnie wspólnoty ludzi, która nie mogąc podejmować decyzji władczych in pleno posiada wyspecjalizowany aparat władzy, który zmierza do osiągnięcia wytyczonych celów za pomocą odpowiednio dobranych środków: dyplomatycznych; ekonomicznych; militarnych (wojskowych); specjalnych; normatywnych; kulturowych; ideologicznych; naukowo-technicznych; wewnętrznych i innych, stosując narzędzia o charakterze materialno-energetycznym (np.: siły zbrojne; policja; służby specjalne; gospodarka; budżet) i niematerialnym (np.: normy prawne; strategię, doktryny, ideologia)⁹¹”.

Polityka bezpieczeństwa to bezpieczeństwo, przynależność państwa do sojuszy i paktów międzynarodowych, przepisy prawne, system wartości państwa, który zapewnia prawidłowe działanie organów decyzyjnych i wykonawczych państwa formułujących długookresowe cele w różnych zakresach działań mających zapewnić bezpieczeństwo, procedury organów decydujących o bezpieczeństwie państwa, długookresowe prognozy dla osiągnięcia tych celów⁹².

Polityka bezpieczeństwa narodowego (państwa) to elementy przedsięwzięcia związane z tworzeniem i wykorzystaniem potencjału obronnego w celu zapobiegania i przeciwdziałania różnego rodzaju zagrożeniom, polityka gospodarcza, polityka wojskowa, polityka

⁸⁹R. Koziej, *Tezy i komentarze do prac nad strategią bezpieczeństwa i obronności Rzeczypospolitej Polskiej*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Warszawa–Toruń 1998, s. 10.

⁹⁰W. Kitler, *Bezpieczeństwo narodowe RP: podstawowe kategorie, uwarunkowania, system*, Wydawnictwo AON, Warszawa 2011, s. 39.

⁹¹W. Kitler, *Bezpieczeństwo narodowe...*, s. 34.

⁹²W. Pokryszkiński, *Polityka a strategia bezpieczeństwa*, Wydawnictwo WSGE, Jozefów 2011.

zagraniczna, i inne, działalność zmierzająca do realizacji zasadniczych długofalowych przedsięwzięć polityki bezpieczeństwa narodowego⁹³.

Polityka bezpieczeństwa jest to nadzwyczajna funkcja danego państwa, wpływająca na wprowadzenie fundamentów pod działania podejmowane przez organy i instytucje i rozwijanie się, mająca charakter uniwersalny, rozszerzona na szerokie rozumienie bezpieczeństwa wykraczające poza obszar militarny⁹⁴.

Problematyka polityki bezpieczeństwa państwa jest szeroka i związana z wielością mogących wystąpić zagrożeń i wyzwań. Każdemu zagrożeniu i wyzwaniu powinien odpowiadać jeden z celów polityki bezpieczeństwa⁹⁵. Elementami polityki bezpieczeństwa państwa są: cele, wartości, interesy, ryzyka, wyzwania, strategie, struktury, instrumenty, prawo. Polityka bezpieczeństwa jest związana m.in. ze Strategiami Bezpieczeństwa Narodowego RP.

W pracy jako podstawę przyjąłem definicję polityki bezpieczeństwa państwa R. Zięby, która mówi, że politykę bezpieczeństwa państwa „stanowi celowa i zorganizowana działalność kompetentnych organów państwa, zmierzająca do stałego zapewnienia bezpieczeństwa narodowego, a także współdziałania państwa w tworzeniu bezpieczeństwa międzynarodowego⁹⁶” oraz cele polityki bezpieczeństwa państwa polskiego wyprowadzone z tej definicji. Cele polityki bezpieczeństwa państwa polskiego według R. Zięby to:

- zapewnienie istnienia, przetrwania państwa i organizacji państwowej,
- szanse na rozwój państwa,
- zachowanie stanu posiadania terytorialnego,
- samostanowienie państwa i samodzielności politycznej,
- sprawne działania administracji państwowej i równowaga wewnątrz państwa,
- działania podnoszące poziom życia obywateli⁹⁷.

Zatem polityka bezpieczeństwa państwa jest częścią składową polityki danego państwa związaną z potencjałem obronnym, przeciwdziałaniem i zwalczaniem zagrożeń bezpieczeństwa narodowego⁹⁸. Polityka bezpieczeństwa jest związana z ochroną

⁹³J. Kaczmarek, W. Łepkowski, B. Zdrodowski (red.), *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, Wydawnictwo AON, Warszawa 2011.

⁹⁴Podgórzńska R., Piątek J., *Bezpiecznie czy niebezpiecznie?: wybrane aspekty globalnej i polskiej polityki bezpieczeństwa na przełomie XX i XXI wieku*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2007.

⁹⁵Z. Polcikiewicz, P. Siemiątkowski, P. Tomaszewski, *Współczesne wyzwania polityki bezpieczeństwa państwa*, Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa, Toruń 2019, s. 16-49.

⁹⁶R. Zięba, *Leksykon pokoju...*, op. cit., s. 156.

⁹⁷R. Zięba, J. Zając, *Budowa zintegrowanego systemu bezpieczeństwa...*, op. cit.

⁹⁸W. Pokruszyński, *Polityka a strategia bezpieczeństwa...*, op. cit.

izapewnieniem istnienia, równowartości, możliwościami rozwijania się danego państwa oraz organów i instytucji w ramach kraju⁹⁹.

Podczas wywiadów skonfrontowałam definicję polityki bezpieczeństwa państwa R. Zięby z postrzeganiem jej przez ekspertów. Wśród wymienianych przez badanych definicji najbardziej zbliżoną i adekwatną do definicji R. Zięby była definicja Respondenta 7 zacytowana poniżej.

Respondent definiuje politykę bezpieczeństwa państwa polskiego jako ...„działalność państwa w sferze:

- 1) wewnętrznej mającą na celu: zagwarantowanie prawidłowego funkcjonowania organów państwa, stabilizację ładu społecznego oraz ochronę zdrowia i życia obywateli;
- 2) zewnętrznej prowadzącą do analizy i neutralizacji zagrożeń ze strony innych państw, instytucji międzynarodowych oraz osób prywatnych i fizycznych.

Polityka bezpieczeństwa może dotyczyć różnych dziedzin funkcjonowania państwa m.in. wojskowej, gospodarczej, energetycznej, informacyjnej czy ekologicznej...¹⁰⁰”.

W wywiadach zapytałam respondentów o rozumienie pojęcia polityki bezpieczeństwa. Jeden z respondentów zwracał uwagę, że w *Słowniku terminów z zakresu bezpieczeństwa* pojawiła się nowa definicja polityki bezpieczeństwa narodowego definiująca ...„politykę bezpieczeństwa jako (ang. *security policy of the state*) - część (->) polityki (->) państwa dotycząca kreowania celów jego (->) bezpieczeństwa, w tym związanych z (->) interesem państwa (->) racją stanu), utworzeniem i użyciem (->) niezbędnego potencjału bezpieczeństwa, stosownie do istniejących (->) wyzwań, zagrożeń, szans i ryzyk, także dla Polski...¹⁰¹”.

Eksperci biorący udział w wywiadach definiując politykę bezpieczeństwa państwa polskiego podawali, że jest to połączenie celów zgodnych i priorytetowych bezpieczeństwa dla osób, które są w koalicji rządowej. Jest to zbiór polityk resortowych. To zarządzanie sprawami bezpieczeństwa przez najwyższe władze w państwie. Jest jedną z najważniejszych części polityki państwa. Zdaniem respondentów polityka bezpieczeństwa państwa polskiego to całość działań państwa a jej celem jest zapewnienie bezpieczeństwa obywatelom. Na politykę bezpieczeństwa składa się: modernizacja techniczna, zmiany w siłach zbrojnych, działania służb specjalnych, polityka rozbrojeniowa i zbrojeniowa na polu międzynarodowym.

⁹⁹R. Zięba, J. Zajac, *Budowa zintegrowanego systemu bezpieczeństwa...*, op. cit.

¹⁰⁰Respondent 7.

¹⁰¹Respondent 5.

W opinii ekspertów celami polityki bezpieczeństwa państwa były: umocnienie integracji z Sojuszem Północnoatlantyckim i z UE, poszerzenie budowanie własnych możliwości, dalsza rozbudowa własny potencjał w dziedzinie bezpieczeństwa państwa. Cele są pochodną tego, co się dzieje w kwestii bezpieczeństwa, diagnozy środowiska bezpieczeństwa. Do głównych celów można również zaliczyć cele zawarte w *Ustawie Zasadniczej*¹⁰² takie jak: niepodległość, nienaruszalność terytorialna, integralność terytorialna, prawa człowieka, obywatela. Cele odnoszą się do kształtowania naszego środowiska, stosunków w wymiarze międzynarodowym, biorąc pod uwagę interesy państwa polskiego. Jako główne cele polityki bezpieczeństwa państwa współtwórcy Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP wymieniali także: wzmocnienie własnych zdolności, własnego potencjału obronnego nie tylko poprzez budowanie nowocześniejszych sił zbrojnych, wzmocnienie współpracy regionalnej na wschodniej flance NATO, agresywną politykę Federacji Rosyjskiej. Z punktu widzenia wschodniej flanki ważne jest wzmocnienie współpracę regionalną.

Większość z nich uważa, że każda następna Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP była kontynuacją i rozwinięciem poprzedniej. Jeden z respondentów uważa, że „...,niestety ta polityka po 2015 r. jest zupełnie inna niż była wcześniej a przede wszystkim ona nie jest strategiczna nie oparta na jakiejś koncepcji strategicznej tylko jest polityką bardzo doraźnych działań politycznych związanych z interesami rządzącej partii....¹⁰³”. W opinii badanych polityka nie jest kontynuowana.

Bezpieczeństwo jest pierwotną wartością człowieka. Rozumiane jako zjawisko pozytywne, ale także negatywne. Pozytywne związane jest z przetrwaniem, zaś negatywne dotyczy braku zagrożeń dla przeżycia. Często utożsamiane jest ze stanem spokoju, brakiem zagrożenia. Kluczowym założeniem bezpieczeństwa jest zagwarantowanie egzystencji, swobodnego realizowania interesów jednostki. Bezpieczeństwo jest rozumiane też jako pewność przetrwania i istnienia. Bezpieczeństwo to stan pewności, że w chwili wystąpienia zagrożenia jesteśmy w stanie się obronić, mamy poczucie stabilności. Polityka bezpieczeństwa jest związana z celami i interesami narodowymi. Cele polityki bezpieczeństwa odnoszą się do bieżącej sytuacji środowiska bezpieczeństwa.

¹⁰²Dz. U. 1997, Nr 78, poz. 483.

¹⁰³Respondent 2.

1.2. Rodzaje bezpieczeństwa narodowego

W typologiach bezpieczeństwa stosowane są różne kryteria. Jednym z nich jest kryterium podmiotowe, w którym wyodrębnia się bezpieczeństwo: jednostki, bezpieczeństwo państwa i bezpieczeństwo międzynarodowe. Innym jest kryterium przedmiotowe, które wyodrębnia bezpieczeństwo: polityczne, ekonomiczne, militarne, ekologiczne, społeczne, informacyjne, kulturowe, energetyczne, zewnętrzne i wewnętrzne¹⁰⁴. Mając na uwadze kryterium przestrzenne (obszarowe) wyróżnia się bezpieczeństwo: lokalne, regionalne, subregionalne i globalne. Biorąc pod uwagę źródła powstania, zagrożenia podzielić można m.in. na: naturalne (spowodowane przez siły przyrody m.in. powodzie, ulewę, suszę, trzęsienia ziemi, erupcje wulkanów), gospodarcze, ideologiczne, psychologiczne czy kulturowe.

Ze względu na zasięg zagrożenia mogą być: globalne, kontynentalne, regionalne, lokalne¹⁰⁵. Z podanych przykładów wynika, że brak jest uniwersalnego podziału zagrożeń bezpieczeństwa. Klasyfikacja zależy od tego z jakiej perspektywy je ujmujemy. Niektóre zagrożenia mają charakter trwały natomiast inne zmieniają się pod wpływem wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowań.

Przeciwnością bezpieczeństwa jest niebezpieczeństwo czyli stan, w którym możemy czuć się zagrożeni¹⁰⁶. Ze względu na miejsce zagrożeń wyróżnia się: bezpieczeństwo wewnętrzne i bezpieczeństwo zewnętrzne. Bezpieczeństwo wewnętrzne bezpośrednio wiąże się ze społeczeństwem, jego życiem i potrzebami, „zapewnia trwanie, przetrwanie i rozwój jednostki i grup społecznych na terytorium państwa”¹⁰⁷. Bezpieczeństwo zewnętrzne utożsamiane jest z bezpieczeństwem narodowym i militarnym, rozumiane jest jako brak zagrożeń ze strony innych podmiotów, a także z przyczyn powstałych na zewnątrz państwa¹⁰⁸.

Bezpieczeństwo wewnętrzne jest stanem uzyskanym w efekcie spełnienia przez państwo swej funkcji wewnętrznej. Zapewnienie bezpieczeństwa i porządku publicznego obliguje państwo do podejmowania różnorodnych działań prowadzących do zachowania spokoju, prawidłowych stosunków międzyludzkich, normalnego funkcjonowania obywateli,

¹⁰⁴C. Znamierowski, *Szkoła prawa. Rozważania o państwie*, Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa 1988, s. 80 - 83.

¹⁰⁵R. Jakubczak (red.), *Obrona narodowa w tworzeniu bezpieczeństwa III RP*, Dom Wydawniczy Bellona, Warszawa 2003, zał. 32.

¹⁰⁶S. Pieprzny, *Ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego w prawie administracyjnym*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2007, s. 13 - 14.

¹⁰⁷W. Pokruszyński, *Bezpieczeństwo. Teoria i praktyka (podręcznik akademicki)*..., op. cit., s. 154.

¹⁰⁸E. Ura, S. Pieprzny, *Bezpieczeństwo wewnętrzne*..., op. cit., s. 21.

a także zapobiegania naruszeniom porządku prawnego. Nad ich utrzymaniem i zachowaniem czuwają liczne instytucje państwa, posiadające odpowiednie kompetencje i instrumenty prawne¹⁰⁹. Środki i sposoby prowadzonej przez państwo polityki bezpieczeństwa mają na celu jego umocnienie i stosowane mogą być według kryterium czasowego, z uwzględnieniem różnych metod i przy współpracy międzynarodowej. Odpowiedzialność za zapewnienie bezpieczeństwa zewnętrznego poza Prezydentem RP i Radą Ministrów leży po stronie sił zbrojnych RP. Bezpieczeństwo zewnętrzne umocnione jest m.in. ze współpracą z organizacjami międzynarodowymi, sojuszami międzynarodowymi i przynależnością do NATO i Unii Europejskiej.

Dla określenia zagrożeń bezpieczeństwa wewnętrznego można przyjąć kilka rodzajów klasyfikacji m.in. miejsce ich powstania. Na tej podstawie podzielić można zagrożenia na wewnętrzne i zewnętrzne. Zagrożenia wewnętrzne powstają na terytorium państwa natomiast zewnętrzne poza jego granicami.

Wśród zagrożeń wewnętrznego bezpieczeństwa państwa wymienić należy m.in.: zamieszki, protesty, polityczne przewroty i powstania zbrojne, klęski żywiołowe, kryzysy ekonomiczne, awarie techniczne, incydenty wymierzone w porządek konstytucyjny, terroryzm czy przestępczość zorganizowaną. Zagrożenia spowodowane czynnikami zewnętrznymi to przede wszystkim masowe przemieszczania się ludności, prowokacje zbrojne, incydenty graniczne, konflikty, wojny domowe w państwach sąsiadujących lub konflikty o charakterze zbrojnym wśród innych państw z dalszego otoczenia¹¹⁰.

Dla zapewnienia bezpieczeństwa, zapobiegania i zwalczania zagrożeń o charakterze wewnętrznym państwo dysponuje środkami administracyjnymi, prawnymi, finansowymi, ekonomicznymi, politycznymi, wojskowymi czy kulturowo - ideologicznymi. Środki administracyjne i prawne spełniają głównie funkcję porządkową, zabezpieczają ład i spokój w kontaktach międzyludzkich, chronią mienie i zdrowie obywateli. Środki ekonomiczne i finansowe stosowane są przeważnie w stosunkach międzynarodowych i dotyczą kwestii gospodarczych. Stosowane środki mogą przybierać zarówno pozytywną formę (udzielenie pomocy), jak i negatywną (zastosowanie sankcji). Powołane przez państwo instytucje bezpieczeństwa wewnętrznego zajmują się identyfikowaniem i zapobieganiem zagrożeniom państwa i jego obywateli. Ich głównym celem jest zwalczanie przestępczości zorganizowanej i grup przestępczych zajmujących się nielegalnym wytwarzaniem, posiadaniem i handlem

¹⁰⁹M. Paździor, B. Szmulik, *Instytucje bezpieczeństwa...*, op. cit., s. 12.

¹¹⁰Z. Ścibiorek, B. Wiśniewski, R. B. Kuc, A. Dawidczyk, *Bezpieczeństwo wewnętrzne*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2015, s. 102.

bronią, amunicją, materiałami wybuchowymi, których zakres i stopień działania zagraża bezpieczeństwu wewnętrznemu państwa.

Funkcja zewnętrzna to podejmowanie szeregu działań polegających na kształtowaniu, zawieraniu, rozwijaniu, pogłębianiu i utrzymaniu relacji międzynarodowych w dziedzinie polityki, gospodarki, kultury, wojskowości, przepływu informacji czy kontaktów międzyludzkich mających na celu zagwarantowanie bezpieczeństwa państwa na zewnątrz, jego żywotnych interesów niezbędnych do przetrwania państwa, integralności terytorialnej, ochrony granic, a także wartości nadrzędnej jaką jest racja stanu. Klasyfikacja szczegółowa zewnętrznej funkcji państwa zawiera m.in.: dbałość o silną pozycję państwa na forum międzynarodowym, ochronę interesów gospodarczych, zapewnienie nienaruszalności granic, ochronę prawidłowego funkcjonowania organów władzy i administracji, ochronę zdrowia, życia i mienia obywateli, zapewnienie bezpieczeństwa kulturowego, zwyczajów, obyczajów, dorobku kulturowego i języka¹¹¹.

W obecnych niezwykle trudnych czasach rola bezpieczeństwa wewnętrznego w życiu każdego człowieka i polityce państwa znacząco uległa zmianie skupiając się na zabezpieczeniu potrzeb istnienia, przetrwania, pewności, stabilizacji, rozwoju, zagwarantowaniu odpowiedniego standardu i jakości życia¹¹². Potrzeba bezpieczeństwa zaliczana jest do grupy najważniejszych, podstawowych, egzystencjalnych potrzeb jednostki, grupy czy całych społeczeństw, która wpływa na prawidłowy rozwój jednostek, państw, systemów międzynarodowych i ich właściwe funkcjonowanie. Według hierarchii potrzeb ludzkich ustalonej przez A. Maslowa bezpieczeństwo zajmuje drugie miejsce za potrzebami fizjologicznymi. Sklasyfikowane jest natomiast przed potrzebą miłości, szacunku czy samorealizacji¹¹³. Bezpieczeństwo jest dobrem koniecznym do życia i rozwoju jednostki i naczelną jego potrzebą, jest dobrem chronionym. Utożsamiane jest z pewnością, stabilizacją, spokojem, niezależnością, brakiem obawy przed utratą wartości, które dla człowieka są najcenniejsze, pozwalających na prawidłowy rozwój jednostki, takich jak m.in.: wolność, życie, zdrowie, prywatność, praca, a także przed utratą czegoś co dla człowieka jest najcenniejsze. Często potrzeba bezpieczeństwa stawiana jest na równi z potrzebą zaspokojenia głodu i pragnienia a jej zapewnienie umożliwia zaspokojenie innych potrzeb wyższego rzędu. Bezpieczeństwo jest też dla człowieka wartością rozumianą m.in. jako przestrzeganie sprawiedliwości społecznej, ładu społecznego, uczciwości, równości,

¹¹¹W. Kitler, *Bezpieczeństwo narodowe...*, op. cit., s. 88 - 89.

¹¹²A. Rotfeld, *Międzynarodowe czynniki bezpieczeństwa Polski*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 1986, s. 15 - 16.

¹¹³A. H. Maslow, *Motywacja i osobowość*, Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa 1990, s. 44.

życzliwości, uszanowania tradycji czy bezpieczeństwo rodziny. Poczucie bezpieczeństwa często uzależnione jest od subiektywnych odczuć człowieka. Oznacza to, że każdy człowiek w inny sposób może postrzegać daną sytuację i różnie może odbierać czynniki jako bezpieczne lub zagrażające bezpieczeństwu¹¹⁴. Takimi sytuacjami może być naruszenie wartości, które dla danego podmiotu są cenne, jak życie, zdrowie, własność czy dobre imię¹¹⁵. Zatem każdy człowiek w inny sposób postrzega rzeczywistość i w inny sposób doświadcza poczucia bezpieczeństwa. Odczucia subiektywne nie zawsze właściwie oceniają rzeczywisty stan bezpieczeństwa. Czasem ocena zagrożenia może zostać dokonana fałszywie. Poczucie bezpieczeństwa rozumiane jest jako odczuwanie spokoju, pewności, stabilizacji i braku zdarzeń niebezpiecznych.

Bezpieczeństwo zewnętrzne jest to rodzaj bezpieczeństwa, które jest związane z przeciwdziałaniem oraz zapobieganiem zagrożeniom występujących lub mogących wystąpić poza granicami naszego państwa.

Słownik Biura Bezpieczeństwa Narodowego definiuje bezpieczeństwo zewnętrzne jako „transsektorowy obszar bezpieczeństwa, którego treść (cele, warunki, sposoby i środki) odnosi się do środowiska zewnętrznego państwa (środowiska międzynarodowego)”¹¹⁶.

Zdaniem Mariusza Paździora i Bogumiła Szmulika, autorów książki *Institucje bezpieczeństwa narodowego* „bezpieczeństwo zewnętrzne danego podmiotu oznacza stan rzeczy, zespół okoliczności zewnętrznych, charakteryzujący się brakiem negatywnych oddziaływań innych podmiotów, pozwalający mu czuć się wolnym od wszelkich zakłóceń jego funkcjonowania”¹¹⁷. Zgodnie z *Konstytucją RP* do kompetencji Rady Ministrów należy m.in. „...zapewnienie bezpieczeństwa zewnętrznego państwa...”¹¹⁸.

Ze względu na położenie Polski, na to, że nasz kraj jest zewnętrzną granicą UE oraz NATO zapewnienie bezpieczeństwa zewnętrznego nabiera jeszcze większego znaczenia.

Bezpieczeństwo zewnętrzne jest jednym z elementów prowadzenia polityki zagranicznej państwa. Związane jest z budowaniem silnej pozycji Polski na arenie międzynarodowej. Wiąże się też z członkostwem Polski w paktach i sojuszach międzynarodowych. Do podmiotów, które działają w obszarze bezpieczeństwa zewnętrznego

¹¹⁴S. Sławińska, *Poczucie bezpieczeństwa w społecznościach lokalnych*, [w:] J. Ropski, S. Sanetra – Półgrabi, *Samorząd terytorialny wobec problemów bezpieczeństwa lokalnego i bezpieczeństwa państwa*, Wydawnictwo scriptum, Kraków 2020, s. 125-142.

¹¹⁵T. Tomaszewski (red), *Psychologia*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 1975, s. 34 - 35.

¹¹⁶(*Mini*)*Słownik BBN: propozycje nowych terminów z dziedziny bezpieczeństwa*, <https://www.bbn.gov.pl/pl/bezpieczenstwo-narodowe/minislownik-bbn-propozy/6035,minislownik-bbn-propozyje-nowych-terminow-z-dziedziny-bezpieczenstwa.html> [dostęp 18.04.2021].

¹¹⁷M. Paździor, B. Szmulik, *Institucje...*, op. cit., s. 10.

¹¹⁸Art. 146 ust. 4 *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.* (Dz. U. 1997, Nr 78, poz. 483).

zaliczyć można: siły zbrojne RP m.in. w ramach misji stabilizacyjnych, Straż Graniczną oraz służby specjalne w tym przypadku Służbę Wywiadu Wojskowego oraz Agencję Wywiadu. Zagwarantowaniem bezpieczeństwa zewnętrznego Polski jest członkostwo w organizacjach międzynarodowych. Polska jest członkiem Unii Europejskiej, NATO, Organizacji Narodów Zjednoczonych, Organizacji Narodów Zjednoczonych do Spraw Oświaty, Nauki i Kultury UNESCO, Światowej Organizacji Zdrowia WHO, Rady Europy, Europejskiego Obszaru Gospodarczego, Grupy Wyszehradzkiej, Trójkąta Weimarskiego, G6, Trójkąta Kaliningradzkiego, Trójmorza.

Bezpieczeństwo polityczne to ogół różnorodnych działań, których celem jest wykrycie, przeciwdziałanie, uniemożliwienie i eliminowanie niebezpieczeństw mogących stanowić zagrożenie dla interesów politycznych kraju. Bezpieczeństwo polityczne powinno gwarantować państwu jego integralność, stabilność porządku konstytucyjnego i niezmiennego, sprawnego funkcjonowania władzy państwowej. Zdaniem byłego ministra spraw zagranicznych, profesora Jacka Czaputowicza wśród licznych zagrożeń bezpieczeństwa politycznego państwa wyodrębnić można: kwestionowanie suwerenności, podważanie nienaruszalności terytorium państw przez inne państwa, słabość rządów prawa, brak społeczeństwa obywatelskiego, dążenie grup etnicznych do suwerenności, dążenie do hegemonii, dążenie do regionalnej dominacji, korupcja, współpraca państwa z grupami przestępczymi czy ataki terrorystyczne wymierzone w instytucje państwa¹¹⁹. Bezpieczeństwo polityczne należy rozpatrywać w wymiarze zewnętrznym (międzynarodowym) i wymiarze wewnętrznym (narodowym).

Na płaszczyźnie międzynarodowej oznacza bezpieczeństwo w polityce zagranicznej, obejmuje kwestie związane z funkcjonowaniem systemu międzynarodowego takie jak: stan trwałości systemu, sprawność i efektywność działania organizacji międzynarodowych, metody i środki rozwiązywania sporów w przypadku zagrożenia porządku międzynarodowego i stosunków między państwami. Bezpieczeństwo polityczne na płaszczyźnie międzynarodowej kształtują takie wartości jak: członkostwo i udział państwa w międzynarodowych, organizacjach bezpieczeństwa zbiorowego, obecność w sojuszach polityczno-militarnych, łączność z państwami sąsiednimi, umowy traktatowe, sposób prowadzenia polityki przez państwa regionu czy umiejętność pokojowego rozwiązywania problemów między państwami.

¹¹⁹J. Czaputowicz, *Kryteria bezpieczeństwa międzynarodowego państwa-aspekty teoretyczne*, [w:] S. Dębski, B. Górka-Winter (red.), *Kryteria bezpieczeństwa międzynarodowego państwa*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 2003, s. 22.

Przynależność państwa do organizacji bezpieczeństwa zbiorowego stanowi we współczesnym świecie podstawę zagwarantowania bezpieczeństwa narodowego. Niezależnie od tego czy państwo jest mocarstwem, państwem średniej wielkości czy państwem małym o niskiej zdolności samodzielnego działania jest zobligowane ściśle współpracować z państwami sąsiednimi, jak również z innymi państwami. Bez względu na to jaką pozycję pod względem ekonomicznym czy militarnym zajmuje państwo na świecie każde z nich w obrębie uczestnictwa w organizacjach bezpieczeństwa zbiorowego stara się o realizację jak najkorzystniejszych dla siebie interesów narodowych.

W obecnym czasie członkostwo państwa w sojuszach polityczno - militarnych jest konieczne i niezbędne ze względu na niski stopień stabilności sytuacji międzynarodowej na świecie, która po 1989 r. uległa rewolucyjnym zmianom. Utrzymywanie relacji z państwami najbliższego otoczenia jak również innymi państwami należy rozpatrywać w kontekście przeszłości historycznej, kwestii granic politycznych, kulturowych i etnicznych, zależności gospodarczych, współpracy i wymiany kulturalnej czy utrzymywaniu indywidualnych kontaktów¹²⁰.

Zawieranie umów i wzajemne powiązania traktatowe prowadzą do budowania subregionalnych projektów w zakresie bezpieczeństwa, kooperacyjnego systemu bezpieczeństwa zapewniającego wielowymiarową współpracę, wzajemne gwarancje i różnorodność środków i działań przy realizacji koncepcji bezpieczeństwa.

Problemy między państwami dotyczą przeważnie kwestii przebiegu granic politycznych i ich zgodności z granicami etnicznymi, kwestii gospodarczych, ochrony środowiska. Ich rozwiązywaniem w sposób pokojowy, wyjaśnianiem nieporozumień i dążeniem do osiągnięcia porozumienia, dbaniem o przyjazne stosunki między obydwojma państwami oraz partnerskimi, kompetentnymi rozmowami, dyskusjami i negocjacjami zajmują się zewnętrzne służby dyplomatyczne, które reprezentując kraj poza jego granicami chronią interesy swojego państwa.

Bezpieczeństwo polityczne w odniesieniu do warunków wewnętrznych skupia się głównie na czynnikach politycznych, społecznych i ekonomicznych, które mogą budować zarówno siłę i potęgę państwa, jak i mogą prowadzić do destrukcji państwa i zwiększać podatność na naciski z zewnątrz. Bardzo duże znaczenie mają tutaj wyzwania i zagrożenia, a także położenie geopolityczne i inne czynniki kształtujące międzynarodową pozycję państwa.

¹²⁰E. Nowak, M. Nowak, *Zarys teorii bezpieczeństwa narodowego. Zarządzanie bezpieczeństwem*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2011, s. 52 - 53.

Najważniejszymi jednak wartościami kształtującymi bezpieczeństwo polityczne państwa, które podlegają bezwarunkowej ochronie są m.in. suwerenność, porządek prawny, tożsamość narodowa, przestrzeganie praw człowieka, integralność terytorialna czy jakość sprawowania władzy¹²¹.

Na płaszczyźnie narodowej bezpieczeństwo polityczne oznacza bezpieczeństwo wewnętrznej polityki państwa, na którą składa się zapewnienie stabilności państwa i jego ustroju.

Zagrożenia dla bezpieczeństwa politycznego skierowane są w państwo jego stabilność, struktury czy instytucje. Jednym z nich jest korupcja, która w naszym kraju stanowi duży problem. Innym zagrożeniem zarówno dla bezpieczeństwa politycznego, jak i społecznego jest zanikanie tradycji narodowych i niewielkie zainteresowanie społeczeństwa sprawami obywatelskimi (zainteresowania polityką). Obecnie poziom zaangażowania społeczeństwa i emocje związane z polityką jest znacznie większy w społeczeństwie niż przed laty. Polacy chętnie biorą udział w wyborach i na bieżąco śledzą wydarzenia z nimi związane¹²².

Na bezpieczeństwo polityczne Polski wpływa również sytuacja gospodarcza naszego kraju.

Na bezpieczeństwo polityczne Polski wpływa także członkostwo w organizacjach międzynarodowych, takich jak m.in.: Unia Europejska czy Organizacja Narodów Zjednoczonych oraz w sojuszach wojskowych takich, jak NATO.

W badaniu przeprowadzonym przez CBOS z okazji 20 lat członkostwa Polski w NATO (luty 2019 r.) 69 % badanych, interesujących się polityką w stopniu bardzo dużym lub dużym i śledzących na bieżąco co się w niej dzieje uznało ten fakt za wydarzenie przełomowe, o znaczeniu historycznym. 28 % uznało je za ważne, ale nie pierwszoplanowe¹²³. Według wymienionego powyżej badania CBOS 85% badanych wyraża przekonanie, że to właśnie przynależność do sojuszu NATO jest gwarancją naszej niepodległości¹²⁴.

Czynnikami, który także wpływa na bezpieczeństwo Polski są przyjazne relacje polityczne ze Stanami Zjednoczonymi Ameryki Północnej. Natomiast międzynarodowym politycznym zagrożeniem dla naszego kraju jest wzrost dominacji Federacji Rosyjskiej na świecie i słaba pozycja polityczna Polski i innych państw w regionie.

Bezpieczeństwo ekonomiczne państwa jest ściśle powiązane z innymi rodzajami bezpieczeństwa. Bezpieczeństwo ekonomiczne państwa powinno zapewniać ochronę socjalną i ekonomiczną społeczeństwa, a także kształtować współpracę międzynarodową w tym

¹²¹Ibidem.

¹²²Komunikat CBOS, wrzesień 2019 r., https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2019/K_115_19.PDF [dostęp 16.04.2021].

¹²³20 lat członkostwa Polski w NATO, badanie 31/2019, https://cbos.pl/SPISKOM.POL/2019/K_031_19.PDF s. 3, [dostęp 18.04.2021].

¹²⁴Ibidem, s. 10.

zakresie w celu zagwarantowania niezagrożonego rozwoju. Bezpieczeństwo ujmowane w tradycyjny sposób odnosi się do czynnika ekonomicznego uznawanego za niezbędny warunek do zapewnienia zasobności, dobrobytu, dostatku czy bogactwa. Bezpieczeństwo ekonomiczne państwa to przede wszystkim niezakłócone, sprawne funkcjonowanie, rozwój gospodarki, generowanie zysków, odkładanie nadwyżki pieniędzy, powstawanie inwestycji, rozwój handlu co zapewnia fizyczne przetrwanie państwa. Rozpatrując kwestię bezpieczeństwa ekonomicznego państwa należy brać pod uwagę czynniki wewnętrzne bezpośrednio z nim związane jak równowaga ekonomiczna i finansowa, (lub ich brak) rozwój naukowo - techniczny, kierunki i charakter, struktura i tempo rozwoju gospodarki, międzynarodowe stosunki i powiązania gospodarcze, a także umiejętność przewidywania zjawisk, właściwe prognozy dotyczące koniunktury gospodarczej, korupcja, pojawienie się obszarów nierówności i niezadowolenia społecznego, nadmiernie rozwinięta szara strefa (sygnał, że gospodarka funkcjonuje nieprawidłowo) oraz inne specyficzne czynniki charakterystyczne dla danego państwa, jak: złoża surowców energetycznych, zasoby naturalne jak urodzajna ziemia czy zasoby wody.

Istotnymi są także warunki zewnętrzne jak udział państw w procesach globalizacji, zacieśnianie współpracy gospodarczej, wartość międzynarodowych przepływów kapitałowych, a także skutki pogłębiania się dysproporcji w rozwoju ekonomicznym na świecie. Warunki zewnętrzne, które mają wpływ na bezpieczeństwo ekonomiczne i zagrażają prawidłowemu funkcjonowaniu gospodarek i społeczeństwa to także problemy demograficzne, (niski przyrost naturalny, napływ ludności ze wsi do miasta, problemy cywilizacyjno – kulturowe (zacofanie, bezrobocie, ścieranie się kultur), dysproporcje w rozwoju ekonomicznym, nierówności dochodowe, konflikty zbrojne, przestępczość transgraniczna, międzynarodowa przestępczość zorganizowana i terroryzm.

Przyjmując kryterium przedmiotowe podziału bezpieczeństwa ekonomicznego wyróżnia się: bezpieczeństwo energetyczne, surowcowe, przemysłowe, żywnościowe, finansowe oraz technologiczne¹²⁵. Wśród wymienionych podstawowym aspektem bezpieczeństwa ekonomicznego jest bezpieczeństwo żywnościowe. Bezpieczeństwo żywnościowe należy rozumieć jako nieograniczony dostęp fizyczny, społeczny i ekonomiczny wszystkich ludzi do dostatecznej ilości bezpiecznej, przedstawiającej wartość energetyczną żywności, która będzie zaspokajać ich potrzeby żywieniowe, pozwalać na prawidłowe funkcjonowanie organizmu i prowadzenie zdrowego i aktywnego trybu życia. Podstawowymi zagrożeniami

¹²⁵E. Nowak, M. Nowak, *Zarys teorii...*, op. cit., s. 92.

bezpieczeństwa żywnościowego są: wzrost liczby ludności na świecie, zwiększenie globalnego zapotrzebowania na żywność, nowoczesny model konsumpcji, ceny żywności, coraz więcej terenów dotkniętych niedoborem wody, zmiany klimatyczne czy marnowanie żywności.

Posiadanie bogactw naturalnych, głównie paliw umożliwia wprawdzie samodzielny (bez dostaw z zewnątrz) rozwój przemysłu, ale ze względu na możliwość wystąpienia na tym tle konfliktów nie zawsze jest tożsame z bezpieczeństwem ekonomicznym i społecznym.

Właściwie prowadzona polityka gospodarcza wpływa pozytywnie na wzrost i utrzymanie tempa rozwoju gospodarczego, niski poziom inflacji i bezrobocia przy jednoczesnym podniesieniu standardu życia obywateli.

Wśród zagrożeń dla bezpieczeństwa ekonomicznego państwa wymienić można blokadę gospodarczą, finansową, handlową państwa, przestępczość gospodarczą, powstawanie rajów podatkowych dających możliwość uniknięcia opodatkowania, stwarzanie dogodnych do aktywności grup trudniących się „praniem pieniędzy”, nierównomierny rozwój gospodarczy, kryzysy finansowe, zadłużenie międzynarodowe, brak stabilizacji bezpieczeństwa energetycznego.

Bezpieczeństwo militarne to zdolność państwa do zapewnienia ochrony w razie wojny lub konfliktu zbrojnego¹²⁶. Związane jest z zagrożeniami mogącymi w istotny sposób wywrzeć wpływ na przetrwanie państwa, głównie dotyczą obrony terytorium państwa przed militarną agresją z zewnątrz. Bezpieczeństwo militarne to różnorodne działania, których najważniejszym celem jest przeciwdziałanie zagrożeniom zarówno zewnętrznym, jak i wewnętrznym mogącym, wywołać groźbę użycia siły militarnej dla zawładnięcia terytorium, ograniczenia suwerenności państwa, uzyskania korzyści politycznych, ekonomicznych lub innych, a także ochrona i obrona przed ich konsekwencjami.

Pomimo wielu zmian jakie mają miejsce we współczesnym świecie bezpieczeństwo militarne zajmuje nadrzędne miejsce.

W warunkach globalizacji przed państwem stoją nowe wyzwania w sektorze militarnym jakimi m.in., są terroryzm czy proliferacja broni masowego rażenia (BRM). „Bezpieczeństwo militarne państwa to uzależniona od środowiska międzynarodowego wzajemna relacja, stan i proces, w którym zachodzi obawa przed możliwością naruszenia najważniejszych jego interesów, takich jak: integralność terytorialna, niepodległość czy suwerenność”¹²⁷.

¹²⁶M. Pietraś, K. A. Wojtaszczyk (red.), *Polska w systemie bezpieczeństwa narodowego*, Oficyna Wydawnicza ASPRA – JR, Warszawa 2016, s. 77.

¹²⁷Art. 26 *Konstytucji RP...*, op. cit.

Uwzględniając powyższą analizę stwierdzić można, że bezpieczeństwo militarne państwa nie jest stanem, który można ocenić w sposób obiektywny. W subiektywnej ocenie nie jest możliwe uzyskanie takiego stanu, w którym dane państwo może być trwale i w pełni bezpieczne.

Biorąc pod uwagę powyższe determinanty przyjąć należy, że bezpieczeństwo militarne jest dziedziną wielopłaszczyznową, rozległą i złożoną, ściśle związane jest z istnieniem i funkcjonowaniem państwa i środowiska międzynarodowego. Z pojęciem bezpieczeństwa militarne zawsze zestawiane są jego czynniki wpływające na pojawienie się zagrożenia i czynniki eliminujące zagrożenie. Czynniki negatywne, dodatnio wpływające na pojawienie się zagrożenia militarne zachodzą w środowisku międzynarodowym i w sposób bezpośredni albo pośredni zagrażają interesom państwa. Czynniki negatywnymi mogącymi wywołać groźbę użycia siły zbrojnej mogą być m.in.: chęć fizycznego zdobycia obszarów terytorium państwa, działania, których celem jest uzyskanie przewagi, zmiana rozmieszczenia wojsk, chęć odizolowania danego państwa od międzynarodowego forum czy różnice w celach polityki państw i spory między państwami oraz brak możliwości ich pokojowego załatwienia, nierówności społeczne, ruchy o poglądach skrajnie narodowych, konflikty na tle etnicznym, religijnym, kulturowym, rasistowskim, narodowościowym, ekonomicznym, ekologicznym, nacjonalizm, nielegalny handel bronią, narkotykami czy nielegalny obrót towarami o znaczeniu strategicznym. Zagrożenia militarne łączące się z użyciem siły zbrojnej mogą przyjąć różną postać, jak m.in.: demonstracja siły, szantaż i prowokacja militarna, atak terrorystyczny z użyciem broni, materiałów, substancji i innych niż tradycyjne środków walki, incydenty i zatargi graniczne, konflikty w rejonach przygranicznych czy wewnętrzne starcia i niepokoje¹²⁸.

Czynniki zmniejszającymi prawdopodobieństwo pojawienia się zagrożenia militarne najczęściej są: wewnętrzna stabilność w państwach sąsiadujących, wzajemne powiązania interesów państwa i państw sąsiednich, uczestnictwo państwa w sojuszach i wynikające z nich gwarancje, układ sił w środowisku międzynarodowym, pozycja państwa w systemie międzynarodowym.

Nieodłączną częścią stanu bezpieczeństwa militarne państwa są części składowe warunkujące jego poczucie. Są to przede wszystkim: stan sił zbrojnych będących fundamentem obronności państwa, obecność w sojuszach politycznych i wojskowych, działania strategiczne dążące do wykorzystania będących do dyspozycji sił, dostęp

¹²⁸M. Pietraś, K. A. Wojtaszczyk (red.), *Polska w systemie bezpieczeństwa narodowego...*, op. cit., s. 77.

do najnowszych technologii militarnych czy umiejętność zapobiegnięcia atakowi terrorystycznemu. Stan sił zbrojnych państwa powinien, być na takim poziomie, aby skutecznie, efektywnie można było odstraszyć potencjalnego najeźdźcę i uświadomić mu, że atak jest dla niego niekorzystny i nieopłacalny. W przypadku dużych państw, posiadających znaczący potencjał wojskowy skuteczne odstraszenie agresora odbywa się poprzez podjęcie działań odwetowych. Natomiast w przypadku słabszego państwa polega na uporczywym nękaniu najeźdźcy do momentu kiedy koszty okupacji przewyższą przewidywane korzyści.

W. Kitler określił bezpieczeństwo militarne jako proces, obejmujący różnorodne działania w zakresie bezpieczeństwa narodowego, których głównym celem jest przeciwdziałanie zagrożeniom prowadzącym do groźby użycia siły militarnej, przeciwstawianie się użyciu siły militarnej w relacjach między różnymi państwami (podmiotami), a także w relacjach między podmiotami wewnętrznymi¹²⁹.

Podobną definicję bezpieczeństwa militarnego przedstawił B. Balcerowicz określając je jako proces obejmujący podejmowanie różnych działań i środków w celu przeciwdziałania zarówno zewnętrznym, jak i wewnętrznym zagrożeniom, które mogłyby spowodować niebezpieczeństwo użycia siły militarnej w celu zagarnięcia terytorium lub ograniczenia suwerenności, jak również zdolność przeciwstawiania się użyciu siły militarnej¹³⁰.

Użycie siły militarnej lub groźba jej użycia mogą być związane także z chęcią wymuszenia pewnych ustępstw czy zachowań jak również z zamiarem osiągnięcia korzyści¹³¹.

Bezpieczeństwo militarne pozostaje w ścisłym związku z bezpieczeństwem państwa stając się podstawową jego kategorią. Będąc jednym z rodzajów bezpieczeństwa narodowego obejmuje ochronę jego fundamentalnych wartości i potrzeb: niepodległości, całości i integralności terytorium, zachowania tożsamości narodowej, suwerennej władzy i przetrwanie narodu. Współcześnie bezpieczeństwo militarne postrzegane jest w dwóch wymiarach: wewnętrznym i zewnętrznym a prawidłowe ich zdefiniowanie i zidentyfikowanie, ocena i analiza zagrożeń pozwala na stworzenie systemu obrony zapewniającego państwu skuteczną ochronę przed zagrożeniami. Bezpieczeństwo militarne często utożsamiane jest z obronnością. Obronność

¹²⁹W. Kitler, *Bezpieczeństwo narodowe RP. Podstawowe kategorie. Uwarunkowania. System*, Wydawnictwo AON, Warszawa 2011, s. 47.

¹³⁰B. Balcerowicz, *Bezpieczeństwo militarne (szkic do skryptu – materiał pomocniczy do przedmiotu: Bezpieczeństwo Militarne)*, s. 3, https://pracownik.kul.pl/files/110288/public/b._balcerowicz_-_bezpieczenstwo_militarne.pdf [dostęp 17.05.2021].

¹³¹W. Kitler, M. Czuryk, M. Karpiuk, *Aspekty prawne bezpieczeństwa narodowego RP, Część ogólna*, Wydawnictwo AON, Warszawa 2013, s. 33.

kojarzona przeważnie tylko z aktywnością sił zbrojnych, jedyne i ostateczne instrumentu polityki obronności.

Art. 5 *Konstytucji RP*¹³² określa funkcję państwa polegającą m.in. na staniu na straży niepodległości i nienaruszalności terytorium naszego kraju. Do realizacji tego celu art. 26 ust. 1 wyznacza siły zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej nadając im rolę podstawowego elementu systemu obronnego państwa i głównego wykonawcy najważniejszej funkcji państwa. „Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej służą ochronie niepodległości państwa i niepodzielności jego terytorium oraz zapewnieniu bezpieczeństwa i nienaruszalności jego granic”¹³³.

Siły Zbrojne RP zgodnie z art. 26 ust. 2 *Konstytucji RP*¹³⁴ są apolityczne i podlegają cywilnej i demokratycznej kontroli.

Rolą sił zbrojnych RP w obszarze militarnym jest przede wszystkim zapewnienie bezpieczeństwa kraju oraz ochrona wartości konstytucyjnych, takich jak: niepodległości państwa, nienaruszalność granic, suwerenność, niepodzielności terytorium, wzmacnianie polityki zagranicznej oraz ochrona żywotnych interesów państwa, korzystny wpływ na ochronę interesów RP i budowę silnej pozycji naszego kraju w Sojuszu Północnoatlantyckim i Unii Europejskiej, wspieranie operacji antyterrorystycznych, a także w obszarze pozamilitarnym udział w akcjach ratowniczych, udzielanie pomocy wojskowej jednostkom administracji publicznej w razie wystąpienia zagrożeń oraz pomocy społeczeństwu¹³⁵.

Na podsystem pozamilitarny składają się niemilitarne struktury obronne: administracja rządowa, jednostki samorządów terytorialnych jak również instytucje państwowe, stowarzyszenia oraz inne podmioty i przedsiębiorcy wykonujący zgodnie z przepisami działania obronne. Podmioty w podsystemie pozamilitarnym realizują zadania obejmujące m.in.: sprawne funkcjonowanie państwa, wspieranie sił zbrojnych RP, zapewnienie ludności podstawowych potrzeb bytowych, ochronę infrastruktury krytycznej, a także zasilanie technicznymi środkami materiałowymi i uzupełnianie stanu osobowego sił zbrojnych¹³⁶.

Zgodnie z zapisami *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP* do głównych zadań sił zbrojnych RP należy zapewnienie zdolności do obrony i zdolności przeciwstawienia się agresji, utrzymanie gotowości do realizacji zadań związanych z obroną granic, ochroną ich

¹³²Dz. U. 1997, Nr 78, poz. 483.

¹³³Art. 26 ust. 1 *Konstytucji RP*.... op. cit.

¹³⁴Dz. U. 1997, Nr 78, poz. 483.

¹³⁵W. Kitler, M. Czuryk, M. Karpiuk, *Aspekty prawne bezpieczeństwa narodowego RP, Część ogólna*..., op. cit., s. 94.

¹³⁶*Strategia Obronności RP*, Wydawnictwo MON, Warszawa 2009, s. 14.

nienaruszalności, prowadzenie strategicznych działań obronnych na terytorium RP, udział w operacjach antyterrorystycznych zarówno w kraju, jak i poza jego granicami, udział w operacjach obronnych, misjach stabilizacyjnych, operacjach humanitarnych poza granicami państwa w ramach sojuszów, udział w misjach, a także prowadzenie działalności rozpoznawczej i wywiadowczej. Polskie siły zbrojne posiadają zdolności operacyjne, uczestniczą w operacjach i misjach zarządzania kryzysowego prowadzonych przez NATO, UE i ONZ, a także realizują zadania w ramach współpracy z partnerami, sojusznikami a zwłaszcza z państwami sąsiedzkimi. W związku z powstaniem cyberprzestrzeni jako pola walki zbrojnej, w Strategii określono, że siły zbrojne muszą posiadać zdolności defensywne i ofensywne dla realizacji funkcji odstraszenia potencjalnego przeciwnika, posiadać gotowość do prowadzenia operacji ochronnych i obronnych zarówno samodzielnie jak i wraz z sojusznikami w razie cyberkonfliktu albo cyberwojny¹³⁷. Standardowe działania obronne stosowane są w przypadku bezpośredniej agresji z zewnątrz, gdy wszelkie działania prewencyjno-stabilizacyjne oraz antykryzysowe zakończyły się niepowodzeniem.

Celem działań obronnych zarówno zbrojnych, jak i poza zbrojnych jest odparcie i zapobieganie ponownej agresji w przyszłości lub jej zminimalizowanie, a także budowa silnego systemu militarnego, zapewniającego obronę terytorium kraju przed agresją ze strony nieprzyjaciela¹³⁸.

Zadaniem sił zbrojnych RP jest także wspieranie bezpieczeństwa wewnętrznego w państwie poprzez m.in. monitorowanie i ochronę przestrzeni powietrznej, wsparcie w ochronie granicy lądowej, wód terytorialnych oraz monitorowanie skażeń promieniotwórczych, biologicznych, chemicznych, oczyszczanie terenów z niebezpiecznych przedmiotów pochodzenia wojskowego, materiałów wybuchowych czy prowadzenie akcji ratowniczych i poszukiwawczych¹³⁹.

Polityka obronności państwa czyli przeciwstawianie się zagrożeniom ma na celu nie tylko zmaksymalizowanie szans na zachowanie bytu państwa, ale także utrzymanie działalności państwa we wszystkich dziedzinach jego funkcjonowania, redukcja oraz łagodzenie skutków zagrożeń¹⁴⁰. To także zorganizowanie, utrzymywanie i wyposażanie sił zbrojnych, ich profesjonalizacja, modernizacja techniczna, posiadanie strategicznych koncepcji użycia sił

¹³⁷Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014r., Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Warszawa 2014 r., s. 31 i 32.

¹³⁸S. Koziej *Bezpieczeństwo: istota, podstawowe kategorie i historyczna ewolucja, Polityczno strategiczne aspekty bezpieczeństwa...*, op. cit.

¹³⁹Strategia obronności..., op. cit., rozdz. 4 „Siły Zbrojne RP w systemie obronnym państwa”, s. 77-79, 98, 100.

¹⁴⁰S. Koziej, *Wstęp do teorii i historii bezpieczeństwa*, Warszawa/Ursynów 2010, https://koziej.pl/wp-content/uploads/2017/09/Teoria_i_historia_bezpieczenstwa.pdf, s. 3 [dostęp 16.05.2021].

zbrojnych, zwiększenie potencjału militarnego, jak również udział w sojuszach wojskowych¹⁴¹.

System obrony RP oparty jest na wartościach i zasadach zapisanych w *Konstytucji RP*¹⁴², na krajowych ustawach dotyczących prawa obronnego oraz na podstawie wynikających z *Konstytucji RP*¹⁴³ wytycznych zawartych w narodowych dokumentach strategicznych *Strategii Obronności Rzeczypospolitej, Strategii sektorowej do Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej oraz Polityczno-Strategicznej Dyrektywie Obronnej RP*¹⁴⁴.

Na system obrony RP składają się: podsystem militarny, podsystem kierowania, a także podsystem pozamilitarny.

Podsystem militarny to siły zbrojne RP, których zadania wynikają z *Konstytucji RP*¹⁴⁵, *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej* oraz *Strategii Obronności Rzeczypospolitej Polskiej*, jak również z odpowiednich planów operacyjnych nie tylko narodowych, ale także naszych sojuszników¹⁴⁶.

Bezpieczeństwo kulturowe wiąże się z zapewnieniem społeczeństwu mieszkającemu na obszarze danego państwa warunków do utrzymania, utrwalania i pielęgnowania wartości decydujących o jego tożsamości.

Pojęcie kultura jest wieloznaczne. Jest to całokształt wartości, język, ogół norm prawnych, wierzeń, symboli, zwyczajów, obyczajów, czy dzieł sztuki, literatury, zabytków, które dają możliwość identyfikacji i wyróżniania spośród innych krajów¹⁴⁷. Dzięki niej można kształtować właściwe postawy obywateli i uczyć odpowiedzialności za przyszłość kraju. Bezpieczeństwo kulturowe należy rozpatrywać również uwzględniając jego wymiar międzynarodowy. Bardzo ważną rolę w stosunkach międzynarodowych odgrywa także współpraca międzynarodowa w dziedzinie kultury i kontakty ruchów ideologicznych. Prowadzi to do lepszego zrozumienia pomiędzy społeczeństwami, pozwala nawiązać współpracę ugrupowaniom ideologicznym, ale może to mieć także negatywne konsekwencje w postaci np. ścierania się ideologii promujących różne, wykluczające się systemy wartości. Współpraca między państwami, zawieranie umów, utrzymywanie kontaktów, spotkania czy uczestnictwo w organizacjach międzynarodowych zapewniają jednostkom, grupom

¹⁴¹*Strategia Obronności RP...*, op. cit., s.9.

¹⁴²Dz. U. 1997, Nr 78, poz. 483.

¹⁴³*Ibidem*.

¹⁴⁴*Strategia Obronności RP...*, s. 8.

¹⁴⁵Dz. U. 1997, Nr 78, poz. 483.

¹⁴⁶M. Paździor, B. Szmulik, *Instytucje bezpieczeństwa narodowego...*, op. cit., s. 92.

¹⁴⁷J. Czaja, *Kulturowe czynniki bezpieczeństwa*, Oficyna Wydawnicza ASM, Kraków 2008, s. 34.

religijnym czy etnicznym poczucie niezakłóconego rozwoju ich tożsamości, przetrwania, partnerstwo czy świadomość różnic i wzajemną tolerancję.

Zrozumienie istoty bezpieczeństwa kulturowego ułatwi kilka definicji obrazujących rozumienie tego pojęcia. Waldemar Kitler uważa, że „bezpieczeństwem kulturowym jest proces zachodzący w zakresie bezpieczeństwa narodowego, obejmujący różne środki i działania, których wykorzystanie i realizacja ma na celu konsolidowanie i kultywowanie wartości, które znacząco wpływają na tożsamość narodową oraz czerpanie z dokonań innych narodów, przy równoległym zapobieganiu wzrostu znaczenia obcych wpływów, które w znaczny sposób mogą osłabić integralność wewnętrzną”¹⁴⁸. Podobnie uważa Grażyna Michałowska uznając, że „bezpieczeństwo kulturowe w wymiarze narodowym oznacza warunki, w których społeczeństwo może utrzymywać i pielęgnować wartości decydujące o jego tożsamości, a jednocześnie swobodnie czerpać z doświadczeń i osiągnięć innych narodów”¹⁴⁹. Rozmiar, zasięg, dynamika i skutki rosnących i zmieniających się zagrożeń bezpieczeństwa spowodowały, że wzrosła ranga bezpieczeństwa kulturowego. Jego związek z bezpieczeństwem i wpływ kultury na bezpieczeństwo nie jest problemem nowym. Należy rozpatrywać go w wielu aspektach ze względu na negatywne skutki m.in. to, że różnice kulturowe szczególnie różnice religijne prowadzić mogą do konfliktów, wojen czy zniszczenia innych kultur. W czasach współczesnych zagrożeniem jest konflikt wewnętrzny, wychodzący często poza granice państwa mający podłoże kulturowo - etniczne.

Przykładem takiego umiędzynarodowionego konfliktu może być wojna domowa i fala prześladowań narodowościowych, religijnych, a także ludobójstwo oraz czystki etniczne do jakich doszło u schyłku lat 90-tych XX wieku na Bałkanach. Podobnych jak w byłej Jugosławii niebezpiecznych miejsc, gdzie ruchy ideologiczne, działalność organizacji reprezentujących skrajne poglądy nacjonalistyczne, wzajemna niechęć, wrogość i uprzedzenia mogą doprowadzić do konfliktów zbrojnych jest na całym świecie bardzo dużo¹⁵⁰. Bliski Wschód i działalność w tym rejonie organizacji terrorystycznych czy rejon Morza Śródziemnego, problemy gospodarczo - socjalne i nadal aktualne, wyciszone konflikty na terenach przygranicznych powodują, że tereny te w dalszym ciągu należą do tych gdzie stabilizacja i bezpieczeństwo są zagrożone.

¹⁴⁸W. Kitler, *Bezpieczeństwo narodowe...*, op. cit., s. 53.

¹⁴⁹G. Michałowska, *Bezpieczeństwo kulturowe w warunkach globalizacji procesów społecznych*, [w:] D. B. Bobrow, E. Haliżak, R. Zięba (red.), *Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe u schyłku XX wieku*, Wydawnictwo naukowe Scholar, Warszawa 1997, s. 132.

¹⁵⁰T. Szymczak, *Jugosławia państwo federacyjne*, Wydawnictwo Łódzkie, Łódź 1982, s. 228.

Zagrożenia bezpieczeństwa kulturowego to obecnie przede wszystkim konflikty na tle etnicznym, religijnym, kulturowym, rasowym a czasem także historycznym. Zagrożenie bezpieczeństwa kulturowego łączyć można także z globalizacją i zachodzącymi przeobrażeniami, ze zjawiskiem migracji, wielokulturowością czy terroryzmem międzynarodowym. Przyczyn wielu z nich można upatrywać przede wszystkim w kulturze.

Bezpieczeństwo informacyjne obecnie większości osób kojarzy się z zabezpieczeniem komputerów, ponieważ rozwój komputeryzacji i Internetu intensywnie się zwiększa i wpływa na różne dziedziny naszego życia. Bezpieczeństwo informacji może być określane na kilka sposobów¹⁵¹. Szeroko rozumianą definicję bezpieczeństwa odnaleźć można w publikacji Eugeniusza Nowaka i Macieja Nowaka, którzy przedstawiają je jako taki stan warunków zewnętrznych i wewnętrznych, które pozwalają państwu na swobodne rozwijanie społeczeństwa informacyjnego. Według przywołanych powyżej autorów osiągnięcie stanu bezpieczeństwa możliwe jest po spełnieniu kilku warunków, wśród których znajdują się m.in. brak zagrożenia kluczowych zasobów informacyjnych państwa, podejmowanie przez władze państwa decyzji na podstawie ważnych, aktualnych i wiarygodnych informacji, niezakłócony przepływ wszystkich istotnych informacji, uregulowana prawnie ochrona informacji niejawnych i danych osobowych obywateli czy gromadzenie danych z zachowaniem aktualnych norm prawnych obowiązujących w państwie i swobodny dostęp obywateli do każdej informacji o działaniach władz publicznych¹⁵².

W XXI wieku człowiek uzależniony jest od nowoczesnych technologii we wszystkich obszarach jego działalności. Współczesne społeczeństwo nazywane „informacyjnym” można określić jako wysoko rozwinięte społeczeństwo, w którym informacja i sposoby jej przekazywania stały się najcenniejszą wartością i niezastąpionym elementem funkcjonowania świata. Tymczasem bezpieczeństwo informacyjne odgrywające bardzo ważną rolę dla bezpieczeństwa państwa jest tematem bardzo złożonym i związane jest z bezpieczeństwem państwa. Polega na zachowaniu poufności, integralności, autentyczności czy zapobieganiu ujawniania, zniszczenia, przetwarzania czy modyfikacji informacji. W celu zapewnienia ochrony informacji i zachowania ich integralności podejmowane są eliminujące ryzyko środki bezpieczeństwa¹⁵³.

¹⁵¹S. Sławińska, *Specyfika i zagrożenia bezpieczeństwa informacyjnego*, [w:] I. Oleksiewicz (red.), *Bezpieczeństwo informacyjne w wymiarze systemowym*, Wydawnictwo RAMBLER, Warszawa 2018, s. 31-49.

¹⁵²E. Nowak, M. Nowak, *Zarys teorii...*, op. cit., s. 103.

¹⁵³K. Liedel, *Bezpieczeństwo informacyjne w dobie terrorystycznych i innych zagrożeń bezpieczeństwa narodowego*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2008, s. 19.

Bezpieczeństwo informacyjne w szerszym ujęciu odnosi się do zabezpieczenia zasobów przed atakiem sieciowym skutkującym m.in. kradzieżą poufnych informacji, swobodną zmianą danych lub ich usunięciem co mogłoby zakłócić równowagę funkcjonowania państwa. Nowoczesne systemy informatyczne pozwalają gromadzić ogromną ilość informacji dlatego w dzisiejszych czasach bezpieczeństwo danych stanowi jedno z kluczowych wyzwań każdego państwa.

W wyniku rozpowszechnienia nowych technologii, techniki cyfrowej, komputeryzacji i wykorzystywaniu nowoczesnych metod przetwarzania informacja stała się narzędziem, od którego uzależnione są właściwie wszystkie obszary życia i decydująco wpływa nie tylko na bezpieczeństwo obywateli, ale również całych państw. Nowoczesne technologie i nowinki technologiczne umożliwiające szybki dostęp i przepływ informacji pozwalają wpływać na podjęcie decyzji a posiadanie ważnej, prawdziwej, na bieżąco i precyzyjnie przekazanej informacji pozwala na sprawne funkcjonowanie we współczesnym środowisku bezpieczeństwa. Jest wiele definicji pojęcia informacja. Informacja jest pojęciem interdyscyplinarnym określaną w różny sposób w zależności od dziedziny nauki. Informacja przeważnie definiowana jest jako wiadomość, komunikat, wypowiedź oraz część danych, które mogą być gromadzone, przetwarzane, przekształcane i przesyłane i pełnić przydatną funkcję w wielu obszarach aktywności człowieka. Każda informacja charakteryzuje się pewną wartością mogącą przynieść korzyści ekonomiczne, a także może wpływać na rozwój intelektualny człowieka¹⁵⁴. Zarówno brak informacji jak i jej nadmiar może mieć wpływ na podjęcie pozytywnej (korzystnej) lub negatywnej (niekorzystnej) decyzji. Rynek innowacyjnych rozwiązań dynamicznie się rozwija. Z tego powodu ochrona bezpieczeństwa informacji gromadzonych przede wszystkim elektronicznie stała się wyzwaniem gdyż utrata danych, udany atak na struktury informatyczne mogłoby spowodować chaos i zamieszanie w państwie. Informacje mogą być pozyskiwane w różny sposób, za pomocą różnych technik i metod. Ogromną rolę i siłę w sferze bezpieczeństwa informacyjnego pełnią środki masowego przekazu, masowej informacji, media i publikatory. Mogą one stanowić zarówno źródło informacji jak również dezinformacji, celowego fałszywego i zmanipulowanego błędnego przekazu informacji, wytwarzania takich informacji w celach marketingowych, politycznych, a także w celu wywołania określonych nastrojów społecznych¹⁵⁵.

¹⁵⁴M. Kazimierzczuk, *Konstytucyjne prawo do informacji publicznej jako czynnik ograniczający korupcję* [w:] P. Chodak (red.), *Korupcja a bezpieczeństwo narodowe Rzeczypospolitej Polskiej*, Wydawnictwo WSGE, Józefów 2013, s. 228.

¹⁵⁵E. Ura, S. Pieprzny, *Bezpieczeństwo wewnętrzne...*, op. cit., s. 31.

Rewolucja informacyjna, nieustanny postęp technologiczny, rozwój elektroniki, serwisów społecznościowych, łatwość dostępu do sieci, stosowanie bankowości elektronicznej, podpisu elektronicznego i zmiany związane z narodzinami nowej epoki spowodowały „cyfryzację” ludzkiego życia i pojawienie się nowego rodzaju zagrożeń, wśród których znajdują się m.in. włamanie do komputera i utrata informacji, złośliwe oprogramowanie, wirusy komputerowe, przestępstwa komputerowe, szpiegostwo, sabotaż, terroryzm, cyberterroryzm czy walka informacyjna a właściwe ich rozpoznanie staje się konieczne dla zapewnienia bezpieczeństwa państwa. Katalog zagrożeń bezpieczeństwa informacyjnego jest katalogiem otwartym ze względu na rozwój cywilizacyjny, rolę jaką odgrywa informacja, jej olbrzymie zbiory i telekomunikacja w nowoczesnych społeczeństwach¹⁵⁶. Rozwój społeczeństwa informacyjnego powoduje pojawianie się nowych zagrożeń, wyzwań i możliwości, które mogą stać się źródłem nowych, niezidentyfikowanych dotąd niebezpieczeństw. Ważną rolę w wyjaśnieniu zagrożeń bezpieczeństwa informacyjnego stanowią zagrożenia cyberterrorystyczne i cyberterroryzm, które to zjawiska są zdecydowanie groźniejsze od przestępczości komputerowej.

Dzięki ogromnej sieci łączącej komputery na całym świecie jaką jest Internet przybrał na sile proces globalizacji a osoby przebywające w najodleglejszych zakątkach świata mogą się porozumiewać i wymieniać informacje. Funkcjonowanie państw coraz częściej opiera się na dokumentach elektronicznych pomijając jednocześnie papierową formę komunikacji. Internet często używany jest jako narzędzie do nauki, komunikacji, zabawy czy poznawania nowych osób. Może być jednak użyty jako instrument do prowadzenia działalności przestępczej czy terrorystycznej.

Szeroki i złożony proces jakim jest wpływająca na wszystkie sfery naszego życia globalizacja niesie za sobą różnego rodzaju zagrożenia w tym nową formę terroryzmu - cyberterroryzm czyli terroryzm w cyberprzestrzeni. Słownikowa definicja określa cyberprzestrzeń jako przestrzeń wirtualną „w której odbywa się komunikacja między komputerami połączonymi siecią internetową¹⁵⁷”. Cyberprzestrzeń to nie tylko komputery, ale także telefony, tablety i inne media cyfrowe komunikujące się między sobą. Ochrona cyberprzestrzeni to współcześnie jeden z najważniejszych i najczęściej omawianych tematów związanych z bezpieczeństwem.

¹⁵⁶M. Wrzosek, *Współczesne zagrożenia w obszarze bezpieczeństwa europejskiego*, Wydawnictwo Menedżerskie PTM, Warszawa 2013, s. 179.

¹⁵⁷*Słownik języka polskiego PWN*, <https://sjp.pwn.pl/sjp/cyberprzestrze%C5%84;2553915> [dostęp 6.02.2021].

Cyberterroryzm jest zjawiskiem, które określić można wielowymiarowo. Definiowane jest jako wszelkie aktywności powstrzymujące niszczenie, fałszowanie przetwarzanej informacji, nierzetelne przedstawienie faktów przy użyciu techniki komputerowej. To także wykorzystywanie sieci informatycznych do prowadzenia dezinformacji, manipulacji oraz element walki psychologicznej mającej za zadanie wpływać na poglądy, osłabienie władzy w państwie czy spowodowanie zmiany układu sił politycznych. Cyberterroryzm może przybrać także formę zaplanowanego, bezprawnego ataku na system informatyczny i przechowywane tam dane, który ma na celu zastraszenie, wymuszenie na grupie ludności lub państwie określonych ustępstw lub zachowań, powodującego poczucie strachu, obejmującego znaczną liczbę ofiar, uszkodzenia budynków lub ograniczającego dostęp do podstawowych usług. Cyberterroryzm to także wykorzystanie zdobyczy współczesnej technologii informatycznej m.in. urządzeń i sieci komputerowych w celu umyślnego wyrządzenia szkody¹⁵⁸. Cyberterroryzm stał się, pośród innych, najważniejszym wyzwaniem XXI wieku i nie powinien być lekceważony. Ścisła współpraca w tym zakresie między państwami powinna zmierzać do rozpoznania tego problemu i opracowania właściwych rozwiązań do walki z czynami skierowanymi przeciwko systemom komputerowym i dokonanymi przestępstwami z użyciem komputerów.

Analizując tematykę bezpieczeństwa informacyjnego pamiętać należy o informacjach, które zgromadzone są poza systemem teleinformatycznym, zapisanych na dokumentach papierowych, taśmach perforowanych czy typowych kiedyś urządzeniach do przechowywania danych. Polityka bezpieczeństwa informacji dotyczy zabezpieczenia informacji bez względu na sposób ich przechowywania nie tylko w systemach komputerowych, ale obejmuje także dokumenty papierowe i inne tradycyjne formy gromadzenia informacji zapisane w ewidencjach, kartotekach czy wykazach znajdujących się w zasobach archiwów.

Zagrożenia bezpieczeństwa informacyjnego stały się zagrożeniami realnymi, występującymi w życiu codziennym dlatego właściwe ich rozpoznanie, osiągnięcie, zachowanie i ciągłe doskonalenie bezpieczeństwa informacyjnego stało się konieczne do zagwarantowania bezpieczeństwa militarnego, gospodarczego czy finansowego państwa i środowiska międzynarodowego.

Bezpieczeństwo energetyczne państwa pozwala gospodarce w sposób niezakłócony pokryć bieżące i przyszłe zapotrzebowanie odbiorców na paliwa i energię¹⁵⁹. Przez energię rozumieć należy pierwotną formę energii przetworzonej m.in. na energię elektryczną, ciepłą,

¹⁵⁸E. Ura, S. Pieprzny, *Bezpieczeństwo wewnętrzne...*, op. cit., s. 75.

¹⁵⁹Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. *Prawo energetyczne* (Dz. U. 2006, Nr 89, poz. 625 z późn. zm.).

jądrową czy mechaniczną. Natomiast przez określenie paliwa pojmować należy substancje, których energia uzyskiwana z ich spalania wykorzystywana jest do produkcji energii mechanicznej i innych procesów technologicznych. Paliwa, będące medium, za pomocą którego można gromadzić i przekazywać ze względu na swój stan skupienia podzielić można na paliwa stałe, płynne i gazowe. Paliwo stałe to substancje pochodzenia naturalnego przeznaczone przeważnie do produkcji energii cieplnej: drewno, zrębki drewna, węgiel kamienny, węgiel brunatny i wytwarzany z węgla ekogroszek. Paliwa stałe używane są m.in. do celów gospodarczych, przemysłowych czy technicznych. Paliwa ciekłe pochodzą przeważnie z przetworzenia ropy naftowej, rzadziej węgla kamiennego lub brunatnego. To m.in. benzyna, olej napędowy, nafta, mazut czy paliwo syntetyczne otrzymywane w drodze syntezy chemicznej. Paliwa ciekłe stosowane są głównie do napędu silników spalinowych rzadziej do celów grzewczych czy technologicznych. Paliwo gazowe to wysokometanowy albo zaazotowany (w tym skroplony i propan - butan) gaz ziemny pochodzenia naturalnego, który dostarczany jest do odbiorców za pomocą sieci gazociągów. Paliwo gazowe znajduje rozległe zastosowanie nie tylko w przemyśle, ale także w życiu codziennym m.in. do ogrzewania budynków, wytwarzania energii cieplnej, napędzania samochodów wyposażonych w instalację gazową.

Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego jest jednym z głównych elementów i strategicznych działań, umożliwiających trwały i niezakłócony rozwój każdego państwa. Niezależny i stały dostęp do dostaw energii, niezależnie od sytuacji politycznej na świecie i warunków geograficznych warunkuje trwały, stabilny rozwój państwa. Wszelkie problemy w dostawie energii zmniejszają tempo rozwoju naukowego, technologicznego, gospodarczego i negatywnie wpływają na kształtowanie struktury przemysłu. Znacznie ograniczony dostęp państwa lub pozbawienie w całości swobodnego dostępu do surowców energetycznych zmniejsza możliwości nawiązywania współpracy, opracowywania projektów, wdrażania innowacyjnych rozwiązań w środowisku międzynarodowym, jak również zagraża niezależności państwa i powoduje zakłócenia realizacji interesów narodowych¹⁶⁰.

Zagrożenia bezpieczeństwa energetycznego o charakterze wewnętrznym odnoszą się do braku równowagi między zapotrzebowaniem a konsumpcją, do zagrożeń ekonomicznych, zagrożeń środowiska oraz innych okoliczności w tym sytuacji politycznej¹⁶¹. Bezpieczeństwo energetyczne państwa jest jednym z warunków jego funkcjonowania, jak również

¹⁶⁰E. Ura, S. Pieprzny, *Bezpieczeństwo wewnętrzne...*, op. cit., s. 75.

¹⁶¹Ibidem, s. 47.

funkcjonowania społeczeństwa a stały, nieprzerwany, stabilny dostęp do jej nośników jest niezbędny dla prawidłowego rozwoju państwa i społeczeństwa.

Bezpieczeństwo społeczne związane jest z możliwością wystąpienia niepożądanych zjawisk odnoszących się do sfery ekonomicznej i kulturowej, które stwarzać mogą zagrożenia związane z przetrwaniem i jakością życia, zaspokajaniem potrzeb czy realizacją wartości w każdej dziedzinie życia. Bezpieczeństwo społeczne oznacza możliwość efektywnego przeciwstawienia się zagrożeniom wewnętrznym w dziedzinie społecznej i jest procesem, którego głównym celem jest zagwarantowanie przetrwania, zrównoważonego rozwoju, dobrobytu, zapewnienie wysokiego standardu życia obywateli, rodzin i osób niepełnosprawnych, pracy, ochrony zdrowia, pomocy socjalnej, dóbr konsumpcyjnych jak również zapobieganie nierównościom i konfliktom społecznym i przeciwdziałanie bezrobociu¹⁶². Podstawą istnienia każdego państwa oprócz terytorium i władzy jest społeczeństwo. Dlatego działalność państwa w kierunku zapewnienia bezpieczeństwa powinna odnosić się również do dbania o dobro człowieka i całego społeczeństwa i być celem i sensem istnienia państwa a jego terytorium skupiając ludność powoduje powstanie wyjątkowej więzi emocjonalnej i uczuciowej¹⁶³.

Działalność państwa w obszarze bezpieczeństwa społecznego przejawia się poprzez realizację określonej polityki społecznej zapewniającej bezpieczne, należyte warunki do życia oraz możliwości kształtowania duchowego i materialnego rozwoju narodu. Niezaspokojenie podstawowych potrzeb społecznych może spowodować liczne problemy społeczne mogące przekształcić się w niezadowolenie i niepokoje społeczne. Na drodze do realizacji podstawowego celu jakim jest bezpieczeństwo społeczne, państwo spotyka wiele trudności spowodowanych różnego rodzaju zagrożeniami, wśród których m.in. są: naruszanie podstawowych wolności i praw człowieka, ograniczenie praw i wolności człowieka, swobód obywatelskich, dyskryminację, korupcję, nacjonalizm, ksenofobię, patologie społeczne, migracje zarobkowe, niski przyrost naturalny, bezrobocie, ubóstwo czy bezdomność.

Zjawisko bezrobocia charakteryzuje się wieloaspektowością i ustalenie jednoznacznej jego definicji nie jest łatwe. Bezrobocie jest przedmiotem zainteresowania wielu badaczy z dziedziny socjologii, psychologii czy politologii. Najprościej i najogólniej można określić,

¹⁶²*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2007 r.*, Warszawa, 13 listopada 2007 r. punkt 3.5.

¹⁶³B. Szmulik, M. Żmigrodzki, *Wprowadzenie do nauki o państwie i polityce*, Wydawnictwo Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2007, s. 23 – 45.

że „bezrobocie to zjawisko braku pracy zarobkowej dla osób zdolnych do pracy i poszukujących jej”¹⁶⁴.

Praca zarobkowa jest głównym źródłem dochodu. Od posiadania pracy zarobkowej uzależnione jest zdrowie człowieka, jego stan psychiczny i fizyczny, prestiż społeczny, poczucie własnej wartości, kontakty i więzi międzyludzkie. Bezrobocie, szczególnie długotrwałe wpływa także na funkcjonowanie rodziny w sposób mogący spowodować jej rozpad. Zakłócone bowiem zostają pozycje społeczne w rodzinie jakie pełnią w niej poszczególni członkowie rodziny. Szczególnie odnosi się to do mężczyzn, ponieważ rola mężczyzny od dawna sprowadzała się do zapewnienia rodzinie bytu materialnego i zaspokajania potrzeb najbliższych. Skutki bezrobocia dotyczą również całego społeczeństwa i państwa. Konsekwencją bezrobocia i problemów ze znalezieniem pracy jest emigracja zarobkowa i odpływ siły roboczej za znalezieniem pracy.

Ubóstwo można określić jako stan, w którym dochód wynosi poniżej minimum egzystencji jakie potrzebne jest człowiekowi do przeżycia, zachowania zdrowia i zaspokojenia niezbędnych, pilnych potrzeb. Minimum egzystencji zawiera jedynie grupy wydatków związanych z zakupem żywności, mieszkania (łącznie z jego utrzymaniem), wydatki na ochronę zdrowia i higienę, zakup odzieży, obuwia i wydatki związane z edukacją dzieci.

Przyczynami ubóstwa absolutnego są cechy i zachowania ludzkie, które nie pozwalają im na podwyższenie dochodów jak: niskie wykształcenie, brak kwalifikacji, choroby i ułomności fizyczne i psychiczne, patologie, dysfunkcje rodziny, patologiczna niechęć do pracy czy błędna polityka socjalna zniechęcająca do podjęcia działań prowadzących do polepszenia swej sytuacji ekonomicznej¹⁶⁵.

Głównymi konsekwencjami ubóstwa, wpływającymi na bezpieczeństwo społeczne w sposób destrukcyjny są: poczucie bezsilności i niesprawiedliwości społecznej, spadek poczucia własnej wartości, brak możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych, rozbitcie rodziny, pogorszenie stanu zdrowia, wzrost przestępczości czy marginalizacja.

W kontekście bezpieczeństwa społecznego bardzo ważną rolę odgrywa kwestia edukacji i podnoszenia kwalifikacji obywateli. Jest to istotne dla wzrostu gospodarczego, zwiększenia tempa rozwoju kraju i wzrostu konkurencyjności gospodarki nie tylko na rynku krajowym, ale także na rynku zagranicznym. Oprócz wielu różnych wyznaczników kluczowych dla tempa wzrostu, wiedza, kompetencja i profesjonalizm wysoko wykwalifikowanej kadry

¹⁶⁴*Encyklopedia powszechna PWN*, Wydawnictwo naukowe PWN, Warszawa 1973, t. I, s. 260.

¹⁶⁵S. Sławińska, *Bezpieczeństwo społeczne*, [w:] Piędel A., Pomiankiewicz J., (red.) *Bezpieczeństwo państwa w XXI wieku - szanse i zagrożenia*, Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa i Ochrony im. Marszałka Józefa Piłsudskiego Wydział Zamiejscowy, Nisko 2017.

pracowników (wykształcenie i odpowiednie kwalifikacje) stanowi podstawę sukcesu gospodarki¹⁶⁶.

Zagrożeniem dla bezpieczeństwa społecznego jest także ponadczasowy problem związany z korupcją. Występuje w różnych postaciach i w różnych dziedzinach życia. W ujęciu socjologicznym korupcja to m.in.: przekupstwo, nepotyzm, płatna protekcja czy nadużycie stanowiska do uzyskania osobistych korzyści. Z prawnego punktu widzenia korupcja traktowana jest jako przestępstwo, do którego zalicza się m.in. przekupstwo urzędnicze, gospodarcze, polityczne, przyjęcie korzyści majątkowej lub osobistej, wręczenie łapówki, poświadczenie nieprawdy czy czerpanie korzyści z przestępstwa prania brudnych pieniędzy¹⁶⁷.

Negatywne zjawisko jakim jest korupcja zazwyczaj powoduje utratę poczucia bezpieczeństwa, zaufania do ludzi i organów sprawujących władzę, a także wpływa niekorzystnie na gospodarkę spowalniając jej rozwój i ograniczając jej wzrost.

Bezpieczeństwo ekologiczne jest trwałym, ciągłym procesem i nieustannymi działaniami o charakterze wielopłaszczyznowym zmierzającymi do osiągnięcia oczekiwanego stanu bezpieczeństwa środowiska naturalnego, będącym przejawem troski o środowisko przyrodnicze. To także taki stan społecznych uwarunkowań, który hamuje rozwój i eliminuje zagrożenia ekologiczne, a także popularyzuje pozytywne działania mające na celu realizację kluczowych wartości niezbędnych dla istnienia i rozwoju zarówno państwa, jak i społeczeństwa¹⁶⁸.

Bezpieczeństwo ekologiczne to także warunki odpowiednie dla prawidłowego życia całej ludzkości, bez negatywnego wpływu na środowisko przyrodnicze, stosując zasadę zrównoważonego rozwoju, której środowisko naturalne jest podstawą. Zrównoważony rozwój to koncepcja polegająca na opracowaniu rozwiązań pozwalających osiągnąć wzrost gospodarczy przy udziale wszystkich grup społecznych i umożliwienie korzystania z jego dóbr. Pierwotnie zrównoważony rozwój odnosił się do zmniejszenia ujemnego wpływu gospodarki na środowisko przyrodnicze, klimat, roślinność, gleby, systemy wodne i świat zwierzęcy. Współcześnie zrównoważony rozwój to przede wszystkim właściwa gospodarka zasobami odnawialnymi i nieodnawialnymi, sukcesywne eliminowanie substancji o działaniu niebezpiecznym i toksycznym, ograniczenie emisji zanieczyszczeń, ochrona wszystkich

¹⁶⁶W. Ratyński, *Problemy i dylematy polityki społecznej w Polsce*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2003, s. 33 - 41.

¹⁶⁷K. Loranty, *Bezpieczeństwo społeczne Rzeczypospolitej Polskiej*, Wydawnictwo AON, Warszawa 2004, s. 82.

¹⁶⁸M. Pietraś, *Bezpieczeństwo ekologiczne w Europie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 1996, s. 47 - 90.

żyjących na Ziemi organizmów, odtwarzanie populacji gatunków wymarłych i zagrożonych wyginięciem, tworzenie warunków sprzyjających prawidłowemu funkcjonowaniu obywateli i w ten sposób wywołanie poczucia stabilizacji i bezpieczeństwa.

Priorytetowym celem działalności państwa w dziedzinie bezpieczeństwa ekologicznego jest ochrona przyrody i czyste środowisko wpływające na lepsze warunki życia będącego jej częścią człowieka. Zapewnienie przez państwo bezpieczeństwa ekologicznego obliguje do rozsądnego korzystania i zarządzania środowiskiem naturalnym bez naruszania równowagi w relacjach między człowiekiem a środowiskiem. Zagrożenia dla bezpieczeństwa ekologicznego są konsekwencją zarówno naturalnych procesów jakie zachodzą na Ziemi, jak też są następstwem działalności człowieka¹⁶⁹.

Zagrożenia naturalne to przede wszystkim gwałtowne zjawiska atmosferyczne, huragany, powodzie, pożary czy trzęsienia ziemi, natomiast te, które wynikają z działalności człowieka to m.in. emisja zanieczyszczeń do atmosfery (gazów, płynów), nieprawidłowe stosowanie nawozów sztucznych oraz innych środków chemicznych do ochrony roślin czy używanie w przemyśle związków chemicznych i innych substancji zatruwających środowisko.

Lista współczesnych zagrożeń ekologicznych jest ogromna. Najpoważniejsze dotyczą zmiany klimatyczne, efekt cieplarniany, erozja gleb, zanieczyszczenie powietrza, zanieczyszczenie wód, kwaśnych deszczy, wymieranie kogo czego, zanikanie gatunków roślin i rozpowszechnianie się gatunków roślin, które mogą być zagrożeniem dla przyrody. Pomimo istnienia współcześnie wielu metod, sposobów i rozwiązań państwo samodzielnie nie jest w stanie zagwarantować sobie bezpieczeństwa ekologicznego. W szczególności dotyczy to szczególnie państw biedniejszych.

Zagrożenia bezpieczeństwa ekologicznego budzą niepokój wśród miłośników przyrody, ale coraz częściej są przedmiotem analiz polityków i specjalistów zajmujących się tematyką bezpieczeństwa. W obecnym czasie Polska boryka się z wieloma trudnościami dotyczącymi bezpieczeństwa wewnętrznego. Jednym z zasadniczych czynników wpływających na jego stan są zagrożenia ekologiczne naturalne i cywilizacyjne, szczególnie: klęski żywiołowe, powodzie, susze, pożary, huragany, trzęsienia ziemi i inne katastrofy naturalne, zanieczyszczenia powietrza, wody, gleby, powodujące degradację środowiska naturalnego. Zachodzące zmiany w środowisku naturalnym, spowodowane są głównie: rosnącym zanieczyszczeniem powietrza, zmianami klimatu, globalnym ociepleniem

¹⁶⁹K. M. Książopolski, *Bezpieczeństwo ekologiczne*, [w:] K. A. Wojtaszczyk, A. Materska-Sosnowska rada naukowa, *Bezpieczeństwo państwa. Wybrane problemy*, Wydawnictwo ASPRA-JR, Warszawa 2009, s. 178.

i niewłaściwą gospodarką bogactwami naturalnymi¹⁷⁰. Zagrożenia ekologiczne w sposób negatywny wpływają na bezpieczeństwo państwa, ponieważ zakłócają funkcjonowanie ekosystemów, często w sposób bezpośredni zagrażają ludzkiemu zdrowiu i życiu, mogą prowadzić do nieodwracalnych strat gospodarczych i niekorzystnie wpływają na tempo rozwoju państwa i poziom rozwoju społeczeństwa.

Współcześnie każde państwo za priorytet w prowadzone polityce zapewnia każdemu obywatelowi.

Przedstawiona problematyka bezpieczeństwa państwa dotyczy zaledwie wybranych aspektów i ze względu na obszerność tematu nie wyczerpuje go w pełni. Podjęta analiza dotycząca bezpieczeństwa wewnętrznego państwa i jego zagrożeń pokazała, jak w ostatnich latach zmieniło się postrzeganie bezpieczeństwa i zmieniły się uwarunkowania. Niemały wpływ na bezpieczeństwo ma bliższe i dalsze otoczenie międzynarodowe, a także charakter stosunków międzynarodowych i wypracowanych relacji międzynarodowych. Warunki wewnętrzne wpływające na charakter polityki bezpieczeństwa państwa to głównie czynniki polityczne, społeczne i ekonomiczne kształtujące w zależności od obranego kierunku pozytywny rozwój państwa lub osłabienie jego potencjału.

1.3. Współczesne uwarunkowania bezpieczeństwa narodowego Polski

Rozważania na temat systemu bezpieczeństwa Polski należy rozpocząć od określenia czynników mających wpływ na jego funkcjonowanie. Do czynników zewnętrznych zaliczyć należy położenie geopolityczne, członkostwo w organizacjach międzynarodowych, udział Polski w pokojowych i stabilizacyjnych misjach poza granicami kraju czy wpływ procesów związanych z globalizacją. Zmieniająca się w szybkim tempie sytuacja w środowisku międzynarodowym, pozytywne przemiany i osiągnięcia cywilizacyjne, a także postęp technologiczny nieustannie wytwarzają nowe źródła zagrożeń dla bezpieczeństwa wewnętrznego, którym Polska musi się przeciwstawiać.

Na podstawie literatury przedmiotu można wywnioskować, że bardzo duże znaczenie dla bezpieczeństwa Polski ma członkostwo w NATO (1999 r.) i Unii Europejskiej (2004 r.). Udział w tych sojuszach postawił przed Polską nowe wyzwania stwarzając jednocześnie nowe zagrożenia.

¹⁷⁰Z. Ścibiorek, B. Wiśniewski, R. B. Kuc, A. Dawidczyk, *Bezpieczeństwo wewnętrzne...*, op. cit., s. 150.

XXI wiek jest czasem globalizacji. Współczesnymi uwarunkowaniami bezpieczeństwa są m.in.: międzynarodowy terroryzm, wojny hybrydowe, konflikty wewnętrzne.

Pozytywnymi stronami zjawiska globalizacji są m.in.: lepszy dostęp do nowych technologii, możliwość szybkiego przekazu i wymiany informacji czy nowoczesne środki łączności. Gwałtowny rozwój techniki ma pozytywne strony, ale nie jest pozbawiony wad¹⁷¹.

Nowe technologie generują także nowy rodzaj zagrożeń takich jak m.in. cyberterroryzm i cyberprzestępczość. Ochrona cyberprzestrzeni stała się jednym ze strategicznych celów w dziedzinie bezpieczeństwa i obronności a państwo zobowiązane jest do prowadzenia odpowiedniej polityki ochrony cyberprzestrzeni pozwalającej w skuteczny sposób zapobiegać i zwalczać powstałe zagrożenia.

Cyberprzestrzeń Rzeczypospolitej Polskiej obejmuje m.in. systemy, sieci i usługi teleinformatyczne o ważnym znaczeniu dla bezpieczeństwa wewnętrznego użytkowane przez instytucje i inne podmioty i systemy, których naruszenie może wpłynąć niekorzystnie m.in. na życie, zdrowie ludzi, środowisko lub prowadzić do dotkliwych strat materialnych.

W *Raporcie o stanie bezpieczeństwa cyberprzestrzeni RP w 2018 roku*¹⁷² opublikowanym przez Zespół Reagowania na Incydenty Bezpieczeństwa Komputerowego CSIRT GOV prowadzony przez Szefa ABW przedstawiono dane statystyczne, dotyczące bezpieczeństwa systemów teleinformatycznych. Z raportu wynika, że w 2018 r. odnotowane zostało 31865 zgłoszeń wystąpienia potencjalnych incydentów komputerowych. Spośród nich faktycznymi naruszeniami bezpieczeństwa teleinformatycznego, było 6 236 przypadków¹⁷³.

Za ochronę cyberprzestrzeni w Polsce odpowiedzialny jest Prezes Rady Ministrów. Bezpieczeństwo w cyberprzestrzeni jest jednym z istotniejszych obszarów działania Ministerstwa Cyfryzacji zarówno na terenie kraju jak i przy międzynarodowej współpracy.

Ministerstwo Cyfryzacji wraz z innymi podmiotami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo cyberprzestrzeni opracowano w celu podniesienia poziomu bezpieczeństwa cyberprzestrzeni strategiczny dokument *Krajowe Ramy Polityki Cyberbezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej na lata 2017 - 2022*¹⁷⁴ oraz *ustawę z dnia 5 lipca 2018 r. o krajowym systemie cyberbezpieczeństwa*¹⁷⁵.

¹⁷¹Ibidem, s. 19 – 40.

¹⁷²*Raport o stanie bezpieczeństwa cyberprzestrzeni Rzeczypospolitej Polskiej w 2018 roku*, <https://csirt.gov.pl/cer/publikacje/raporty-o-stanie-bezpi/964,Raport-o-stanie-bezpieczenstwa-cyberprzestrzeni-RP-w-2018-roku.html> [dostęp 18.02.2021].

¹⁷³Ibidem.

¹⁷⁴*Krajowe Ramy Polityki Cyberbezpieczeństwa*, <https://www.gov.pl/web/cyfryzacja/krajowe-ramy-polityki-cyberbezpieczenstwa> [dostęp 18.02.2021].

¹⁷⁵Dz. U. 2018, poz. 1560 z późn. zm.

Obecnie w Polsce najważniejszą jednostką do walki z przestępczością komputerową jest działające przy Komendzie Głównej Policji Biuro do Walki z Cyberprzestępczością zajmujące się głównie wykrywaniem sprawców przestępstw, których narzędziem jest komputer¹⁷⁶.

Polska w przeciwieństwie do wielu innych krajów nie jest bezpośrednio zagrożona atakami terrorystycznymi. Nie można jednak wykluczyć, że w przyszłości problem ten nie będzie dotyczył także naszego kraju. Terroryzm jest zagrożeniem dotyczącym nie tylko bezpieczeństwa wewnętrznego, ale także odnosi się do bezpieczeństwa zewnętrznego.

Wraz z przystąpieniem Polski do Strefy Schengen 21 grudnia 2007 r. i umożliwieniem swobodnego przepływu osób wzrosło zagrożenie terroryzmem i obawa przed napływem do Polski przestępców i innych osób stanowiących zagrożenie dla naszego bezpieczeństwa. Fala migracji, która w 2015 r. napłynęła do Unii Europejskiej oraz zagrożenie terroryzmem, wzmoczoną przestępczością transgraniczną i w związku z tym wzrost obaw o bezpieczeństwo spowodowało czasowe przywrócenie kontroli na granicach niektórych państw członkowskich Unii Europejskiej.

Geograficzne położenie Polski spowodowało, że przez terytorium naszego kraju przebiegają ważne trasy tranzytowe z zachodu na wschód głównie Berlin – Warszawa– Mińsk - Moskwa i Drezno – Wrocław – Kraków - Kijów¹⁷⁷. Polska należy do kraju, w którym bardzo rzadko występują konflikty na tle etnicznym czy narodowościowym. Ze względu na ich incydentalny charakter nie są w stanie zachwiać stabilizacją w kraju.

Bezpieczeństwo narodowe jest nieodłączną częścią bezpieczeństwa każdego państwa i jedną z najważniejszych wartości człowieka¹⁷⁸.

Najważniejsze założenia i wytyczne odnoszące się do współczesnego bezpieczeństwa Polski określone zostały w „Strategii bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej¹⁷⁹”. W dokumencie tym stwierdzono m.in., że na bezpieczeństwo narodowe składają się takie rodzaje bezpieczeństwa jak: bezpieczeństwo zewnętrzne, wewnętrzne, militarne, społeczne, obywatelskie, ekonomiczne, ekologiczne, a także informacyjne i telekomunikacyjne. Zagrożenia bezpieczeństwa wewnętrznego upatruje się w złej sytuacji gospodarczej kraju co bezpośrednio przekłada się na warunki socjalne i bytowe ludności.

¹⁷⁶<http://policja.pl/pol/kgp/bwc/33358,Biuro-do-Walki-z-Cyberprzestepczoscia.html> [dostęp 18.02.2021].

¹⁷⁷K. Łastawski, *Sytuacja geopolityczna Polski po przemianach ustrojowych i wstąpieniu do Unii Europejskiej*, „Studia Europejskie/Europejskie Centrum Uniwersytetu Warszawskiego” 1/2011, https://www.ce.uw.edu.pl/pliki/pw/2-2011_lastawski.pdf, [dostęp 28.02.2021], s. 19 - 40.

¹⁷⁸S. Sławińska, *Masowe przemieszczanie się ludności, a bezpieczeństwo Polski i innych państw Unii Europejskiej na początku XXI wieku. Wybrane problemy...*, op. cit., s. 17 - 104.

¹⁷⁹*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z2007 r....*, op. cit.

Bezpieczeństwo społeczne jako kategoria bezpieczeństwa narodowego od pewnego czasu postrzegane jest głównie jako ochrona zapewniająca przetrwanie, integralność terytorialną, stabilność instytucji państwa, swobodny rozwój, wzrost jakości życia i dobrobyt w państwie. Bezpieczeństwo społeczne uważane jest za jeden z czterech obszarów bezpieczeństwa obok obronnego, ochronnego i gospodarczego będące interesem narodowym i strategicznym celem państwa. Dziedziny te określone zostały w *Białej Księdze Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej* (2013 rok), która zawiera ocenę stanu bezpieczeństwa Polski¹⁸⁰. Obszarem bezpieczeństwa narodowego Polski, który nabiera kluczowego znaczenia w XXI w., jest bezpieczeństwo społeczne, najogólniej rozumiane jako ochrona egzystencjalnych podstaw życia ludzi, zapewnienie możliwości zaspokajania indywidualnych potrzeb (materialnych i duchowych) oraz realizacji aspiracji życiowych przez tworzenie warunków do pracy i nauki, ochronę zdrowia oraz gwarancje emerytalne. Zagrożenie bezpieczeństwa społecznego jest jednym z podstawowych problemów naszego kraju. Największym problemem jest bezrobocie, korupcja, narkomania, alkoholizm, bezdomność, choroby społeczne (nadciśnienie tętnicze, cukrzyca, choroby wieńcowe, gruźlica, epidemie i uzależnienia). Niektóre z wymienionych problemów jak: bezrobocie, bezdomność, alkoholizm czy narkomania bardzo często dotyczą całych grup społecznych powodując odchylenia społeczne, zachwianie egzystencji i patologie społeczne.

Obliczenia Głównego Urzędu Statystycznego wskazują, że stopa bezrobocia od początku bieżącego roku systematycznie spada. W styczniu 2019 r. wynosiła 5,8 % a w październiku 5,2 % co oznacza spadek liczby osób pozostających bez zatrudnienia¹⁸¹. Nie zawsze wiąże się to z utworzeniem nowych miejsc pracy a może być związane z faktem wyjazdu wielu pozostających bez pracy osób do pracy zagranicę co jest negatywnym zjawiskiem dla państwa. W ciągu ostatnich 25 lat odnotowywane były krótkotrwałe spadki stopy bezrobocia, ale wiązały się przeważnie z wyludnianiem się państwa. Wstąpienie Polski do Unii Europejskiej i otwarcie zagranicznych rynków pracy jak również zwiększenie zapotrzebowania na specjalistów z Polski spowodowało wzrost emigracji zarobkowej.

Bezdomność w obecnych czasach jest zjawiskiem występującym w każdym państwie na świecie bez względu na poziom jego zamożności. Bezdomni żyją wszędzie a każdy kraj dokłada wszelkich starań, aby móc poradzić sobie z problemem bezdomności. Zgodnie z polskim prawem za osobę bezdomną uważa się „osobę niezamieszkujejącą w lokalu

¹⁸⁰http://www.bialystok.ap.gov.pl/arch/teksty/biala_ksiega.pdf, s. 9 [dostęp 11.02.2021].

¹⁸¹<https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/bezrobocie-rejestrowane/bezrobotni-zarejestrowani-i-stop-a-bezrobocia-wyrownane-sezonowo-w-latach-2011-2019,5,1.html> [dostęp 14.02.2021].

mieszkalnym w rozumieniu przepisów o ochronie praw lokatorów i mieszkaniowym zasobie gminy i niezameldowaną na pobyt stały, w rozumieniu przepisów o ewidencji ludności, a także osobę niezamieszkującą w lokalu mieszkalnym i zameldowaną na pobyt stały w lokalu, w którym nie ma możliwości zamieszkania”¹⁸².

W Polsce raz na dwa lata przeprowadza się liczenie osób bezdomnych. Jest to niezbędne dla uzyskania aktualnej liczby bezdomnych, określenie skali zjawiska w celu rozwiązywania tego problemu, podjęcia decyzji w sprawie przyznania schronienia w noclegowniach, zapewnienia posiłku, ubrania czy innych form pomocy.

Wyniki liczenia osób bezdomnych, przeprowadzone w połowie lutego 2019 r. wskazują, że w Polsce jest 30 330 bezdomnych czyli mniej niż w czasie ostatniego liczenia w 2017 r. W liczbie tej większość stanowią mężczyźni - 25 369 natomiast bezdomne kobiety to liczba 4 961. W porównaniu do 2017 r. zmniejszyła się także liczba bezdomnych dzieci. Obecnie bezdomnych jest 992 dzieci w wieku poniżej 18 roku życia.

W lutym 2019 r. w Polsce najczęściej podawanymi przyczynami bezdomności stały się konflikty rodzinne osób 9 766 i uzależnienia 8 479. Kolejne miejsca zajmują eksmisja 7991, rozpad związku 5 580, zadłużenie 5 110, bezrobocie/brak pracy 4 619, zły stan zdrowia /niepełnosprawność 3 957, opuszczenie zakładu karnego 1 649, przemoc domowa 1 328, odejście/śmierć rodzica/opiekuna w dzieciństwie 1 288, choroba/zaburzenia psychiczne, uzależnienie 1 259, inne 1 036, niepowodzenie w poszukiwaniu pracy 884, migracja/wyjazd na stałe do innego kraju 456, opuszczenie placówki opiekuńczo - wychowawczej 318¹⁸³.

Wśród bezdomnych w Polsce najwyższy procent stanowią osoby w grupie wiekowej 41 - 60 oraz powyżej 60 roku życia.¹⁸⁴

W końcu lat dziewięćdziesiątych XX wieku zaobserwować można było w Polsce tendencję spadkową liczby urodzeń co wpłynęło na możliwość rozwoju i przetrwania naszego państwa. Poza tym obserwuje się ujemny przyrost naturalny i wzrost emigracji zagranicznych co niekorzystnie wpływa nie tylko na trwałość rodziny, ale także na bezpieczeństwo całego państwa¹⁸⁵.

Na kształtowanie bezpieczeństwa społecznego państwa wpływa także dziedzictwo kulturowe i tożsamość narodowa. Tożsamość narodowa jest ważnym elementem życia narodów, społeczności i poszczególnych obywateli. Tożsamość narodu polskiego została ukształtowana

¹⁸²Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. 2015, poz. 163 z późn. zm.).

¹⁸³<https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/bezrobocie-rejestrowane/bezrobotni-zarejestrowani-i-stop-a-bezrobocie-wyrownane-sezonowo-w-latach-2011-2019,5,1.html> [dostęp 14.02.2021].

¹⁸⁴Ibidem.

¹⁸⁵Ibidem.

przez stulecia na podstawie wartości będących charakterystycznymi dla członków wspólnoty narodowej, stanowiącymi dorobek przeszłych pokoleń. Wartościami tymi są: język, religia, obyczaje, literatura, kultura, sztuka, a także symbole narodowe, godło, barwy narodowe i hymn.

Potencjałem społecznym Polski są ludzie, wiedza, predyspozycje, umiejętności i sposób postępowania. Na tożsamość narodową Polaków niekorzystny wpływ ma globalizacja powodując zanik naszych tradycji i kultury. Duża liczba Polaków emigruje za granicę w poszukiwaniu pracy i często tam zostaje zapominając o swej tożsamości narodowej i ograniczając lub zrywając więzi z ojczyzną co negatywnie wpływa na bezpieczeństwo wewnętrzne.

Na podstawie udokumentowanych danych opublikowanych przez Główny Urząd Statystyczny, dotyczących europejskich państw będących celem emigracji z Polski i imigracji z nich do Polski (na pobyt stały) w latach 2004 - 2018 zobrazować można rozmiar i intensywność tych zjawisk¹⁸⁶.

Skalę przedstawia poniższa tabela.

Tabela 1. Emigracja z Polski do państw europejskich i imigracja do Polski z państw europejskich w latach 2004 - 2018

Rok	Emigracja	Imigracja	Saldo
2004	15 547	6 536	-9 011
2005	18 416	6 906	-11 510
2006	41 221	8 270	-32 951
2007	31 163	12 040	-19 123
2008	25 710	12 324	-13 386
2009	15 726	14 369	-1 357
2010	14 651	12 463	-2 188
2011	17 150	12 623	-4 527
2012	18 672	11 976	-6 696
2013	28 166	10 023	-18 143
2014	25 031	10 049	-14 982
2015			
2016	10 936	11 439	503

¹⁸⁶Ibidem.

2017	10 621	11 456	835
2018	10 710	13 306	2 596

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Rocznika Demograficznego 2019 r. [dostęp 27.01.2021].

2015 - brak danych

We wskazanym powyżej przedziale czasowym skala emigracji z Polski na stałe charakteryzowała się dużą zmiennością. W latach 2004 - 2005 utrzymywała się na podobnym poziomie w roku 2004 15 547 a w 2005 r. 18 416. Lata od 2006 do 2008 i 2013 do 2014 były okresem, nagłego odpływu prawie dwukrotnie większej niż w roku 2005 liczby emigrantów z Polski do Europy. Wzrost emigracji z Polski, który nastąpił po roku 2004 spowodowany, był pośrednio wstąpieniem Polski do Unii Europejskiej i otwarciem rynków pracy dla emigrantów z Polski. W 2006 r. było to 41 221 osób, w 2007 r. liczba ta nieznacznie zmniejszyła się do 31 163 osób, a w 2008 r. wynosiła już 25 710 osób. W roku 2013 do Europy wyemigrowało 28 166 osób, a w 2014 r. – 25 031 osób¹⁸⁷.

W latach 2009 – 2012 nastąpił spadek natężenia emigracji z Polski na stałe w porównaniu z rokiem 2008, który spowodowany był głównie światowym kryzysem gospodarczym. Lata 2013 - 2014 były okresem, w którym liczba emigrantów z Polski do państw europejskich na stałe ponownie zwiększyła się. Sytuacja ta spowodowana, była ustępującym kryzysem gospodarczym na świecie oraz niskimi płacami i brakiem perspektyw na krajowym rynku pracy, szczególnie dla ludzi młodych.

Lata 2016 - 2018 charakteryzowały się spadkiem intensywności emigracji z Polski na stałe. Spowodowane to było m.in. niskim poziomem bezrobocia i wzrostem liczby wolnych miejsc pracy w kraju.

W okresie od 2004 r. do 2014 r. wysoki wskaźnik emigracji z Polski i niski imigracji na stałe do Polski ukształtował dla naszego kraju ujemne saldo migracji zagranicznych na stałe. Najniższą wartość salda odnotowano w roku 2006. Wysoki wskaźnik odnotowano także w roku 2007 i 2013. W ostatnich latach, szczególnie w okresie od 2016 do 2018 roku, na skutek wzrostu intensywności imigracji i spadku intensywności emigracji saldo migracji do Polski na stałe wykazało wartość dodatnią¹⁸⁸.

Dla określenia wielkości migracji zagranicznych Główny Urząd Statystyczny opiera się na danych dotyczących ilości meldunków. Wielkość imigracji określona jest na podstawie liczby zameldowań na pobyt stały w danym kraju natomiast wielkość emigracji określana jest

¹⁸⁷Ibidem.

¹⁸⁸<https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/migracje-zagraniczne-ludnosc/glowne-kierunki-emigracji-i-imigracji-na-pobyt-staly-w-latach-1966-2018,4,2.html> [dostęp 25.01.2021].

na podstawie liczby wymeldowań na pobyt stały do innych krajów. W związku z tym informacje podawane przez Główny Urząd Statystyczny mogą zawierać pewne błędy ze względu na to, że prawdopodobnie nie wszystkie osoby, które na stałe mieszkają za granicą wymeldowały się z pobytu stałego w Polsce.

Zestawienie tych dwóch zjawisk i różnica między ich liczbami (w skali roku) daje saldo migracji. Jeśli liczba imigrantów jest większa od liczby emigrantów wówczas saldo migracji jest dodatnie. Jeśli natomiast liczba emigrantów jest większa od liczby imigrantów wówczas saldo migracji jest ujemne.

Wśród wszystkich studentów z zagranicy podejmujących naukę w szkołach wyższych w Polsce największą liczbę stanowią m.in. Ukraińcy, Białorusini, Hindusi czy Hiszpanie. Ze względu na uproszczenie procesu rekrutacji oraz ułatwienia w otrzymaniu przez cudzoziemców (zarówno studentów i pracowników naukowych) dokumentów pobytowych ich liczba z roku na rok wzrasta.

Problem demografii jest jednym z gwałtownie rosnących zjawisk dotyczących coraz silniej społeczeństwa państw wysoko rozwiniętych i ogromnym wyzwaniem dla polityki społeczno - gospodarczej każdego państwa. Obecnie na świecie obserwować można zjawisko spadku poziomu dzietności i tempa przyrostu naturalnego. Czynnikiem istotnie wpływającym na tę sytuację jest sytuacja zdrowotna społeczeństwa (umieralność), spadek zawierania małżeństw, zmniejszenie się dzietności kobiet, różne metody regulacji urodzeń, a także tendencje do posiadania małej liczby dzieci z jednoczesnym zjawiskiem wydłużania się przeciętnego czasu trwania życia co w konsekwencji prowadzi do starzenia się społeczeństwa. Niemalże wpływ na rozwój ludności mają istotnie wpływające na wielkość populacji ruchy migracyjne, związane głównie z czynnikami ekonomicznymi. W drugiej połowie XX wieku migracje ludności w Europie zaczęły w sposób znaczący wpływać na liczbę ludności w poszczególnych jej rejonach powodując wzrost w państwach Europy Północno - Zachodniej, spadek w Europie Wschodniej i spowolnienie liczebności populacji w Europie Środkowej.

Odpowiednia polityka państwa zmierzająca do zapobieżenia i przeciwdziałania katastrofie demograficznej powinna być jego głównym zadaniem polegającym m.in. na wsparciu dla młodych rodzin czy odpowiednich warunków socjalno-bytowych dla rodzin.

Obecnie demografia jest największym problemem, z którym rządzący sobie nie poradzą. Rodzi się coraz mniej dzieci. W latach 50 XX wieku w Polsce rodziło się 800 tys. dzieci rocznie. Mieliśmy do czynienia z tzw. wyżem demograficznym. W latach 90 XX wieku

urodziło się 300-400 tys. dzieci rocznie. W 2002 r. pierwszy raz w Polsce odnotowano niż demograficzny. Nieznaczny wzrost odnotowano w latach 2006 – 2012¹⁸⁹.

Tabela 2. Prognozowany współczynnik dzietności (TFR) w Polsce w latach 2014-2070 według czterech wariantów

Rok	Warianty			
	średni	Niski	Wysoki	Bardzo wysoki
2014	1,240	1,217	1,261	1,270
2015	1,236	1,191	1,275	1,297
2016	1,238	1,179	1,288	1,327
2017	1,252	1,190	1,303	1,359
2018	1,275	1,213	1,324	1,394
2019	1,296	1,241	1,346	1,432
2020	1,316	1,265	1,368	1,469
2025	1,384	1,314	1,445	1,601
2030	1,428	1,334	1,506	1,679
2035	1,461	1,348	1,565	1,734
2040	1,485	1,358	1,621	1,780
2045	1,504	1,367	1,666	1,819
2050	1,521	1,375	1,697	1,852
2055	1,524	1,382	1,721	1,882
2060	1,546	1,388	1,741	1,909
2065	1,556	1,394	1,757	1,933
2070	1,566	1,399	1,772	1,955

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, s. 56, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/prognoza-ludnosc/prognoza-ludnosc-na-lata-2014-2050-opracowana-2014-r-1,5.html> [dostęp 28.02.2021].

Wszystkie opracowane przez Główny Urząd Statystyczny warianty zmian dzietności zakładają spadek liczby posiadanych dzieci poniżej stanu, który by zapewnił zastępowalność pokoleń przez cały okres objęty prognozą.

Z prognoz GUS na lata 2014-2050 wynika, że w roku 2050 ludność Polski spadnie poniżej 34 mln.¹⁹⁰, osoby w wieku 65 lat i powyżej stanowią będą aż 30,2 % ludności naszego kraju natomiast osoby w wieku 80 lat i więcej będą stanowiły około 10,4 % podczas gdy obecnie wskaźnik ten wynosi około 4 %.¹⁹¹

Ministerstwo Edukacji Narodowej za główne przyczyny niżu demograficznego podaje: niedostateczny się przyrost naturalny, emigracja osób w wieku produkcyjnym, sytuacja ekonomiczna w kraju, model rodziny, w którym jest jedno dziecko albo w ogóle

¹⁸⁹<https://zpe.gov.pl/a/zmiany-liczby-ludnosc-polski/D1A0dRW01> [dostęp 30.04.2021].

¹⁹⁰<http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/prognoza-ludnosc/prognoza-ludnosc-na-lata-2014-2050-opracowana-2014-r-1,5.html> [dostęp 16.04.2021], s. 163.

¹⁹¹Ibidem, s. 164.

nie ma dzieci, robienie kariery zawodowej, popularyzacja metod antykoncepcyjnych. Skutkami takiej sytuacji jest: starzejące się społeczeństwo, możliwe opóźnienie wieku emerytalnego, bezrobocie w niektórych zawodach. Co może powodować brak rąk do pracy, opóźnienie rozwoju niektórych dziedzin życia. Niż demograficzny może spowodować, że do Polski będą przybywać migranci. Z czasem może to doprowadzić do tego, że migranci zamieszkają w Polsce¹⁹².

Pierwsze na szeroką skalę migracje Polaków miały miejsce w XIX wieku w większości do Stanów Zjednoczonych¹⁹³. Po pierwszej wojnie światowej Polacy wyjeżdżali m.in. do Francji, Belgii, Niemiec¹⁹⁴. W latach 80 obywatele polscy migrowali do Czechosłowacji, NRD, ZSRR, Węgier, RFN, Libii, Bułgarii¹⁹⁵. W latach 90 XX wieku najwięcej Polaków wyemigrowało do Niemiec, USA i Kanady¹⁹⁶. Przed 2004 r. do głównych krajów emigracji Polaków należały Niemcy, Francja, Luksemburg, Hiszpania, Belgia. Były to wyjazdy związane z podjęciem pracy w rolnictwie i gastronomii. Wzrost emigracji z Polski nastąpił po przystąpieniu naszego kraju do UE. Wtedy Polacy zaczęli emigrować do Norwegii, Danii, Finlandii, Islandii, Szwecji, Wielkiej Brytanii¹⁹⁷. Obecnie od wielu lat najwięcej Polaków emigruje do Niemiec, Wielkiej Brytanii, Holandii, Irlandii, Włoch, Norwegii. Do czynników wpływających na procesy migracyjne w Polsce zalicza się m.in.: przystąpienie naszego kraju do Strefy z Schengen co ułatwiło przemieszczenie się ludności wewnątrz UE, wprowadzenie przepisów zachęcających do przyjazdu imigrantów z państw bliskich kulturowo.

W opinii współtwórcy Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP można znaleźć, że nasz kraj w latach 2000 nie był atrakcyjnym krajem dla imigrantów i traktowany był głównie jako kraj tranzytu, ponieważ jednym z głównych powodów imigracji jest polepszenie warunków życia. Podkreślał także, że w kwestii imigracji można wyróżnić trzy podstawowe zagadnienia. Pierwsze to kwestie demograficzne. Warto by było porównać statystyki Głównego Urzędu Statystycznego za ostatnie 10 lat odnoszące się do przyrostu naturalnego z kondycją Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, stanu systemu emerytalnego w Polsce. Emigracje Polaków za granice i niż demograficzny w Polsce zastąpi masowy napływ

¹⁹²<https://zpe.gov.pl/a/zmiany-liczby-ludnosci-polski/D1A0dRW01> [dostęp 30.04.2021].

¹⁹³B. Biedka, *Osadnictwo polonijne w ośrodkach miejskich na północno-wschodnim wybrzeżu Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej*, [w:] J. E. Zamojski (red.), *Migracje i społeczeństwo. Zbiór Studiów*, Wydawnictwo ITE, Warszawa 1995, s. 83-84.

¹⁹⁴H. Janowska, *Emigracja zarobkowa z Polski 1918–1939*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 1981, s. 229.

¹⁹⁵E. Marek, *Emigracja zarobkowa Polaków 1986-1995*, [w:] J. E. Zamojski (red.), *Migracje i społeczeństwo. Zbiór Studiów 2*, Warszawa 1997, s. 116-117.

¹⁹⁶Z. Stachowiak, *Ekonomia międzynarodowa wobec wyzwań cywilizacyjnych*, Wydawnictwo AON – Wydział Wydawniczy, Warszawa 2004, s. 216.

¹⁹⁷J. Wiśniewski, *Migracje zarobkowe Polaków po 1 maja 2004*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2006, s. 18.

imigrantów ze Wschodu. Według jednego z respondentów w kontekście imigracji Polaków rok ...,2004 jest oczywiście taką istotną cezurą z punktu widzenia polityki zagranicznej państwa polskiego, 2007 r. włączenia się do strefy Schengen i wstąpienia do UE natomiast rok 2014 czyli dekada później jest o tyle istotna, że mamy do czynienia z bardzo dużą falą migracyjną, która płynie z Ukrainy...¹⁹⁸”. Respondenci uważają, że ważną datą ze względu na politykę zagraniczną państwa polskiego jest 2004 r. i przystąpienie Polski do Unii Europejskiej. W roku 2014 mamy do czynienia z masową migracją głównie z Ukrainy spowodowaną sytuacją w tym państwie. W opiniach współtwórców Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP często powtarza się, że z jednej strony obserwujemy wyjazd emigrantów za granicę, a z drugiej strony masową falę imigracji ze Wschodu. Mamy do czynienia ze zjawiskiem pewnej zastępowalności osób, które wyjechały osobami, które przybyły do Polski. Druga kwestia związana jest z bezpieczeństwem. Imigracja może powodować obawy związane z zagrożeniami terrorystycznymi. Trzecia kwestia to możliwość wykorzystania grup mniejszościowych do wojny hybrydowej.

Respondent uważa, że,społeczeństwo polskie jest społeczeństwem starzejącym się. Trzeba wprowadzić politykę zachęcającą do posiadania dzieci. W starzejącym się społeczeństwie może wystąpić problem braku rąk do pracy. Społeczeństwo traci standard życia ekonomicznego. Brak zdolności w zakresie samoodtwarzania się społeczeństwa....¹⁹⁹”.

Współtwórca Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP twierdzi, że,imigracja może przyczynić się do zarówno do poprawy bezpieczeństwa jak i do jego zagrożenia. Jeżeli chodzi o poprawę bezpieczeństwa jest to czynnik przede wszystkim regulujący stan demograficzny państwa polskiego to jest kwestia wydolności systemu emerytalnego to jest kwestia mówiąc językiem potocznym rąk do pracy kwestia po prostu wzmocnienia tego sektora społeczeństwa tej części społeczeństwa w wieku produkcyjnym i taki napływ imigrantów może mieć funkcje regulacyjną dla gospodarki może mieć funkcje jak najbardziej wspierającą...²⁰⁰”. Imigracja może być szansą na poprawienie sytuacji demograficznej w Polsce.

Zagrożenie dla bezpieczeństwa narodowego stanowią także różne patologie i przestępstwa, wśród których znajduje się korupcja. Korupcja jest jednym z najstarszych przestępstw. Pomimo upływu lat i zmieniających się warunków nadal istnieje, różni się tylko formami, nasileniem i stopniem społecznej akceptacji. W badaniu przeprowadzonym przez

¹⁹⁸Respondent 4.

¹⁹⁹Respondent 2.

²⁰⁰Respondent 1.

Transparency International międzynarodową organizację pełniącą czołową rolę w walce z korupcją i działającą na rzecz czytelnego i uczciwego życia publicznego i gospodarczego, podanym do publicznej wiadomości 29 stycznia 2019 r. Polska za 2018 r. zajęła dość wysokie 36 miejsce i 60 punktów na 180 państw utrzymując pozycję z roku 2017. Utrzymanie tego samego miejsca w rankingu dowodzi, że zjawisko korupcji w Polsce jest zauważalne i wyczuwalne²⁰¹. W Polsce przypadki korupcji odnotowuje się prawie we wszystkich sferach życia publicznego. Wśród Polaków panuje przekonanie, że najbardziej skorumpowanymi grupami są: służba zdrowia (relacja lekarz - pacjent, lekarz - firmy farmaceutyczne, zakup sprzętu i leków), policjanci, pracownicy administracji (prawo, przejrzystość, dysponowanie środkami publicznymi, zamówienia publiczne), politycy (nepotyzm, konflikt interesów, finansowanie partii politycznych), urzędnicy skarbowi i niektóre grupy prawników, (prokuratorzy, sędziowie), sportowcy (sprzedawanie meczów)²⁰². Najbardziej rozpowszechnionymi zachowaniami korupcyjnymi wśród urzędników państwowych i polityków są kumoterstwo i nepotyzm (załatwianie pracy członkom rodziny i znajomym). Najbardziej zagrożonymi obszarami życia publicznego są m.in. prywatyzacja majątku państwowego, fundusze celowe, zamówienia publiczne, działalność administracji skarbowej czy służby celnej²⁰³.

Na przestrzeni lat w Polsce miało miejsce wiele afer korupcyjnych, w które zamieszane były osoby znane czy pełniące funkcje publiczne. Nie ma dnia, w którym nie pojawiałyby się informacje na temat nowych afer z udziałem polityków, urzędników czy sportowców oskarżanych o stosowanie praktyk korupcyjnych. Skutki takich działań m.in. podważają podstawy demokracji i praworządności, hamują rozwój gospodarki państwa, ograniczają inwestycje, a także negatywnie wpływają na stosunki międzyludzkie i prawidłowe funkcjonowanie państwa. Te niekorzystne skutki spowodowały podjęcie przez państwo wzmoczonych działań zmierzających do ograniczenia tego niepokojącego zjawiska.

Korupcja jest uznawana za jeden z największych problemów zagrażających bezpieczeństwu społecznemu naszego kraju. Często sprzyja działaniom zorganizowanych grup przestępczych, których aktywność naraża budżet państwa na poważne straty i przez to zagraża porządkowi konstytucyjnemu i niszczy ład ekonomiczny naszego kraju.

Uchwałą Rady Ministrów z dnia 19 grudnia 2017 r. w sprawie Rządowego Programu Przeciwdziałania Korupcji na lata 2018-2020 w styczniu 2018 r. ustanowiony został

²⁰¹<https://www.forbes.pl/gospodarka/indeks-percepcji-korupcji-transparency-international-2018-cpi-corruption-perception/h0895df> [dostęp 15.02.2021].

²⁰²K. Loranty, *Bezpieczeństwo społeczne...*, op. cit., s. 85.

²⁰³Ibidem.

Rządowy Program Przeciwdziałania Korupcji na lata 2018-2020²⁰⁴. Program jest następstwem prac Centralnego Biura Antykorupcyjnego podjętych w wyniku uzgodnień między podmiotem odpowiedzialnym za jego wprowadzenie i wykonanie w latach obowiązywania poprzedniego programu (2014 - 2019) tj. Ministrem Spraw Wewnętrznych i Administracji, a Ministrem – Koordynatorem Służb Specjalnych. Program przede wszystkim ma wskazywać kierunki prowadzonej polityki antykorupcyjnej, sformułować nowe zadania, określić sposoby działania, monitorować zagrożenia, wyznaczać współpracę między organami ścigania i pełnić rolę narzędzia dla działań podejmowanych przez uprawnione organy w obszarze walki z przestępczością korupcyjną zwiększając jednocześnie poziom bezpieczeństwa i porządku publicznego²⁰⁵.

Zapobieganiem i przeciwdziałaniem korupcji zajmuje się wiele instytucji, organów i służb, wśród których kluczową rolę odgrywają: Centralne Biuro Antykorupcyjne (m.in. zwalczanie korupcji w życiu publicznym, gospodarczym, identyfikowanie, zapobieganie, wykrywanie przestępstw, ściganie sprawców)²⁰⁶, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego (m.in. monitorowanie realizacji zamówień publicznych, prywatyzacji podmiotów, przetargów publicznych)²⁰⁷, Policja, Żandarmeria Wojskowa, Straż Graniczna oraz Najwyższa Izba Kontroli sprawująca kontrolę nad wszystkimi obszarami działalności państwa²⁰⁸.

Przykładem może być rok 2016. Na podstawie danych wykazanych w *Raporcie o stanie bezpieczeństwa w Polsce w 2016 r.*²⁰⁹ Policja w Polsce w roku 2016 stwierdziła 21 410 przestępstw korupcyjnych z czego 58, 9 % stanowiły przestępstwa z art. 271 § 3 k.k.²¹⁰ (poświadczenie nieprawdy w dokumencie w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej) a 20,3 % dotyczyły przestępstw z art. 228 k.k.²¹¹ (łapownictwo bierne)²¹², Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego wszczęła 11 postępowań w sprawie korupcji, Żandarmeria Wojskowa prowadziła 32 postępowania karne dotyczące korupcji a funkcjonariusze Straży Granicznej wszczęli 67 postępowań przygotowawczych w sprawach o przestępstwa korupcyjne natomiast Centralne Biuro Antykorupcyjne 211²¹³.

²⁰⁴M.P. 2018 r., poz. 12.

²⁰⁵<https://www.prawo.pl/akty/m-p-2018-12,18671977.html> [dostęp 15.04.2021].

²⁰⁶<https://cba.gov.pl/pl/o-cba/zadania/350,zadania.html> [dostęp 16.04.2021].

²⁰⁷<https://www.abw.gov.pl/pl/zadania/zwalczanie-korupcji/50,Zwalczanie-korupcji.html> [dostęp 15.04.2021].

²⁰⁸<https://www.nik.gov.pl/kontrola/informacje-podstawowe-kontrola/> [dostęp 16.04.2021].

²⁰⁹*Raport o stanie bezpieczeństwa*, <https://archiwumbip.mswia.gov.pl/bip/raport-o-stanie-bezpie/18405,Raport-o-stanie-bezpieczenstwa.html> [dostęp 17.04.2021].

²¹⁰Dz. U. 1997, Nr 88, poz. 533 z późn. zm.

²¹¹*Raport o stanie bezpieczeństwa...*, op. cit.

²¹²Ibidem.

²¹³Ibidem.

Bezpieczeństwo ekologiczne jako część bezpieczeństwa narodowego ma duży wpływ na funkcjonowanie państwa, jego rozwój umożliwiając zabezpieczenie potrzeb i interesów obywateli oraz realizację celów polityki państwa. Art. 74 ust. 1 *Konstytucji RP*²¹⁴ zobowiązuje władze publiczne do prowadzenia polityki ukierunkowanej na zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego obecnym i przyszłym pokoleniom. Zagadnienia bezpieczeństwa ekologicznego znalazły odniesienie w dokumentach strategicznych związanych z bezpieczeństwem narodowym. *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2003 r.* zawierała wskazówki dotyczące zagrożeń bezpieczeństwa ekologicznego, które dopiero w *Strategii z 2007 r.* zostały rozszerzone. Uznano bezpieczeństwo ekologiczne za jeden z najważniejszych sektorów bezpieczeństwa, które wraz z bezpieczeństwem wewnętrznym, zewnętrznym, militarnym, społecznym, ekonomicznym, obywatelskim czy informacyjno - telekomunikacyjnym współtworzą kompleksowe podejście do zagadnień bezpieczeństwa państwa. Najważniejszym celem i zadaniem państwa w odniesieniu do bezpieczeństwa ekologicznego została ochrona środowiska i przez to zapewnienie obywatelom lepszych warunków do życia w zdrowym środowisku. Ochrona środowiska naturalnego, ochrona i przeciwdziałanie skutkom klęsk żywiołowych i katastrof powstałych w wyniku działalności człowieka zostały przedstawione jako cel strategiczny. Ochronę środowiska naturalnego uznano za gwarancję trwałego i zrównoważonego rozwoju państwa. W omawianej *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP*, zagrożenia bezpieczeństwa ekologicznego uznane zostały za wyzwanie i zagrożenie dla bezpieczeństwa naszego kraju. Za główną przyczynę ich powstania uznano niewłaściwe wykorzystanie rozwiązań techniczno - technologicznych, a także niektóre przejawy działalności człowieka zakłócające równowagę biologiczną. Stwierdzono także, że zagrożenia dotyczące środowiska przyrodniczego mogą być wywołane awariami przestarzałych technologicznie elektrowni atomowych, handlem materiałami rozszczepialnymi, składowaniem i transportem materiałów promieniotwórczych i radioaktywnych czy awariami sieci głównie przesyłających ropę naftową i paliwa.

Art. 5 *Konstytucji RP* mówi, że: „Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”²¹⁵.

Kwestia bezpieczeństwa ekologicznego znalazła swoje odzwierciedlenie w kolejnej *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 r.*, w której dostrzeżone zostały nowe zagrożenia dla

²¹⁴Dz. U. 1997, Nr 78, poz. 483.

²¹⁵Art. 5 *Konstytucji RP*..., op. cit.

bezpieczeństwa państwa i określono potrzebę otwarcia na nowe wyzwania, które stawiają przed państwem, społecznością i obywatelami dokonujące się na świecie przemiany.

Bezpieczeństwo energetyczne Polski warunkuje wiele różnorodnych czynników, wśród których są m.in. zasoby surowcowe państwa, stan sektora energetycznego czy sytuacja gospodarcza i polityczna w regionie i na świecie i związane z tym problemy importu surowców.

Obecnie największa ilość energii produkowanej w Polsce pochodzi z paliw konwencjonalnych jednak wraz z rozwojem gospodarczym i technologicznym następuje konieczność pozyskiwania jej z odnawialnych źródeł energii, które występują w Polsce w dość dużych zasobach.

Wycofywanie się z paliw kopalnych nie tylko jest uzasadnione ekonomicznie, ale także wpływa m.in. na zmniejszenie emisji zanieczyszczeń i poprawę stanu środowiska.

Odnawialne źródła energii są ważnym elementem zrównoważonego rozwoju, który przynosi wymierne i pozytywne efekty nie tylko ekonomiczne, ale także ekologiczne. Odnawialne źródła energii są przyszłością energetyki i wiara, że spowodują ograniczenie zmian klimatycznych na Ziemi. Ze względu na ograniczoną ilość kopalnych surowców energetycznych i ciągle zmniejszanie ich zasobów w naszym kraju i na świecie trzeba brać pod uwagę zwiększenie wykorzystania energii z odnawialnych jej źródeł.

Obecnie polityka energetyczna Polski koncentruje się na utrzymaniu dotychczasowego stanu, w którym dominującą rolę odgrywa węgiel kamienny i inne paliwa kopalne a znikomą rolę pełnią odnawialne źródła energii. Wycofywanie się z używania paliw kopalnych jest procesem globalnym, wiele państw stopniowo je eliminuje i coraz częściej zastępuje odnawialnymi źródłami energii. Nowością w polityce energetycznej Polski może stać się wykorzystywanie istniejących na terenie naszego kraju złóż gazu łupkowego jednak przepisy podatkowe, brak ulg dla biznesu, wysokie koszty wierceń i wysokie koszty ewentualnych inwestycji znacznie zwiększają nakłady na wydobycie i skutecznie zniechęcają inwestorów.

W przyjętym przez Radę Ministrów 10 listopada 2009 r. dokumencie *Polityka energetyczna Polski do 2030 roku* przedstawione zostały cele i strategia państwa dotycząca wyzwań z jakimi musi zmierzyć się nasz kraj w ujęciu krótko i długoterminowym²¹⁶. 2 lutego 2021 r. zatwierdzony został przez Radę Ministrów dokument *Polityka energetyczna Polski do 2040 r.*, który wyznaczył nowe kierunki rozwoju sektora paliwowo - energetycznego²¹⁷.

²¹⁶*Polityka energetyczna Polski do 2030 r.*, <http://www.pigeor.pl/media/js/kcfinder/upload/files/Polityka-energetyczna-Polski-do-2030r.pdf> [dostęp 29.04.2021].

²¹⁷<https://www.gov.pl/web/klimat/polityka-energetyczna-polski> [dostęp 20.04.2021].

Polska, będąc członkiem Unii Europejskiej bierze udział w tworzeniu wspólnej polityki energetycznej uwzględniając specyficzne warunki krajowe m.in. posiadane przez nas zasoby energetyczne. Obecnie najważniejszą sprawą dla Polski jest przystąpienie do unijnego programu redukcji gazów cieplarnianych, a także rozszerzenia listy dostawców ropy naftowej i gazu i przez to zminimalizowanie ryzyka wystąpienia szantażu energetycznego.

Bezpieczeństwo energetyczne stanowi wielkie wyzwanie dla polityki bezpieczeństwa naszego kraju, ale także jest sprawdzianem dla środowiska międzynarodowego w związku z koniecznością zapewnienia na najbliższy czas dostatecznych ilości energii i odpowiedzialnością tego sektora za zmiany klimatyczne na Ziemi.

Zapewnienie porządku publicznego i ładu społecznego w państwie, ochrona działalności instytucji i przestrzegania norm prawnych, moralnych czy zwyczajowych należy do najważniejszych dziedzin bezpieczeństwa.

Porządek publiczny najprościej zdefiniować można jako stan niezakłóconego życia społeczeństwa przez zewnętrzne zagrożenia albo przez niezgodne z prawem zachowanie obywateli. Porządek społeczny jest elementem zwiększającym poczucie stabilizacji wśród mieszkańców państwa. Bez niego może dojść do rozpadu zbiorowości, grupy i utracenia więzi pomiędzy jej członkami.

Zagrożenia wpływające na sprawne funkcjonowanie państwa, jego bezpieczeństwo i porządek publiczny mogą mieć zarówno charakter wewnętrzny, jak i zewnętrzny.

Ład społeczny to panujący w społeczeństwie porządek zachowany dzięki ustaleniu i przestrzeganiu zasad, przyjętych za obowiązujące wartości i normy.

Ład społeczny tworzą takie elementy jak prawo, religia, moralność i tradycja, a także m.in. budowanie i pielęgnowanie pozytywnych więzi wśród członków społeczności.

Bezpieczeństwo publiczne w szerokim jego ujęciu to zdaniem Stefana Bolesta system urządzeń publicznoprawnych i stosunków panujących w społeczeństwie, które regulowane są przez przepisy prawa oraz normy społeczne. Ich celem jest ochrona jednostki i społeczeństwa, jak również ich mienia oraz innych osób przebywających na terytorium Polski przed możliwymi niebezpieczeństwami, przed niespodziewanymi działaniami człowieka, a także zjawisk atmosferycznych, żywiołów i sił przyrody²¹⁸.

Problematyka bezpieczeństwa publicznego znajduje swoje odzwierciedlenie w przepisach prawa międzynarodowego i prawa krajowego Rzeczypospolitej Polskiej. Akty prawa międzynarodowego (unijnego) regulują zagadnienia dotyczące m.in. swobodnego

²¹⁸S. Bolesta, *Pojęcie porządku...*, op. cit., s. 231.

przemieszczania się ludności, ochrony danych osobowych, informacji niejawnych, polityki migracyjnej, wymiaru sprawiedliwości, przestępczości zorganizowanej, zwalczania narkomanii i terroryzmu. Akty prawa krajowego regulują kwestie z obszaru prawa konstytucyjnego, administracyjnego, cywilnego, ochrony konsumentów, prawa pracy czy prawa karnego i prawa wykroczeń. Prawo karne i prawo wykroczeń normuje czyny noszące znamiona przestępstwa m.in. przeciwko życiu i zdrowiu, wolności, rodzinie i opiece, bezpieczeństwu powszechnemu, porządkowi publicznemu, ochronie informacji czy obrotowi gospodarczemu²¹⁹.

System bezpieczeństwa i porządku publicznego tworzą organy władzy publicznej, a także służby i inne organy specjalizujące się w tej dziedzinie²²⁰. W zakresie tworzenia i nadzoru ochronę bezpieczeństwa sprawują: Sejm, Senat, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, Rada Ministrów, Prezes Rady Ministrów, Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji wraz z podległymi mu służbami Policją, Strażą Graniczną, Służbą Ochrony Państwa, Państwową Strażą Pożarną, a także terenowe organy administracji ogólnej oraz organy samorządu terytorialnego. Realizacja zadań z zakresu bezpieczeństwa publicznego należy także do Państwowego Ratownictwa Medycznego, firm ochroniarskich, detektywistycznych, ubezpieczeniowych, sądów i prokuratur²²¹.

Pojęcie systemu bezpieczeństwa narodowego zostało określone w *Białej Księdze Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej* wydanej w 2013 r., jako „całość sił (podmiotów), środków i zasobów przeznaczonych przez państwo do realizacji zadań w dziedzinie bezpieczeństwa, odpowiednio do tych zadań zorganizowana (w podsystemy i ogniwa), utrzymywana i przygotowywana²²²”. *Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego RP* stała się fundamentem do napisania *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej RP z 2014 r.* System bezpieczeństwa narodowego obejmuje podsystemy kierowania i wykonawcze. Podsystem kierowania to organy i instytucje zajmujące się bezpieczeństwem w Polsce. W skład podsystemu kierowania wchodzi Rada Ministrów, Parlament Rzeczypospolitej Polskiej (Sejm i Senat) oraz Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej²²³. W kwestii zapobiegania zagrożeniom ogromne znaczenie

²¹⁹W. Kitler, M. Czuryk, M. Karpiuk rada naukowa, *Aspekty prawne...*, op. cit., s. 143 – 144.

²²⁰<https://www.bbn.gov.pl/pl/bezpieczenstwo-narodowe/system-bezpieczenstwa-n/bezpieczenstwo-p> [dostęp 22.04.2021].

²²¹Z. Traczyk, *Sektory obywatelski, komercyjny i samorządowy w realizacji zarządzaniem bezpieczeństwem* [w:] M. Lisiecki (red.), *Zarządzanie bezpieczeństwem - wyzwania XXI wieku*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Zarządzania i Prawa im. Heleny Chodkowskiej, Warszawa 2008, s. 311 - 315.

²²²*Biała Księga bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Warszawa 2013.

²²³*Ibidem*.

ma także zarządzanie kryzysowe. Podsystem wykonawczy to środki oraz siły, którymi dysponują organy i instytucje wchodzące w skład podsystemu kierowania.

*Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej*²²⁴ nakłada na Prezydenta RP obowiązek czuwania nad jej przestrzeganiem, stania na straży suwerenności i bezpieczeństwa państwa, nienaruszalności i niepodzielności terytorium naszego państwa²²⁵.

Konstytucyjny obowiązek zapewnienia bezpieczeństwa państwa oraz porządku publicznego należy także do Rady Ministrów i administracji rządowej²²⁶.

W wyniku decentralizacji władzy publicznej i wprowadzenia nowego modelu administracji zagadnienia dotyczące wykonywania zadań publicznych zostały wpisane także w kompetencje administracji samorządowej, która wykonuje powierzone jej zadania publiczne.

Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2013 r. Jest to analiza bezpieczeństwa dokonana przez ekspertów wykonana na zlecenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. *Biała Księga* jest pionierskim dokumentem przedstawiającym całościowo system bezpieczeństwa narodowego w Polsce. W *Białej Księdze* wskazano jako główne cele mobilizowanie instytucji i organów wykonujących politykę bezpieczeństwa do wprowadzania rekomendacji, wpływanie na wiedzę i zwiększanie świadomości wśród społeczeństwa na temat bezpieczeństwa i zagrożeń oraz większe zrozumienie przez państwa na świecie postrzegania bezpieczeństwa przez Polaków²²⁷. Prologiem *Białej Księgi* jest przemówienie ówczesnego Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Bronisława Komorowskiego. Struktura została podzielona na rozdziały: diagnoza stanu bezpieczeństwa narodowego, prognoza rozwoju środowiska bezpieczeństwa, koncepcja działań strategicznych, koncepcja przygotowania systemu bezpieczeństwa narodowego. Powstała na podstawie *Strategicznego Przeglądu Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*. Bezpieczeństwo państw europejskich uzależnione jest od Sojuszu Północnoatlantyckiego, Unii Europejskiej, partnerstwa z Rosją, współpracy ze Stanami Zjednoczonymi. Główne założenia *Białej Księgi* to scalenie oraz nadzorowanie sfery bezpieczeństwa, udoskonalenie struktur w kraju, które zajmują się kwestiami bezpieczeństwa, popularyzowanie nauk o bezpieczeństwie. Cele zawarte w *Białej Księdze* można podzielić na: interesy, warunki, działania i przygotowania. Dokument zawiera analizę kondycji bezpieczeństwa w Polsce, a także propozycje w zakresie polityki bezpieczeństwa odnoszące

²²⁴Dz. U. 1997, Nr 78, poz. 483.

²²⁵Ibidem, art. 126 ust. 2.

²²⁶*Biała Księga bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej...*, op. cit.

²²⁷Ibidem.

się do zmian zachodzących w środowisku wewnętrznym i zewnętrznym w kraju jak i za granicą. *Biała Księga* uwzględnia założenia na następne dwadzieścia lat. Zawiera odpowiedzi na pytania dotyczące kondycji bezpieczeństwa naszego kraju oraz o interesy narodowe, spodziewane zmiany w kolejnych latach i strategię jaką Polska powinna zastosować w zmieniających się okolicznościach, w jaki sposób powinien być przygotowany system bezpieczeństwa narodowego odpowiadający na zaistniałe zmiany. W przedstawieniu kondycji bezpieczeństwa w Polsce pomocne było charakteryzowanie doświadczeń historycznych, ważne są także możliwości danego państwa w kwestii bezpieczeństwa, wykorzystanie możliwości społeczeństwa oraz możliwości gospodarczych. Wykorzystując doświadczenie historyczne łatwiej jest sformułować interesy narodowe i cele strategiczne. Pozwala też na sformułowanie rokowań i kierunków postępu środowiska bezpieczeństwa Polski. Założone zostało powstanie nowych zagrożeń i wyzwań dla bezpieczeństwa na świecie. Wpływ na bezpieczeństwo naszego kraju ma stabilna sytuacja w poszczególnych państwach, sytuacja na Bliskim Wschodzie, zapobieganie proliferacji broni masowego rażenia, środki przenoszenia takiej broni, państwa upadłe oraz państwa upadające, słabo rozwinięte, zagrożenia międzynarodowe, asymetryczne, terroryzm. Jednym z najbardziej prawdopodobnych założeń jest zrównoważone integrowanie systemu bezpieczeństwa narodowego. Zakłada ono korzystanie z szans jakie daje współpraca z sojusznikami i w ramach organizacji międzynarodowych oraz znowelizowanie regulacji prawnych w zakresie systemu bezpieczeństwa narodowego w Polsce, stworzenie zasad i procedur polityczno – strategicznych, ujednoczenie systemu bezpieczeństwa narodowego we wszystkich stanach bezpieczeństwa w państwie. Określone zostały podstawowe kierunki działalności. Wprowadzono zarys systemu bezpieczeństwa²²⁸. Głównymi zarzutami pod adresem *Białej Księgi* jest to, że w przyjętych koncepcjach trzeba wziąć pod uwagę niekorzystny bieg wydarzeń, zwiększenie niepotrzebnej biurokracji. Ważną rolę powinno odegrać Rządowe Centrum Bezpieczeństwa, przekazanie obowiązków na konkretne osoby, a nie na całą instytucję. W *Białej Księdze* brak jest odpowiedniej definicji zagrożeń politycznych dotyczących tożsamości narodowej, tradycji, kultury, dziedzictwa kulturowego, narodowego, nie uwzględnienie Rosji i wpływy na terenach byłej ZSRR jako zagrożenie dla Polski, niedostateczna strategia Narodowych Sił Rezerwowych²²⁹. Dostosowanie tak *Strategii* żeby zagwarantować bezpieczeństwo zewnętrzne i wewnętrzne oraz prawidłowe

²²⁸Ibidem.

²²⁹P. Solocho, *Wizja bezpieczeństwa narodowego w 2013 roku w dokumentach Prezydenta RP i Rządu. Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego*, Instytut Sobieskiego, nr 65, 20 września 2013.

wykonywanie celów strategicznych i interesów narodowych, zabezpieczenie przed zagrożeniami i wyzwaniami. Jest to dokument charakteryzujący każdą dziedzinę bezpieczeństwa. W *Białej Księdze* zostało podkreślone, że najważniejsze w państwie są potrzeby jego obywateli, a także troska o wspólne dobro.

Badanie poczucia bezpieczeństwa przeprowadzone przez Centrum Badania Opinii Społecznej i Polskiego Badania Przeszłości w 2016 r. wykazało, że mieszkańcy naszego kraju czują się bezpiecznie. Wysoko oceniona została także praca Policji, która realizuje najwięcej zadań dotyczących zapewnienia bezpieczeństwa w kraju²³⁰.

Kwestie bezpieczeństwa kulturowego normują ustawy i wiele dokumentów. Zapisy dotyczące bezpieczeństwa kulturowego zostały zawarte m.in. w *Strategii bezpieczeństwa narodowego RP z 2014 r.*, w której ochrona i umacnianie tożsamości narodowej i dziedzictwa narodowego uznane zostało za warunek tworzenia i rozwoju nowoczesnego państwa²³¹. Zapisy w punkcie 95 mówią, że „konieczna jest nie tylko ochrona dziedzictwa kulturowego i tożsamości narodowej, ale też wydobywanie tkwiącego w nich potencjału rozwoju i budowy”²³². Działania podejmowane przez państwo będą miały na celu „zapewnienie powszechnego i równego dostępu do kultury²³³”, aktywizację społeczności, kształtowanie więzi i rozwijanie patriotycznych, obywatelskich postaw i rozwijanie świadomości obywatelskiej pozwalającej zrozumieć zasady demokracji²³⁴.

Pojęcia tożsamość narodowa i kulturowa nakładają konieczność dokładnej interpretacji i potraktowania tej kwestii w wielu ujęciach. Kwestie tożsamości narodowej i dziedzictwa kulturowego przedstawione zostały m.in. w *Białej Księdze Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2013 r.*, w której zestawiony i oceniony został system bezpieczeństwa naszego państwa oraz wskazano kierunki dalszego działania na najbliższe lata. Opracowanie to stało się wskazówką do przygotowania strategicznych dokumentów z zakresu bezpieczeństwa w następnych latach²³⁵.

W *Strategii Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022*²³⁶ zagadnienia te zostały uszczegółowione.

²³⁰<https://archiwumbip.mswia.gov.pl/bip/raport-o-stanie-bezpie/18405,Raport-o-stanie-bezpieczenstwa.html>, s. 17, [dostęp 17.04.2021].

²³¹*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2014 r.*, Warszawa 2014, punkt 95.

²³²*Ibidem*.

²³³*Ibidem*.

²³⁴*Ibidem*.

²³⁵*Biała Księga bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej...*, op. cit.

²³⁶*Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022*, Warszawa 2013, s. 80, https://www.bbn.gov.pl/ftp/dok/01/strategia_rozwoju_systemu_bezpieczenstwa_narodowego_rp_2022.pdf [dostęp 23.04.2021].

W wielu dotychczasowych publikacjach dotyczących bezpieczeństwa Polski za główne źródła zagrożeń dla bezpieczeństwa kulturowego uznane zostały: globalizacja, migracje, regionalizm i modernizacja²³⁷. Każde z tych zagrożeń stanowi konieczność dokładnej analizy źródeł ich powstania, a także zidentyfikowanie przyczyn, rozpoznanie skutków i określenie ich wzajemnych zależności.

Dzięki postępowi naukowo - technicznemu, jaki od drugiej połowy XX wieku rozwija się w błyskawicznym tempie zaczęła rozwijać się także kultura masowa. Środki masowego przekazu prasa, telewizja, radio, Internet posiadające szeroki zasięg sprawiły, że przepływ informacji odbywa się w sposób błyskawiczny co w dużym stopniu wywiera wpływ na życie człowieka. Jesteśmy świadkami postępującego procesu globalizacji, która niesie ze sobą przemiany w wielu dziedzinach w tym we współczesnej kulturze. Zjawisko globalizacji wpływa zarówno dodatnio jak i ujemnie na współczesną kulturę powodując liczne jej przemiany. Zagrożenia bezpieczeństwa kulturowego Polski mogą wynikać z uwarunkowań zarówno wewnętrznych jak i zewnętrznych.

Zagrożeniami o charakterze zewnętrznym, będące skutkiem globalizacji są m.in.: międzynarodowa przestępczość zorganizowana, rozprzestrzenianie się kultury masowej i popkultury, ujednoczenie stylów życia, mody, nawyków, obyczajów, ruchy społeczne wykazujące skrajne poglądy i rozpowszechnianie kultur alternatywnych różnych od dominujących w danym społeczeństwie.

Zagrożeniami wewnętrznymi dla bezpieczeństwa kulturowego Polski są m.in.: przestępczość zorganizowana, przemyt i handel dobrami kultury, brak godnego poszanowania dóbr kultury, miejsc i obiektów pamięci narodowej, powstanie nowych kręgów kulturowych, zmiana stylów życia, obyczajów, systemów wartości, kryzys tożsamości narodowej, zanikanie szacunku dla symboli narodowych, przekształcenia językowe czy odrzucenie wartości, tradycji i zwyczajów na rzecz nowoczesności.

Migracje międzynarodowe od wielu lat stanowią wyzwanie dla Europy. Masowe przemieszczanie się ludności są zjawiskiem znanym w historii świata²³⁸. Zagrożeniami bezpieczeństwa kulturowego wynikającymi z migracji są m.in.: koszty ekonomiczne w tym osłona socjalna dla imigrantów, konflikty na tle kulturowym, przestępczość, konfrontacja różnych kultur i różnych systemów wartości, tworzenie obszarów obcej kultury, wielokulturowość, zróżnicowanie kulturowe, powstanie nowych i umocnienie się starych

²³⁷J. Czaja, *Kulturowe czynniki...*, op. cit., s. 55 – 56.

²³⁸S. Sławińska, *Współczesne uchodźstwo a bezpieczeństwo naszego kraju*, [w:] *Bezpieczeństwo współczesnego państwa część II Wymiar narodowy*, Wydawnictwo Drukarnia Styl Anna Dura, Kraków 2019, s. 59 – 73.

stereotypów wobec przybyszów, powstanie negatywnych zjawisk jak ksenofobia, szowinizm czy brak tolerancji.

Na początku lat 90-tych nastąpił wzrost liczby przybywających do Polski imigrantów. Procesy integracyjne w Europie, otwarcie rynków pracy dla cudzoziemców i zapotrzebowanie na siłę roboczą spowodowały, że do Polski zaczęły napływać osoby poszukujące pracy z państw byłego Związku Radzieckiego, głównie z Ukrainy i Białorusi. Zanotowano wzrost nieudokumentowanych i nielegalnych przemieszczeń, a także zwiększenie zamieszkania i podejmowania przez cudzoziemców pracy bez wymaganych zezwoleń. Lata dziewięćdziesiąte to także wzrost napływu do Polski migrantów z Afryki i Azji głównie z Wietnamu, Kazachstanu, Armenii i Chin. Do Polski jako kraju tranzytowego zaczęli wówczas przyjeżdżać przybysze z ogarniętych konfliktami zbrojnymi rejonów Azji, głównie z Czeczenii. W tym samym czasie w Polsce odnotowano wzrost liczby repatrianci, głównie z Kazachstanu, Ukrainy i Białorusi. Obecnie repatriacje nie mają już tak dynamicznego charakteru, jak w drugiej połowie lat 90-tych chociaż w krajach byłego Związku Radzieckiego mieszka dzisiaj jeszcze kilkadziesiąt tysięcy potomków Polaków deportowanych w głąb ZSRR w latach 1940-1941. Część z nich zadeklarowała chęć powrotu do kraju swoich przodków.

Obecnie w Polsce przebywają imigranci przeważnie z obszaru byłego Związku Radzieckiego (głównie z Ukrainy i Republiki Białorusi, Federacji Rosyjskiej), a także z Wietnamu czy Chin²³⁹. Wpływa to w niewielkim stopniu na bieżące stosunki społeczne w Polsce, ale w przyszłości możliwy jest wzrost wielokulturowości i problemów etnicznych. Niektóre problemy tego rodzaju można zaobserwować już teraz. Są to m.in. wzrost przestępczości, przemyt, handel narkotykami, handel bronią czy handel ludźmi²⁴⁰.

Poważnym problemem jest zjawisko emigracji Polaków, które po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej wyraźnie się nasiliła. Wśród emigrantów udających się do krajów, które otworzyły swoje rynki pracy największą grupę stanowią osoby młode i dobrze wykształcone, często podejmujące zagranicą pracę zarobkową poniżej swoich kwalifikacji. Emigracje zarobkowe poza granice kraju, z regionów o zwiększonym nasileniu mogą powodować powstanie zjawiska ubóstwa i wykluczenia społecznego. Dotyczy to szczególnie dzieci w rodzinach gdzie jedno lub oboje rodziców wyjechali zagranicę za pracę, u których mogą wystąpić problemy wychowawcze, nieobecności czy słabe oceny.

²³⁹<https://migracje.gov.pl/>, [dostęp 29.04.2021].

²⁴⁰J. Czaja, *Kulturowe czynniki...*, op. cit., s. 53.

Bezpieczeństwo militarne jest jednym z obszarów bezpieczeństwa obejmujących m.in. zdolności państwa zarówno do obrony jak i ataku, w skład których wchodzi takie czynniki jak: liczebność, uzbrojenie i wyposażenie sił zbrojnych, poziom doświadczenia i wyszkolenia żołnierzy, wykwalifikowana kadra dowódcza, międzynarodowa kontrola zbrojeń w tym rozprzestrzeniania się broni masowego rażenia²⁴¹.

Najważniejszym celem polityki naszego państwa w dziedzinie obronności jest zapewnienie warunków do realizacji podstawowych interesów narodowych jakimi są m.in.: ochrona terytorium, ochrona konstytucyjnych wolności i praw obywateli, zagwarantowanie stabilnego, wszechstronnego rozwoju społeczno-gospodarczego, dobrobytu, ochrona dziedzictwa narodowego czy bezpieczeństwa obywateli²⁴².

Polska jest państwem granicznym NATO i z tego powodu może być narażona na zagrożenia wymierzone nie tylko przeciwko naszemu państwu, ale także przeciwko innym państwom członkowskim Sojuszu.

Największymi wyzwaniami przed jakimi stoi obecnie Polska to przede wszystkim utrzymanie odpowiedniego poziomu potencjału obronnego, który tworzą m.in.: służba zagraniczna, siły zbrojne RP, wojskowe służby specjalne (Służba Wywiadu Wojskowego), a także przemysł obronny²⁴³. Zadaniem ich jest redukcja nacisku, groźby, zastraszenia, szantażu politycznego, utrzymywanie silnej pozycji międzynarodowej, wspieranie działań na rzecz bezpieczeństwa militarnego przez dyplomację. Wzmacnianie współpracy w dziedzinie obronności z NATO, wdrażanie projektów dotyczących nowoczesnych technologii obronnych, zakup nowoczesnego sprzętu dla wojska umocni pozycję Polski jako odpowiedzialnego członka Sojuszu²⁴⁴. Jednym z najważniejszych elementów polityki bezpieczeństwa państwa oraz polityki zagranicznej jest udział sił zbrojnych RP w sojuszniczych misjach i operacjach pokojowych i stabilizacyjnych poza granicami naszego kraju. Profesjonalizacja sił zbrojnych RP jest procesem niezbędnym do zapewnienia bezpieczeństwa Polsce oraz do wywiązywania się z przyjętych przez nasz kraj zobowiązań sojuszniczych.

Udział w misjach jest sprawdzianem możliwości i ważnym doświadczeniem w procesie profesjonalizacji sił zbrojnych umożliwiającym zdobycie cennych umiejętności praktycznych.

²⁴¹R. Szpyra, *Bezpieczeństwo militarne państwa*, Wydawnictwo AON, Warszawa 2012, s. 85 i n.

²⁴²J. Wojnarowski, *System obronności państwa*, Wydawnictwo AON, Warszawa 2005, s. 7.

²⁴³<https://www.bbn.gov.pl/pl/bezpieczenstwo-narodowe/system-bezpieczenstwa-n/obronnosc/5976>, Potencjał obronny.html [dostęp 29.04.2021].

²⁴⁴https://www.msz.gov.pl/pl/p/brukselanato_be_s_pl/polska_w_nato/polska_w_operacjach_nato/ [dostęp 28.04.2021].

W zakresie bezpieczeństwa rozróżnia się dwa najważniejsze podmioty tj. państwo i jednostka. W literaturze przedmiotu znajduje się wiele kryteriów dotyczących wyodrębnienia rodzajów bezpieczeństwa. Jednymi z kluczowych kryteriów jest kryterium podmiotowe i przedmiotowe. Do podstawowych rodzajów bezpieczeństwa przyjmując kryterium przedmiotowe należy m.in.: bezpieczeństwo polityczne, społeczne, ekonomiczne, ekologiczne, wewnętrzne, zewnętrzne. Wszystkie rodzaje bezpieczeństwa mogą być pojmowane jako osobne obszary bezpieczeństwa jednak każdy z tych rodzajów należy rozumieć w odniesieniu do państwa. Można z tego wywnioskować, że każdy z rodzajów bezpieczeństwa jest ze sobą ściśle związany.

Rozdział II. Migracja i imigracja: przyczyny, główne kierunki, skutki społeczne i ekonomiczne, polskie i unijne ustawodawstwo

2.1. Przyczyny migracji i imigracji

Migracje ludności to przemieszczenia się ludności i całych grup społecznych między różnymi skupiskami ludności np. między krajami lub miastami, między różnymi rejonami geograficznymi i państwowymi.

Przyjmując za kryterium przyczyny wyróżnić można: migracje zarobkowe (powodowane względami ekonomicznymi, dominujące w Europie), rodzinne (zakładanie i łączenie rodzin), edukacyjne (nauka), polityczne (wojny, prześladowania), religijne (prześladowania na tle religijnym), osadnicze (w celu osiedlenia się), narodowościowe (uprzedzenia) oraz inne, związane z osobistymi celami np. w celu poprawy stanu zdrowia czy wyjazdy turystyczne.

Biorąc od uwagę sposób organizacji i przebieg migracje można podzielić na: indywidualne, grupowe, zaplanowane, żywiołowe, legalne, nielegalne, dobrowolne i przymusowe.

Ze względu na czas trwania wyróżnia się: migracje stałe (długotrwałe, nieodwracalne, na czas nieokreślony), migracje czasowe (na czas określony lub sezonowe), migracje wahadłowe (cykliczne, codzienne wyjazdy i przyjazdy związane z pracą lub szkołą)²⁴⁵.

Podział migracji ze względu na charakter decyzji o wyjeździe na przymusowe i dobrowolne w pewnym sensie określa również przyczyny ich wystąpienia. Migracje przymusowe związane są głównie z ucieczką przed prześladowaniami, wojnami czy katastrofami naturalnymi.

Do migracji przymusowych zalicza się: deportacje, wysiedlenia, wydalenia, zesłania, uchodźstwo, ucieczki przed prześladowaniami na tle religijnym, etnicznym lub narodowym, ucieczki w obawie przed utratą życia i zdrowia (uchodźcy) i pod wpływem wywieranej presji i nacisków na tle politycznym, handel ludźmi, przymusowa praca. Przyczyną przymusowych migracji są głównie czynniki polityczne²⁴⁶. Ten rodzaj migracji obecnie jest bardzo aktualny a jego natężenie, ze względu na sytuację polityczną w różnych częściach świata, głównie na Bliskim Wschodzie i na Ukrainie ciągle wzrasta. Wiele osób głównie z Syrii czy Ukrainy podejmuje decyzję o migracji z powodu wojny. Osoby, które uciekają z państw objętych działaniami wojennymi i szukają azylu w innym kraju nazywani są uchodźcami.

²⁴⁵<http://www.demografia.uni.lodz.pl/dlastud/migracje> [dostęp 23.02.2021].

²⁴⁶Z. Kwaczyńska-Butrym, *Migracje. Wybrane zagadnienia...*, op. cit., s. 16 - 17.

Innym, równie ważnym powodem przymuszającym do migracji są prześladowania na tle religijnym. Dotyczy to przeważnie krajów, w których między obywatelami występują różnice religijne. Wyznawcy przeważającej religii dyskryminują wyznawców innej religii pozostającej w mniejszości powodując u nich poczucie braku bezpieczeństwa, braku swobody i religijnej wolności. Postanawiają wówczas udać się do kraju, w którym będą czuć się bezpiecznie, nie będą odczuwać lęku przed utratą życia a ich religia nie będzie wywoływała sprzeciwu.

Migracje dobrowolne to migracje z własnej woli, bez jakiegokolwiek przymusu z zewnątrz podejmowane wskutek poszukiwania dla siebie najodpowiedniejszego do nauki, pracy miejsca czy też w celu ucieczki przed swoimi zobowiązaniami, problemami, trudnościami czy naciskiem społeczeństwa. Przy podejmowaniu decyzji o dobrowolnej migracji brane są pod uwagę m.in. takie czynniki jak: możliwość podjęcia zatrudnienia i osiągnięcia wyższego wynagrodzenia, wysokie standardy życia, nauki, chęć sprawdzenia się, a także łączenie rodzin oraz czasem powrót do kraju swoich przodków (repatriacja)²⁴⁷.

Jedną z najliczniejszych grup imigrantów stanowią ludzie młodzi m.in. podejmujący naukę na zagranicznych uczelniach wyższych, a także poszukujący lepszych perspektyw zawodowych.

Wśród imigrantów ekonomicznych znacznie więcej jest ludzi młodych niż starszych wiekiem, więcej mężczyzn niż kobiet oraz osób stanu wolnego, które są bardziej skłonne do podejmowania decyzji migracyjnych. Spowodowane jest to głównie mobilnością i przeważającą ilością ofert pracy dla mężczyzn. Wśród migrantów ekonomicznych będących w młodym wieku znajdują się ludzie pragnący m.in. uniezależnić się finansowo od rodziców, polepszyć swoją bieżącą sytuację finansową oraz zdobyć finansowe środki na zapewnienie sobie lepszego życia w przyszłości. Powodem imigracji ludzi starszych, najczęściej emerytów i rencistów jest chęć podniesienia poziomu swojego życia i finansowej pomocy dzieciom.

²⁴⁷Ibidem, s. 17 – 18.

Tabela 3. Imigracje zagraniczne na pobyt stały według płci i wieku imigrantów w 2018 r.

Wiek imigrantów	Ogółem		
	ogółem	mężczyźni	kobiety
imigranci	15 461	8 489	6 972
0-4 lata	4 931	2 595	2 336
5-9	1 733	905	828
10-14	502	254	248
15-19	280	151	129
20-24	508	250	258
25-29	1 040	489	551
30-34	1 426	829	597
35-39	1 276	788	488
40-44	920	544	376
45-49	649	411	238
50-54	440	274	166
55-59	455	259	196
60-64	472	257	215
65-69	407	245	162
70 lat i więcej	422	238	184

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Rocznika Demograficznego 2019 r. [dostęp 29.01.2021].

Zgodnie z danymi Rocznika Demograficznego 2019 r. wśród wszystkich imigrantów, którzy w 2018 r. przybyli do Polski większość stanowią dzieci w wieku od 0 do 4 lat, od 5 do 9 lat, a także dorośli mężczyźni między 35 - 39 rokiem życia oraz między 30 a 34 i 25 - 29. Z powyższej statystyki wynika, że imigrantami są przeważnie młodzi ludzie, którzy przybywają do Polski i sprowadzają tutaj swoje rodziny²⁴⁸. Z powyższych danych statystycznych zawartych w Roczniku Demograficznym 2019 r. można wywnioskować, że wśród imigrantów największy odsetek stanowią dzieci, które przyjeżdżają do nas z rodzicami oraz mężczyźni, którzy żeby zapewnić lepsze warunki życia przyjechali do pracy w branżach budowlanych.

Głównymi przyczynami imigracji ludności są względy ekonomiczne m.in.: chęć polepszenia warunków życia, poszukiwanie pracy poza swoim miejscem zamieszkania, możliwość

²⁴⁸Rocznik Demograficzny z 2019 r., <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/roczniki-statystyczne/roczniki-statystyczne/rocznik-demograficzny-2019,3,13.html> [dostęp 20.02.2021].

zdobycia lepszej pracy, lepszych zarobków, ucieczka przed prześladowaniami na tle religijnym, politycznym, poszukiwanie zrozumienia dla własnych poglądów, sytuacja polityczna w państwie, sytuacja materialna, klęski żywiołowe, brak perspektyw na polepszenie sytuacji materialnej i osiągnięcia czegoś ważnego, brak poczucia bezpieczeństwa, możliwość zamieszkania w ustabilizowanym kraju, czy przyjazdy do kraju w celu zdobycia wykształcenia²⁴⁹.

Osoby, dla których powodem imigracji są względy ekonomiczne wybierają państwa z większym rynkiem pracy i bardziej rozwiniętą gospodarką co pomaga im w zdobyciu zatrudnienia i osiągnięcia wyższych niż w kraju pochodzenia zarobków²⁵⁰.

Do Europy imigrują także, dzięki liberalnym warunkom i ułatwieniom w przemieszczaniu się studenci spoza Europy chcący tutaj zdobywać swoje wykształcenie.

Imigracje ludności wywołują dwa rodzaje czynników: wypychające i przyciągające. Zarówno czynniki wypychające, jak i przyciągające postrzegane są i odbierane przez jednostkę indywidualnie²⁵¹.

Czynniki wypychające (o charakterze społecznym, ekonomicznym, politycznym czy religijnym) sprawiają, że życie w dotychczasowym miejscu staje się coraz bardziej trudne i na tyle uciążliwe, że podejmowane są decyzje o imigracji. Jednym z ważniejszych czynników wypychających jest bezrobocie i brak odpowiedniej pracy, złe warunki pracy, niskie płace, wysokie podatki, brak perspektyw rozwoju zawodowego, osobistego, głód, ubóstwo, pogarszające się warunki bytowe, wizja życia poniżej minimum egzystencji, wojna domowa, prześladowania, dyskryminacja, przemoc, przestępczość czy brak tolerancji. Nie tylko jednak czynniki ekonomiczne i chęć szybkiego zdobycia funduszy decydują o zmianie miejsca. Równie ważnym czynnikiem są imigracje z powodów politycznych: wojen czy prześladowań, które zmuszają do opuszczenia własnego kraju. Brak bezpieczeństwa, prześladowania na tle etnicznym, religijnym, rasowym i kulturowym wywołuje wśród ludzi poczucie strachu i często powoduje podjęcie decyzji o przeniesieniu się w bezpieczne miejsce²⁵².

Częstym powodem imigracji ludności i ważnym czynnikiem wypychającym są prześladowania na tle religijnym. Dotyczy to głównie mieszkańców Bliskiego Wschodu, gdzie wolność religijna jest ograniczona i na tym tle powstają różne problemy.

²⁴⁹S. Sławińska, *Masowe przemieszczanie się ludności, a bezpieczeństwo Polski i innych państw Unii Europejskiej na początku XXI wieku. Wybrane problemy...*, op. cit., s. 105 - 164.

²⁵⁰Z. Kwaczyńska-Butrym, *Migracje. Wybrane zagadnienia...*, op. cit., s. 18 – 19.

²⁵¹P. Lubiewski, *Nielegalna imigracja. Zagrożenia bezpieczeństwa*, Część 1, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie, Szczytno 2016, s. 35.

²⁵²J. P. Georgica, *Polskie migracje w świetle...*, op. cit., s. 31.

To m.in. z tego powodu ludzie uciekają do Europy, gdzie zapewnionych jest wiele swobód i większe możliwości na rynku pracy.

Innym czynnikiem wypychającym są także zmiany klimatyczne: klęski naturalne, susze, powodzie, trzęsienia ziemi, zanieczyszczenia powietrza, wody i związane z tym kryzysy zakłócające życie społeczeństwa, funkcjonowanie gospodarki, niedostateczną ilość żywności, zła jej jakość oraz kryzys polityczny i jego konsekwencje w postaci destabilizacji niemalże w każdej dziedzinie życia, a także wysoki przyrost naturalny. Dotyczy to szczególnie państw położonych na obszarach narażonych na klęski żywiołowe i inne niebezpieczne zjawiska przyrodnicze²⁵³.

Czynniki wypychające mają bardzo duże znaczenie przy podjęciu decyzji o opuszczeniu dotychczasowego miejsca pobytu szczególnie jeśli wpływają w negatywny sposób na poziom życia lub zagrażają życiu człowieka i jego rodziny. Niemniej jednak po stronie kraju urodzenia istnieją także czynniki, które mogą zniechęcić do imigracji a wśród nich m.in.: bliskość kulturowa, więzi rodzinne i społeczne czy wysoka pozycja społeczna.

Innym motywem i czynnikiem wypychającym może być także chęć poznania nowych kultur, potrzeba poszerzania swojej wiedzy, nauka obcego języka czy potrzeba zmiany otoczenia.

Czynniki przyciągające to wszystko to co sprawia, że dane miejsce pobytu wydaje się na tyle atrakcyjne, że warto jest tam zamieszkać. Głównymi czynnikami przyciągającymi i jednocześnie wypychającymi są przyczyny ekonomiczne, społeczne, religijne, kulturowe, polityczne i te związane z edukacją m.in.: szerszy rynek pracy, szansa na zatrudnienie, możliwość zdobycia nowych i podnoszenia dotychczas zdobytych kwalifikacji, rozwoju osobistego, zapoznanie się z nowymi technologiami, korzystne zarobki, szybszy awans, większa tolerancja społeczeństwa, bezpieczeństwo, możliwości łączenia rodzin, pewne, stabilne prawo, wolność czy niezależność²⁵⁴. Migracje w celu podjęcia nauki dotyczą przeważnie ludzi młodych, którzy uważają, że ukończenie studiów wyższych za granicą, a także zdobyta wiedza i umiejętności umożliwią im w przyszłości zdobycie satysfakcjonującej pracy. Czynnikiem przyciągającym są także zwiększające się dysproporcje ekonomiczno - społeczne między słabo i wysoko rozwiniętymi krajami świata, przedstawiany często w mediach społecznościowych obraz nieporównywalnie lepszego niż dotychczas życia na styl zachodni, kojarzony z wygodą i dostatkiem²⁵⁵.

Korzystny klimat oraz zasobność w bogactwa naturalne także są czynnikami przyciągającymi.

²⁵³Ibidem.

²⁵⁴Ibidem.

²⁵⁵P. Lubiewski, *Nielegalna imigracja...*, op. cit., s. 24.

W literaturze przedmiotu można znaleźć wiele teorii migracji. Do podstawowych teorii zalicza się m.in. ekonomiczne tj. neoklasyczna, nowa ekonomiczna, teoria dwoistego rynku pracy. W ekonomicznych teoriach migracji główny nacisk kładzie się na względy ekonomiczne jako przyczynę migracji. W teorii neoklasycznej każda osoba traktowana jest jako racjonalny podmiot gospodarczy, który rozważając zyski i straty decyduje się na migrację. Decyzja o migracji jest niejako pewną formą inwestowania w tzw. kapitał ludzki. W tej teorii analizowany jest dany rynek. Teoria nowa ekonomiczna w odróżnieniu do teorii neoklasycznej dotyczy tylko gospodarstwa domowego. Emigracja jest postrzegana jako rezultat analizy przeprowadzonej w danym gospodarstwie domowym. Teoria dwoistego rynku pracy skupia się na odróżnieniu dwóch rynków pracy. Jeden jest to dobrze płatna, stabilna praca, zaś drugi to praca nie wymagająca wyższego wykształcenia, nisko płatna, niestabilna. W tej teorii zakłada się, że tylko imigranci mogą zapewnić miejsca pracy nisko opłacane oraz niestabile²⁵⁶.

Najczęstszymi przyczynami migracji są względy ekonomiczne. Ludzie decydują się na opuszczenie swojej ojczyzny i udają się w celu poszukiwania lepiej płatnej pracy, która pozwoli im podwyższyć standardy bytowe rodziny i polepszyć dotychczasowe warunki życia. Migracje ludności powodowane przyczynami ekonomicznymi dotyczą przeważnie ludności pochodzącej z państw północnej Afryki oraz postkomunistycznych krajów Europy. Migranci ekonomiczni udają się przeważnie do Niemiec i Wielkiej Brytanii. Najważniejszymi ekonomicznymi przyczynami migracji ludności z państw Afryki jest brak miejsc pracy w kraju pochodzenia i w związku z tym brak możliwości zatrudnienia, brak kwalifikacji zawodowych wymaganych do podjęcia zatrudnienia, niskie płace i złe warunki pracy, a także chęć polepszenia warunków życia dla siebie i rodziny pozostawionej w kraju czy otrzymania wysokich świadczeń socjalnych.

Oprócz problemów ekonomicznych, afrykańskie państwa borykają się z licznymi konfliktami wewnętrznymi, brakiem stabilizacji, zagrożeniem bezpieczeństwa co spowodowało spadek dochodów z turystyki, pogłębienie się kryzysu gospodarczego, zniechęcenie inwestorów do tworzenia nowych miejsc pracy a redukcja miejsc pracy w sposób bezpośredni lub pośredni wpłynęła na podjęcie decyzji o wyjeździe do państw wysoko rozwiniętych gospodarczo. Ponadto wysoki przyrost naturalny i duża liczba osób w wieku produkcyjnym, często nie posiadających odpowiednich kwalifikacji już obecnie powoduje problemy ze znalezieniem zatrudnienia i dlatego wśród imigrantów z Afryki do Europy najwięcej jest

²⁵⁶J. Brzozowski, *Ekonomiczne teorie migracji międzynarodowych*, Zeszyty Naukowe nr 855, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Kraków 2011, s. 55-71.

ludzi młodych głównie z Nigerii gdzie liczba osób żyjących w skrajnym ubóstwie jest bardzo duża. Przyczyną emigracji mieszkańców Afryki jest także korupcja i nierówności społeczne przejawiające się m.in. w dużych rozbieżnościach w dochodach co powoduje poczucie braku sprawiedliwości. Z tego powodu wiele osób decyduje się na emigrację w poszukiwaniu pracy, aby móc utrzymać swoją liczną rodzinę.

Przyczynami imigracji ludności z Afryki do Europy są także zmiany klimatyczne, katastrofy naturalne: susza, powódź, brak dostępu do wody pitnej, poszukiwanie pracy i innych źródeł utrzymania. Z powodu m.in. katastrof naturalnych w wielu państwach Afryki, szczególnie tych najbiedniejszych, warunki życia mieszkańców stale się pogarszają a brak dostępu do wody pitnej i niedożywienie, szczególnie wśród dzieci stało się poważnym problemem²⁵⁷.

Wzrost temperatury na Ziemi powoduje, że coraz więcej obszarów m.in. w Afryce dotkniętych jest pustynnieniem co powoduje zmniejszenie obszarów rolniczych, gruntów ornych, pastwisk i utratę żyzności przez glebę. Wiąże się to m.in. z problemem zapewnienia odpowiedniej ilości pożywienia i zmniejszeniem możliwości podjęcia płatnej pracy w rolnictwie a w konsekwencji wzrost imigracji m.in. do Europy.

W krajach afrykańskich dużym problemem jest dostęp do wody pitnej.

Wiele krajów, szczególnie borykających się z problemami demograficznymi tworzy system zachęt dla mieszkańców innych państw i kontynentów, którzy szukają miejsca do osiedlenia się m.in. poprzez zwiększenie środków dla imigrantów czy ułatwienia w legalizacji pobytu.

Do naszego kraju przyjeżdża coraz więcej obcokrajowców w poszukiwaniu pracy i w celu jej podjęcia. Pomimo to cały czas widoczna jest przewaga emigracji nad imigracją. Wśród przyczyn imigracji do Polski główne miejsce zajmują względy ekonomiczne, szansa zdobycia stabilnej pracy i płacy. Do Polski przyjeżdża wielu wykwalifikowanych pracowników i specjalistów do pracy w zagranicznych firmach działających na terenie Polski w większości z Europy Zachodniej, a także z Japonii, Korei Południowej czy Chińskiej Republiki Ludowej oraz pracownicy niewykwalifikowani, podejmujący proste prace w budownictwie czy rolnictwie głównie z Ukrainy, Federacji Rosyjskiej, Republiki Białorusi czy Socjalistycznej Republiki Wietnamu. Ci ostatni często przekroczyli granicę w nielegalny sposób i przebywają u nas nielegalnie²⁵⁸.

W latach 2015 – 2018 do kluczowych szlaków migracyjnych należały: wschodnio-śródziemnomorski, zachodnio – bałkański, środkowo- śródziemnomorski, zachodnio-

²⁵⁷<https://www.unicef.pl/O-nas/Aktualnosci/Niedozywienie-cichy-zabojca> [dostęp 25.02.2021].

²⁵⁸Ibidem.

śródziemnomorski, wschodni lądowy, zachodnio- afrykański, czarnomorski. W 2018 r. najbardziej popularnym szlakiem migracyjnym był szlak zachodnio-śródziemnomorski prowadzący do Hiszpanii. W 2021 r. ważnym szlakiem był szlak zachodnio - afrykański oraz szlak środkowo- śródziemnomorski. Według danych FRONTEX do połowy sierpnia 2021 r. szlakiem zachodnio - afrykańskim przedostało się do Europy blisko 7350 osób. Szlak środkowo- śródziemnomorski prowadzi przez Morze Śródziemne z Afryki Północnej do Włoch. Do Europy dostało się tym szlakiem ok. 30 000 migrantów²⁵⁹.

Czynnikiem ułatwiającym podjęcie decyzji o imigracji do Polski, szczególnie dla imigrantów ze Wschodu oprócz względów ekonomicznych są więzy rodzinne i podobieństwo kulturowe. Polska uznawana jest za atrakcyjny kierunek imigracji dla: Ukraińców, Rosjan, Białorusinów, Wietnamczyków, Chińczyków, Hindusów, a także Ormian i Gruzinów.

Największą grupę imigrantów w Polsce stanowią Ukraińcy, dla których Polska w ostatnim czasie stała się najważniejszym krajem docelowym. Przyjęcie imigrantów z Ukrainy nie stanowi zagrożenia bezpieczeństwa dla Polski natomiast wpływa pozytywnie na rynek pracy zmniejszając poziom bezrobocia.

Ich napływ spowodowany jest w większości warunkami ekonomicznymi na Ukrainie, brakiem perspektyw na rynku pracy, wszechobecną korupcją, wysokim bezrobociem, poszukiwaniem lepszych warunków życia, problemami gospodarczymi, zagrożeniem bezpieczeństwa, niestabilnością czy konfliktem na wschodzie kraju, który spowodował wycofanie się inwestycji zagranicznych i upadek wielu zakładów pracy oraz przede wszystkim wzbudził w mieszkańcach brak poczucia bezpieczeństwa.

Ukraińcy zmuszeni są do szukania lepszego życia poza granicami swojego państwa, które im tego nie zapewnia. Ogromne dysproporcje w zarobkach na Ukrainie, duża różnica w zarobkach między Ukrainą a Polską powodują, że coraz częściej wysoko wykwalifikowani pracownicy opuszczają swój kraj w poszukiwaniu stabilnego źródła zarobkowania i zamierzają osiedlić się w Polsce na stałe pomimo wykonywania często prac fizycznych. Bardzo duże znaczenie przy podjęciu decyzji o imigracji do Polski ma także sytuacja polityczna, oligarchizacja i powodujący wzrost rozwarstwienia społecznego klientelizm. Polska jest dla Ukraińców atrakcyjnym miejscem ze względu na bliskość zarówno pod względem geograficznym jak również kulturowym i językowym. Dużo łatwiej jest im się porozumiewać z Polakami a odległość do domu nie jest duża co ułatwia powrót do rodziny w przeciwieństwie do imigrantów przybywających na przykład z Bliskiego Wschodu czy Azji

²⁵⁹<https://forsal.pl/gospodarka/demografia/artykuly/8230754,szlaki-migracyjne-hiszpania-grecja-na-wegrzech-postawiono-plot.html> [dostęp 26.09.2021].

gdzie większa bariera językowa i kulturowa utrudnia znalezienie pracy i integrację imigranta ze społeczeństwem przyjmującym.

Ułatwienia w przepisach dotyczących imigracji oraz trudności polskich pracodawców w znalezieniu siły roboczej wśród Polaków spowodowane spadkiem liczby ludności w wieku produkcyjnym, falą emigracji z Polski i wysokim wzrostem gospodarczym spowodowały, że liczba cudzoziemców pracujących w Polsce wyraźnie się zwiększyła.

Ponadto rosyjska aneksja Krymu w 2014 r. i konflikt zbrojny na wschodzie Ukrainy (obecnie złagodzony) wywołały zmianę kierunku imigracji i falę napływu ukraińskich imigrantów. Rosyjska interwencja i ciągle niestabilna pod względem bezpieczeństwa sytuacja we wschodniej części Ukrainy i zniszczenia spowodowane konfliktem wywołały kryzys wśród mieszkańców i spowodowały falę uchodźców zarówno wewnętrznych, jak i zewnętrznych do sąsiednich krajów. Wśród ogólnej liczby uchodźców 1,3 mln, 860 tys. stanowią uchodźcy, którzy zmuszeni sytuacją opuścili swój kraj (stan na maj 2015 r.)²⁶⁰.

Ukraińcy przyjeżdżają także do Polski w celu zdobycia wykształcenia.

Równie dużą pod względem liczebności grupę imigrantów, którzy chętnie przyjeżdżają do Polski stanowią Białorusini. Przyczyną rosnącej imigracji z Republiki Białorusi jest panujący tam kryzys gospodarczy, niskie pensje, niski poziom życia, brak możliwości rozwoju osobistego, niemożność spełniania ambicji zawodowych, społecznych, a także zmniejszenie się atrakcyjności rosyjskiego rynku pracy, który przez lata był głównym kierunkiem wyjazdów Białorusinów. Gospodarka Republiki Białorusi nadal uzależniona jest od głównego jej partnera Federacji Rosyjskiej co uniemożliwia przeprowadzenie koniecznych reform i ogranicza inwestycje zagraniczne w tym kraju. Czynniki te skłaniają Białorusinów do emigracji do Polski. Powodem wyboru naszego kraju jest m.in.: uproszczona procedura zatrudniania obcokrajowców, ochrona socjalna pracowników z Republiki Białorusi, świadczenia z ubezpieczenia społecznego, a także większa możliwość znalezienia pracy i wyższe niż w Republice Białorusi zarobki.

Imigranci z Republiki Białorusi zatrudniani są głównie w sektorze budowlanym, w handlu, produkcji i transporcie. Przeważająca większość Białorusinów, którzy wybrali Polskę jako swój kraj osiedlenia posiada polskie pochodzenie i Kartę Polaka²⁶¹.

Dość dużą grupę imigrantów przybywających do Polski stanowią Wietnamczycy. Główną przyczyną imigracji Wietnamczyków do Polski są względy ekonomiczne (wiele osób żyje na granicy ubóstwa), rodzinne i polityczne (ograniczenie swobód demokratycznych).

²⁶⁰S. Luft, *Kryzys uchodźczy-przyczyny, skutki, konflikty*, Wydawnictwo Nauka i Innowacje, Poznań 2019, s. 46.

²⁶¹Ibidem.

Kondycja ekonomiczna Socjalistycznej Republiki Wietnamu w ostatnich latach uległa poprawie niemniej jednak zainteresowanie imigracją do Polski, chociaż w mniejszym stopniu nadal istnieje.

W ostatnich latach Polska stała się też państwem atrakcyjnym dla mieszkańców Azji, m.in.: obywateli Chińskiej Republiki Ludowej, Republiki Indii, Nepalu, Ludowej Republiki Bangladeszu, Islamskiej Republiki Pakistanu, Republiki Filipin, Laoskiej Republiki Ludowo-Demokratycznej, Królestwie Kambodży czy Mongolskiej Republiki Ludowej głównie studentów i doktorantów pragnących kontynuować naukę w Polsce. Wśród imigrantów z Azji są także osoby, które przybyły do nas ze względów ekonomicznych. Ci, którzy nie posiadają żadnych kwalifikacji znajdują pracę w Polsce w branży budowlanej, gastronomicznej, transportowej, przetwórczej i cenieni są przez polskich pracodawców ze względu na brak nałogów, pracowitość i chęć podjęcia pracy za stawkę poniżej minimum. Osoby z wyższym wykształceniem, posiadające odpowiednie kwalifikacje, wyspecjalizowani fachowcy znajdują zatrudnienie w dużych korporacjach i często zajmują wysokie stanowiska.

Do Polski przyjeżdżają także obywatele: Republiki Turcji, Syryjskiej Republiki Arabskiej, Republiki Iraku, Libii, Gruzji czy Republiki Azerbejdżanu. Wśród nich przeważnie są osoby wykwalifikowane poszukujące zatrudnienia i uzupełniające niedobór pracowników na polskim rynku pracy.

Motywy przyjazdu do Polski jest chęć poprawienia swojej sytuacji ekonomicznej, a także względy bezpieczeństwa, destabilizacja i chaos w państwie pochodzenia oraz ucieczka przed toczącymi się tam konfliktami. Obywatele Gruzji, pomimo wzrostu gospodarczego jaki odnotowywany jest w tym kraju nadal nie widzą perspektyw rozwojowych i możliwości zatrudnienia. Utrzymująca się bieda i skrajne ubóstwo, rosnące nierówności społeczne w sferze dochodów, korupcja, przestępstwa, problemy gospodarcze i ciągle jeszcze obecne pozostałości dawnego systemu skłoniły wielu ludzi do opuszczenia swojego kraju. Wysoki poziom bezrobocia wśród ludzi młodych i brak możliwości znalezienia pracy zgodnie z kwalifikacjami oraz uproszczone przepisy w sprawie ruchu bezwizowego to czynniki, które przeważają przy podjęciu decyzji o emigracji. Niektórzy wybierają Polskę, kraj bliski pod wieloma względami a dla niektórych Polska jest tylko przystankiem na drodze do mogących zaoferować im lepsze warunki socjalne Republika Federalna Niemiec czy Republika Francuska.

Uciekającymi przed wojną i łamaniem praw człowieka, którzy od początku kryzysu migracyjnego przybyli do Europy są Syryjczycy. Najwięcej wniosków o udzielenie azylu

złożono w Republice Federalnej Niemiec, Królestwie Szwecji i Królestwie Niderlandów²⁶². Ciągąca się w Syrii od 2011 r. wojna i jej skutki, przemoc, liczne zamachy bombowe, kryzys gospodarczy i dramatyczna sytuacja humanitarna, brak podstawowych artykułów żywnościowych, powodujące liczne napięcia między mieszkańcami, a także brak opieki zdrowotnej, brak legalnej pracy, brak perspektyw życiowych i wzrost ubóstwa spowodowały masową ucieczkę ludności szukającej schronienia poza granicami państwa. Obecnie większość uchodźców na świecie pochodzi z Syrii. Po dziewięciu latach trwającej w Syrii wojny konflikt pochłonął setki tysięcy ofiar (w tym także dzieci), pozbawił dachu nad głową miliony ludzi i spowodował najtragiczniejszy we współczesnej historii kryzys humanitarny. Prawie 6 milionów syryjskich uchodźców znalazło schronienie w sąsiednich państwach, w tym w Turcji, Jordanii, Iraku, Libanie czy Egipcie.

Trwająca wojna doprowadziła do ruiny gospodarkę Syrii. Zniszczona została infrastruktura, przemysł energetyczny przeżywa poważny kryzys, eksploatacja złóż ropy naftowej jest sparaliżowana. Przekłada się to na pogorszenie warunków życia mieszkańców, znaczny spadek poziomu ich życia i skrajne ubóstwo większości z nich. Sytuacja humanitarna ludności w wielu rejonach Syrii jest katastrofalna. Setki tysięcy ludzi, którzy uciekli ze swoich domów do północno - wschodniej Syrii są zmęczeni wojną i wyczerpani ciągłym strachem o własne życie i swoich bliskich. Głównym motywem ucieczki z Syrii jest coraz bardziej rosnący strach przed przemocą²⁶³.

Wieloletnie wojny, krwawe zamachy, liczne represje, konflikty na tle religijnym i etnicznym, przemoc i chaos w państwie, brak zdolności państwa do zapewnienia bezpieczeństwa mieszkańcom i kontroli sytuacji w kraju, brak dostępu do świadczeń medycznych, do urządzeń sanitarnych, do wody pitnej, żywności w Iraku spowodowały ucieczkę wielu Irakijczyków poza granice swojego kraju²⁶⁴.

Wśród różnorodnych przyczyn ucieczek na pierwszym miejscu znajduje się przemoc jaka stosowana jest przez wojsko i oddziały paramilitarne wśród ludności cywilnej. Konflikty zbrojne występujące we współczesnym świecie często wywołują dodatkowe, towarzyszące im wydarzenia jak: zabójstwa, porwania, ataki, tortury, przemoc seksualną, przemoc wobec dzieci czy pozbawienie dostępu do podstawowych, niezbędnych do przeżycia środków. Prześladowania zarówno na tle religijnym, etnicznym jak i politycznym ze względu na płeć, obniżanie się stopy życiowej społeczeństwa, brak perspektyw na przyszłość, a także

²⁶²Ibidem, s. 36.

²⁶³Ibidem, s. 38.

²⁶⁴Ibidem, s. 43.

katastrofy naturalne, negatywne skutki zmian klimatu, susze, upały, gwałtowne i intensywne powodzie, głód i choroby są powodem opuszczania przez Irakijczyków swojego miejsca zamieszkania²⁶⁵.

Kłęski żywiołowe, zmiany klimatyczne i ich skutki spowodowane m.in.: brakiem wody, katastrofalnymi opadami, powodzią, wybuchami wulkanów, osunięciami, trzęsieniami ziemi, długotrwałymi suszami, zmianami środowiska naturalnego m.in. w postaci degradacji gleby czy zmiany spowodowane działalnością człowieka (np. wypadki przemysłowe) powodują, że opuszczenie dotychczasowego miejsca zamieszkania staje się jedynym rozwiązaniem dla większości dotkniętych klęską mieszkańców. Obecnie problemy zmian klimatycznych wywołują falę migracji ludności głównie spoza Europy, ale w przyszłości możliwe jest masowe przemieszczanie się ludności wewnątrz Europy, między jej regionami. Migracje ludności ze względu na zmiany klimatyczne nie są dobrowolnym a przymusowym, wymuszonym ruchem ludności.

Znaczącą grupę imigrantów, którzy wybierają Polskę jako kraj zamieszkania na stałe stanowią obywatele Federacji Rosyjskiej, wśród których najwięcej jest osób narodowości czeczeńskiej. Głównym czynnikiem wypychającym w przypadku Rosjan są konflikty zbrojne. Natomiast czynnikiem, który przyciąga ich do Polski jest m.in. brak kontroli na granicach i swoboda przemieszczania się w granicach Unii Europejskiej.

W przypadku Czeczenów czynnikiem wypychającym jest m.in. konflikt i nadal występujące chociaż sporadycznie starcia zbrojne, prześladowania, przemoc domowa, napastowania, zastraszania, porwania, zabójstwa, zaginięcia, zatrzymania, wymuszania, tortury, strach o życie własne i najbliższych czy sytuacja ekonomiczna i wszechobecna korupcja. Przyczyną ucieczki Czeczenów było także: łamanie praw człowieka oraz groźba utraty życia, zdrowia, majątku, strach przed prześladowaniami i atakami rosyjskich żołnierzy. Decyzje o ucieczce podejmowane były przeważnie pod wpływem traumatycznych przeżyć, strachu, przerażenia czy bezradności wywołanych zagrożeniem bezpieczeństwa²⁶⁶.

Skala napływu Czeczenów do Polski obecnie jest zdecydowanie niższa niż w latach ubiegłych. W roku 2017 złożone zostało w naszym kraju 3 550 wniosków o ochronę międzynarodową przez obywateli Federacji Rosyjskiej w tym 3 291 z autonomicznej republiki Czeczenii. Wśród uchodźców, którzy przybywają do Polski Czeczeni nadal stanowią najliczniejszą grupę. Z Polski bez żadnych przeszkód wyjeżdżają dalej na Zachód.

²⁶⁵Ibidem, s. 28 – 29.

²⁶⁶J. Hryniewicz, *Uchodźcy w Polsce-teoria a rzeczywistość*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2005, s. 83.

Ci, którzy zdecydowali się pozostać w Polsce pomimo problemów jakie tutaj napotkali na ogół są zadowoleni. Czeczeni przyjeżdżają także do Polski w celu podjęcia nauki na wyższych uczelniach.

W mniejszym lub większym stopniu są częścią życia społecznego i gospodarczego prawie każdego państwa na świecie, zjawiskiem, którego nie da się uniknąć. Każdego dnia, tysiące ludzi na całym świecie, poszukują lepszych warunków życia i bezpieczeństwa, szukają schronienia m.in. przed wojną, prześladowaniami i klęskami żywiołowymi. Ze względu na zróżnicowanie przyczyn imigracji, ich przebieg czy konsekwencje jest to zjawisko, trudne do jednoznacznej oceny.

W ostatnich latach jednym z głównych miejsc docelowych są m.in. państwa Europy Zachodniej. Imigranci szukają różnych sposobów, aby uciec przed prześladowaniami, wojną czy ubóstwem. Ci, którzy za cel obrali Europę próbują dotrzeć do niej różnymi drogami. Niekiedy ryzykują własnym życiem pokonując trudną i niebezpieczną drogę.

Kryzys gospodarczy, bieda i bezrobocie m.in.: w Republice Kosowa, Republice Albanii, Republice Serbii, Ludowej Republice Bangladeszu czy Islamskie Państwo Afganistanu były przyczyną masowych wyjazdów ludności z tych krajów w poszukiwaniu lepszego bytu.

Korzystnym czynnikiem przyciągającym po polskiej stronie są zmiany w przepisach ułatwiające podjęcie pracy przez cudzoziemca oraz otwartość rynku pracy na imigrantów z Europy Wschodniej. Przyczyn imigracji jest wiele i każdą sytuację należy traktować indywidualnie. Jednak do najważniejszych i najczęściej wymienianych przyczyn imigranci można zaliczyć względy ekonomiczne i sytuację w danym państwie. Częstym zjawiskiem są migracje zarobkowe, w celu polepszenia warunków życia.

2.2. Główne kierunki współczesnych imigracji

Geopolityczne położenie Polski na skrzyżowaniu szlaków komunikacyjnych północ - południe, wschód – zachód powoduje, że nasz kraj jest państwem leżącym na szlaku imigracji na kontynent europejski. Co więcej staje się coraz częściej państwem atrakcyjnym dla imigrantów i docelowym krajem imigracji. Z każdym rokiem liczba imigrantów w naszym kraju rośnie. Wśród cudzoziemców przybywających do Polski znajdują się turyści, pracownicy zagraniczni, biznesmeni, migranci tranzytowi, imigranci ekonomiczni, uchodźcy, studenci i uczniowie kształcący się w Polsce oraz repatrianci.

Do najliczniejszej grupy imigrantów przybywających do Polski należą: Ukraińcy, Białorusini, obywatele Socjalistycznej Republiki Wietnamu, Chińskiej Republiki Ludowej i Republiki Indii²⁶⁷. Badacze wskazują zarówno na szanse jak i wyzwania, jakie niesie za sobą napływ imigrantów²⁶⁸. Pozytywnym aspektem imigracji jest wielokulturowość czy powstanie nowych linii przewozów, sieci transportowych oraz połączeń z państwami imigrantów²⁶⁹. Przyjazd imigrantów ma też swoje złe strony, do których można zaliczyć wzrost ich liczby i nowych zjawisk oraz problemów związanych z tym faktem. Jednym z negatywnych skutków imigracji stał się wzrost przestępczości oraz odnotowywany wzrost ksenofobicznych zachowań w stosunku do imigrantów²⁷⁰. Często przybycie imigrantów wymusza zmiany w systemie szkolnictwa. w danym państwie.

W sferze zagadnień obejmujących problematykę przemieszczania się ludności często pojawiają się takie pojęcia jak: *migracja*, *emigracja*, *imigracja*, *reemigracja*, *uchodźstwo* czy *repatriacja*. Często stosuje się zamiennie terminy emigracja, imigracja czy migracja, co nie jest właściwe. Pojęcia te w sensie znaczeniowym w istotny sposób różnią się od siebie.

Imigracja to przybycie z zagranicy w celu osiedlenia się na stałe²⁷¹. Imigracja legalna ma miejsce wtedy kiedy osoba, która przekracza granicę danego kraju i przebywa w nim posiadając ważny tytuł pobytowy jak np. wizę lub inny ważny dokument uprawniający ją do wjazdu i pobytu na terytorium RP²⁷². Z nielegalną imigracją mamy do czynienia w przypadku braku takich dokumentów lub w sytuacji, gdy dany dokument stracił ważność i dana osoba nie uzyskała przedłużenia takiego dokumentu ani nie ma nowego dokumentu uprawniającego do pozostania w danym kraju²⁷³. W kontekście imigracji pojawia się pojęcie *uchodźcy*, które w niniejszej pracy rozumiane jest jako osoba, która w uzasadnionej obawie przed prześladowaniami ze względu na rasę, religię, poglądy polityczne, przebywa poza terytorium swojego państwa i nie może wrócić do państwa, w którym zamieszkiwała²⁷⁴. Dla realizacji celu badawczego pracy wybrano pojęcie *współczesnego kryzysu*

²⁶⁷<https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/migracje-zagraniczne-ludnosc/glowne-kierunki-emigracji-i-imigracji-na-pobyt-staly-w-latach-1966-2018,4,2.html> [dostęp 9.04.2021].

²⁶⁸J.P. Gieorgica, *Polskie migracje w świetle procesów globalnych...*, op. cit., s. 31.

²⁶⁹R. Borkowski, *Globalizacja, cywilizacja, nowoczesność*, [w:] R. Borkowski (red.), *Globalopolis: kosmiczna wioska: szanse i zagrożenia*, Instytut Wydawniczy „PAX”, Warszawa 2003, s. 23.

²⁷⁰B. Skoczyńska – Prokopowicz, *Spoleczne skutki migracji zarobkowych: na podstawie opinii mieszkańców Podkarpacia*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Kraków 2015, s. 28.

²⁷¹R. Tokarczyk, *Prawo amerykańskie*, Wydawnictwo Wolter Kluwer Business, Warszawa 2009, s. 315.

²⁷²Dyrektywa Parlamentu Europejskiego I Rady 2008/115/WE z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie wspólnych norm i procedur stosowanych przez i procedur stosowanych przez państwa członkowskie w odniesieniu do powrotów nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich (Dz. U. 2008, L 348/98).

²⁷³M. Golka, *Cywilizacja współczesna i globalne problemy*, Wydawnictwo Oficyna Naukowa, Warszawa 2016, s. 276.

²⁷⁴Art. 1A Konwencji dotyczącej uchodźców z dnia 28 lipca 1951 r. (Dz. U. 1991, Nr 119, poz. 515).

imigracyjnego rozumiane jako zjawisko masowego przemieszczania się ludności po 2013 r. do 2016 r. w Europie.

Termin *migracja* w *Popularnej Encyklopedii Powszechnej* przedstawiony został jako „przesiedlanie lub przenoszenie się ludności z jednego miejsca do drugiego, zarówno wewnątrz jednego kraju, jak i do innego kraju (emigracja) lub z innego kraju (imigracja)”²⁷⁵. Według Władysława Kopalińskiego *migracja* to „przesiedlanie się, wędrówka ludności”²⁷⁶. Zgodnie z definicją używaną przez Główny Urząd Statystyczny do celów badań statystycznych, będących oficjalnym elementem informacyjnym dla społeczeństwa, organów władzy państwowej, organów administracji i sektora gospodarki m.in. o sytuacji ekonomicznej, społecznej czy demograficznej termin *migracja* odnosi się do ruchów dotyczących przemieszczania ludności związanych ze zmianą „miejsca zamieszkania (pobytu stałego lub czasowego) połączone z przekroczeniem granicy administracyjnej podstawowej jednostki terytorialnej”²⁷⁷.

Migracją jest również „zmiana miejsca zamieszkania osoby, rodziny lub gospodarstwa domowego”²⁷⁸, „zmiana miejsca zamieszkania, fizyczne przejście jednostki lub grupy z jednego społeczeństwa do innego, które wymaga zwykle porzucenia znanego otoczenia społecznego i wejście w inne, obce, o odmiennym charakterze”²⁷⁹. Migracja definiowana jest też jako „względnie trwałe zmiany miejsca pobytu jednostek i grup w ramach określonej przestrzeni”²⁸⁰.

Zgodnie z metodologią Głównego Urzędu Statystycznego należy rozumieć, że migracją jest zmiana kraju zamieszkania, zmiana gminy zamieszkania, przemieszczanie się ludności z terenów wiejskich do miejskich lub miejskich do wiejskich w ramach tej samej gminy. Migracja to zjawisko obejmujące zarówno emigracje jak i imigracje, to ogół zdarzeń dotyczących przemieszczania się ludności. Migracją natomiast nie jest zmiana miejsca zamieszkania w granicach tej samej gminy²⁸¹.

²⁷⁵ *Popularna Encyklopedia Powszechna*, Oficyna Wydawnicza Fogra, Kraków 1995, t. 10, s. 231.

²⁷⁶ W. Kopaliński, *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych z almanachem*, Wydawnictwo Świat Książki, Warszawa 2000, s. 327.

²⁷⁷ <https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/845,pojecie.html> [dostęp 21.01.2021].

²⁷⁸ J. Rymarczyk (red.), *Międzynarodowe stosunki gospodarcze*, PWE, Warszawa 2010, s. 146-153.

²⁷⁹ E. Kacperska, M. Kacprzak, D. Kmieć, A. Król, K. Łukasiewicz, *Migracje międzynarodowe w Europie trendy, problemy, wyzwania*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2019, s. 11.

²⁸⁰ H. Kubiak, K. Slany, *Migracje* [w:] Z. Bokszański, A. Kojder (red.) *Encyklopedia socjologii*, Oficyna Naukowa, Warszawa 2002.

²⁸¹ <https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/845,pojecie.html> [dostęp 21.01.2021].

W związku z różnorodnością migracji i wielowymiarowym jej charakterem powstało wiele ich kwalifikacji uwzględniających różne aspekty tego zjawiska. Wśród wielorakich kryteriów migracji wyróżnić należy kryterium podmiotowe (ludzie), kryterium przestrzenne (obszar, obręb), kryterium celowości (zmiana miejsca pobytu), kryterium czasowe (długość trwania), kryterium przyczynowości (motywy polityczne, ekonomiczne, religijne, względy etniczne).

Definicja słownikowa określa migrację jako „legalne lub nielegalne przemieszczanie się ludności w celu uzyskania lepszych warunków bytowych albo uniknięcia prześladowań²⁸²”.

Dla celów statystycznych Głównego Urzędu Statystycznego bardzo często stosowany jest podział ze względu na obszar występowania na migracje wewnętrzne (na pobyt stały lub czasowy w obrębie kraju) i zagraniczne (wyjazdy za granicę oraz przyjazdy do kraju w celu stałego zamieszkania, osiedlenia się lub czasowego pobytu)²⁸³.

Ze względu na czas trwania wyróżnia się migracje długookresowe (na co najmniej 12 miesięcy oraz na pobyt stały)²⁸⁴ i krótkookresowe (na okres od 3 do 12 miesięcy)²⁸⁵. Definicje przyjmujące za kryterium podziału czas trwania jaki potrzebny jest do uznania kogoś za migranta umożliwiły odróżnienie migranta od turysty. W przeciwnym razie za imigranta niewłaściwie należałoby uznać każdego cudzoziemca, który wyjechał do innego kraju.

Według najprostszej definicji migrant to osoba, która przybywa lub opuszcza pewne miejsce w inny niż urodzenie czy śmierć sposób²⁸⁶.

W potocznym rozumieniu migrantem jest każda osoba, która dobrowolnie podjęła decyzję o migracji zarówno z przyczyn osobistych jak i wyjeżdżająca na krótki okres w celu podjęcia sezonowej pracy.

Tymczasowe wyjazdy za granicę w celach turystycznych, biznesowych, leczniczych czy pielgrzymki do miejsc kultu religijnego nie są związane ze zmianą kraju zamieszkania i w związku z tym nie są uznawane jako migracje.

²⁸²W. Łepkowski (red.), *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, Wydawnictwo AON, Warszawa 2009, s. 66.

²⁸³<https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/212,pojecie.html> [dostęp 21.01.2021].

²⁸⁴<https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/210,pojecie.html> [dostęp 21.01.2021].

²⁸⁵<https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/211,pojecie.html> [dostęp 21.01.2021].

²⁸⁶E. Czop, *Migranci polscy w krajach unijnej piętnastki (1992-2011): wybrane zagadnienia*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2013, s. 9.

Ze względu na długość czasu pobytu migracje można podzielić na migracje na: pobyt stały (wewnętrzne lub zagraniczne związane ze zmianą miejsca zamieszkania na pobyt stały) i pobyt czasowy (trwający powyżej 3 miesięcy).

W literaturze przedmiotu rozróżnia się różne formy migracji zagranicznych, wśród których znajdują się: emigracja, imigracja, reemigracja, repatriacja, deportacja i uchodźstwo.

W ujęciu encyklopedycznym termin *emigracja* wyjaśniany jest jako „opuszczanie przez ludzi ich terenów ojczystych celem osiedlenia się w innym rejonie świata lub kraju²⁸⁷”. Emigrantem natomiast jest osoba „opuszczająca kraj, miejscowość, najczęściej w celu zapewnienia sobie lepszych warunków życia²⁸⁸”.

Emigracja, zgodnie z definicją przyjmowaną przez Główny Urząd Statystyczny to wyjazd osób za granicę zarówno na pobyt czasowy jak również w celu zamieszkania na stałe, osiedlenia się²⁸⁹.

W rozumieniu definicji zawartej w *Roczniku Demograficznym 2019 r.* emigracja zdefiniowana została jako „opuszczenie kraju przez jego rezydenta z zamiarem przebywania za granicą przez okres co najmniej 12 miesięcy²⁹⁰”. Przemieszczenia się ludności związane ze zmianą kraju zamieszkania na okres wynoszący co najmniej 12 miesięcy określane jest często jako zagraniczne migracje długookresowe²⁹¹.

Imigracja natomiast to przybycie osób z zagranicy do danego kraju w celu zamieszkania na stałe, osiedlenia się oraz na pobyt czasowy²⁹².

Rocznik Demograficzny 2019 r. zawierający istotne dla Polski statystyki definiuje imigrację jako „przybycie do kraju osoby będącej uprzednio rezydentem innego kraju z zamiarem przebywania przez okres co najmniej 12 miesięcy²⁹³”.

Reemigracja to powrót emigrantów do kraju ojczystego po stałym pobycie za granicą²⁹⁴.

Deportacja zgodnie z definicją słownikową oznacza przymusowe wydalenie osoby z terytorium państwa²⁹⁵.

²⁸⁷Ibidem, s. 9.

²⁸⁸*Popularna Encyklopedia Powszechna*, Oficyna Wydawnicza Fogra, Kraków 1995, t. 5, s. 76.

²⁸⁹<https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/1132,pojecie.html> [dostęp 22.01.2021].

²⁹⁰*Rocznik Demograficzny 2019 r.*..., op. cit., s. 386.

²⁹¹Ibidem.

²⁹²<https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/1138,pojecie.html> [dostęp 22.01.2021].

²⁹³*Rocznik Demograficzny 2019 r.*..., op. cit., s. 386.

²⁹⁴W. Fehler, K. Cebul, R. Podgórska, *Migracje jako wyzwanie dla Unii Europejskiej i wybranych państw członkowskich*..., op. cit., s. 33.

²⁹⁵*Słownik języka polskiego PWN*, <https://sjp.pwn.pl/slowniki/deportacja.html> [dostęp 22.01.2021].

Repatriacja jest szczególnym rodzajem migracji ludności polegającym na powrocie do ojczyzny osób, które z różnych, niezależnych od nich przyczyn (najczęściej wojennych i politycznych) musiały w przeszłości opuścić swój kraj i udać się za granicę²⁹⁶. Repatriant to zgodnie z *ustawą z dnia 9 listopada 2000 r. o repatriacji* „osoba, która przybyła do Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie wizej krajowej wydanej w celu repatriacji z zamiarem osiedlenia się na stałe²⁹⁷”.

Repatrianci to cudzoziemcy, pochodzenia polskiego, które w przeszłości posiadały polskie obywatelstwo, albo obywatelstwo polskie posiadało co najmniej jedno z rodziców, albo jedno z dziadków lub dwoje pradziadków, które przed rokiem 2001 na stałe zamieszkiwały terytoria obecnej Republiki Armenii, Gruzji, Republiki Azerbejdżanu, Republiki Kazachstanu, Republiki Tadżykistanu, Republiki Kirgiskiej, Republiki Uzbekistanu lub części azjatyckiej Federacji Rosyjskiej oraz wyraziły chęć stałego zamieszkania w Polsce, kraju pochodzenia swojego lub swoich przodków²⁹⁸.

Powyższa ustawa, ustanowiona została dla ułatwienia powrotu na ziemię swoich przodków, ofiar komunistycznej władzy, prześladowanych i zesłanych wbrew swojej woli do najtrudniejszych m.in. pod względem warunków klimatycznych rejonów ZSRR, skazanych na ciężką pracę w nieludzkich warunkach, głód i choroby Polaków, będących ich potomkami, jako zadośćuczynienie, naprawienie szkód i wynagrodzenie za krzywdy doznane przez zesłańców.

Specyficznym rodzajem migracji ludności jest uchodźstwo czyli opuszczenie miejsca stałego zamieszkania, gdzie nie czują się bezpiecznie, w obawie przed istniejącymi zagrożeniami, przed prześladowaniami, wojną czy łamaniem praw człowieka. Na podstawie zapisów art. 1 A ust. 2 *Konwencji Genewskiej z 1951 r.* uchodźcą określa się osobę, która w uzasadnianej obawie m.in. przed prześladowaniami ze względu na rasę, religię, narodowość, przynależność do wybranej grupy społecznej czy przekonania polityczne przebywa poza granicami swojego kraju i nie może, albo nie chce z powodu obaw powrócić do państwa swojego dawnego zamieszkania²⁹⁹. Osoba, która składa wniosek o uznanie jej za uchodźcę ma obowiązek udowodnić, że opuściła swój kraj i przybyła poza jego granice z wymienionych powyżej powodów lub zachodzą uzasadnione obawy wystąpienia takich sytuacji w przyszłości.

²⁹⁶*Słownik języka polskiego PWN*, <https://sjp.pwn.pl/slowniki/repatriacja.html> [dostęp 22.01.2021].

²⁹⁷*Ustawa z dnia 9 lipca 2000 r. o repatriacji* (Dz. U. 2000, Nr 106, poz. 1118).

²⁹⁸J. P. Georgica, *Polskie migracje w świetle procesów globalnych...*, op. cit., s. 251.

²⁹⁹<https://udsc.gov.pl/wp-content/uploads/2015/09/Migracje-s%C5%82ownik.pdf> [dostęp 22.01.2021].

Reemigracja to zgodnie z definicją słownikową „powrót emigrantów do ojczystego kraju³⁰⁰”. Po czasie spędzonym na emigracji część emigrantów wraca do swojego miejsca pochodzenia (migracje powrotne).

W kwestii imigracji Polska jest w odmiennym od innych państw członkowskich Unii Europejskiej położeniu. Nasz kraj należy bowiem do państw, w których emigracja nadal przewyższa imigrację. Polska określana jest także jako kraj tranzytu migracyjnego. Powodem braku zainteresowania imigracją do Polski i osiedlania się w naszym kraju są m.in.: niskie płace w stosunku do innych państw Europy Zachodniej, niskie świadczenia socjalne, różnice kulturowe, społeczne, językowe, negatywne stereotypy, duża społeczna nieufność wobec przyjmowania emigrantów z Afryki czy Bliskiego Wschodu, a także często niesprzyjające warunki klimatyczne.

Zjawisko imigracji do Polski w ostatnich latach uległo jednak pewnej intensyfikacji. Polska stała się atrakcyjnym kierunkiem imigracji dla obywateli Ukrainy, Republiki Białorusi, Federacji Rosyjskiej, dla obywateli państw azjatyckich: Socjalistycznej Republiki Wietnamu, Chińskiej Republiki Ludowej, Republiki Indii oraz państw leżących w regionie Kaukazu Południowego, Republiki Armenii i Gruzji. Na wzrost imigracji do Polski miało wpływ szereg czynników, wśród których znajdują się m.in. złagodzenie przepisów, dotyczących legalizacji pobytu cudzoziemców na terenie naszego kraju, wprowadzenie uproszczonych regulacji prawnych i udogodnień w zatrudnianiu cudzoziemców, sytuacja ekonomiczna, konflikty w państwach sąsiadujących oraz osobiste czynniki, jak chęć odbycia studiów w polskiej uczelni.

W ostatnich latach liczba studentów z zagranicy dynamicznie wzrosła ze względu m.in. na zwiększoną atrakcyjność Polski jako kraju Unii Europejskiej i otwartość polskiego systemu edukacyjnego na cudzoziemców chcących kształcić się w naszym kraju.

W Polsce do celów statystycznych przedstawiających migracje wykorzystuje się różne źródła danych, które często nie są ze sobą zgodne i nie pozwalają zbudować uporządkowanego zbioru danych.

Liczba studentów z wybranych krajów, którzy podjęli naukę w szkołach wyższych w Polsce na podstawie *Rocznika Demograficznego 2019 r.* opublikowanego przez Główny Urząd Statystyczny kształtuje się następująco³⁰¹:

³⁰⁰Słownik języka polskiego PWN, <https://sjp.pwn.pl/slowniki/reemigracja.html> [dostęp 04.02.2021].

³⁰¹Rocznik Demograficzny 2019 r...., op. cit., s. 442.

Tabela 4. Cudzoziemcy studiujący w Polsce według obywatelstwa

Lata/kraj obywatelstwa	Studenci			
	Ogółem	W tym		
		Mężczyźni	polskiego pochodzenia	na 1 roku studiów
Ogółem:				
2005/2006	10 092	4 812	3 723	2 690
2010/2011	21 474	10 540	4 117	5 980
2015/2016	57 119	27 597	7 576	17 734
2016/2017	65 793	32 112	7 675	19 237
2017/2018	72 743	35 499	7 683	20 583
2018/2019	78 267	38 128	7 596	22 702
Ukraina	39 203	17 318	3 674	11 769
Białoruś	7 314	2 864	2 825	3 071
Indie	3 571	2 854	3	810
Hiszpania	2 131	1 048	3	305
Turcja	1 928	1 385	1	623
Czechy	1 655	409	45	359
Norwegia	1 494	592	7	314
Niemcy	1 315	625	55	338
Chiny	1 259	591	1	228
Rosja	1 187	467	116	371
Szwecja	1 069	521	24	225
Kazachstan	1 024	468	75	454

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Rocznika Demograficznego 2019 r. [dostęp 27.01.2021].

Z danych Rocznika Demograficznego 2019 r. wynika, że począwszy od 2003 r. natężenie imigracji do Polski na stałe stopniowo ulegało zwiększeniu. W 2003 roku do Polski przybyło w celu osiedlenia się na stałe 4 498 osób. W 2006 r. prawie dwukrotnie więcej niż w 2003 r. tj. 8 270 osób. Lata 2007 do 2012 i 2018 to okres większego zainteresowania przyjazdami do naszego kraju i zwiększenia napływu cudzoziemców do naszego kraju w celu osiedlenia się na stałe. Spowodowane, było to wysokim tempem wzrostu polskiej gospodarki i stanowiło wyzwanie dla wielu instytucji publicznych w Polsce zajmujących się m.in.: gospodarką,

rynkiem pracy, pomocą społeczną czy ubezpieczeniami. Nadal jednak liczba napływających do Polski imigrantów, chcących na stałe osiedlić się w naszym kraju jest niewielka i znacznie różni się od liczby Polaków wyjeżdżających z naszego kraju³⁰².

Tabela 5. Główne kierunki imigracji do Polski na pobyt stały w latach 2003 – 2018

Lata	Niemcy	Stany Zjednoczone	Ukraina	Rosja	Kanada	Wielka Brytania	Irlandia	Holandia
2003	2 261	1 216	423	103	351	261	12	72
2004	2 697	1 348	1 196	294	323	313	15	138
2005	2 823	1 289	1 067	250	303	468	32	164
2006	3 227	1 470	682	171	341	1 592	211	236
2007	3 913	1 737	777	158	493	3 913	589	285
2008	3 174	1 854	776	156	391	4 365	917	360
2009	3 175	1 823	609	102	364	5 408	1 458	518
2010	2 677	1 601	599	128	354	4 409	1 200	393
2011	2 655	1 568	619	139	379	4 378	1 130	395
2012	2 485	1 369	607	132	347	4 066	950	412
2013	2 203	1 029	630	133	255	3 040	675	407
2014	2 358	1 059	749	140	235	2 944	586	376
2015*								
2016	1 921	803	1 351	197	164	3 286	627	497
2017	2 015	674	1 396	228	177	3 315	617	492
2018	2 320	697	1 912	262	196	3 511	675	525

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego [dostęp 27.01.2021].

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego najliczniejszą grupę imigrantów z Europy, którzy za cel osiedlenia wybrali Polskę są z Wielkiej Brytanii, Niemiec i Ukrainy³⁰³.

Najwięcej Brytyjczyków osiedlało się w Polsce w latach 2007 – 2012. W 2007 r. 3 913, a w 2012 r. 4 066. Począwszy od 2013 r. liczba ta utrzymuje się na podobnym poziomie. W roku 2019 liczba Brytyjczyków, którzy zarejestrowali swój pobyt, albo uzyskali potwierdzenie prawa stałego pobytu na terenie naszego kraju zwiększyła się o 120%

³⁰²Ibidem.

³⁰³<https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/migracje-zagraniczne-ludnosc/glowne-kierunki-emigracji-i-imigracji-na-pobyt-staly-w-latach-1966-2018,4,2.html> [dostęp 25.01.2021].

w porównaniu do 2018 r. i wynosiła prawie 1,4 tys. osób. Spowodowane to było wystąpieniem Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej, niepewną sytuacją i wizją bezumownego opuszczenia Wspólnoty³⁰⁴.

Na podstawie danych zgromadzonych przez Główny Urząd Statystyczny stwierdzić można, że dość duża liczba osób, dla których Polska staje się nową ojczyzną pochodzi z Niemiec. Niektórzy osiedlają się w naszym kraju ze względu na pracę, inni z powodów osobistych i rodzinnych, a jeszcze inni, przeważnie młodzi osiedlają się u nas z powodu zafascynowania naszym krajem³⁰⁵.

Kolejna grupa cudzoziemców, dla których Polska stała się drugą ojczyzną pochodziła z Ukrainy. Szczególnie po złagodzeniu polityki paszportowej, Ukraińcy przyjeżdżać do Polski po złagodzeniu rygorystycznych przepisów polityki paszportowej i zliberalizowaniu zasad ruchu wizowego od początku lat 80. W ciągu następnych lat systematycznie wzrastała (najwięcej w latach 2004 – 2005). Liczba przybyszów z Ukrainy w ostatnich trzech latach, w porównaniu do 2014 r. podwoiła się. Jedną z przyczyn przyjazdu Ukraińców do Polski jest sytuacja ekonomiczna na Ukrainie oraz bliskość geograficzna, kulturowa i językowa naszego kraju.

Mężczyźni znajdują zatrudnienie przeważnie w branży budowlanej i transportowej. Kobiety natomiast zatrudniane są jako: opiekunki do dzieci i osób starszych, w hotelarstwie, gastronomii, handlu i branży fryzjersko – kosmetycznej. Wiele osób ze wskazanej grupy wykonuje prace fizyczne w tym m.in. sezonowe prace przy zbiorze owoców.

Drugą pod względem liczby grupą imigrantów, którzy w ostatnich latach licznie przybywają do Polski są Białorusini. Imigracja z Republiki Białorusi do Polski na pobyt stały w ciągu ostatnich lat zwiększyła się prawie trzykrotnie. W 2018 r. w tym celu przybyło do naszego kraju 590 osób³⁰⁶. Główną przyczyną napływu tej grupy imigrantów jest m.in. spadek atrakcyjności dotychczasowego kierunku imigracji zarobkowych tzn. rosyjskiego rynku pracy, a także kryzys gospodarczy i niski poziom życia.

W Polsce odnotowuje się także imigracje obywateli państw azjatyckich, przede wszystkim z Socjalistycznej Republiki Wietnamu, Chińskiej Republiki Ludowej i Republiki Indii. Wśród imigrantów z Azji znajdują się także obywatele Korei Południowej (będący głównie pracownikami koreańskich firm w Polsce), Mongolii, Tajlandii czy Laosu.

³⁰⁴<https://udsc.gov.pl/legalizacja-pobytu-w-2019-r-podsumowanie/> [dostęp 25.01.2021].

³⁰⁵<https://www.isp.org.pl/pl/aktualnosci/nowy-raport-niemcy-w-polsce> [dostęp 25.01.2021].

³⁰⁶<https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/migracje-zagraniczne-ludnosc/glowne-kierunki-emigracji-i-imigracji-na-pobyt-staly-w-latach-1966-2018,4,2.html> [dostęp 26.01.2021].

Tabela 6. Emigracja z Polski do państw azjatyckich i imigracja do Polski z państw azjatyckich w latach 2003 - 2018 (migracje na pobyt stały)

Lata	Emigracja	Imigracja	Saldo
2003	26	703	677
2004	39	893	854
2005	46	572	526
2006	115	388	273
2007	76	379	303
2008	74	360	286
2009	61	485	424
2010	94	402	308
2011	83	436	353
2012	82	409	327
2013	128	483	355
2014	131	599	468
2015*			
2016	47	701	654
2017	57	718	661
2018	63	847	784

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego [dostęp 27.01.2021].

Z danych opublikowanych przez Główny Urząd Statystyczny wynika, że dużą liczbę stanowią imigranci z Azji, którzy przybyli na stałe do Polski w okresie od 2003 r. do 2005 r. W następnych latach liczba stopniowo się zwiększała i w roku 2016 wyniosła 701 a w 2018 r. 847 osób³⁰⁷.

Dużą grupę imigrantów, przybywających stanowią Wietnamczycy, których od wielu lat można spotkać przeważnie w dużych miastach na bazarach i centrach handlowych, gdzie najczęściej pracują w branży gastronomicznej, odzieżowej czy kosmetycznej. Polska jest trzecim krajem w Europie, w którym przebywa najwięcej Wietnamczyków. W 2018 r. do Polski przybyło z zamiarem osiedlenia się na stałe 175 Wietnamczyków³⁰⁸.

³⁰⁷Ibidem.

³⁰⁸Ibidem.

Większość z nich traktuje Polskę jako kraj tranzytowy jednak ze względu na dużą ich liczbę i ich otwartość na polskość z pewnością pozostaną tutaj na dłużej i być może część zostanie u nas na zawsze.

Niemalą grupę stanowią Chińczycy, chociaż w porównaniu z liczbą obywateli innych państw zamieszkujących w Polsce jak Socjalistyczna Republika Wietnamu czy sąsiednie: Ukraina, Republika Białorusi, Republika Litewska czy Federacja Rosyjska odsetek ich jest niewielki. W ostatnim czasie obserwuje się wzrost imigracji Chińczyków do Polski w szczególności dotyczy to studentów i naukowców chcących kształcić się w naszym kraju. Na podstawie źródeł Urzędu do Spraw Cudzoziemców w roku 2013 w naszym kraju zamieszkiwało około 4 800 obywateli Chin posiadających prawo pobytu w Polsce³⁰⁹. Prawdopodobnie imigranci z Chińskiej Republiki Ludowej, charakteryzujący się m.in. skłonnością do zmiany miejsca zamieszkania, podobnie do imigrantów z Socjalistycznej Republiki Wietnamu nie osiedlą się w naszym kraju na stałe i wyjadą do atrakcyjniejszych pod względem ekonomicznym niż Polska państw Unii Europejskiej.

W ostatnich kilku latach Polska, jako kraj imigracji stała się atrakcyjna również dla obywateli Indii. Jak podaje *Dziennik Gazeta Prawna* w najbliższym czasie nie tylko Hindusi, ale także Nepalczycy, Banglijczycy, deklarują chęć wyemigrowania do Polski³¹⁰. Wielu z nich zamierza rozpocząć studia w polskich uczelniach oraz podjąć pracę głównie w branży budowlanej i usługowej.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w roku 2018 do Polski przybyło także na pobyt stały m.in. 102 obywateli Republiki Turcji, 102 obywateli Republiki Armenii, 86 obywateli Republiki Kazachstanu, a także 511 Włochów, 262 Rosjan i 92 Rumunów³¹¹.

Z danych Urzędu do Spraw Cudzoziemców wynika, że w 2019 r. największą liczbę obcokrajowców, którzy osiedlili się w Polsce stanowili obywatele Ukrainy (214,7 tys. osób - wzrost o 35,6 tys.), Republiki Białorusi (25,6 tys. osób - wzrost o 5,5 tys.), Gruzji (5,5 tys. osób - wzrost o 2,7 tys.), Republika Indii (9,9 tys. - wzrost o 1,1 tys.), Republika Mołdawii (2,4 tys. - wzrost o 1,1 tys.)³¹².

³⁰⁹<http://wikip.udsc.gov.pl/kraje-pochodzenia/chiny.html> [dostęp 26.01.2021].

³¹⁰<https://edgp.gazetaprawna.pl/e-wydanie/55624,9-wrzesnia-2018/65412,Dziennik-Gazeta-Prawna/671643,Wielka-kolejka-z-Indii-do-Warszawy.html> [dostęp 26.01.2021].

³¹¹<https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/migracje-zagraniczne-ludnosc/glowne-kierunki-emigracji-i-imigracji-na-pobyt-staly-w-latach-1966-2018,4,2.html> [dostęp 26.01.2021].

³¹²<https://udsc.gov.pl/legalizacja-pobytu-w-2019-r-podsumowanie/> [dostęp 25.01.2021].

Tabela 7. Imigracja do Polski na okres co najmniej 12 miesięcy według płci imigrantów oraz kraju poprzedniego zamieszkania

Kraj poprzedniego zamieszkania	2017			2018		
	ogółem	mężczyźni	Kobiety	ogółem	mężczyźni	kobiety
OGÓLEM	37 346	21 054	16 292	68 530	40 366	28 164
Unia Europejska w tym:	16 444	9544	6 900	19 844	12 057	7 787
Austria	475	263	212	587	325	262
Belgia	416	224	192	515	318	197
Bulgaria	536	309	227	839	448	391
Czechy	209	115	94	312	168	144
Dania	215	134	81	284	197	87
Francja	726	450	276	905	572	333
Hiszpania	426	279	147	554	399	165
Holandia	904	566	338	1 001	639	362
Irlandia	932	510	422	969	568	401
Niemcy	3 842	2 269	1 573	4 756	2 896	1 860
Rumunia	250	132	118	445	263	182
Słowacja	163	90	73	281	166	115
Szwecja	365	205	160	487	282	205
Wielka Brytania	5 018	2 731	2 287	5 304	3 036	2 268
Włochy	1 023	720	303	1 431	1 026	395
Pozostałe kraje w tym:						
Armenia	342	168	156	624	338	286
Białoruś	1 530	769	761	2 796	1 464	1 332
Chiny	496	265	231	1127	590	537
Egipt	121	97	24	215	189	26
Gruzja	72	45	27	249	189	60

Indie	329	244	85	798	582	216
Kanada	248	122	126	293	159	134
Kazachstan	189	81	108	227	88	139
Korea Południowa	159	97	62	380	219	161
Moldawia	98	41	57	320	197	123
Norwegia	522	304	218	554	314	240
Rosja	961	449	512	1 560	658	902
Stany Zjednoczone	962	538	424	1 169	681	488
Turcja	311	247	64	699	545	154
Ukraina	11 550	6 145	5 405	31 807	18 488	13 319
Wietnam	946	516	429	1 977	1 031	946
Kraj nieustalony	11	7	4	44	23	21

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Rocznika Demograficznego 2019 r. [dostęp 27.01.2021].

Z danych Rocznika Demograficznego 2019 r. wynika, że 2017 r. najwięcej imigrantów do Polski na okres co najmniej 12 miesięcy według płci imigrantów oraz kraju poprzedniego zamieszkania przybyło z Ukrainy (11 550 z czego 6 145 stanowili mężczyźni a 5 405 stanowili kobiety) oraz Wielkiej Brytanii (5 018 z czego 2 731 to mężczyźni a 2 287 to kobiety). Najmniej osób przyjechało z Gruzji (73 z czego 45 to mężczyźni a 27 to kobiety) oraz z kraju nieustalonego (11 z czego 7 to mężczyźni a 4 to kobiety). W 2018 r. największą liczbę imigrantów stanowili obywatele Ukrainy (31 807 z czego 18 488 to mężczyźni a 13 319 to kobiety) oraz obywatele Wielkiej Brytanii 5 304 (3 036 stanowią mężczyźni a 2 268 stanowią kobiety). Najmniej imigrantów przyjechało z Egiptu (215 z czego 189 to mężczyźni a 26 to kobiety) oraz z państw nieustalonych (44 z czego 23 to mężczyźni a 21 to kobiety).

Głównym kierunkiem imigracji na stałe do Polski są duże miasta ze względu na szeroki rynek pracy i usytuowanie w dużych miastach licznych uczelni wyższych otwartych na studentów zagranicznych³¹³.

³¹³P. Lubiewski, *Nielegalna imigracja. Zagrożenia bezpieczeństwa*, Część 1..., op. cit., s. 59.

Najnowsze dane opublikowane przez Główny Urząd Statystyczny wskazują, że najwięcej cudzoziemców przybywających do naszego kraju przebywa i pracuje w województwie mazowieckim (głównie Warszawa i okolice). Na drugim miejscu znajduje się województwo małopolskie (Kraków). Kolejne miejsca zajmują dynamicznie rozwijające się województwa dolnośląskie (Wrocław) i wielkopolskie (Poznań). Mają tutaj swoje przedstawicielstwa liczne zachodnie firmy zagraniczne, które delegują swoich wykwalifikowanych pracowników z firm macierzystych do pracy w Polsce i pracownicy ci często przenoszą się wraz z całymi rodzinami. Związane jest to głównie z bardziej chłonnymi rynkami pracy, lepszymi możliwościami znalezienia zatrudnienia, prawdopodobnie także miejskim pochodzeniem imigrantów oraz wyższym poziomem bezpieczeństwa w większych miastach.

Najmniej cudzoziemców przebywa i pracuje w województwach: świętokrzyskim, warmińsko - mazurskim i podlaskim³¹⁴. Województwa te mają charakter rolniczy i dlatego dominują tutaj imigranci ze Wschodu.

Radziecka agresja na Polskę 17 września 1939 r. dała początek okupacji oraz aneksji wschodnich terenów Rzeczypospolitej. Władze ZSRR rozpoczęły falę deportacji ludności polskiej z terenów zajętych w głąb Związku Radzieckiego głównie na Syberię i do Kazachstanu. Wśród osób deportowanych przeważającą liczbę stanowili Polacy, ale byli tam także Żydzi, Białorusini i Ukraińcy. Trzy lata wcześniej od wiosny do jesieni 1936 r. na terenie Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej w pasie przygranicznym z Polską przeprowadzono w ramach „oczyszczania” jeden z rodzajów represji, wysiedlenia mieszkających tam Polaków do Kazachstanu.

Łączna ich liczba wyniosła ok. 70 000 osób z czego ok. 60 000 osób stanowili Polacy. Niektóre źródła podają jednak, że liczba deportowanych wyniosła ok. 100 000 osób³¹⁵.

Zimno, głód i wyczerpanie w czasie transportu spowodowało śmierć wielu deportowanych Polaków. Zesłańcy, którzy przetrwali wraz z zakończeniem wojny odzyskali nadzieję na powrót do ojczyzny. Pierwsza akcja „dotycząca repatriacji” zakończyła się w połowie 1946 r. Obowiązująca obecnie ustawa określa, że repatriantem może być także osoba, której przodkowie zostali wysiedleni z Polski a ona urodziła się i wychowywała poza granicami naszego kraju. Dotyczy to także przodków osób zamieszkujących wschodnie tereny, które przed 1939 r. należały do Polski a obecnie leżą poza jej granicami.

³¹⁴https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultstronaopisowa/6149/1/1/cudzoziemcy_na_krajowym_ry [dostęp 4.02.2021].

³¹⁵https://www.senat.gov.pl/gfx/senat/pl/senatekspertyzy/3388/plik/oe-247_inter.pdf [dostęp 28.01.2021].

Według danych, w okresie od 2001 roku do 2011 roku w ramach repatriacji przyjechały do Polski 4 474 osoby polskiego pochodzenia³¹⁶.

W zawartych w raporcie Najwyższej Izby Kontroli *Realizacja Polityki Migracyjnej Polski w odniesieniu do cudzoziemców deklarujących polskie pochodzenie z 10 września 2014 r.* danych umieszczono statystyki dotyczące liczby repatriantów, którzy przybyli do Polski w celu repatriacji z zamiarem stałego osiedlenia się w latach 2007 - 2012. Dane dotyczące skali repatriacji przedstawione zostały w tabeli³¹⁷.

Tabela 8. Skala repatriacji w latach 2007 - 2020

Rok	Liczba repatriantów
2007	243
2008	219
2009	165
2010	147
2011	193
2012	123
2013	190
2014	198
2015	235
2016	287
2017	525
2018	765
2019	877
2020	625

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych Raportu Najwyższej Izby Kontroli <https://www.nik.gov.pl/plik/id,7566,vp,9497.pdf>, s. 25, Rocznika Demograficznego 2020, Rocznika Demograficznego 2021 [dostęp 29.09.2021].

W okresie od 2015 do 2020 przybyło do Polski 3 000 repatriantów i ich rodzin.

W *Raporcie* Najwyższej Izby Kontroli przedstawiono także dane statystyczne dotyczące osób, którym w w/w badanym okresie (2007 - 2012) wydana została decyzja o przyrzeczeniu wydania wize w celu repatriacji. Dane te przedstawia tabela 8³¹⁸. Można zaobserwować, że w latach 2007-2012 zanotowano zmniejszenie się liczby repatriantów, którym wydano

³¹⁶<https://www.malopolska.uw.gov.pl/PressArticlePage.aspx?id=9087> [dostęp 27.01.2021].

³¹⁷<https://www.nik.gov.pl/plik/id,7566,vp,9497.pdf>, s. 25 [dostęp 27.01.2021].

³¹⁸Ibidem.

decyzję o przyrzeczeniu wydania wizy w celu repatriacji. W latach 2018 i 2019 widoczny jest wzrost w stosunku do roku 2012, zaś w 2020 r. odnotowujemy spadek liczby repatriacji.

Tabela 9. Liczba osób, którym wydano decyzję o przyrzeczeniu wydania wizy w celu repatriacji w latach 2007 - 2012

Stan na koniec roku	Liczba osób, którym wydano decyzję o przyrzeczeniu wydania wizy w celu repatriacji
2007	1 476
2008	1 577
2009	1 701
2010	1 791
2011	1 871
2012	1 937

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Raportu Najwyższej Izby Kontroli <https://www.nik.gov.pl/plik/id,7566,vp,9497.pdf>, s. 25 [dostęp 27.01.2021]³¹⁹.

Z danych Najwyższej Izby Kontroli wynika, że począwszy od 2007 r. do 2012 r. (z wyłączeniem roku 2011) liczba repatriantów systematycznie malała. Zwiększała się natomiast liczba osób, którym wydano decyzję o przyrzeczeniu wydania wizy w celu repatriacji³²⁰.

³¹⁹Ibidem.

³²⁰Ibidem.

Tabela 10. Wizy repatriacyjne do Polski wydane w latach 1997 - 2020 według krajów wydania wize

Kraje	1997 - 2018	2005	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ogółem	6	252	204	164	139	178	120	168	159	142	354	298	717	870	619
w tym:	906														
Armenia	25	-	-	8	-	-	4	-	-	3	-	3	7	-	1
Białoruś	743	30	13	5	8	18	14	14	18	29	38	57	37	31	47
Czechy	11	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gruzja	57	3	-	8	4	3	1	1	3	3	3	-	18	11	3
Kazachstan	3	155	143	90	84	92	60	100	81	50	235	154	434	653	403
	766														
Litwa		1				-	-	-	-						
Moldawia		2				1	-	-	-						
Rosja	663	32	25	32	23	31	26	19	31	25	44	43	116	102	102
Ukraina	1	23	8	13	15	20	13	19	9	22	21	15	57	57	45
	331														
Uzbekistan	188	5	14	6	5	12	2	12	16	8	12	26	18	10	5
Osoby przybyłe w ramach repatriacji															
	8	335	260	214	175	229	139	190	198	235	287	525	765	877	625
	791														

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Rocznik Demograficzny 2015 r., Rocznika Demograficznego 2019 r., Rocznika Demograficzny 2020 r., Rocznika Demograficzny 2021 r. [dostęp 29.09.2021].

Z danych zawartych w Roczniku Statystycznym można wywnioskować, że w okresie od 1997 do 2010 roku wydano 6 906 wiz repatriacyjnych w tym najwięcej ludności polskiego pochodzenia z Republiki Kazachstanu (54,5%), Ukrainy (19,3%), Republiki Białorusi (10,8%), Federacji Rosyjskiej (9,6%) i Republiki Uzbekistanu (2,7%). Pozostałe 3,1% wiz repatriacyjnych przyznane zostało ludności polskiego pochodzenia z Gruzji i Republiki Armenii. W tym czasie w ramach repatriacji przyjechało do Polski 8 791 osób.

Najwięcej repatriantów przybyłych do Polski w 2018 r. osiedliło się w województwie mazowieckim (347), wielkopolskim (177), dolnośląskim (78), śląskim (47), łódzkim (29), małopolskim (22)³²¹. Można zaobserwować wzrost liczby wydanych wiz repatriacyjnych ludności pochodzenia polskiego z Republiki Kazachstanu, Federacji Rosyjskiej, Ukrainy, Gruzji.

Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego definiuje uchodźcę jako osobę, która „wskutek rzeczywistego lub pozornego niebezpieczeństwa przemieszcza się

³²¹Rocznik Demograficzny 2019 r...., op. cit., s. 447.

z własnej woli, spontanicznie lub w związku z polityką przesiedlenia, niezależnie od tego, czy porusza się ona w obszarze własnego kraju czy poprzez granice międzynarodowe”³²².

W potocznym znaczeniu uchodźcą jest osoba, która z powodu zagrożenia życia, zdrowia lub wolności zmuszona jest do opuszczenia miejsca zamieszkania i wyemigrowania. Najczęściej spotykanym powodem są względy polityczne (rewolucje, wojny, czystki etniczne), prześladowania m.in. na tle religijnym oraz przyczyny naturalne jak np. klęski żywiołowe³²³.

Definicja uchodźcy zawarta została także w *Konwencji Genewskiej z 1951 r.* a zmieniona *Protokołem Nowojorskim z 31 stycznia 1967 r.* dotyczącym statusu uchodźców. Zgodnie z zawartymi zapisami uchodźcą jest osoba, która przebywa poza granicami kraju swojego pochodzenia ze względu na uzasadnione obawy przed prześladowaniami m.in. ze względu na swoje poglądy polityczne, rasę, religię czy narodowość³²⁴. Zgodnie z zapisami powyższych dokumentów za uchodźcę nie może być uznana osoba, która opuściła swój kraj ze względów ekonomicznych i wyjechała za granicę w poszukiwaniu pracy³²⁵.

Wśród grup cudzoziemców przybywających do Polski niewielką, w porównaniu do innych państw Unii Europejskiej grupę stanowią uchodźcy oraz osoby, którym udzielone zostały inne formy międzynarodowej ochrony jak: pobyt tolerowany czy pobyt ze względów humanitarnych. Powodem niewielkiej liczby uchodźców w naszym kraju jest m.in. brak rządowych programów wsparcia, niskie świadczenia socjalne, różnice kulturowe, językowe czy negatywne stereotypy funkcjonujące w naszym społeczeństwie, dotyczące uchodźców. Z podanych powyżej powodów zainteresowanie uchodźców osiedleniem się w naszym kraju jest niewielkie.

Liczba obcokrajowców, którym przyznany został status uchodźcy, według *Rocznika Demograficznego 2019 r.* Głównego Urzędu Statystycznego przedstawia poniższa tabela³²⁶.

³²²W. Łepkowski, (red.), *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego...*, op. cit., s. 150.

³²³L. Wiśniewski, M. M. Bieczyński, *Swoboda przemieszczania się w prawie międzynarodowym, prawie Unii Europejskiej i polskim prawie krajowym. Przegląd zagadnień*, Wydawnictwo Naukowe Silva Rerum, Poznań 2015, s. 124.

³²⁴Ibidem, s.125.

³²⁵H. Grzymała- Moszczyńska, *Uchodźcy: Podręcznik dla osób pracujących z uchodźcami*, Wydawnictwo Nomos, Kraków 2000, s 15.

³²⁶*Rocznik Demograficzny 2019 r.*..., op. cit., s. 447.

Tabela 11. Cudzoziemcy, którym przyznano status uchodźcy, ochronę uzupełniającą, zgodę na pobyt ze względów humanitarnych lub zgodę na pobyt tolerowany według obywatelstw

Kraj obywatelstwa	2010	2015	2017	2018	Kraj obywatelstwa	2010	2015	2017	2018
Status uchodźcy					Pobyt ze względów humanitarnych				
Ogółem	84	360	151	168	Ogółem		124	184	177
w tym:					w tym:				
Irak	5	24	13	19					
Rosja	43	21	15	9	Armenia	x	18	10	14
Syria	-	203	17	16	Gruzja	x	-	8	1
Tadżykistan	-	1	7	10	Rosja	x	23	28	46
Ukraina	-	2	56	11	Ukraina	x	47	112	73
Ochrona uzupełniająca					Pobyt tolerowany				
Ogółem	229	197	369	210	Ogółem	365	142	43	35
w tym:					w tym:				
Irak	6	24	8	8					
Rosja	203	116	72	70	Armenia	63	11	-	-
Syria	-	3	12	3	Gruzja	15	6	-	17
Tadżykistan	-	-	28	14	Rosja	110	103	28	12
Ukraina	3	24	220	84	Ukraina	37	8	7	3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Rocznika Demograficznego 2019 r. [dostęp 28.01.2021].

Zgodnie z danymi Rocznika Demograficznego 2019 r. w roku 2010 status uchodźcy w Polsce uzyskało 84 uciekinierów. Wśród nich największą liczbę stanowili uchodźcy z Rosji (45) i Iraku (5). Ochroną uzupełniającą objęto, zaś 229 osób (najwięcej z Federacji Rosyjskiej 203). W roku 2018 natomiast status uchodźcy uzyskało 168 osób m.in. z państw takich jak Irak (19), Syria (16), Ukraina (11), Tadżykistan (10) i Rosja (9). Ochroną uzupełniającą objęto 210 osób w tym najwięcej z Ukrainy (84), Federacji Rosyjskiej (70), Tadżykistanu (14), Iraku (8) i Syrii (3). Zgodę na pobyt tolerowany w 2010 r. uzyskało 365 osób, najwięcej z Rosji (110) i Ukrainy (37). W roku 2018 liczby te wynosiły odpowiednio 35 osób, najwięcej z Gruzji (17) i Federacji Rosyjskiej (12). Na podstawie źródeł Głównego Urzędu Statystycznego brak jest danych o liczbie wydanych zgód na pobyt ze względów humanitarnych w 2010 r. W roku 2018, było ich natomiast 177 w tym najwięcej dotyczyło Ukraińców (73), Rosjan (46) i Ormian (14).

Najwięcej uchodźców oraz osób objętych ochroną uzupełniającą w 2018 r. pochodziło z Federacji Rosyjskiej (głównie Czeczeni), Ukrainy, Syrii, Iraku i Tadżykistanu (ze względu na represjonowanie). Wśród uchodźców znajdowali się także obywatele Armenii, Afganistanu i Turkmenistanu, Gruzji, a także stanowiący nieliczną grupę uchodźcy z Egiptu, Republiki Białorusi, Kirgistanu i Libii³²⁷.

Zgodę na pobyt tolerowany i pobyt ze względów humanitarnych w 2018 r. uzyskało w naszym kraju m.in. 76 obywateli Ukrainy, 58 Federacji Rosyjskiej, 18 Gruzji i 17 Republiki Armenii.

Prognozy na najbliższe lata nie przewidują masowego napływu do Polski osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy lub innej formy krajowej czy międzynarodowej ochrony. Jednak jest to zjawisko trudne do przewidzenia ze względu na sytuację polityczną i konflikty zbrojne głównie na Bliskim Wschodzie³²⁸.

Tabela 12. Imigracja na pobyt stały według płci, miejsca urodzenia i kraju obywatelstwa imigrantów w 2018 r.

Kraj obywatelstwa	ogółem	mężczyźni	kobiety	miejsce urodzenia					
				Polska			zagranica		
				Razem	mężczyźni	kobiety	razem	mężczyźni	kobiety
Ogółem	15 461	8 489	6 972	3 256	1 853	1 403	12 136	6 606	5 530
Polska	10 636	5 702	4 934	2 976	1 713	1 263	7 659	3 989	3 670
Inne kraje	4 814	2 780	2 034	273	135	138	4 474	2 616	1 858
Unia Europejska w tym:	1 664	1 312	352	120	66	54	1 521	1 228	293
Francja	113	95	18	-	-	-	113	95	18
Niemcy	254	208	46	46	32	14	203	175	28
Rumunia	100	55	45	-	-	-	98	53	45
Wielka Brytania	191	176	15	5	2	3	183	171	12
Włochy	284	263	21	4	1	3	279	261	18
Pozostałe kraje w tym:	3 150	1 468	1 682	153	69	84	2 953	1 388	1 565
Armenia	78	35	43	4	1	3	73	34	39
Białoruś	458	183	275	16	6	10	435	173	262

³²⁷Ibidem.

³²⁸Ibidem.

Chiny	81	32	49	8	6	2	73	26	47
Egipt	30	29	1	-	-	-	30	29	1
Indie	55	43	12	2	2	-	53	41	12
Korea Południowa	36	21	15	-	-		36	21	15
Rosja	217	68	149	14	5	9	196	63	133
Stany Zjednoczone	38	29	9	1	1	-	37	28	9
Tunezja	25	24	1	-	-	-	25	24	1
Turcja	77	64	13	4	2	2	72	61	11
Ukraina	1 465	575	890	64	27	37	1 380	544	836
Wietnam	160	85	75	24	13	11	134	72	62
Kraj nieustalony	11	7	4	7	5	2	3	1	2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Rocznika Demograficznego 2019 r. [dostęp 28.01.2021].

Analizując powyższe dane statystyczne można stwierdzić, że w ogólnej liczbie (15 461) imigrantów, spośród wybranych krajów, którzy przybyli do Polski na stałe w 2018 r. większość stanowili mężczyźni 8 489 osób (54,9%). Wśród imigrantów pochodzących z Unii Europejskiej (1 664) także przeważali mężczyźni (78,84%) tj. z Francji (84,07%), z Niemiec (81,89 %), z Włoch (92,6%). Wśród pozostałych krajów w zestawieniu ogólnym przeważała ludność płci żeńskiej w tym z Ukrainy (60,75%), Białorusi (60,04%), Rosji (68,66%) i Armenii (55,12%)³²⁹.

Imigracja do Polski nie jest zjawiskiem tak powszechnym jak imigracja do Niemiec czy Francji. Niemniej jednak Polska musi być przygotowana na zwiększający się ostatnio napływ imigrantów z krajów sąsiadujących, ale nie tylko. Najlicniejsza grupa imigrantów, którzy w 2018 r. przybyli do naszego kraju pochodzi z Ukrainy (1 465), ale wśród imigrantów są także m.in. Wietnamczycy, Chińczycy czy Hindusi.

Publiczne zastane dane statystyczne można porównać z opiniami respondentów biorących udział w wywiadach. Zgodnie z pytaniami badawczymi współtwórcy Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP wskazują podobnie, że zjawisko imigracji nie dotknęło tak Polski w jakim stopniu dotknęło państwa południa Europy. Współtwórcy Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP twierdzą, że w naszym kraju mamy do czynienia głównie z imigracją zza wschodniej granicy. Są to kraje bliskie nam kulturowo i obywatele tych państw łatwiej się asymilują ze społeczeństwem polskim. Imigranci zza wschodniej granicy

³²⁹Rocznik Demograficzny 2019 r...., op. cit., s. 433, 440.

mają podobną do nas kulturę. Rozmówcy byli też zgodni co do tego, że po 2004 r. i po wprowadzeniu przepisów prawnych ułatwiających emigrację wiele młodych osób w wieku produkcyjnym wyjechało za granicę. Szansą na wypełnienie tej luki może być imigracja ze Wschodu.

Problem imigracji został przedstawiony dopiero w Strategii z 2020 r. W Strategii z 2007 r. i Strategii z 2014 r. został tylko zasygnalizowany. Respondenci uważają, że wraz z imigracją do Polski może zwiększyć się przestępczość lub mogą pojawić się przestępstwa, które do tej pory nie występowały w naszym kraju. Wraz z imigrantami mogą przedostać się do Polski osoby współpracujące z obcymi służbami. Imigracja może powodować obawy związane z zagrożeniami terrorystycznymi. Co w konsekwencji może stać się przyczyną wykorzystania grup mniejszościowych i etnicznych do działań tzw. wojny hybrydowej, działań dywersyjnych, działań sabotażowych. Eksperti zwracali często uwagę, że masowe imigracje są i będą wyzwaniem dla bezpieczeństwa państwa i mogą powodować skutki polityczne, gospodarcze, społeczne.

Jeden z badanych wskazał wprawdzie, że „...imigracje są naturalnym procesem i do tego procesu trzeba podchodzić wspólnie. Imigracje musimy widzieć w kontekście wyzwań, niekoniecznie zagrożenia³³⁰...”. Według współtwórców Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP problem imigracji w Strategiach jest zauważalny, ale w małym stopniu niż na to zasługuje. Wśród wypowiedzi można znaleźć takie stwierdzenia: „...Imigracje są tematem politycznym i trudnym. Polska gospodarka w małym stopniu została dotknięta niżem demograficznym, gdyż przyjeżdżają do nas imigranci ze Wschodu. Imigracja może powodować w przyszłości poważne skutki społeczne...³³¹”. Trzeba zwrócić uwagę na konsekwencje jakie może ponieść za sobą zjawisko imigracji.

Zdaniem jednego z ekspertów „...zjawisko masowej migracji na kontynent europejski wymusiło na politykach w Polsce zajęcie się tym zagadnieniem...³³². Zmiany w środowisku bezpieczeństwa spowodowały szersze spojrzenie na zjawisko migracji.

Do udzielenia odpowiedzi na pytanie badawcze dotyczące skali napływu imigrantów do Polski i wpływu tego zjawiska na politykę bezpieczeństwa państwa w Polsce posłużyły mi publiczne zastane dane statystyczne zgromadzone przez m.in. Główny Urząd Statystyczny, Straż Graniczną, Urząd ds. Cudzoziemców, EUROSTAT, dotyczące liczby imigrantów oraz odpowiedzi badanych na zadane przeze mnie pytania.

³³⁰Rozmówca 5.

³³¹Rozmówca 2.

³³²Rozmówca 8.

Jak wynika ze statystyk największą liczbę imigrantów w Polsce stanowią imigranci z Ukrainy, Republiki Białorusi, Gruzji, a także obywatele Socjalistycznej Republiki Wietnamu i Chińskiej Republiki Ludowej³³³.

Poniższa tabela przedstawia imigracje do Polski w latach 2004 – 2019 na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

Tabela 13. Imigracja do Polski na pobyt stały w latach 2004 – 2019

Rok	Liczba imigrantów
2004	9 495
2005	9 364
2006	10 802
2007	14 995
2008	15 275
2009	17 424
2010	15 246
2011	15 524
2012	14 583
2013	12 199
2014	12 330
2015	*
2016	13 475
2017	13 324
2018	15 461
2019	16 909

*brak danych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego [dostęp 24.03.2021].

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w latach 2004 - 2005 liczba imigrantów w Polsce utrzymywała się na podobnym poziomie tzn. nieco powyżej 9 000. W roku 2006 był nieznaczny wzrost i wynosił nieco ponad 10 000. W latach 2007 – 2009 nastąpił wzrost imigracji, który wynosił od 14 995 do 17 242. W roku 2010 można zaobserwować spadek liczby imigrantów do 15 246, który w 2011 roku utrzymywał się na podobnym poziomie

³³³<https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/migracje-zagraniczne-ludnosc/glowne-kierunki-emigracji-i-imigracji-na-pobyt-staly-w-latach-1966-2018,4,2.html> [dostęp 4.04.2021].

15 524. W roku 2012 widoczny jest spadek do 14 583. W roku 2013 obserwujemy spadek do 12 199, który w 2014 r. utrzymywał się na podobnym poziomie 12 330. W roku 2016 obserwujemy wzrost liczby imigrantów do 13 475, który w roku 2017 utrzymywał się na podobnym poziomie 13 324. W roku 2018 widzimy wzrost liczby imigrantów do 15 461. W 2019 r. można zaobserwować widoczny wzrost do 16 909³³⁴.

Tabela 14. Cudzoziemcy, którzy otrzymali zezwolenie na pracę w Polsce wg obywatelstwa (wybrane obywatelstwa)

Kraj obywatelstwa	2010	2015	2016	2017	2018
Ogółem	37 121	65 786	127 394	235 626	328 768
Ukraina	13 150	50 465	106 223	192 547	238 334
Chiny	6 317	1 288	1 205	1 179	1 473
Wietnam	2 252	732	439	658	1 313
Nepal	2 158	596	1 211	7 075	19 912
Moldawia	682	1 488	2 844	3 792	6 035
Białoruś	1 958	2 037	4 870	10 518	19 233
Indie	1 196	1 425	1 772	3 938	8 362
Bangladesz	676	319	721	2 412	8 341
Azerbejdżan	43	116	193	1 336	3 302
Filipiny	349	179	249	733	2 057
Gruzja	95	88	142	398	2 752
Rosja	505	579	1 008	1 433	1 903
Pakistan	119	184	187	427	1 065

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Rocznika Demograficznego 2019 r., s. 443 [dostęp 23.03.2021].

Zgodnie z danymi Rocznika Demograficznego 2019 r. z roku na rok liczba cudzoziemców, którzy otrzymali w Polsce zezwolenie na pracę zwiększa się. W roku 2018 największa liczba legalnie pracujących cudzoziemców pochodziła z: Ukrainy, Białorusi, Nepalu, Indii, Bangladeszu, Mołdawii³³⁵.

³³⁴Ibidem.

³³⁵Rocznik Demograficzny 2019 r....., op. cit., s. 443.

Tabela 15. Ważne karty pobytu w podziale na obywatelstwa dane na 31.12.2020 r.

Kraj	Liczba ważnych kart pobytu 2020 r.	Liczba ważnych kart pobytu 2019 r.
Ukraina	242 814	216 544
Białoruś	27 488	25 450
Wietnam	10 334	11 820
Rosja	10 137	10 296
Indie	9 852	10 059
Gruzja	7 775	5 381
Pozostałe	54 986	58 177

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Straży Granicznej <https://www.strazgraniczna.pl/pl/granica/statystyki-sg/2206,Statystyki-SG.html> [dostęp 26.03.2021].

Jak wynika z danych Straży Granicznej w 2019 r. najwięcej ważnych kart pobytu posiadali Ukraińcy (216 544), zaś najmniej Gruzini (5 381). W 2020 r. tak samo jak w roku 2019 r. największą liczbę ważnych kart pobytu posiadali Ukraińcy (242 814) a najmniej Gruzini (7 775).

Największą liczbę imigrantów w 2020 r. stanowili obywatele Ukrainy 66,82%. W porównaniu do 2019 r. odnotowuje się wzrost o 12%. Drugą najliczniejszą grupą są obywatele Białorusi 27 448 wzrost w porównaniu do 2019 r. o 7,9%. Najwyższy procentowy wzrost w porównaniu do 2019 r. odnotowuje się w przypadku obywateli Gruzji wzrost o 44,5%³³⁶.

Na 1 stycznia 2020 r. 423 000 cudzoziemców posiadało ważne dokumenty uprawniające do pobytu w Polsce. Najliczniejszą grupę stanowili obywatele Ukrainy – 214 700, na drugim miejscu obywatele Republiki Białorusi – 25 600, później kolejno Republiki Federalnej Niemiec – 21300, następnie Rosjanie – 12 500, obywatele Socjalistycznej Republiki Wietnamu–12 100, Republiki Indii – 9 900, Republiki Włoskiej – 8 500, Chińskiej Republiki Ludowej–8 500, Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej – 6 300 oraz Królestwie Hiszpanii – 5 900³³⁷.

³³⁶<https://www.strazgraniczna.pl/pl/granica/statystyki-sg/2206,Statystyki-SG.html> [dostęp 26.03.2021].

³³⁷<https://udsc.gov.pl> [dostęp 06.04.2021].

Tabela16. Liczba imigrantów w Polsce na pobyt stały

Rok	Imigracja
2004	6 536
2005	6 906
2006	8 270
2007	12 040
2008	12 324
2009	14 369
2010	12 463
2011	12 623
2012	11 976
2013	10 023
2014	10 049
2015	
2016	11 439
2017	11 456
2018	13 306

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego [dostęp 28.03.2021].

Powyższa tabela przedstawia liczbę imigrantów w Polsce, którzy otrzymali zezwolenie na pobyt stały w latach 2004 - 2019. Analizując tabelę można zaobserwować, że największą liczbę imigrantów w Polsce na pobyt stały odnotowano w roku 2009 oraz w roku 2019, zaś najmniejszą liczbę odnotowano w roku 2004 oraz w latach 2012 – 2014. W pozostałych okresach imigracja na pobyt stały do Polski utrzymywała się na podobnym poziomie. Brak jest danych z roku 2015.

Jeden z respondentów twierdzi, że w naszym kraju ...,mamy do czynienia głównie z imigracją zza wschodniej granicy czyli z Ukrainy i Białorusi. Dodatkowo jeszcze z terenów byłego Związku Radzieckiego np. z Gruzji, z Armenii, z Czeczenii...³³⁸". Jest to częściowo spójne z danymi statystycznymi Głównego Urzędu Statystycznego GUS. Nie są widoczne bezpośrednie ryzyka dla Polski wynikające z imigracji. Imigracja z Ukrainy jest postrzegana pozytywnie. Wielorakość konsekwencji imigracji wynika z polityki jaką przyjęły polskie władze. Imigracje postrzegane są jako zjawisko naturalne. Samo zjawisko imigracji

³³⁸Respondent 1.

nie jest zagrożeniem, zaś z imigracją mogą być związane zjawiska, które mogą powodować zagrożenia. Często w polityce imigracje postrzega się jako zjawisko powodujące zagrożenia dla stabilności państwa. Zjawisko imigracji może mieć pozytywne skutki dla polskiej gospodarki. Imigracja wiąże się z problemem systemowym oraz z naszym rozwojem gospodarczym.

Zdaniem jednego z ekspertów głównym problemem imigracji jest to z jakich państw powinniśmy przyjmować imigrantów. Należałoby się nad tym zastanowić³³⁹.

W opinii współtwórcy Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP można znaleźć, że „...,współcześnie migracje stanowią istotny element ładu międzynarodowego oraz ważny czynnik wpływający na politykę wewnętrzną i zagraniczną wielu państw. Imigracje uznawane są za fundamentalną wartość, kształtującą nową rzeczywistość społeczną świata...³⁴⁰”. Imigracje są częścią systemu i porządku międzynarodowego.

Rozmówca twierdzi, że „...,zmiany w środowisku bezpieczeństwa m.in. przemiany ekonomiczne, demografii, bieda i głód, konflikty etniczne i religijne jak również masowa mobilność ludności rodzą coraz to nowe wyzwania i zagrożenia dla Polski i państw Wspólnoty Europejskiej. Ich konsekwencje kształtują nowe trendy obecnej i przyszłej imigracji: globalizacja migracji, nasilenie się ruchów imigracyjnych, rozszerzanie się rodzajów migracji, feminizacja migracji, rosnąca polityzacja migracji...³⁴¹”. Zmieniające się środowisko bezpieczeństwa wpływa na powstanie nowych wyzwań oraz zagrożeń dla państwa.

Zdaniem badanych masowa imigracja jest wyzwaniem dla bezpieczeństwa państwa oraz będzie powodować skutki polityczne, gospodarcze, społeczne. Współtwórca Strategii uważa, że „...,czynniki społeczno-kulturowe związane z pojawieniem się dużych grup imigrantów z dużym prawdopodobieństwem będą wywierać rosnący wpływ na zmiany w środowisku bezpieczeństwa w nadchodzących latach. Wyzwaniem dla rządzących i dla społeczeństwa jest to, czy zjawisko imigracji stanie się zagrożeniem dla bezpieczeństwa czy szansą na przyspieszenie rozwoju kraju...³⁴²”. Wzrost liczby imigrantów jest zjawiskiem, które wpływa na zmianę środowiska bezpieczeństwa.

Rozmówca podsumowując odpowiedź na pytanie powiedział, że „...,migracja wpłynęła na bezpieczeństwo Polski, ale w sposób pośredni poprzez jak gdyby własne ryzyka spowodowane takim nie wspólnotowym zachowaniem się w ramach reagowania w ramach

³³⁹Respondent 8.

³⁴⁰Respondent 5.

³⁴¹Respondent 7.

³⁴²Respondent 6.

UE na ten problem...³⁴³”. W kwestii imigracji ważne jest podejście wspólne wszystkich państw członkowskich UE.

W dokumentach podkreśla się, że w kwestii imigracji należy zwrócić uwagę, że dane państwo nie jest w stanie zintegrować imigrantów ze społeczeństwem, jeżeli imigranci sami tego nie chcą. Społeczeństwo może wykluczyć imigrantów nawet tych, którzy chcą się zintegrować³⁴⁴. Trzeba się liczyć z tym, że mogą wystąpić problemy związane z imigracją takie jak: niechęć do zintegrowania się z polskim społeczeństwem. Analizując kolejne Strategie Bezpieczeństwa Narodowego RP widoczna jest zmiana podejścia do imigracji. Stawia się nacisk na skorelowanie polityki migracyjnej z politykami gospodarczą, społeczną oraz bezpieczeństwa. Ważne jest też wzmocnienie ochrony granicy i działalności instytucji i służb odpowiadających za bezpieczeństwo państwa i jego obywateli.

W dostępnej literaturze przedmiotu możemy znaleźć, że państwo polskie realizuje szereg programów integracyjnych. Niektóre miasta wprowadzają np. analizę i monitorowanie zapotrzebowania oraz kierunków rozwoju rynku pracy, rozwój kompetencji imigrantów, rozwój kompetencji pracowników oraz instytucji rynku pracy. Na szeroką skalę prowadzona jest pomoc społeczna poprzez współpracę z różnymi sektorami gospodarki, wsparcie dla imigrantów, wsparcie rodzin, współpracę z organizacjami pozarządowymi. Prowadzony jest Indywidualny Program Integracji. Duży nacisk kładzie się na podnoszenie kwalifikacji imigrantów, zapewniania jest też pomoc w kwestiach mieszkaniowych m.in. poprzez Fundusz Mieszkaniowy, mieszkania komunalne dla imigrantów. Podkreśla się również zaangażowanie imigrantów w życie publiczne miasta czy gminy. Imigrantom pomaga Urząd ds. Cudzoziemców.

W Polsce jest wiele instytucji i organizacji pozarządowych pomagających imigrantom m.in.: Caritas Polska, Fundacja Centrum Badań Migracyjnych, Fundacja „Centrum Edukacji Obywatelskiej”, Fundacja dla Somalii, Fundacja dla Wolności, Fundacja Inna Przestrzeń, Fundacja Kalejdoskop Kultur, Fundacja MultiOcalenie, Fundacja na rzecz Różnorodności Społecznej, Fundacja na rzecz zbliżenia kultur OPEN ART, Fundacja Ocalenie, Fundacja Refugee.pl, Fundacja Rozwoju „Oprócz granic”, Fundacja Świat na Wyciągnięcie Ręki, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Instytut Spraw Publicznych, Polskie Forum Migracyjne, Stowarzyszenie Interkulturalni.pl. Oferowana jest też pomoc w ośrodkach dla cudzoziemców. W Polsce mamy głównie do czynienia z imigracją z krajów bliskich kulturowo. Ważne

³⁴³Respondent 2.

³⁴⁴J. Leska-Ślęzak, J. Ślęzak, *Nowe podejście do problemu migracji. Zmiany w polityce migracyjnej RP*, Gdańskie Studia Międzynarodowe, 15(1-2), s. 97 - 105.

z perspektywy polityki bezpieczeństwa są również programy integracyjne imigrantów dzięki, którym imigranci łatwiej integrują się z polskim społeczeństwem. Wdrażanie programów pomocowych dla imigrantów poprawia wizerunek Polski na świecie oraz przyciąga imigrantów do Polski. Właściwa integracja imigrantów w znacznym stopniu przyczynia się do zmniejszenia problemów demograficznych. Integracja ma duży wpływ na poszanowanie zasad w państwie przyjmującym.

Ważna jest również integracja imigrantów oraz promowanie postaw tolerancji. W procesie edukacji istotną rolę odgrywa tzw. edukacja wielokulturowa czyli proces kształtowania kompetencji kulturowych w procesie edukacji w celu zrozumienia różnic kulturowych różnych grup etnicznych, kursy prowadzone w ramach nabywania kompetencji kulturowych dla osób, które w codziennej pracy mają styczność z cudzoziemcami, kursy dla pracowników Urzędu do Spraw Cudzoziemców, urzędów wojewódzkich, funkcjonariuszy Straży Granicznej prowadzone m.in. w ramach Funduszu FAMI³⁴⁵. Organy i instytucje zajmujące się pomocą imigrantom prowadzą działania solidarnościowe np. zbiórki i akcje charytatywne. Urząd do Spraw Cudzoziemców zapewnia pomoc prawną w legalizacji pobytu, uregulowaniu swojej sytuacji na terenie Polski. Elementem polityki migracyjnej jest też przyjmowanie polskich repatriantów oraz wydawanie Kart Polaka.

Imigracja wpływa również negatywnie na politykę bezpieczeństwa państwa polskiego m.in. poprzez masowy napływ cudzoziemców do pracy zwłaszcza z Ukrainy, Białorusi powodujące wypychanie z rynku pracy polskich pracowników. Kolejnym elementem jest niedopasowanie popytu i podaży pracy. Następnym jest brak możliwości pozyskania wykwalifikowanych pracowników przez pracodawców dający w efekcie niską jakość pracy, brak przywiązania pracowników zagranicznych do miejsca wykonywania pracy, częsta fluktuacja pracowników, poszukiwanie przez nich coraz to lepszych miejsc wykonywania pracy oraz mała zdolność do podnoszenia kwalifikacji. Imigracja może powodować również trudności w adaptacji imigrantów takie jak: bariera językowa, odmienność kulturowa, niezrozumienie polskich obyczajów i tradycji. Zjawiskami połączonymi z nielegalną imigracją są często pojawiające się nieuczciwe firmy zajmujące się pośrednictwem w znalezieniu pracy tzw. obozy pracy³⁴⁶ oraz szerzenie się tzw. szarej strefy³⁴⁷ związanej z brakiem zaplecza opieki medycznej, socjalnej i prawnej. Mogą współwystępować z imigracją takie zjawiska jak: terrorizm, jedno

³⁴⁵Ibidem.

³⁴⁶I. Grabowska – Lusińska, M. Okólski, *Emigracja ostatnia?*, Wydawnictwo Scholar, Warszawa 2009.

³⁴⁷Ibidem.

z największych zagrożeń dla bezpieczeństwa, przestępczość zorganizowana³⁴⁸, przemyt³⁴⁹, fałszowanie dokumentów i korupcja, fikcyjne małżeństwa w celu obejścia przepisów imigracyjnych.

Imigracja powoduje zagrożenia dla wartości takich jak: tożsamość narodowa oraz spokój społeczny. Tożsamość narodowa jest zagrożona poprzez: wielokulturowość³⁵⁰, nieidentyfikowanie się z własną kulturą³⁵¹, brak więzi w społeczeństwie³⁵² oraz poczucie wyobcowania. Należą do nich też utrata dziedzictwa narodowego, asymilacja, fala imigracyjna, akulturacja, adaptacja, utrata wartości oraz upadek autorytetu.

Spokój społeczny jest zagrożony poprzez wyżej wymienione zjawiska takie jak: przestępczość, terroryzm, niechęć imigrantów do asymilacji, nielegalną imigrację, przemyt³⁵³ oraz ksenofobiczne zachowania.

Wartości takie jak tożsamość narodowa i spokój społeczny mogą być chronione następującymi działaniami:

- przyjmowanie imigrantów bliższych kulturowo,
- umocnienie wartości narodowych (kultura, religia, język, wspólne doświadczenia historyczne) tworzących tożsamość narodową,
- przepisy prawne ułatwiające przyjmowanie imigrantów bliskich kulturowo,
- instytucje i organy zapewniające bezpieczeństwo: Straż Graniczna, Policja, służby specjalne, Siły Zbrojne, Służba Celna, Żandarmeria Wojskowa, Inspekcja Kontroli Skarbowej, wymiar sprawiedliwości,
- kontrola graniczna i ochrona granic, przeciwdziałanie przestępczości,
- formy ochrony cudzoziemców na terenie Polski: azyl, status uchodźcy, ochrona uzupełniająca, pobyt tolerowany, pobyt ze względów humanitarnych, ogólna ochrona prawna wynikająca z powszechnie obowiązującego prawa.

Polska prowadzi działania na rzecz umocnienia pozycji na arenie międzynarodowej w wielu aspektach m.in.: poprzez aktywny udział w paktach i sojuszach międzynarodowych, działania w ramach Unii Europejskiej UE, Sojuszu Północnoatlantyckiego NATO, Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie OBWE, Europejskiej Agencji Straży Granicznej

³⁴⁸W. Janicki, *Migracje kompensacyjne jako czynnik wzrostu obszarów peryferyjnych. Rola ukrytego kapitału ludzkiego*, Uniwersytet Marii Curie- Skłodowskiej w Lublinie, Lublin 2015, s. 30.

³⁴⁹J. Nakonieczna, *Migracje międzynarodowe a rozwój państwa*, Seria Żurawia Papers, Zeszyt 9, Wydawnictwo Scholar, Warszawa 2007, s. 58 – 59.

³⁵⁰W. Kalaga (red.), *Dylematy wielokulturowości*, Wydawnictwo Universitas, Kraków 2004.

³⁵¹S. Kozak, *Patologia eurosieroctwa w Polsce. Skutki migracji zarobkowej dla dzieci i ich rodzin*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2010, s. 26 – 27.

³⁵²Ibidem.

³⁵³J. Nakonieczna, *Migracje międzynarodowe a rozwój państwa...*, op. cit., s. 58 – 59.

i Przybrzeżnej FRONTEX, Europejskiej Jednostki Współpracy Sądowej EUROJUST, Organizacji Narodów Zjednoczonych ONZ poprzez dostosowanie prawa i procedur działania, ochronę ludności cywilnej w konfliktach zbrojnych, Konwencja Haska, Konwencja Genewska, Międzynarodowy Czerwony Krzyż. Polska i jej żołnierze oraz funkcjonariusze uczestniczą w różnego rodzaju misjach zagranicznych, pokojowych i stabilizacyjnych, jak na przykład misje wojskowe w Afganistanie, Iraku, Macedonii Północnej. W wymiarze wewnętrznym działania na rzecz realizacji celów polityki bezpieczeństwa państwa polskiego przejawiają się w ochronie praw mniejszości religijnych, polityce umożliwiającej imigrantom ochronę na terytorium Polski oraz pomoc krajom biedniejszym.

Działaniami, które są prowadzone przez państwo polskie dla ochrony bezpieczeństwa to m.in.: działalność wojska poprzez misje zagraniczne, stabilizacyjne, wspieranie działań innych organów w razie masowego napływu imigrantów, prowadzenie rozpoznania w ramach Służby Kontrwywiadu Wojskowego SKW, Służby Wywiadu Wojskowego SWW oraz przyjmowanie imigrantów bliskich kulturowo. Nasz kraj działa aktywnie i wielopłaszczyznowo poprzez udział w paktach i sojuszach międzynarodowych, działania w ramach Unii Europejskiej, Sojuszu Północnoatlantyckiego, Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, Europejskiej Agencji Straży Granicznej i Przybrzeżnej, Europejskiej Jednostki Współpracy Sądowej, Organizacji Narodów Zjednoczonych poprzez dostosowanie prawa i procedur działania. Polska posiada też instytucje i organy gwarantujące bezpieczeństwo takie jak: Straż Graniczna, Policja, służby specjalne, Siły Zbrojne, Służba Celna, Żandarmeria Wojskowa, Inspekcja Kontroli Skarbowej, wymiar sprawiedliwości. Istotną rolę w ochronie bezpieczeństwa pełni ochrona granic oraz integracja europejska wpływająca na takie aspekty polityki migracyjnej jak system azylowy i wizowy. Współdziałanie w ramach Unii Europejskiej oraz sojuszu ze Stanami Zjednoczonymi wpływa na podniesienie potencjału ochronnego Polski poprzez rozpoznawanie i zapobieganie zagrożeniom na terytorium państw trzecich przez służby specjalne oraz w ramach czteropoziomowego systemu ochrony granic UE, oficerowie łącznikowi przy ambasadach, urzędy konsularne i ambasady. W aspekcie krajowym najważniejszymi działaniami państwa w polityce bezpieczeństwa państwa polskiego są: rozpoznawanie, zapobieganie i wykrywanie przestępstw, wykroczeń i naruszeń administracyjnych przez cudzoziemców przebywających na terytorium RP – np. kontrola legalności pobytu wykonywana przez Straż Graniczną i Policję, kontrola legalności zatrudnienia.

Napływ imigrantów do Polski jest to pewien proces, zjawisko, które trwa już od wielu lat. Współtwórcy Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP zastanawiali się czy np. mamy

przygotowane plany czy ktoś w ogóle rozważał, analizował co powinniśmy zrobić jeżeli sytuacja na Ukrainie czy na Białorusi nagle się zaostrzy i będziemy mieli do czynienia z masową imigracją, że konflikt na Ukrainie stanie się o wiele bardziej intensywny czy niebezpieczny. Problemem jest to, że w mniejszym stopniu bierzemy pod uwagę scenariusze negatywne. Respondenci zastanawiali się czy w ogóle radzimy sobie z imigracjami. W Polsce nie mamy do czynienia z migracją na taką skalę jak w innych państwach w Europie. U nas główną część imigrantów stanowią obywatele Ukrainy.

Są w naszym sąsiedztwie państwa, które stwarzają lepsze warunki funkcjonowania przybyszom więc skala zjawiska imigracji do Polski jest mniejsza niż np. do Niemiec, Belgii, Holandii, Danii, krajów skandynawskich, Norwegii, Szwecji czy Wielkiej Brytanii. Problem polega na tym, że w razie wystąpienia niestabilnego środowiska za naszą wschodnią granicą, w wypadku kryzysów, konfliktów należy się spodziewać sporej fali imigracji do Polski a nie jesteśmy na to przygotowani. Jeden z respondentów uważa, że „...„jest sporo przybyszów ze Wschodu i nie wyróżniają się, kulturowo są podobni, z wyglądu też, jest to mniej zauważalne...³⁵⁴”. Współtwórcy Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP uważają, że napływ imigrantów może być spowodowany tym, że u nas poziom życia jest wyższy niż za naszą wschodnią granicą. Według części badanych Polska nie radzi sobie z napływem imigrantów nie jest to jednak zjawisko na taką skalę jak na południu kontynentu.

Jeden z respondentów uważa, że „...„jest sporo przybyszów ze Wschodu i nie wyróżniają się, kulturowo są podobni, z wyglądu też, jest to mniej zauważalne...³⁵⁵”. Współtwórcy Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP uważają, że napływ imigrantów może być spowodowany tym, że u nas poziom życia jest wyższy niż za naszą wschodnią granicą. Według części badanych Polska nie radzi sobie z napływem imigrantów nie jest to jednak zjawisko na taką skalę jak na południu kontynentu.

Według badanych w poradzeniu sobie z imigracjami pomocne, będzie uświadamianie społeczne, edukacja społeczeństwa od małego w zakresie imigracji. Musi się zmienić świadomość i myślenie o imigracji. Trzeba zacząć od edukacji, uświadomić sobie, że zjawisko imigracji, będzie narastało oraz dostosować prawo i funkcjonowanie instytucji do panującej sytuacji. Wprowadzenie ułatwień dla imigrantów związanych z pracą, edukacją. Tak żeby imigranci jak najkrócej byli w administracyjnym zawieszaniu tzw. szarej strefie. Legalna praca ogranicza lub utrudnia możliwości działań przestępczych.

³⁵⁴Respondent 3.

³⁵⁵Ibidem.

W opinii ekspertów w podobny sposób widziane są zarówno wyzwania jak i zagrożenia wynikające z napływu imigrantów. Jeden z respondentów uważa, że „...,wszystkie kolejne ekipy rządowe zmierzały w tym samym kierunku tak ogólnie oceniam czyli do tej pory nikt nie zakwestionował tego kierunku zmian jeżeli chodzi o Polskę...³⁵⁶”. Badany uważa też, że „...,może są subtelne różnice jeśli chodzi o taki respekt pewnych środków ciężkości pomiędzy poszczególnymi władzami, ale generalnie zmierzają w tą samą stronę i wydaje mi się, że taką cechą tych zmian jest to, że są stabilne i konsekwentne chociaż nie są tak szybkie i konkretne jakby się chciało, ale jest pewna kontynuacja zachowana...³⁵⁷”. Zmiany polityki bezpieczeństwa państwa polskiego nie są tak szybkie i konkretne jakby się chciało. Zdaniem respondentów można mieć zastrzeżenia co do tempa tego procesu zmian oraz jej skuteczności.

W opinii współtwórców Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP pojawia się stwierdzenie, że może brakuje nam jeszcze dobrych mechanizmów dostrzeżenia problemu, że problem bezpieczeństwa jest problemem wspólnym, niezależnym. W przedziale czasowym 2004 – 2020 pojawiały się czynniki zaskakujące, na które reagujemy w sposób zorganizowany. Kryzys gospodarczy 2007 – 2008 zaostrzył relacje z Federacją Rosyjską i wprowadzenie sankcji gospodarczych na towary w Polsce. Aneksja Krymu w 2014 r., pandemia to są rzeczy, które zmieniały postrzeganie bezpieczeństwa i główne wyzwania dla bezpieczeństwa a nie tylko samą politykę.

Respondenci biorący udział w wywiadach postrzegają imigracje jako szanse i wyzwanie, a nie jako zagrożenie. Zdaniem współtwórcy Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP w kwestii imigracji ważne jest wypracowanie wspólnych ponadnarodowych rozwiązań. Eksperci byli zgodni odnośnie postrzegania imigranci z perspektywy celów polityki bezpieczeństwa państwa polskiego. Postrzeganie imigracji jest uzależnione od tego jaką definicję bezpieczeństwa przyjmujemy czy szeroką czy wąską, czy ograniczymy się tylko do aspektów militarnych czy też rozszerzymy na aspekty poza militarne. Działania państwa są kwestią kompleksową. Dotyczą one zarówno rozwoju gospodarki jak i rozwoju ekonomicznego. Rozmówcy zaakcentowali, że problemu imigracji nie można ani lekceważyć ani wyolbrzymiać. W opinii respondentów w Polsce często skupiamy się na negatywnych skutkach migracji, aby można było je zredukować. Imigracja tak jak każde zjawisko ma negatywne i pozytywne konsekwencje i tak trzeba na nie patrzeć. Badani wskazywali, że wszystkie negatywne zjawiska należy eliminować a wykorzystywać pozytywne. Zdaniem

³⁵⁶Respondent 1.

³⁵⁷Ibidem.

współtwórców Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP głównym celem polityki bezpieczeństwa państwa polskiego jest zapewnienie stabilności bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego. Należy zwrócić uwagę na negatywne zjawiska towarzyszące imigracji związane z kwestiami kulturowymi i kwestiami ekonomicznymi. Imigracja może przyczynić się do poprawy bezpieczeństwa, ale też do pojawienia się nowych zagrożeń. Przy omawianiu tematu imigracji ważne są dwie kwestie. Jedna związana z niżem demograficznym w Polsce i brakiem rąk do pracy. Druga związana jest z zagrożeniami asymetrycznymi, zagrożeniami terrorystycznymi, kwestiami szpiegostwa. Wyzwaniem dla państwa polskiego jest imigracja, asymilacja imigrantów z obywatelami Polski, współpraca regionalna, współpraca międzynarodowa, umocnienie pozycji Polski na arenie międzynarodowej. Zagrożeniami natomiast są zjawiska towarzyszące imigracji, możliwość tworzenia się gett dla imigrantów, niż demograficzny, starzenie się społeczeństwa, wschodnia flanka NATO i UE.

Zdaniem jednego z respondentów imigracja jest wyzwaniem,poczynając od kwestii takich chociażby jak związanych z bezpieczeństwem jeżeli chodzi w tym aspekcie funkcjonowania wywiadu i kontrwywiadu tak to na pewno jest wyzwanie...³⁵⁸”. Wyzwaniem są też przestępczość zorganizowana, kwestie związane z zagrożeniami epidemiologicznymi³⁵⁹.

Współtwórca Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP podkreśla, że,Polska jest pewnym elementem w ramach UE reagującym na te wyzwania migracyjne...³⁶⁰. Zdaniem innego badanego,celem polityki bezpieczeństwa państwa polskiego jest zagwarantowanie w dłuższej perspektywie zapewnienie naszej stabilności, bezpieczeństwa środowiska, bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego to będziemy postrzegać imigracje, nie jako zagrożenie, ale jako wyzwanie...³⁶¹”. W opinii ekspertów cele polityki bezpieczeństwa państwa polskiego to: stabilność, bezpieczeństwo środowiska, bezpieczeństwo wewnętrzne i zewnętrzne. Imigracje postrzegane są jako wyzwanie.

Zdaniem współtwórcy Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP,wyzwaniem wielkim jest asymilacja czyli powinniśmy jako państwo polskie moim zdaniem przyjąć bardzo taką metodycznie sprawnie zrobioną akcję asymilowania imigrantów czyli całego programu nauki języka polskiego włączania ich do życia społecznego...³⁶²”. Dużo uwagi

³⁵⁸Ibidem.

³⁵⁹Ibidem.

³⁶⁰Respondent 2.

³⁶¹Respondent 3.

³⁶²Respondent 4.

powinniśmy poświęcić asymilacji imigrantów co przyczyni się do lepszej integracji z polskim społeczeństwem.

Respondent uważa, że „...,jednym z zagrożeń jest to, że będą tworzyć się getta czy będą się tworzyć etniczne, getta religijne i nie powinniśmy pozwolić, żeby właśnie takie sytuacje się działy...³⁶³”. Największym z wyzwań dotyczących imigracji jest asymilacja imigrantów. Inny ekspert twierdzi, że „...,imigracja jest wyzwaniem z perspektywy osiągnięcia celów bezpieczeństwa RP. [...] Imigracja jest wyzwaniem zależnym zarówno od wielu zmiennych, jak też decyzji podejmowanych przez decydentów politycznych obecnie i tych, jakie podejmować będziemy w przyszłości. W tym kontekście, czy imigracja stanie się dla nas zagrożeniem, czy będzie szansą, w dużej mierze zależy od nas samych i tego, w jaki sposób będziemy reagować na zmiany w środowisku bezpieczeństwa...³⁶⁴”. Imigracja jest wyzwaniem dla polityki bezpieczeństwa państwa polskiego.

Jeden ze współtwórców Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP twierdzi, że „...,polityka migracyjna państwa powinna być ukierunkowana na uczynienie z tego fenomenu społecznego, szansy dla bezpieczeństwa i rozwoju Polski. W jej ramach należy podjąć takie działania, które przyczyniałyby się do podniesienia potencjału ludnościowego Polski, w tym: mogłyby zaspokoić oczekiwania polskiego rynku pracy, szczególnie w dziedzinach, które będą wykazywały znaczny deficyt pracowników i know-how...³⁶⁵”. Imigracja powinna być szansą dla rozwoju państwa oraz bezpieczeństwa. Inny respondent podkreślał, że „...,wpływ migracji na politykę bezpieczeństwa państwa polskiego jest niezaprzeczalny. Postrzegać go należy przez pryzmat zagrożeń i wyzwań i szans...³⁶⁶”. Imigracja wpływa na politykę bezpieczeństwa państwa polskiego, jest zarówno zagrożeniem, wyzwaniem i szansą. Twierdzi też, że „...,imigracja powinna być również widziana w kontekście szeregu pozytywnych aspektów: przyczynianie się do wzrostu gospodarczego, przeciwdziałanie negatywnym skutkom starzenia się społeczeństw, zwiększanie potęgi państw, podnoszenie jakości i standardu życia, generowanie warunków rozwoju, transfer wiedzy i technologii, wymiana kulturowa itd....³⁶⁷”. Widziane są również pozytywne strony imigracji.

W Strategiach Bezpieczeństwa Narodowego z 2007 r., 2014 r., 2020 r. zostało napisane, że zagrożeniem też jest nielegalna imigracja, zaś w opiniach współtwórców

³⁶³Respondent 4.

³⁶⁴Respondent 6.

³⁶⁵Ibidem.

³⁶⁶Respondent 7.

³⁶⁷Ibidem.

Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP powtarza się, że zagrożeniem jest imigracja na masową skalę oraz zjawiska, które mogą towarzyszyć imigracji tj. m.in. przestępczość transgraniczna. Badani w wywiadach nie odnoszą się do zagrożeń związanych ze środowiskiem naturalnym, anomaliami pogodowymi. Skupiają się na zagrożeniach wynikających z imigracji. Dokumenty wśród zagrożeń wymieniają m.in. zagrożenia związane ze środowiskiem naturalnym, anomaliami pogodowymi. Eksperti i dokumenty są częściowo spójne co do tego, że zagrożeniem dla bezpieczeństwa państwa polskiego jest niż demograficzny (*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r.*).

W opiniach rozmówcy skupili się na imigracji jako na wyzwaniu i upatrywali w niej szansę na wypełnienie luki po emigracji młodych Polaków. W Strategii z 2014 r. jako wyzwanie zostało wskazane: niż demograficzny (*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 r.*), zapobieganie skutkom jakie mogą wywołać choroby cywilizacyjne, przeciwdziałanie zagrożeniom, polepszenie warunków życia w Polsce. Jako wyzwania postrzegane są też rozbudowa bezpiecznych, nowoczesnych sieci telekomunikacyjnych oraz zachowanie konkurencyjności produkcji energii elektrycznej, zapewnienie skuteczności, efektywności instrumentów nadzoru rynków finansowych, wzrost liczby osób starszych, zwalczanie zagrożeń epidemicznych, zachowanie funkcji lasów (*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2020 r.*). Zagrożenia zawarte w Strategiach to zagrożenia związane z cyberprzestrzenią, związane z manipulowaniem informacjami poprzez edukację społeczeństwa, zagrożenia epidemiczne, zagrożenia związane z migracjami, polityką Federacji Rosyjskiej, terroryzmem, przestępczością zorganizowaną.

Radzenie sobie z wyzwaniami i zagrożeniami jest głównym celem polityki i Strategii. Strategia jest to dokument wskazujący na wyzwania i zagrożenia odpowiadające bieżącej polityce bezpieczeństwa. Budowanie bezpieczeństwa jest podstawową funkcją Strategii. W Strategiach są zasygnalizowane najważniejsze wyzwania i zagrożenia polityki bezpieczeństwa państwa polskiego.

Zgodnie z zebranymi publicznymi zastanymi danymistatystycznymi Straży Granicznej, Głównego Urzędu Statystycznego, ministerstwa, organów i instytucji odnośnie imigracji do Polski można wywnioskować, że dla cudzoziemców poszukujących pracy, zwłaszcza z krajów bliskich kulturowo jak Ukraina czy Białoruś Polska stała się atrakcyjnym rynkiem pracy. Na takie postrzeganie Polski przez obywateli m.in. Ukrainy nakładają się następujące czynniki: mniejsza odległość rynków pracy od miejsca pochodzenia, podobieństwa kulturowe, ułatwienia wizowe, paszporty biometryczne, które ułatwiają przyjazd do Polski.

2.3. Skutki społeczne i ekonomiczne ruchów imigracyjnych

W obliczu zmian zachodzących na świecie imigracja jest zjawiskiem, które było, jest i będzie, ponieważ nie jesteśmy w stanie go zatrzymać. Zawsze znajdują się ludzie, którzy będą chcieli zmienić swoje miejsce zamieszkania lub pobytu w celu poszukiwania pracy i polepszenia warunków życia. Otwarcie granic oraz uproszczenia w procedurze wizowej ułatwiają przybywanie imigrantów do państw sąsiednich, zarówno tych z Unii Europejskiej jak i z poza Unii Europejskiej.

Imigracja powoduje skutki zarówno dla kraju, z którego imigrant wyjechał, jak i dla kraju, do którego przybył. Skutki te mogą być zarówno negatywne, jak i pozytywne. Do pozytywnych skutków zalicza się to, że kraj przybycia otrzymuje tanią, dodatkową siłę roboczą w postaci pracowników, osób chętnych do pracy, którzy będą pracować za niższą stawkę. Dzięki przybyciu imigrantów wzrasta przyrost naturalny, gdyż to właśnie w kraju przybycia imigranci często chcą się osiedlić i założyć swoje rodziny. Nierzadko sprowadzają także rodzinę pozostawioną w ojczystym kraju. Zjawisko przyjazdu cudzoziemców może skutkować wypełnieniem luki demograficznej w danym kraju, po osobach, które z niego wyemigrowały.

Kolejnym skutkiem może być wielokulturowość, zetknięcie się w jednym państwie kilku kultur, zwyczajów, obyczajów i ras. Prowadzi to do łatwiejszego poznania nowej kultury. Wielokulturowość powoduje to, że osoby są otwarte na świat i nowe kultury.

W społeczeństwie wielokulturowym występuje brak spójności społecznej. Mogą pojawić się zagrożenia dla bezpieczeństwa państwa, a nawet destabilizacje w społeczeństwie.

Do negatywnych skutków imigracji należy wzrastające bezrobocie w kraju, z którego przybył imigrant, napięcia społeczne, gdyż imigranci zabierają ze swojego państwa właśnie i spory, co powoduje agresję i niechęć wobec imigrantów³⁶⁸.

Pozytywne skutki imigracji dla kraju, który imigrant opuszcza to zmniejszenie bezrobocia. Następnymi skutkami może być finansowanie i sponsorowanie nowych inwestycji działających w państwie. Kolejnym skutkiem może być także zmniejszenie się ubóstwa i wzrost popytu w obrębie danego państwa. Imigrant często wyjeżdżając ze swojego ojczystego kraju polepsza jakość i standard swojego życia. Kontrolowany napływ imigrantów skutkuje poprawą i ożywieniem w ramach sektora usług spowodowanym stworzeniem nowych firm zajmujących się transportem oraz turystyką. Powstają nowe linie przewozów, sieci transportowe, połączenia z państwami imigracji i firmy trudniące się przewozami

³⁶⁸<https://euroislam.pl/tag/ekonomiczne-skutki-imigracji/> [dostęp 1.02.2021].

na skalę międzynarodową. Skutkiem imigracji może być również zwiększenie się popytu na lokalne przedsiębiorstwa zajmujące się budownictwem (m.in. budowa domów, mieszkań i remonty), transportem i biur turystycznych, które trudnią się przewozami na skalę międzynarodową. Imigrant podwyższa swoje kwalifikacje m.in. poprzez zdobycie umiejętności językowych, stykanie się i poznanie obcych kultur. Negatywne skutki to powstawanie trudności w pozyskaniu nowych pracowników lub zwiększające się trudności z utrzymaniem dotychczasowych, a także niedopasowanie popytu i podaży pracy. Wyjeżdżają często osoby młode, dobrze wykształcone, które kształciły się w danym kraju, a do pracy wyjechały za granicę co spowodowało konsekwencje w postaci utraty kapitału ludzkiego. Może także nastąpić spadek produktu krajowego brutto PKB.

Wyjazd imigranta i pozostawienie w kraju rodziny źle wpływa na rodzinę i może powodować jej rozdzielenie. Problemy w rodzinie negatywnie wpływają na dzieci. Wyjazd rodziców często skutkuje rozbiciem rodziny.

W społeczeństwie następują zmiany w strukturze wieku i płci ludzi, w strukturze społecznej i kulturowej, oderwanie od rodzimej kultury, zmniejsza się styczność z kulturą kraju pochodzenia³⁶⁹. Skutki dla kraju przyjmującego to wzrost liczby obcokrajowców. Może to wywołać brak zadowolenia obywateli danego kraju wynikającego z zatrudnienia imigrantów, a nie rodaków. Społeczeństwo staje się wielokulturowe, może w nim wystąpić różnorodność, niejednorodność kulturowa. Pozytywną konsekwencją imigracji może być pojawienie się osób dobrze wykształconych (np. lekarzy). Przyjazd imigrantów może powodować problemy związane z niedostateczną pomocą socjalną lub jej brakiem oraz z zapewnieniem opieki zdrowotnej przybyłym osobom.

Imigracje powodują także skutki dla osoby imigrującej. Pozytywne skutki dla osoby imigrującej to wyższe zarobki, lepsze, dogodniejsze, bardziej komfortowe, zadowalające warunki pracy, wzrost poprawy jakości życia. Powoduje to polepszenie się warunków, zadowolenie z życia i daje bezpieczeństwo materialne wynikające z posiadania pracy. Imigrant często podnosi kwalifikacje poprzez doksztalcenie, podnoszenie i zdobywanie kwalifikacji, których nie mógłby uzyskać w kraju pochodzenia. Ma także możliwości rozwoju zainteresowań, hobby i pasji co byłoby niemożliwe w jego kraju. Ważne jest także spełnienie aspiracji na tle zawodowym, przekazywanie wiedzy, przepływ środków finansowych, podnoszenie kwalifikacji i zdobywanie umiejętności językowych³⁷⁰.

³⁶⁹S. Kozak, *Patologia eurosieroctwa w Polsce. Skutki migracji zarobkowej dla dzieci i ich rodzin...*, op. cit., s. 26 - 27.

³⁷⁰P. Dobrowolska, *Wpływ migracji społecznych na polski rynek pracy...*, op. cit., s. 66.

Wyjazd z kraju pochodzenia wiąże się z ogromnym stresem dla imigranta i jego rodziny. Dana osoba zostaje postawiona w nowej sytuacji przed problemem, który wiąże się z tym czy poradzi sobie w nowej sytuacji i nowym miejscu pobytu często odmiennym, różnym od dotychczasowego. Osoba wyjeżdżająca za granicę często pozostawia w ojczystym kraju swoją rodzinę, osoby najbliższe, przyjaciół i znajomych. W kraju przybycia często nie mają tyłu znajomych co w ojczystym kraju. Brak rodziny, która wspiera imigranta może powodować niepokój. Imigracja często związana jest ze stresem i tzw. syndromem imigranta objawiającym się głównie depresją. Imigrant przechodzi proces adaptacji w odmiennej kulturze oraz musi dopasować się do reguł i norm panujących w nowej społeczności, a także nauczyć się nowego życia codziennego oraz zrozumieć mentalność społeczeństwa.

Kolejnym skutkiem imigracji jest polepszenie warunków życia osób także tych, które wcześniej były spychane na margines społeczny. Wyjazd imigrantów z kraju o niższym statusie ekonomicznym i zarabianie pieniędzy w kraju bogatszym wpływa na ekonomię tych państw.

Imigracje wywołują także skutki dla firm powodując zarówno konsekwencje dla kraju przyjmującego imigranta jak i dla kraju, z którego imigrant pochodzi. Dla kraju przyjmującego będzie to m.in. przyjęcie pracownika często z wyższym wykształceniem, który jest dyspozycyjny i zaangażowany w pracę. Może to powodować negatywne zjawiska w postaci wystąpienia abominacji, a także antypatii w społeczeństwie. Imigrant podejmujący pracę, często sezonową np. przy zbiorze owoców i warzyw, ale nie tylko powinien wykonywać ją na takich samych warunkach jak obywatel danego państwa pracujący na tym samym stanowisku. Zatrudnianie wykwalifikowanych imigrantów przy podstawowych pracach powoduje, że zaspokajany zostaje popyt na usługi specjalistyczne, w zawodach, które są deficytowe wśród obywateli danego kraju, często uciekających od zawodów mało atrakcyjnych³⁷¹.

Imigracja może wywoływać także skutki na tle politycznym np. niekontrolowany napływ dużej liczby imigrantów. Powoduje to problem z ich rozmieszczeniem oraz dezaprobatą lokalnej ludności. W konsekwencji mogą pojawić się przestępstwa, które do tej pory nie miały miejsca m.in. handel ludźmi, handel nielegalnymi towarami, przestępczość zorganizowana na masową skalę.

Zagrożenia związane z wystąpieniem zjawiska imigracji przyczyniły się do powstawania ruchów populistycznych. W tej ideologii rozumianej jako pogląd lub

³⁷¹D. Klimek, *Funkcja ekonomiczna migracji zarobkowej z Ukrainy do Polski z perspektywy polskich przedsiębiorców*, Uniwersytet Łódzki, Łódź 2014, s. 110.

strategia, ważne jest ukazanie wroga odpowiadającego za złą sytuację panującą w danym kraju³⁷².

Kolejnym ważnym występującym problemem mającym związek z imigracjami i będącym ich konsekwencją jest eurosieroctwo. Eurosieroctwo jest pojęciem wyjaśnianym przez wielu naukowców z różnych dziedzin. Stanisław Kozak definiuje eurosieroctwo w następujący sposób: „eurosieroctwo to fakt nieposiadania przez niepełnoletniego obojga rodziców lub jednego rodzica, którzy opuścili kraj za pracą. W takim razie eurosierota to dziecko, które wychowuje się bez co najmniej jednego rodzica, który wyjechał za granicę w celach zarobkowych”³⁷³.

Ministerstwo Edukacji Narodowej definiuje eurosieroctwo jako „sytuację, w której emigracja zarobkowa rodziców/rodzica powoduje burzenie takich funkcji rodziny jak, zapewnianie ciągłości procesu socjalizacji, wsparcia emocjonalnego dziecka i transmisji kulturowej. Należy w tym miejscu podkreślić, że nie każde dziecko, którego rodzice wyjechali do pracy za granicę, jest narażone na tego rodzaju skutki”³⁷⁴. W definiowaniu eurosieroctwa istotny element stanowi problem czy imigrował tylko jeden rodzic czy oboje rodzice wyjechali za granicę, głównie w poszukiwaniu pracy. W sytuacji, gdy jeden rodzic zostaje z dzieckiem a drugi imigruje, dzieci pozostają najczęściej pod opieką drugiego z rodziców. Z taką sytuacją mamy do czynienia aż w 75%. 16% dzieci pozostaje natomiast pod opieką dziadków, 4% pod opieką dorosłego brata lub siostry, 2% pod opieką innych krewnych i osób z rodziny, 2% stanowią inne osoby, a 1% dzieci pozostaje samych³⁷⁵. W przypadku imigracji, gdzie za pracą wyjechali oboje rodzice w 46% dzieci pozostają pod opieką babci, dziadka, w 29% niepełnoletniego rodzeństwa, w 7% pełnoletniego rodzeństwa, w 3% innych krewnych, w 3% zostają bez opieki, w 2% innych osób, znajomych rodziny³⁷⁶. Powoduje to negatywny skutek polegający na tym, że po przyjeździe rodzice nie mają już takiego wpływu na swoje dzieci i poprzez imigrację nie uczestniczyli w ważnych dla nich wydarzeniach.

Problem eurosieroctwa jest coraz bardziej popularny i staje się problemem społecznym³⁷⁷.

³⁷²K. Jędrzejczyk-Kuliniak, *Wymiary antagonizowania się kultur. Sekurytyzacja kryzysu migracyjnego*, Zakład Edukacji Międzykulturowej i Badań nad Wsparciem Społecznym, Wrocław 2017, s. 22.

³⁷³S. Kozak, *Patologia eurosieroctwa w Polsce. Skutki migracji zarobkowej dla dzieci i ich rodzin...*, op. cit., s. 113.

³⁷⁴A. Tynelski, *Sytuacja dziecka w rodzinie migrującej w Polsce*, Ministerstwo Edukacji Narodowej, Warszawa 2010.

³⁷⁵B. Walczak, *Wychowawcze i edukacyjne konsekwencje „euromigracji” rodziców i opiekunów*, „Problemy opiekuńczo – wychowawcze”, 2008, nr 5, s. 17.

³⁷⁶Ibidem, s. 21 - 26.

³⁷⁷*Skutki migracji Encyklopedia Zarządzania*, https://mfiles.pl/pl/index.php/Skutki_migracji [dostęp 14.02.2021].

Skutkami dla rodziny imigranta jest rozłąka, niesprzyjająca relacji rodziny na odległość.

Skutki imigracji odczuć mogą także rodziny, które zostają w danym kraju. Są nimi poprawa sytuacji materialnej oraz możliwość realizacji planów. Imigracja zarobkowa powoduje polepszenie się pozycji osobistej i rodzinnej. Negatywnym skutkiem imigracji mogą być konflikty wewnątrz rodziny, spowodowane odmiennymi systemami wartości. Imigracje mają wpływ na przemiany zachodzące w relacjach społecznych i na to jak działa rodzina. W konsekwencji mogą powodować wiele konfliktów, napięć w danym społeczeństwie, w rodzinie, a także wpływać na dezintegrację małżeństw. Coraz więcej pojawia się małżeństw zawieranych z obywatelem innego państwa. Stanowi to wyzwanie dla trwania rodziny często wielokulturowej.

Konsekwencje imigracji widoczne są także u dzieci imigrantów. Zauważane są problemy w szkole takie jak: obniżenie kontroli, problemy z koncentracją, zaniedbania szkolne, słabsze oceny w szkole i nieobecność na zajęciach. Imigracja może powodować problemy wychowawcze³⁷⁸. Imigracja może wywoływać skutki także u dzieci imigranta związane z problemami wychowawczymi, do których należą sięganie po papierosy i alkohol, narkotyki, wywoływanie agresji słownej, zbyt dużo czasu spędzane przed komputerem.

Imigracja powoduje także skutki psychologiczne.

Pozytywną stroną imigracji jest poprawa sytuacji materialnej imigranta, wyższy standard życia, lepsza praca, niekiedy zgodna z wykształceniem imigranta, zdobycie dodatkowego wykształcenia, gdyż w kraju przyjmującym są do tego lepsze warunki. Imigrant ma prawo do łączenia rodzin. Często w kraju przybycia jest bardziej rozbudowany system świadczeń socjalnych niż w ojczystym kraju imigranta. Ludzie przyjeżdżają także do kraju będącego krajem ich przodków.

Innym skutkiem imigracji może być zjawisko tzw. drenażu mózgow oznaczające przyjazd do kraju przyjmującego wybitnych specjalistów, fachowców i profesjonalistów w wielu dziedzinach. Drenaż mózgow definiowany jest jako „proces do ściągania specjalistów do innego kraju (drenaż geograficzny) lub firmy (drenaż organizacyjny), poprzez umożliwienie im tam lepszych warunków pracy i płacy. Zjawisko to oznacza często odpływ wysoko wykwalifikowanego kapitału ludzkiego z krajów rozwijających się, co wpływa hamująco na ich rozwój³⁷⁹”.

³⁷⁸W. Danilewicz, *Migracje jako źródło refleksji i dylematów rodzin rozłączonych przestrzennie...*, op. cit., s. 78.

³⁷⁹*Encyklopedia Zarządzania*, https://mfiles.pl/pl/index.php/Drena%C5%BC_m%C3%B3zg%C3%B3w [dostęp 18.02.2021].

Wyjazdy młodych ludzi w wieku produkcyjnym powoduje tzw. zjawisko kurczenia się zasobów ludzkich.

Kolejnym skutkiem imigracji jest to, że w małej społeczności, która pochodzi z jednego kraju można zaobserwować większe i lepsze więzi wewnątrz tej grupy. Zarówno w kraju przybycia jak i w kraju, z którego pochodzi imigrant występują zmiany w systemie społecznym i zawodowym społeczeństwa. Mogą wystąpić także problemy w strukturze tych państw, problemy we wspólnocie poszczególnych obszarów i stref kraju wynikające z braku asymilacji i problemy z przystosowaniem się do nowego środowiska. Przemieszczanie się dużej liczby ludności może stanowić także problem m.in. z zapewnieniem żywności i zakwaterowaniem. Mogą wystąpić także skutki kulturowe m.in. polska diaspora, zmiany w systemie wartości, norm i wzorców zachowania w społeczeństwie oraz występowanie zjawiska nazywanego „kulturą migracyjną”.

Bardzo często występuje problem związany z trudnością w zaakceptowaniu norm, wzorów zachowań, wartości i postaw występujących w lokalnej społeczności. Mogą pojawiać się nowe, odmienne ideologie, nowy, odmienny zbiór zasad, norm, wartości, poglądów w określonej grupie społecznej, normy zachowań, postawy, odmienne style życia. Innym zjawiskiem, które może się pojawić jest zjawisko kapitału kulturowego imigrantów rozumianego jako „całość kompetencji kulturowych osoby lub grupy, które mogą być przekazywane w ramach procesu społ. dystrybucji; o tym czy jakaś kompetencja kulturowa stanowi k.k., oprócz samej możliwości jej przekazywania, decyduje stopień uznania jej prawdomówności przez otoczenie społ.; np. w sferze sztuki Bourdieu używał pojęcia gustu uprawnionego, który stanowił wzorzec oceny³⁸⁰”.

Imigracja może powodować także skutki ekonomiczne m.in. „przemysł migracyjny”, zmianę sytuacji przemysłowej w kraju ojczystym imigranta i kraju przyjmującym, zmianę sytuacji gospodarczej oraz zmianę sytuacji materialnej imigrantów.

Skutkami imigracji w obszarze ekonomicznym jest wywieranie wpływu na rynek pracy poprzez zmniejszające się bezrobocie, zmieniające się życie imigrantów, podwyższenie standardu, na warunki zapotrzebowania, na wysokość cen, brak harmonii w rozwoju gospodarczym kraju oraz wpływ na podsumowanie finansowe.

Kolejnym skutkiem imigracji może być wpływ na modernizację gospodarczą, rozwój lokalnego handlu poprzez wzrost konsumpcji przez osoby przyjeżdżające, wzrost sprzedaży produktów spożywczych, wzrastający popyt na usługi budowlane, usługi prawnicze,

³⁸⁰Encyklopedia PWN, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/kapital-kulturowy;3920044.html> [dostęp 24.02.2021].

tłumaczenia, przemysł i rozwój gospodarczy. Do negatywnych skutków można zaliczyć brak rozwoju na rynku sprzedaży nieruchomości. Często osoby, które są bierne w państwie, z którego pochodzą są aktywne w państwie przybycia, angażują się w życie publiczne w kraju przybycia, w przeciwieństwie do ich działalności w kraju pochodzenia.

Imigracja może powodować również poprawę sytuacji gospodarki. Do najpopularniejszych zawodów wykonywanych przez imigrantów należą: pomoc domowa, opieka nad dziećmi i osobami starszymi, usługi budowlane, gastronomia. Bardzo ważnym elementem przeciwdziałania dyskryminacji imigrantów jest znajomość praw, które im przysługują oraz nadzorowanie przez państwo spraw, które dotyczą nienawiści na tle rasowym i narodowościowym, a także odpowiednia edukacja społeczeństwa w sprawie ochrony praw człowieka.

Imigracja pozostawia w kraju osoby najmniej aktywne i niezdolne do pracy. Na wyjazd głównie decydują się osoby młode, wysoko wykształcone, zdolne, nie bojące się podjąć ryzyka. Dzięki temu szansa na wyrównanie zarobków między polskimi pracownikami i cudzoziemcami wzrasta. Kolejnym skutkiem imigracji może być brak dochodowości sprzedaży eksportowej i konkurencja na rynku pracy.

Imigracje powodują duże dysproporcje w zarobkach w kraju wysyłającym. Pogorszeniu ulega poziom świadczeń publicznych. Osoby wracające z imigracji otrzymują wyższe zarobki ze względu na zdobyte doświadczenie i umiejętności często też dzięki podwyższeniu swoich kwalifikacji zawodowych i poprawieniu umiejętności językowych. Dzięki imigracji pojawia się zjawisko przepływu tzw. bezpośrednich inwestycji zagranicznych w sektorach produkcyjnym, usługowym i handlowym. Imigracja powoduje także wzrost transferów pieniędzy pochodzący od imigrantów zarobkowych. W roku 2018 do Polski kierowane były pieniądze głównie od emigrantów zarobkowych pracujących w Niemczech i Wielkiej Brytanii. Środki z Polski natomiast trafiały głównie na Ukrainę³⁸¹.

Przybycie imigrantów może się wiązać ze wzrostem przestępczości, powstaniem nieuczciwych firm zajmujących się pośrednictwem w znalezieniu pracy tzw. obozy pracy, handlem żywym towarem, szerzeniem się prostytucji, rozluźnieniem więzi w rodzinach, eurosieroctwem, brakiem rąk do pracy, wyjazdem wysoko wykształconych pracowników i specjalistów (brain drain), wyjazdem młodych, zdolnych ludzi, bezdomnością imigrantów i wpływa na demografię danego kraju. Przyjazd imigrantów powoduje także zmiany

³⁸¹I. Grabowska – Lusińska, M. Okólski, *Emigracja ostatnia?...*, op. cit.

w systemie szkolnictwa w Polsce, a także zmiany w edukacji i szkolnictwie wyższym a ułatwienia z tym związane zachęcają obcokrajowców do przybycia do naszego kraju.

Skutkiem imigracji z punktu widzenia społeczeństwa przyjmującego jest także wypełnienie luki w strukturze społeczno – zawodowej oraz mogące pojawić się sytuacje utraty pracy wśród obywateli państw przyjmujących. Innym zjawiskiem społecznym mogącym wystąpić jest rozwój tzw. szarej strefy i praca „na czarno” wiążące się z łamaniem przepisów dotyczących zatrudniania pracowników. Może wystąpić także zjawisko tzw. dumpingu społecznego zachodzącego gdy pojawia się „sprzedaż towarów i usług poniżej kosztów ich wytworzenia lub świadczenia albo ich odsprzedaż poniżej kosztu zakupu w celu eliminowania innych przedsiębiorców”³⁸². Kolejnym zjawiskiem może być nieuczciwa konkurencja rozumiana jako zachowanie „sprzeczne z prawem lub dobrymi obyczajami, jeżeli zagraża lub narusza interes innego przedsiębiorcy lub klienta”³⁸³.

Przybycie imigrantów może skutkować niechęcią ze strony społeczności rodzimej. Mieszkańcy obawiają się utraty miejsc pracy. Obawy mogą dotyczyć także tego, że dziecko imigranta zajmie miejsce w przedszkolu polskiego dziecka. Na ulicach nie będzie już tak bezpiecznie jak do tej pory. Obawy te skutkują brakiem życzliwości, chęci pomocy, zrozumienia, współpracy z imigrantami oraz brakiem postaw otwartości i tolerancji.

Skutkiem imigracji może być wystąpienie wielokulturowości w społeczeństwie. Oznacza to wystąpienie kilku kultur na terenie jednego państwa, danego terytorium lub jego części. Wielokulturowość wiąże się z możliwością podzielenia się danego społeczeństwa. Zagrożona jest wtedy spójność takiej społeczności. Społeczeństwu wielokulturowemu często trzeba narzucić pewne integrujące i spajające społeczeństwo normy³⁸⁴. Spowodowane jest to życiem w społeczeństwie, które w zasadzie nie ma granic, kultury stapiają się ze sobą i coraz częściej trudniej jest je odróżnić od siebie³⁸⁵.

W stosunku do imigrantów Polacy przejawiają ksenofobiczne zachowania oznaczające skrajną niechęć wobec przybyszów różniących się m.in. wyznaniem, kulturą, mówiących innym językiem czy choćby ubierający się w inny sposób³⁸⁶. Niektórzy imigranci z tego

³⁸²Art. 15 ustawy z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz. U. 1993, Nr 47, poz. 211 z późn. zm.).

³⁸³Ibidem, art. 3.

³⁸⁴W. Kalaga (red.), *Dylematy wielokulturowości...*, op. cit.

³⁸⁵R. Borkowski, *Globalizacja, cywilizacja, nowoczesność*, [w:] R. Borkowski (red.), *Globalopolis: kosmiczna wioska: szanse i zagrożenia...*, op. cit., s. 23.

³⁸⁶A. Szerląg, *Przedmowa: obywatelskość mentalne tulacza*, [w:] A. Szerląg, *Edukacja obywatelska w społeczeństwach wielokulturowych*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2007, s. 9 – 10.

powodu tracą pracę, stają się ofiarami prześladowań, handlu ludźmi, dyskryminacji, przestępstw, przemocy i naruszeń praw człowieka³⁸⁷.

Kolejnym zjawiskiem mogącym wystąpić w państwie przyjmującym i związanym z imigracją jest bezrobocie imigrantów. Według *Słownika języka polskiego* bezrobotny to „niemający stałego zatrudnienia lub niemający znaleźć pracy³⁸⁸”. Długotrwale bezrobotni to „osoby bezrobotne poszukujące pracy przez okres 13 miesięcy i więcej (12 miesięcy lub dłużej wg Eurostat)³⁸⁹”. Bezrobotni obcokrajowcy mogą zarejestrować się jako osoby bezrobotne jeśli posiadają status uchodźcy lub jedno z zezwoleń określonych w *ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy*³⁹⁰ (art. 1 i art. 2). Wśród imigrantów zarejestrowanych jako bezrobotni wyróżnić można osoby bez prawa do zasiłku oraz osoby mające prawo do zasiłku. Cudzoziemcy mają prawo do zasiłku po spełnieniu określonych w *ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy*³⁹¹ warunków (takich samych jak obywatele Polski) tj. w okresie 18 miesięcy bezpośrednio przed dniem, w którym dana osoba zarejestrowała się jako osoba bezrobotna łącznie przez okres co najmniej roku pracowała w Polsce i uzyskała wynagrodzenie co najmniej w kwocie minimalnej³⁹². W przypadku repatriantów do okresu zatrudnienia wlicza się okres pracy za granicą. Zgodnie z *umową między Rzeczpospolitą Polską a Ukrainą z dnia 18 maja 2012 r. o zabezpieczeniu społecznym*³⁹³ zaliczenie okresu do prawa do zasiłku pracy za granicą jest możliwe w określonych przypadkach tj. czas zatrudnienia w jednym państwie daje podstawę do pobierania świadczeń dla bezrobotnych w drugim państwie. Wśród bezrobotnych imigrantów mających prawo do zasiłku największą grupę stanowią Ukraińcy. Prawa do zasiłku nie mają osoby, które bez uzasadnionej przyczyny odmówiły przyjęcia zaproponowanej przez urząd pracy – pracy lub innej formy pomocy ze strony powiatowych urzędów pracy tj. szkolenia, stażu. Rejestracja cudzoziemca jako osoby bezrobotnej uprawnia taką osobę do: poszukiwania pracy, poradnictwa zawodowego, informacji zawodowej, pomocy ze strony urzędu pracy w aktywnym poszukiwaniu pracy i udział w szkoleniach organizowanych przez takie urzędy. Cudzoziemcy zarejestrowani jako

³⁸⁷B. Skoczyńska – Prokopowicz, *Spoleczne skutki migracji zarobkowych: na podstawie opinii mieszkańców Podkarpacia...*, op. cit., s. 28.

³⁸⁸*Słownik języka polskiego PWN*, <https://sjp.pwn.pl/sjp/bezrobotny-I;2444053.html> [dostęp 19.02.2021].

³⁸⁹<https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/2578,pojecie.html> [dostęp 20.02.2021].

³⁹⁰Dz. U. 2004, Nr 99, poz. 1001 z późn. zm.

³⁹¹Ibidem.

³⁹²Art. 72 *ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy* (Dz. U. 2004, Nr 99, poz. 1001 z późn. zm.).

³⁹³Dz. U. 2013, poz. 1373.

osoby bezrobotne podlegają ubezpieczeniu zdrowotnemu w Polsce oraz mają prawo do korzystania z bezpłatnej opieki zdrowotnej. Najwięcej imigrantów w Polsce, którzy są zarejestrowani jako osoby bezrobotne pochodzi z Ukrainy, Federacji Rosyjskiej, Republiki Białorusi i Armenii.

Tabela17. Imigranci zarejestrowani jako bezrobotni w Polsce z uwzględnieniem kraju pochodzenia

Kraje pochodzenia imigrantów	Liczba zarejestrowanych cudzoziemców jako bezrobotnych	%
Armenia	219	7%
Białoruś	305	10%
Bułgaria	112	4%
Gruzja	46	2%
Litwa	57	2%
Rosja	559	19%
Rumunia	144	5%
Syria	49	2%
Ukraina	1379	47%
Włochy	62	2%
Razem	2932	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej IV 2017 [dostęp 29.01.2021].

Powyzsza tabela przedstawia dane Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z kwietnia 2017 r. określający liczbę imigrantów zarejestrowanych jako osoby bezrobotne w Polsce z uwzględnieniem poszczególnych państw pochodzenia. Według tych danych najwięcej osób zarejestrowanych jako bezrobotni pochodzi z Ukrainy 1 379, w następnej kolejności są obywatele Federacji Rosyjskiej 559, kolejno Republiki Białorusi 305, następnie Armenii 219, Rumunii 144, Bułgarii 112, Włoch 62, Litwy 57, Syrii 49 i Gruzji 46³⁹⁴.

³⁹⁴Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej IV 2017 [dostęp 29.01.2021].

Tabela 18. Imigranci pozostający długo bez pracy z uwzględnieniem kraju pochodzenia

Kraj pochodzenia imigrantów	Długotrwale bezrobocie wśród imigrantów	%
Armenia	132	9%
Białoruś	148	10%
Bułgaria	50	4%
Gruzja	27	2%
Kazachstan	27	2%
Litwa	28	2%
Rosja	311	22%
Rumunia	48	3%
Syria	21	1%
Ukraina	641	45%
Razem	1433	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej IV 2017 [dostęp 28.01.2021].

Powyższa tabela przedstawia liczbę imigrantów pozostających długotrwale bezrobotnymi w Polsce z uwzględnieniem krajów pochodzenia tj.: Ukraina 641, Federacja Rosyjska 311, Republiki Białorusi 146, Armenia 132, Bułgaria 50, Rumunia 48, Litwa 28, Gruzja 27, Kazachstan 27, Syria 21. Liczba bezrobotnych cudzoziemców w Polsce jest niska. Wyzwanie dla państwa przyjmującego stanowi opieka nad bezdomnymi imigrantami³⁹⁵.

Procesy migracyjne mają wpływ na zmianę, wielkość i strukturę w społeczeństwie. Współcześnie migracje zalicza się do jednych z najczęściej występujących czynników mających wpływ na wzrost liczby ludności w państwie przyjazdu i zmniejszenie się liczby ludności w kraju ojczystym imigranta. Takie zjawisko można odnotować na kontynencie europejskim. Dotyczy to także naszego kraju, w którym migracje znacznie wpływają na populację ludności.

Następnym skutkiem migracji jest m.in. wzrost i rozwój konsumpcji, nakładów gospodarczych, zapotrzebowania na pracę oraz wzrost importu.

Do negatywnych skutków migracji można zaliczyć coraz częściej pojawiający się proceder związany z przemytem imigrantów. Wraz ze wzrostem liczby imigrantów wzrosła liczba przestępstw związanych z nielegalnym przemytem alkoholu i artykułów tytoniowych.

³⁹⁵Ibidem.

Imigracje mogą powodować zwiększenie się przestępczości, w tym mogące się pojawić przestępstwa, które do tej pory nie występowały lub ich ilość była znikoma oraz wzrost kradzieży.

Kolejnym skutkiem imigracji dla państwa ojczystego imigranta może być niż demograficzny, gdyż z państwa wyjeżdżają osoby młode, które najczęściej chcą założyć rodzinę w państwie przybycia. Skutkuje to starzeniem się społeczeństwa, niższym wskaźnikiem urodzeń, zmianą w zaludnieniu w danym państwie oraz koncentracją ludzi w jednym miejscu, głównie w większych miastach³⁹⁶. Może wystąpić zjawisko tzw. marnowania mózgow, które cechuje się wyjazdem młodych osób, wysoko wykwalifikowanych, pracujących w kraju przybycia na niższym stanowisku w stosunku do zdobytego wykształcenia³⁹⁷.

Państwo przyjmujące zyskuje młodych ludzi, zdolnych do pracy, wysoko wykształconych co może wpływać na zmniejszenie się niżu demograficznego.

Imigracje mogą powodować wystąpienie nierówności w społeczeństwie, czerpanie wzorców zachowań od obywateli danego państwa oraz niejednorodność w takim społeczeństwie. Zmianie może ulec także styl życia. Imigranci wyjeżdżając ze swojego kraju często odchodzą od tradycji. Imigrant ma przeświadczenie, że za granicami państwa będą lepsze warunki życia. Często imigruje wiele pokoleń, a w przypadku gdy imigrant zostawia rodzinę może ją później ściągnąć do kraju przybycia. Imigracja może powodować także wystąpienie patologii w społeczeństwie.

Następnym skutkiem kulturowym imigracji jest przedostawanie się do społeczeństwa nowych nurtów w nauce, poszerzenie horyzontów myślowych, zmieniający się charakter i proces myślenia imigranta oraz formowanie nowych ideałów³⁹⁸.

W konsekwencji może wystąpić wiele negatywnych zjawisk jak: terroryzm, przemyt, fałszowanie dokumentów, korupcja w urzędach, fikcyjne małżeństwa, zatrudnienie imigrantów „na czarno”, praca związana z niższym prestiżem w społeczeństwie, nieduże zarobki, praca dorywcza, nieuczciwa konkurencja, duża ilość imigrantów nie posiadających ubezpieczenia co powoduje trudności w opiece medycznej, asymilację i brak integracji kulturowej imigrantów, problemy mieszkaniowe imigranta, dyskryminacja, ksenofobia, a nawet agresja fizyczna oraz przestępczość zorganizowana na skalę światową.

³⁹⁶J. Bińkowski, *Ukraińska imigracja do Polski Analiza zjawiska w kontekście sytuacji na rynku pracy*, Kolegium Europy Wschodniej im. Jana Nowaka – Jeziorańskiego we Wrocławiu, Warszawa – Wojnowice 2017, s. 28.

³⁹⁷J. Nakonieczna, *Migracje międzynarodowe a rozwój państwa...*, op. cit., s. 58 – 59.

³⁹⁸J. Oczki, *Migracyjne efekty integracji Polski z Unią Europejską*, „Rynek Pracy”, 2002, nr 4, s. 124 – 125.

Przybycie imigrantów może spowodować także przyjazd osób pomagających organizacjom terrorystycznym, terrorystów oraz terroryzm czy akty terrorystyczne³⁹⁹. Imigracja wpływa na pojawienie się przestępczości zorganizowanej, zagrożeń dla bezpieczeństwa jednostki, kraju, części terenu, rynku pracy, przemysłu, spójności społecznej, tożsamości kulturowej⁴⁰⁰.

Skutki imigracji widoczne są także w stosunkach społecznych, imigranci mogą stać się ofiarami zorganizowanych grup przestępczych, dyskryminacji, napadów, łamania praw.

Przybycie imigrantów może przyczyniać się również do wprowadzenia nowych produktów na rynek.

Pozytywnymi skutkami dla państw imigrantów może być spadek bezrobocia gdyż młodzi, zdolni do pracy wyjeżdżają za granicę, wyższy standard życia imigranta, wpływy do budżetu z podatków odprowadzanych przez imigrantów, większy przyrost naturalny, młodsze społeczeństwo, pomoc socjalna dla imigrantów, a negatywnymi jak starzenie się społeczeństwa, rozłąka z rodziną, zmniejszenie się liczby wysoko wykształconych pracowników, zdobywających wykształcenie w innym państwie niż w państwie zatrudnienia, wielokulturowość w społeczeństwie, konflikty imigrantów z lokalną społecznością, utworzenie się enklaw dla imigrantów i zwiększające się bezrobocie u miejscowej ludności.

Do skutków imigracji należy także zetknięcie się kilku kultur i ras, poznanie nowych osób, poznanie nowego języka, napięcia społeczne, możliwe uzyskanie wyższego PKB, konflikty na tle kulturowym, alkoholizm, rozwój patologii, zmniejszenie się PKB, wyludnienie się miejscowości, wzrost kosztów utrzymania infrastruktury. Negatywne zjawiska mogą sprzyjać powiększaniu się imigracji. Imigracja wpływa niekorzystnie na podaż co powoduje spadek zarobków i inflację. Imigracja często może powodować wzrost korków i wzmożony ruch na drogach. Konsekwencje imigracji uzależnione są od skali zjawiska, na jaki czas imigrant wyjeżdża, wpływu wyjazdu na rodzinę imigranta pozostałą w kraju pochodzenia, pojawia się zjawisko konwergencji tj. „zbieżność; też: powstawanie zbieżności”⁴⁰¹, w tym przypadku zrównanie warunków życia, poziomu cen w tych krajach. Imigracje mogą oddziaływać na gospodarkę i przemysł, mogą wywierać wpływ na pogorszenie się sytuacji w ubezpieczeniach społecznych, wzrost wypląt, które spowodowane są brakiem rąk do pracy,

³⁹⁹W. Janicki, *Migracje kompensacyjne jako czynnik wzrostu obszarów peryferyjnych. Rola ukrytego kapitału ludzkiego...*, op. cit., s. 30.

⁴⁰⁰H. Chałupczak, *Paradygmat badawczy polityki migracyjnej państwa z perspektywy politologicznej*, [w:] M. Lesińska, M. Okólski (red.), *Współczesne polskie migracje. Strategie, skutki społeczne, reakcja państwa...*, op. cit., s. 92.

⁴⁰¹*Słownik języka polskiego PWN*, <https://sjp.pwn.pl/slowniki/konwergencja.html> [dostęp 22.02.2021].

poziom wartości imigrantów, w niektórych przypadkach brak wartości, niszczenie autorytetów, depopulacja⁴⁰².

Jednym ze skutków imigracji jest konieczna przeprowadzka. Tym samym zmniejszają się więzi z dotychczasowym społeczeństwem. Konsekwencją imigracji może być również szansa zdobycia nowych kwalifikacji i umiejętności, zmniejszenie się biedy, powstanie nierówności w społeczeństwie oraz napływ waluty i transferów. Imigracja dotyczy zarówno pracowników o różnym stopniu wykształcenia zarówno nisko jak i wysoko wykształconych. Często imigranci mogą być bardziej przedsiębiorczy niż obywatele danego kraju. Swoimi umiejętnościami i doświadczeniem mogą się dzielić z innymi pracownikami. Imigranci przeważnie szukają pracy w sektorach mało atrakcyjnych dla rodzimej ludności ze względu na niskie zarobki i wymagającą pracę. Imigranci często są chętni dostosować się do rynku pracy⁴⁰³.

Kolejnym skutkiem imigracji mogą być zachodzące w społeczeństwie zmiany kulturowe i pojawienie się nowych obyczajów.

Ważnym problemem może być brak aklimatyzacji w nowej sytuacji, nowym środowisku. Imigracja może powodować pozytywne skutki w postaci stabilizacji finansowej i zawodowej. Imigracja powoduje tzw. szok powrotny, który może wystąpić po powrocie do ojczystego kraju. Następnym skutkiem imigracji może być problem wzajemnych relacji w społeczeństwie tzw. kapitał społeczny rozumiany jako fragment organizacji społeczeństwa związanej z zaufaniem, normami społecznymi, które ułatwią życie w danej społeczności⁴⁰⁴.

Imigracja może powodować wzrost zasobów kulturowych, zmiany w obszarze norm i wyznawanych wartości, przekonań, pojawienie się tzw. tożsamości ponad narodami, międzynarodowej, ponad granicznej, bez granicznej, ogólnościwiatowej, zmiany mentalności imigranta, brak tożsamości kulturowej.

Nie lada wyzwaniem dla imigrantów może być pokonanie bariery językowej.

Skutki imigracji można podzielić m.in. na ekonomiczne i społeczne. Z jednej strony cudzoziemcy zwłaszcza z krajów bliskich kulturowo zapełniają rynek pracy przyczyniając się do wzrostu gospodarczego mogą stać się receptą na depopulację Polski. Z drugiej strony długoterminowy napływ imigrantów może zmieniać obraz kulturowy Polski, prowadzić do napięć społecznych pomiędzy imigrantami a Polakami. Konsekwencje imigracji

⁴⁰²S. Sławińska, *Migracje we współczesnym świecie i ich wpływ na bezpieczeństwo*, Przegląd Naukowo-Metodyczny Edukacja dla bezpieczeństwa 3/2019 (44), Poznań 2019, s. 69 - 77.

⁴⁰³A. Grzymała – Kazłowska (red.), *Między jednością a wielością: integracja odmiennych grup i kategorii imigrantów w Polsce*, Wydawnictwo Ośrodek Badań nad Migracjami WNE UW, Warszawa 2008.

⁴⁰⁴D. R. Putnam, *Demokracja w działaniu: Tradycje obywatelskie we współczesnych Włoszech*, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, Kraków 1995, s. 258.

są odczuwalne niemal w każdej dziedzinie życia zarówno dla państwa pochodzenia jak i państwa przyjmującego imigranta.

2.4. Polskie i unijne ustawodawstwo odnoszące się do imigracji

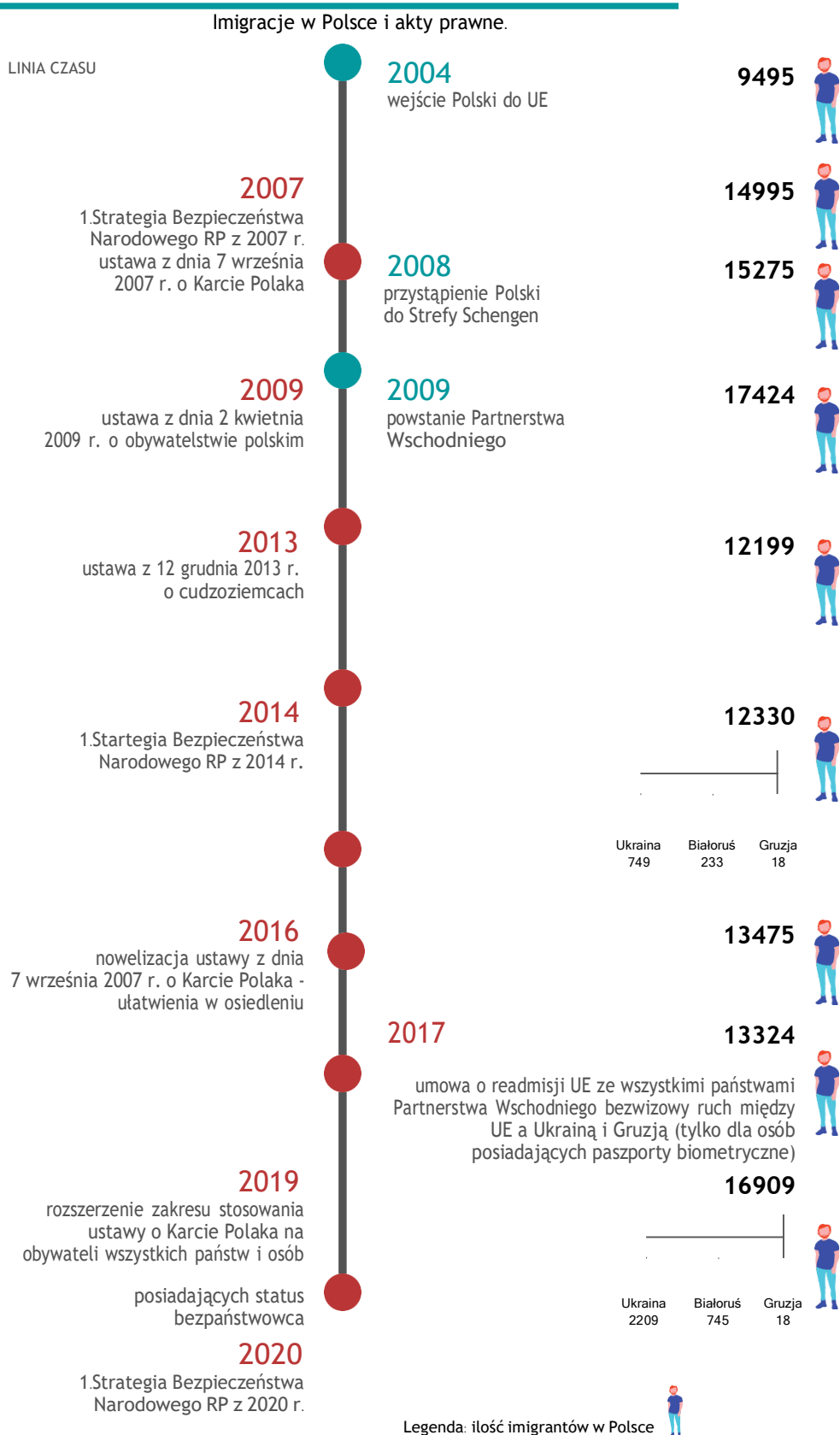
Dla ukazania najważniejszych wydarzeń z punktu widzenia polityki bezpieczeństwa przedstawiona została poniższa ikonografika, która została przede mnie zatytułowana linią czasu. Przedstawia wybrane akty prawne oraz ilość imigrantów w Polsce w latach 2004 - 2020. Na rysunku przedstawiłam wybrane przeze mnie akty prawne mające według mnie największe znaczenie w kwestii imigracji w Polsce. Na podstawie moich analiz najważniejszymi aktami prawnymi i dokumentami w kwestii imigrantów są: Strategie Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r., z 2014 r., z 2020 r., *ustawa z dnia 7 września 2007 r. o Karcie Polaka*⁴⁰⁵, *ustawa z dnia 2 kwietnia 2009 r. o obywatelstwie polskim*⁴⁰⁶, *ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach*⁴⁰⁷, *umowa o readmisji UE ze wszystkimi państwami Partnerstwa Wschodniego*. Ważny też jest bezwizowy ruch między UE a Ukrainą i Gruzją. Na podstawie danych statystycznych Głównego Urzędu Statystycznego w roku 2014 r. przybyło do Polski na pobyt stały 749 obywateli Ukrainy, 233 obywateli Białorusi, 18 obywateli Gruzji, zaś w 2019 r. 2 209 obywateli Ukrainy, 745 obywateli Białorusi, 18 obywateli Gruzji.

⁴⁰⁵Dz. U. 2007, Nr 180, poz. 1280 z późn. zm.

⁴⁰⁶Dz. U. 2012, poz. 161 z późn. zm.

⁴⁰⁷Dz. U. 2013, poz. 1650 z późn. zm.

Ikonografia 1. Imigracje w Polsce i najważniejsze akty prawne w latach 2004 - 2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego oraz bazy aktów prawnych

Z grafu można wyczytać, że po 2004 r. nastąpił wzrost liczby imigrantów. Może to być spowodowane przystąpieniem Polski do UE (2004 r.) i przystąpieniem Polski do Strefy z Schengen (2007 r.) oraz powstaniem Partnerstwa Wschodniego (2009 r.). Imigranci pochodzą głównie z państw wschodnich takich jak Ukraina czy Białoruś a przystąpienie Polski do UE i otwarcie granic może być tylko jedną z przyczyn przyjazdu obywateli tych państw do Polski. Można zauważyć, że przyjazd imigrantów z państw wschodnich może być też spowodowany sytuacją osobistą imigranta czy też sytuacją panującą w danym kraju. Warto zwrócić uwagę, że powstanie aktów prawnych ułatwiających przyjazd z tych państw też może być przyczyną ich przyjazdu. Po przystąpieniu Polski do strefy z Schengen można zaobserwować kolejny wzrost liczby imigrantów. W latach 2013 – 2014 można zauważyć liczbę imigrantów utrzymującą się na podobnym poziomie. W 2016 r. nastąpił wzrost utrzymujący się w roku 2017. W 2019 r. można także zaobserwować wzrost liczby imigrantów. Może to być spowodowane wprowadzeniem licznych udogodnień prawnych dla cudzoziemców (2016 r. ułatwienia w osiedleniu, 2017 r. umowa o readmisji UE ze wszystkimi państwami Partnerstwa Wschodniego poza Białorusią, bezwizowy ruch między UE a Ukrainą i Gruzją tylko dla osób posiadających paszport biometryczny, rozszerzenie zakresu stosowania Karty Polaka na obywateli wszystkich państw i osób posiadających status bezpaństwowca). Na przestrzeni lat powstało wiele aktów prawa polskiego jak i międzynarodowego związanych ze zjawiskiem imigracji. Z przedstawienia danych dowiadujemy się, że liczba obywateli Ukrainy i obywateli Białorusi w Polsce wzrosła, liczba obywateli Gruzji utrzymuje się na podobnym poziomie.

Polskie prawodawstwo reguluje problemy związane z cudzoziemcami, określa ich prawa i obowiązki, normuje zasady przekraczania granicy polskiej oraz charakteryzuje warunki udzielania ochrony międzynarodowej i przedstawia przypadki w jakich nadawany jest status uchodźcy w naszym kraju.

Cudzoziemców można podzielić na kilka grup. Pierwszą grupę stanowią osoby deklarujące polskie pochodzenie, które mają prawo do osiedlania się na terenie naszego kraju. Do tej grupy należą także repatrianci i osoby, które posiadają Kartę Polaka. Kolejną grupę stanowią studenci, naukowcy, cudzoziemcy, którzy podejmują naukę, kursy doszkalające i absolwenci polskich uczelni na podstawie aktów prawnych tj. *dyrektywy Rady 2004/114/WE z dnia 13 grudnia 2004 r. w sprawie warunków przyjmowania obywateli państw trzecich w celu odbywania studiów, udziału w wymianie młodzieży szkolnej, szkoleniu bez*

wynagrodzenia lub wolontariacie⁴⁰⁸ i dyrektywy Rady 2005/71/WE z dnia 12 października 2005 r. w sprawie szczególnej procedury przyjmowania obywateli państw trzecich w celu prowadzenia badań naukowych⁴⁰⁹ oraz przepisów krajowych dotyczących cudzoziemców. Następną grupę stanowią obcokrajowcy, którzy prowadzą działalność gospodarczą lub są delegowani przez pracodawców z zagranicy oraz imigranci zarobkowi. Inną grupą są obywatele państw Wspólnoty Europejskiej, członkowie ich rodzin, obcokrajowcy, którzy mają prawo skorzystać ze swobody przepływu osób uregulowanych w dyrektywie 2004/38/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie prawa obywateli Unii i członków ich rodzin do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium Państw Członkowskich⁴¹⁰. Do kolejnej grupy zalicza się członków rodzin obywateli polskich i cudzoziemców przybyłych do Polski w ramach tzw. prawa do łączenia rodzin, których prawo pobytu w Polsce reguluje *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*⁴¹¹, *Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z 1950 r.*⁴¹² i *dyrektywa Rady 2003/86/WE z dnia 22 września 2003 r. w sprawie prawa do łączenia rodzin*⁴¹³. Do następnej grupy można zaliczyć małoletnich obcokrajowców tj. dzieci cudzoziemców, którzy mają zezwolenie na pobyt w Polsce, dzieci urodzone na terenie naszego kraju, dzieci przebywające w Polsce bez opieki osoby dorosłej, których pobyt w Polsce jest unormowany *Konwencją o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z 1950 r.*⁴¹⁴ i *Konwencją o prawach dziecka z 1989 r.*⁴¹⁵ Kolejna grupa to obcokrajowcy, którzy od dłuższego czasu mieszkają w Polsce i tzw. rezydenci długoterminowi ze Wspólnot Europejskich z innych państw członkowskich i członków ich rodzin uregulowanych na podstawie *dyrektywy Rady 2003/109/WE z dnia 25 listopada 2003 r. dotyczącej statusu obywateli państw trzecich będących rezydentami długoterminowymi*⁴¹⁶. Następną grupę stanowią cudzoziemcy objęci ochroną na terenie naszego państwa zgodnie z *Konwencją Genewską z 1951 r.*⁴¹⁷, *Protokołem Nowojorskim z 1967 r.*⁴¹⁸, polskim ustawodawstwem w sprawach cudzoziemców i pomocy społecznej. Do następnej grupy należą obcokrajowcy przyjęci w ramach pomocy humanitarnej, na podstawie umów międzynarodowych lub ofiary

⁴⁰⁸Dz. U. UE 2004, L 375.

⁴⁰⁹Dz. U. UE 2005, L 289.

⁴¹⁰Dz. U. UE 2004, L 158.

⁴¹¹Dz. U. 1997, Nr 78, poz. 153.

⁴¹²Dz. U. 1993, Nr 61, poz. 284.

⁴¹³Dz. U. WE 2003, L 251.

⁴¹⁴Dz. U. 1993, Nr 61, poz. 284.

⁴¹⁵Dz. U. 1991, Nr 120, poz. 526.

⁴¹⁶Dz. U. WE 2004, L 16.

⁴¹⁷Dz. U. 1991, Nr 119, poz. 515.

⁴¹⁸Dz. U. 1991, Nr 119, poz. 517.

handlu ludźmi. Do kolejnej grupy należą duchowni, marynarze, kierowcy transportu międzynarodowego.

Istotnym dokumentem regulującym kwestie cudzoziemców jest też *Europejskie Porozumienie o przekazywaniu odpowiedzialności za uchodźców*⁴¹⁹ z 1980 r., *Porozumienie między Ministrem Spraw Wewnętrznych i Administracji Rzeczypospolitej Polskiej a Międzynarodową Organizacją do Spraw Migracji w sprawie współpracy w zakresie dobrowolnych powrotów cudzoziemców opuszczających terytorium Rzeczypospolitej Polskiej*⁴²⁰ z 2005 r.

Kolejnym istotnym dokumentem jest *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3,5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2*⁴²¹ i *Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r.*⁴²² gwarantuje cudzoziemcom dostęp do statusu uchodźcy.

Ważną rolę w polskim ustawodawstwie odgrywa *Konwencja Genewska z 1951 roku*⁴²³ oraz *Protokół Nowojorski z 1967 roku*⁴²⁴. *Konwencja Genewska* reguluje kwestie związane z uchodźcami i podaje definicję uchodźcy. Jest to istotny akt prawny w sprawie ochrony uchodźców, określa także prawa i obowiązki uchodźcy oraz kraju przyjmującego uchodźcę. Ważną rolę odgrywa także *Protokół Nowojorski* wprowadzający regulacje dotyczące czasu i geograficzne w sprawie przyznawania statusu uchodźcy. W *Konwencji* przedstawione są także zadania jakie państwo, które jest stroną *Konwencji* może podejmować w stosunku do uchodźcy. Według *Protokołu Nowojorskiego* status uchodźcy mogą otrzymać osoby, które opuściły swój kraj na skutek obawy przed prześladowaniem. Obawa ta jest także częścią definicji uchodźcy zawartej w *Konwencji Genewskiej z 1951 r.* Innym ważnym dokumentem jest *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 czerwca 2013 r. nr 604/2013 w sprawie ustanowienia kryteriów i mechanizmów ustalania państwa członkowskiego odpowiedzialnego za rozpatrzenie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej złożonego w jednym z państw członkowskich przez obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca*⁴²⁵ regulujące to, który kraj Unii Europejskiej jest właściwy do rozpoznania wniosku obcokrajowca o udzieleniu mu ochrony międzynarodowej.

⁴¹⁹Dz. U. 2005, Nr 225, poz. 1931 z późn. zm.

⁴²⁰M. P. 2006, Nr 3, poz. 46 z późn. zm.

⁴²¹Dz. U. 1993, Nr 61, poz. 284 z późn. zm.

⁴²²Dz. U. 1977, Nr 38, poz. 167 z późn. zm.

⁴²³Dz. U. 1991, Nr 119, poz. 515.

⁴²⁴Dz. U. 1991, Nr 119, poz. 517.

⁴²⁵Dz. U. UE 2013, L 180/31.

Uchodźcy, którzy przybyli do naszego kraju otrzymują tzw. paszport genewski uprawniający ich do wjazdu na teren kraju, który podpisał *Europejskie Porozumienie w sprawie zniesienia wiz dla uchodźców*⁴²⁶ z 1959 r. bez wymogu posiadania wiz. Reguluje to *Konwencja Genewska*. Wymogiem do otrzymania paszportu genewskiego jest posiadanie statusu uchodźcy. Od 2009 r. każdy dokument wydany na podstawie regulacji określonych w *Konwencji Genewskiej* zawiera tzw. dane biometryczne tj. wizerunek twarzy, a także odcisk palca, które są zapisywane w postaci elektronicznej. Wszystkie dokumenty ważne są przez okres 2 lat.

Kolejnymi ważnymi dokumentami dotyczącymi imigracji jest *dyrektywa 2001/55/WE z dnia 20 lipca 2001 r. w sprawie minimalnych standardów przyznawania tymczasowej ochrony na wypadek masowego napływu wysiedleńców oraz środków wspierających równowagę wysiłków między państwami członkowskimi związanych z przyjęciem takich osób wraz z jego następstwami*⁴²⁷ określająca procedurę tzw. tymczasowej ochrony, która wynosi 1 rok, a może być przedłużona sześciokrotnie o miesiąc i *dyrektywa 2003/9/WE z dnia 27 stycznia 2003 r. ustanawiająca minimalne normy dotyczące przyjmowania osób ubiegających się o status uchodźcy*⁴²⁸ wskazująca minimalne warunki przyjmowania osób, które ubiegają się o status uchodźcy. Przyznanie statusu uchodźcy musi być poprzedzone postępowaniem dowodowym. Takie postępowanie ma charakter dwuinstancyjny.

Kolejnymi ważnymi dokumentami są *dyrektywa Rady Unii Europejskiej 2000/43/WE wprowadzająca w życie zasadę równego traktowania osób bez względu na pochodzenie rasowe lub etniczne*⁴²⁹ oraz *dyrektywa Rady Unii Europejskiej 2000/78/WE w sprawie ustanowienia ogólnych ram równego traktowania przy zatrudnianiu i wykonywaniu zawodu*⁴³⁰, które są elementem unijnego prawa będące podstawą dla poszczególnych państw członkowskich do wprowadzenia przepisów zakazujących wszelakiej dyskryminacji, głównie ze względu na rasę, pochodzenie etniczne, swoją ochroną obejmują zarówno obywateli państwa jak i cudzoziemców.

Cudzoziemiec posiadający status uchodźcy albo taki, który korzysta z ochrony uzupełniającej ma prawo do: pobytu i przebywania w Polsce, po otrzymaniu stosownego dokumentu uprawniającego do pobytu na terenie naszego kraju tzw. karty pobytu, na takich samych zasadach jak obywatele polscy wykonywania pracy oraz do prowadzenia działalności

⁴²⁶Dz. U. 2005, Nr 225, poz. 1929 z późn. zm.

⁴²⁷Dz. U. WE 2001, L 212.

⁴²⁸Dz. U. WE 2003, L 031.

⁴²⁹Dz. U. WE 2000, L 180.

⁴³⁰Dz. U. WE 2000, L 303.

gospodarczej. Ma także prawo do pomocy społecznej oraz świadczeń rodzinnych, ubezpieczenia zdrowotnego oraz korzystania z opieki zdrowotnej. Może korzystać również z pomocy w integrowaniu ze społeczeństwem zamieszkującym dane terytorium, na takich samych zasadach jak obywatele polscy. Ma prawo do edukacji w szkołach, w tym w szkołach wyższych, podróżowania za granicę po wcześniejszym otrzymaniu tzw. paszportu genewskiego oraz prawo do ubiegania się o obywatelstwo polskie⁴³¹. Obcokrajowcom, po otrzymaniu zgody na pobyt tolerowany przysługuje prawo do: pobytu w naszym kraju, podróżowania za granicę na takich samych zasadach jak osoby, które uzyskały ochronę uzupełniającą. Prawo do wykonywania pracy oraz prowadzenia działalności gospodarczej. Mają też prawo do pomocy społecznej w ograniczonym zakresie np. do schronienia, posiłku, ubrania, które jest im niezbędne, zasiłku na zaspokojenie niezbędnych potrzeb życiowych, ubezpieczenia zdrowotnego, nauki w szkołach i odpłatnie w szkołach wyższych. Karta pobytu to dokument wydawany w celu potwierdzenia tożsamości obcokrajowca. Dzięki otrzymaniu karty pobytu obcokrajowiec uzyskuje wynikające z niej dodatkowe prawa, a także otrzymuje tzw. dokument podróży, który uprawnia go do przekraczania granicy Polski bez wizy⁴³².

Podstawowym aktem prawnym w Polsce jest *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*⁴³³, która dotyczy najważniejszych i podstawowych aspektów życia każdej osoby. Normy prawne zawarte w *Konstytucji RP*⁴³⁴ dotyczą także obcokrajowca przebywającego na terenie Polski.

W art. 30 *Konstytucji RP* zakłada, że „przyrodzona i niezbywalna godność człowieka stanowi źródło wolności i praw człowieka i obywatela. Jest ona nienaruszalna, a jej poszanowanie i ochrona jest obowiązkiem władz publicznych”⁴³⁵. Oznacza to, że każdy cudzoziemiec powinien być tak samo traktowany jak obywatel danego państwa. Godność i prawa człowieka dotyczą zarówno obywatela, mieszkańca Polski jak i cudzoziemca. Każdej osobie bez względu na pochodzenie przysługują takie same prawa i wolności. Imigrant przebywający i pracujący na terenie Polski legalnie ma takie same prawa i obowiązki jak pracownik będący obywatelem polskim.

Art. 31 *Konstytucji RP* określa, że „1.wolność człowieka podlega ochronie prawnej. 2.Każdy jest obowiązany szanować wolności i prawa innych. Nikogo nie wolno zmuszać

⁴³¹M. Łysienia, *Cudzoziemcy w Polsce Podręcznik dla funkcjonariuszy publicznych*, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Warszawa 2015.

⁴³²T. Sieniow (red.), *Prawa i obowiązki uchodźców w Polsce. Informator*, Fundacja na rzecz Państwa Polskiego, Lublin 2010.

⁴³³Dz. U. 1997, Nr 78, poz. 483.

⁴³⁴Ibidem.

⁴³⁵Ibidem, art. 30.

do czynienia tego, czego prawo mu nie nakazuje. 3. Ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw⁴³⁶. Oznacza to, że wolność każdej osoby podlega ochronie przewidzianej przez prawo. Artykuł ten określa, że jednym z głównych praw przysługujących każdej osobie jest prawo do życia w pokoju. W pewnych, określonych przez prawo sytuacjach dla zagwarantowania pokoju oraz bezpieczeństwa można ograniczyć prawa i wolności.

Art. 56 *Konstytucji RP* stanowi, że: „1. cudzoziemcy mogą korzystać z prawa azylu w Rzeczypospolitej Polskiej na zasadach określonych w ustawie. 2. Cudzoziemcowi, który w Rzeczypospolitej Polskiej poszukuje ochrony przed prześladowaniem, może być przyznany status uchodźcy zgodnie z wiążącymi Rzeczpospolitą Polską umowami międzynarodowymi⁴³⁷. Na terenie naszego kraju można udzielić azylu i innej ochrony przewidzianej przez prawo międzynarodowe na podstawie regulacji prawa zarówno krajowego jak i międzynarodowego.

Według *ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach* „cudzoziemcem jest każdy, kto nie posiada obywatelstwa polskiego⁴³⁸.

W rozróżnieniu cudzoziemców znaczącą rolę odgrywa to czy dana osoba jest obywatelem jednego z państw Unii Europejskiej czy państwa trzeciego. Ma to znaczenie przy legalizacji pobytu takiej osoby, ubieganiu się o pracę lub rejestracji jako osoba bezrobotna, edukacji, dostępu do służby zdrowia i świadczeń socjalnych.

Cudzoziemiec może przebywać w Polsce w sposób legalny lub nielegalny. Legalizacja pobytu uregulowana jest w *ustawie z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach*⁴³⁹.

Art. 90 *ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach* określa, że „1. cudzoziemiec może, na swój wniosek, otrzymać azyl w Rzeczypospolitej Polskiej, gdy jest to niezbędne dla zapewnienia mu ochrony oraz gdy przemawia za tym ważny interes Rzeczypospolitej Polskiej
1a. Wniosek o udzielenie azylu zawiera: 1) dane wnioskodawcy i osoby, w imieniu której wnioskodawca występuje, w zakresie niezbędnym do przeprowadzenia postępowania o udzieleniu azylu; 2) określenie kraju pochodzenia wnioskodawcy i osoby, w imieniu której wnioskodawca występuje; 3) określenie istotnych zdarzeń będących przyczyną ubiegania się

⁴³⁶Ibidem, art. 31.

⁴³⁷Ibidem, art. 56.

⁴³⁸Art. 3 *ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach*..., op. cit.

⁴³⁹Dz. U. 2013, poz. 1650 z późn. zm.

o azyl”⁴⁴⁰. Oznacza to, że aby otrzymać azyl w Polsce obcokrajowiec musi złożyć stosowny wniosek.

Nielegalna imigracja jest przestępstwem uregulowanym w *ustawie z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach*⁴⁴¹. Art. 464 określa, że „kto zabiera w celu przywłaszczenia lub przywłaszcza sobie dokumenty podróży, kartę pobytu, polski dokument podróży dla cudzoziemca, tymczasowy polski dokument podróży dla cudzoziemca, polski dokument tożsamości cudzoziemca, dokument zgody na pobyt tolerowany lub takiego dokumentu używa, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2⁴⁴²”. Osoba posługująca się fałszywymi dokumentami na podstawie *ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej* podlega karze grzywny, karze ograniczenia wolności i pozbawienia wolności do lat 2.

Wjazd obywateli Unii Europejskiej do Polski określa *ustawa z dnia 14 lipca 2006 r. o wjeździe na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, pobycie oraz wyjeździe z tego terytorium obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej i członków ich rodzin*⁴⁴³ wskazująca także zasady wjazdu obywateli z państw Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Norwegii, Islandii, Lichtensteinu i Szwajcarii. Ochronę cudzoziemców przebywających na terenie naszego kraju normuje także *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*⁴⁴⁴, *ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzieleniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej*⁴⁴⁵, *ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej*⁴⁴⁶, oraz *ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej*⁴⁴⁷.

Osoba przebywająca legalnie na terenie naszego kraju po spełnieniu określonych przez prawo warunków może starać się o nabycie obywatelstwa polskiego. Nabywanie obywatelstwa polskiego normuje *ustawa z dnia 2 kwietnia 2009 r. o obywatelstwie polskim*⁴⁴⁸. Cudzoziemiec nabywa obywatelstwo polskie w drodze administracyjnej. Obywatelstwo nadaje Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, który rozpatruje wnioski o nadanie obywatelstwa. Z danych wynika, że osobami, które najczęściej uzyskują obywatelstwo polskie są: Ukraińcy, Rosjanie i Białorusini. Osoby, chcące uzyskać obywatelstwo naszego

⁴⁴⁰Art. 90 *ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach...*, op. cit.

⁴⁴¹Dz. U. 2013, poz. 1650 z późn. zm.

⁴⁴²*Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach...*, op. cit.

⁴⁴³Dz. U. 2006, Nr 144, poz. 1043 z późn. zm.

⁴⁴⁴Dz. U. 1997, Nr 78, poz. 483.

⁴⁴⁵Dz. U. 2003, Nr 128, poz. 1176 z późn. zm.

⁴⁴⁶Dz. U. 2004, Nr 64, poz. 593 z późn. zm.

⁴⁴⁷Dz. U. 2011, Nr 149, poz. 887 z późn. zm.

⁴⁴⁸Dz. U. 2012, poz. 161 z późn. zm.

państwa zobowiązane są do potwierdzenia legalności pobytu w Polsce na podstawie zezwolenia, posiadania tytułu prawnego do lokalu mieszkalnego, posiadania i udokumentowania źródła utrzymania, a także osoba ta musi znać język polski. Art. 34 *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.* normuje nabywanie obywatelstwa polskiego „1. obywatelstwo polskie nabywa się przez urodzenie z rodziców będących obywatelami polskimi. Inne przypadki nabycia obywatelstwa polskiego określa ustawa. 2. Obywatel polski nie może utracić obywatelstwa polskiego, chyba, że sam się go zrzeknie”⁴⁴⁹.

Obywatelstwo polskie można uzyskać poprzez: rodziców, z których co najmniej jedno z nich jest obywatelem polskim (art. 14), w sytuacji, gdy dziecko urodziło się na terenie naszego kraju, a rodzice są nieznanymi bądź są bezpaństwowcami, albo ich obywatelstwo nie jest określone, w przypadku kiedy dziecko zostało znalezione na terytorium naszego kraju, a rodzice są nieznanymi (art. 15)⁴⁵⁰. Obywatelstwo polskie można nadać także w przypadku gdy dziecko będące obcokrajowcem zostało przysposobione przez obywatela polskiego bądź obywateli polskich w sytuacji gdy przysposobienie nastąpiło przed ukończeniem przez dziecko 16 roku życia (art. 16). Obywatelstwo polskie może nabyć także repatriant (art. 17). Na wniosek obcokrajowca, po spełnieniu określonych warunków Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej może nadać obywatelstwo⁴⁵¹. *Ustawa z dnia 2 kwietnia 2009 r. o obywatelstwie polskim*⁴⁵² wskazuje także przypadki, w których osoba zostaje uznana za obywatela polskiego⁴⁵³. Obcokrajowiec, który stracił obywatelstwo polskie przed 1 stycznia 1999 r. może odzyskać obywatelstwo polskie zgodnie z literą polskiego prawa⁴⁵⁴. Obywatelstwo polskie można uzyskać także poprzez zawarcie małżeństwa z obywatelem Polski.

Legalnie przebywający cudzoziemiec w Polsce posiadający wymagane dokumenty może zostać zatrudniony na takich samych zasadach jak polski obywatel. Kwestie związane z zatrudnieniem cudzoziemca w naszym państwie normuje *ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy*⁴⁵⁵, *ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach*⁴⁵⁶, *ustawa z dnia 28 lipca 2011 r. o zalegalizowaniu pobytu niektórych cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz o zmianie ustawy o udzielaniu*

⁴⁴⁹Art. 34 *Konstytucji RP...*, op. cit.

⁴⁵⁰Art. 14 *ustawy z dnia 2 kwietnia 2009 r. o obywatelstwie polskim* (Dz. U. 2012, poz. 161 z późn. zm.).

⁴⁵¹*Ibidem*, art. 18 i 19.

⁴⁵²Dz. U. 2012, poz. 161 z późn. zm.

⁴⁵³Art. 30 *ustawy z dnia 2 kwietnia 2009 r. o obywatelstwie...*, op. cit.

⁴⁵⁴*Ibidem*, art. 38.

⁴⁵⁵Dz. U. 2004, Nr 99, poz. 1001 z późn. zm.

⁴⁵⁶Dz. U. 2013, poz. 1650 z późn. zm.

*cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i ustawy o cudzoziemcach*⁴⁵⁷ i rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 20 lipca 2011 r. w sprawie przypadków, w których powierzenie wykonywania pracy cudzoziemcowi na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest dopuszczalne bez konieczności uzyskania zezwolenia na pracę⁴⁵⁸.

Wykonywanie pracy przez imigranta określa *ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy*⁴⁵⁹, *ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach*⁴⁶⁰, *ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – kodeks pracy*⁴⁶¹, *ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej*⁴⁶².

Art. 52 ust. 5 *Konstytucji RP*, określa, że: „osoba, której pochodzenie polskie zostało stwierdzone zgodnie z ustawą, może osiedlić się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na stałe”⁴⁶³. Odnosi się to głównie do repatriantów oraz osób posiadających Kartę Polaka.

Kwestie zatrudnienia obcokrajowca normuje *ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 roku*⁴⁶⁴ określająca procedurę otrzymania zezwolenia na pracę. W Polsce cudzoziemiec może podjąć zatrudnienie na podstawie zezwolenia na pracę. W ustawie określonych jest kilka rodzajów zezwoleń na pracę, w tym także zezwolenie na pracę sezonową⁴⁶⁵. Niezgodne z prawem zatrudnianie cudzoziemca podlega karze przewidzianej w *ustawie z dnia 15 czerwca 2012 r. o skutkach powierzania wykonywania pracy cudzoziemcom przebywającym wbrew przepisom na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej*⁴⁶⁶. Najczęściej imigranci wykonują pracę na podstawie umowy o pracę, umowy zlecenie, umowy o dzieło lub umowy agencyjnej⁴⁶⁷.

Osoba legalnie przebywająca na terenie naszego państwa może skorzystać z pomocy społecznej. Taką pomoc społeczną dla cudzoziemców reguluje *ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej*⁴⁶⁸, a także *ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzieleniu*

⁴⁵⁷Dz. U. 2011, Nr 191, poz. 1133 z późn. zm.

⁴⁵⁸Dz. U. 2011, Nr 155, poz. 919 z późn. zm.

⁴⁵⁹Dz. U. 2004, Nr 99, poz. 1001 z późn. zm.

⁴⁶⁰Dz. U. 2003, Nr 128, poz. 1175 z późn. zm.

⁴⁶¹Dz. U. 1974, Nr 24, poz. 141 z późn. zm.

⁴⁶²Dz. U. 2004, Nr 173, poz. 1807 z późn. zm.

⁴⁶³Art. 52 ust. 5 *Konstytucji RP*..., op. cit.

⁴⁶⁴*Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy* (Dz. U. 2004, Nr 99, poz. 1001 z późn. zm.).

⁴⁶⁵Art. 88 *ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji*..., op. cit.

⁴⁶⁶Dz. U. 2012, Nr 0, poz. 769.

⁴⁶⁷M. Gwiazda, *Prawo i obowiązki obywateli państw trzecich w Polsce: informator*, Wydawnictwo Fundacja na rzecz Państwa Polskiego, Lublin 2010, s. 15.

⁴⁶⁸Dz. U. 2004, Nr 64, poz. 593 z późn. zm.

*cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej*⁴⁶⁹. W art. 91 ust. 9 uregulowana została pomoc dla cudzoziemca, który przebywa w ośrodku dla cudzoziemców na terenie Polski. Takim osobom przysługuje świadczenie socjalne rozumiane jako zamieszkanie w ośrodku dla cudzoziemców podczas procedury nadania statutu uchodźcy, świadczeń socjalnych, zaś art. 91 ust. 10, art. 94 ust 2, art. 72 ust. 1, art. 106 ust. 1⁴⁷⁰, art. 95 *ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej*⁴⁷¹ określają kiedy możliwe jest odwołanie pomocy z zakresu integracji.

Na mocy polskiego prawa cudzoziemcowi przysługuje ochrona międzynarodowa. Proces przyznawania ochrony międzynarodowej określony jest w *ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzieleniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej*⁴⁷². Małoletni cudzoziemiec przebywający na terenie naszego kraju bez opieki po złożeniu wniosku o zamiarze pozostania w naszym państwie zostaje przewieziony do placówki opiekuńczo – wychowawczej. Dla przybywających cudzoziemców udostępnione są ośrodki represyjne tj. ośrodek represyjny w Dębaku oraz ośrodek represyjny w Białej Podlaskiej. Cudzoziemiec ma prawo do: pomocy socjalnej, opieki medycznej, dobrowolnego powrotu do kraju, jeśli ma tam prawo wjazdu, nieutrudnionego kontaktu z przedstawicielami organizacji zajmujących się organizacją pomocy dla cudzoziemców, do nieodpłatnej pomocy prawnej w przypadkach przewidzianych w ustawie. Dla wielu imigrantów po przyjeździe do Polski głównym celem jest zalegalizowanie swojego pobytu na terenie naszego kraju, czasowo, na stałe i nadanie obywatelstwa polskiego.

Cudzoziemiec, który przekroczył granicę Polski powinien posiadać: dokument podróży, który jest ważny, wizę lub inny ważny dokument uprawniający go do wjazdu na terytorium Polski i do pobytu na tym terenie, jeśli w danym przypadku jest to wymagane i niezbędne, zezwolenie na wjazd do innego państwa lub zezwolenie na pobyt w innym państwie, jeżeli zezwolenia takie są wymagane w przypadku przejazdu tranzytem⁴⁷³.

Do cudzoziemców stosuje się także przepisy *ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. - kodeks postępowania administracyjnego*⁴⁷⁴. Art. 40 kpa określa, że: „§ 4. Strona, która nie ma miejsca zamieszkania lub zwykłego pobytu albo siedziby w Rzeczypospolitej Polskiej, innym państwie członkowskim Unii Europejskiej, Konferencji Szwajcarskiej albo państwie

⁴⁶⁹Dz. U. 2003, Nr 128, poz. 1176 z późn. zm.

⁴⁷⁰*Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzieleniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej* (Dz. U. 2003, Nr 128, poz. 1176 z późn. zm.).

⁴⁷¹Dz. U. 2004, Nr 64, poz. 593 z późn. zm.

⁴⁷²Dz. U. 2003, Nr 128, poz. 1176 z późn. zm.

⁴⁷³Art. 23 *ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach...*, op. cit.

⁴⁷⁴Dz. U. 1960, Nr 30, poz. 168 z późn. zm.

członkowskim Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) – stronie umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym, jeżeli nie ustanowiła pełnomocnika do prowadzenia sprawy zamieszkałego w Rzeczypospolitej Polskiej i nie działa za pośrednictwem konsula Rzeczypospolitej Polskiej, jest obowiązana wskazać w Rzeczypospolitej Polskiej pełnomocnika do doręczeń, chyba że doręczenie następuje za pomocą środków komunikacji elektronicznej. § 5. W razie niewskazania pełnomocnika do doręczeń przeznaczone dla tej strony pisma pozostawia się w aktach sprawy ze skutkiem doręczenia. Stronę należy o tym pouczyć przy pierwszym doręczeniu. Strona powinna być również pouczona o możliwości złożenia odpowiedzi na pismo wszczynające postępowanie i wyjaśnień na piśmie oraz o tym, kto może być ustanowiony pełnomocnikiem⁴⁷⁵. Artykuł dotyczy doręczania pism procesowych cudzoziemcom, którzy wyjechali z naszego kraju.

Ważną polską regulacją dotyczącą cudzoziemców jest *Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 19 lutego 2016 r. w sprawie wysokości pomocy dla cudzoziemców ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej*⁴⁷⁶ normujące kwestie związane z pomocą socjalną dla obcokrajowców, którzy oczekują na decyzję o przyznaniu ochrony międzynarodowej.

Prawo do azylu w naszym kraju przewidziane było już w *Konstytucji PRL z 1952 r.*⁴⁷⁷, które wtedy ograniczone było do osób prześladowanych za obronę potrzeb tzw. mas pracujących, walkę związaną z postępem i rozwojem społeczeństwa, walkę o pokój oraz narodowowyzwoleńczą, a także związaną z działalnością naukową⁴⁷⁸.

Instytucja azylu uregulowana była pierwotnie w *Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej uchwalona przez Sejm Ustawodawczy w dniu 22 lipca 1952 r.*⁴⁷⁹ Art. 88 *Konstytucji PRL*⁴⁸⁰ określał azyl jako uprawnienie, prerogatywę, przywilej państwa, a pojęcie statusu uchodźcy w ogóle nie było znane.

W *kodeksie karnym*⁴⁸¹ spenalizowane jest przestępstwo nielegalnego przekraczania granicy. Art. 264 k.k.⁴⁸² określa karę za nielegalne przekraczanie granicy, art. 264a k.k.⁴⁸³ penalizuje

⁴⁷⁵Ibidem.

⁴⁷⁶Dz. U. 2016, poz. 311 z późn. zm.

⁴⁷⁷Dz. U. 1952, Nr 33, poz. 232 z późn. zm.

⁴⁷⁸M. Zdanowicz, *Uchodźcy w Polsce – ustawodawstwo i jego rozwój*, Z obcej ziemi nr 13/wrzesień 2001, s. 12.

⁴⁷⁹Dz. U. 1952, Nr 33, poz. 232 z późn. zm.

⁴⁸⁰Ibidem, art. 88.

⁴⁸¹Dz. U. 1997, Nr 88, poz. 553 z późn. zm.

⁴⁸²Ibidem.

⁴⁸³Ibidem.

pomoc w nielegalnym przekraczaniu granicy, zaś art. 275 k.k.⁴⁸⁴ wskazuje karę za posługiwanie się jak swoim dokumentem stwierdzającym tożsamość innej osoby.

Kwestie związane z imigracją w Polsce reguluje także wiele rozporządzeń m.in. *rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 23 czerwca 2009 r. w sprawie dokumentu podróży przewidzianego w Konwencji Genewskiej*⁴⁸⁵ przedstawiające wzór dokumentu podróży oraz formularza wniosku o wydanie takiego dokumentu. Kolejnym aktem prawnym jest *rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 18 kwietnia 2014 r. w sprawie wzoru formularza wniosku o udostępnienie danych przetwarzanych w krajowym zbiorze rejestrów, ewidencji i wykazu w sprawach cudzoziemców*⁴⁸⁶, które określa wzór takiego wniosku. Następnym aktem normatywnym jest *rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 16 kwietnia 2014 r. w sprawie wzoru zaświadczenia potwierdzającego domniemanie, że cudzoziemiec jest ofiarą handlu ludźmi*⁴⁸⁷ wskazujące wzór takiego wniosku. Innym aktem prawnym dotyczącym imigrantów w Polsce jest *rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 18 kwietnia 2014 r. w sprawie obecności przedstawicieli organizacji pozarządowych w toku działań związanych z doprowadzeniem cudzoziemca do granicy albo do portu lotniczego albo morskiego państwa, do którego zostaje doprowadzony*⁴⁸⁸, które określa sposób oraz termin, w jakim trzeba poinformować organizację pozarządową zajmującą się pomocą obcokrajowcom o doprowadzeniu obcokrajowca do granicy lotniczej albo morskiej oraz sposób dokumentowania przez tą organizację sposobu doprowadzenia obcokrajowca do granicy państwa. Kolejnym aktem prawnym jest *rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 24 sierpnia 2006 r. w sprawie wniosków i dokumentów dotyczących prawa pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej obywateli Unii Europejskiej i członków ich rodzin*⁴⁸⁹, które wskazuje wzory formularza wniosków dotyczących zarejestrowania pobytu, nowego wniosku zarejestrowania pobytu obywatela UE, karty pobytu członków rodziny obywatela UE. Następnym aktem prawnym jest *rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 17 kwietnia 2014 r. w sprawie wniosków i dokumentów dotyczących prawa stałego pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej obywateli Unii Europejskiej i członków ich rodzin*⁴⁹⁰ wprowadzające zmiany dotyczące zdjęcia, które musi być dołączone do wniosków oraz

⁴⁸⁴Ibidem.

⁴⁸⁵Dz. U. 2009, Nr 99, poz. 835 z późn. zm.

⁴⁸⁶Dz. U. 2014, poz. 519 z późn. zm.

⁴⁸⁷Dz. U. 2014, poz. 513 z późn. zm.

⁴⁸⁸Dz. U. 2014, poz. 534 z późn. zm.

⁴⁸⁹Dz. U. 2006, Nr 154, poz. 1105 z późn. zm.

⁴⁹⁰Dz. U. 2006, Nr 154, poz. 1106 z późn. zm.

dokumentów związanych z prawem pobytu na terenie naszego kraju. Przepisy prawne dotyczące imigracji znajdują się także w *rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 23 kwietnia 2014 r. w sprawie wniosku o wydanie decyzji o wydaleniu obywatela UE lub członka rodziny niebędącego obywatelem UE oraz sposobu odnotowywania w dokumencie podróży wydania decyzji o wydaleniu, w którym określone jest co powinien zawierać wniosek o wydanie decyzji w kwestii wydalenia obywatela państwa Unii Europejskiej oraz członków jego rodzin*⁴⁹¹ określające warunki wydalenia z kraju obcokrajowca lub członka jego rodziny. Innym dokumentem jest *rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 23 kwietnia 2014 r. w sprawie wzoru formularza wniosku o udostępnienie cudzoziemcowi informacji umieszczonych w wykazie cudzoziemców, których pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest niepożądany, lub Systemie Informacyjnym Schengen do celów odmowy wjazdu, a także o sprostowanie albo usunięcie danych umieszczonych w tym wykazie lub Systemie*⁴⁹², które przedstawia wzory formularzy dotyczących udostępnienia obcokrajowcowi informacji o umieszczeniu, sprostowaniu, usunięciu jego danych w wykazach cudzoziemców takich jak System Informacji Schengen. Kolejnym dokumentem jest *rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 24 kwietnia 2014 r. w sprawie kontroli korzystania z dostępu do danych przetwarzanych w krajowym zbiorze rejestrów, ewidencji i wykazu w sprawach cudzoziemców za pomocą urządzeń telekomunikacyjnych lub systemów teleinformatycznych*⁴⁹³ określające sposób oraz tryb przeprowadzenia kontroli obejmującej korzystanie z dostępu danych, wzór dokumentu uprawniającego do przeprowadzenia kontroli, a także wzór protokołu z takiej kontroli. Następnym dokumentem jest *rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 25 kwietnia 2014 r. w sprawie wzoru zezwolenia na przekraczanie granicy w ramach małego ruchu granicznego oraz wzoru formularza wniosku o udzielenie cudzoziemcowi tego zezwolenia*⁴⁹⁴ przedstawiające wzory formularza wniosku o udzielenie zezwolenia, zezwolenia na przekraczanie granicy w ramach małego ruchu granicznego, wytyczne dotyczące fotografii załączanej do wniosku, sposób pobierania odcisków palców oraz sposób utrwalania i przekazywania danych z zezwolenia. Kolejnym aktem prawnym jest *rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 2 kwietnia 2014 r. w sprawie opłat pobieranych w Rzeczypospolitej Polskiej od cudzoziemców za wydanie i wymianę dokumentów, które mogą być wydane cudzoziemcom, oraz trybu ich uiszczania*⁴⁹⁵ określające

⁴⁹¹Dz. U. 2014, poz. 548 z późn. zm.

⁴⁹²Dz. U. 2014, poz. 549 z późn. zm.

⁴⁹³Dz. U. 2014, poz. 551 z późn. zm.

⁴⁹⁴Dz. U. 2014, poz. 554 z późn. zm.

⁴⁹⁵Dz. U. 2014, poz. 563 z późn. zm.

wysokość opłat pobieranych od cudzoziemca, tryb jej wpłat, wykaz dokumentów uprawniających do ulgi i wysokość opłat za dokonanie wymiany dokumentu. Innym dokumentem jest *rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 28 kwietnia 2014 r. w sprawie unieważniania i cofania wiz dla cudzoziemców*⁴⁹⁶, które określa sposób w jaki upoważnione do tego organy dokumentują unieważnienie albo cofnięcie wizy. Aktem prawnym normującym kwestie imigracji jest także *rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 28 kwietnia 2014 r. w sprawie trybu i sposobu przydzielania, zmiany i cofania uprawnień do dostępu do krajowego zbioru rejestrów, ewidencji i wykazu w sprawach cudzoziemców za pomocą urzędzeń telekomunikacyjnych*⁴⁹⁷ określające tryb oraz sposób przydzielania, zmiany, a także cofania uprawnień do dostępu do krajowych rejestrów, ewidencji, wykazów w kwestii obcokrajowców przy pomocy urzędzeń telekomunikacyjnych, wzór dotyczący uprawnień do dostępu do krajowego rejestru, ewidencji i wykazów w kwestii obcokrajowców i posługiwania się danymi z takich zbiorów dokumentów. Istotnym dokumentem jest także *rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 28 kwietnia 2014 r. w sprawie wniosku o udzielenie cudzoziemcowi zezwolenia na pobyt stały*⁴⁹⁸ wskazujące wzory formularza wniosku dotyczącego udzielenia obcokrajowcom zezwolenia na pobyt stały, ilość fotografii potrzebnych do wniosku, wzór stempla, który potwierdza złożenie wniosku, sposób pobierania odcisków palców potrzebnych do karty pobytu, sposób utrwalenia danych zawartych w karcie pobytu. Innym aktem normatywnym jest także *rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 28 kwietnia 2014 r. w sprawie wniosku o udzielenie cudzoziemcowi zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego Unii Europejskiej*⁴⁹⁹ wskazujące wzór formularza wniosku dotyczącego udzielenia obcokrajowcowi zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego Unii Europejskiej, ilość zdjęć potrzebnych do wniosku, wzór stempla, który potwierdza złożenie wniosku, sposób pobierania odcisków palców potrzebnych do wydania karty pobytu, sposobu utrwalania danych zawartych w karcie pobytu oraz przekazywanie tych danych. Aktem prawnym dotyczącym imigracji jest także *rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 5 maja 2014 r. w sprawie przedłużania wiz dla cudzoziemców*⁵⁰⁰ zawierający wzór formularza wniosku dotyczącego przedłużenia wizy Schengen i wizy krajowej, wytyczne dotyczące zdjęcia, które jest dołączane do wniosku, wzór stempla, który potwierdza złożenie wniosku

⁴⁹⁶Dz. U. 2014, poz. 560 z późn. zm.

⁴⁹⁷Dz. U. 2014, poz. 562 z późn. zm.

⁴⁹⁸Dz. U. 2014, poz. 568 z późn. zm.

⁴⁹⁹Dz. U. 2014, poz. 569 z późn. zm.

⁵⁰⁰Dz. U. 2014, poz. 593 z późn. zm.

o wizę sposób w jaki umieszczona ma być naklejka wizowa przedłużonej wizy na dokumencie podróży oraz na osobnym blankiecie wizowym. Kolejnym aktem prawnym jest także *rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 29 kwietnia 2014 r. w sprawie dokumentów wydawanych cudzoziemcom*⁵⁰¹ określające wzory karty pobytu wydawanej obcokrajowcowi, polskiego dokumentu podróży wydawanego dla obcokrajowca, polskiego dokumentu potwierdzającego tożsamość obcokrajowca, tymczasowego polskiego dokumentu podróży obcokrajowca, dokumentu zgody na pobyt tolerowany, formularza zgłoszeniowego utratę, uszkodzenie dokumentu wskazanego w akcie prawnym, zaświadczenia o utracie, uszkodzeniu dokumentu, zawiadomienia o zwrocie dokumentu, zaświadczenia, które potwierdza zatrzymanie takiego dokumentu przez uprawnione do tego służby, wydanie, wymianę polskiego dokumentu podróży obcokrajowca, wydanie, wymianę polskiego dokumentu potwierdzającego tożsamość obcokrajowca, wydanie tymczasowego polskiego dokumentu podróży obcokrajowca, wydanie, wymianę karty pobytu, wydanie, wymianę tzw. dokumentu zgody na pobyt tolerowany, ilość zdjęć potrzebnych do wydania poszczególnych dokumentów, sposób w jaki pobiera się odciski palców obcokrajowca potrzebnych do karty pobytu i dokumentu zgody na pobyt tolerowany, sposób utrwalania danych zawartych w karcie pobytu, dokumencie zgody na pobyt tolerowany, przekazywanie tych danych. Następnym aktem prawnym dotyczącym imigracji jest *rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 20 maja 2015 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wzoru zaproszenia, wzoru formularza wniosku o wpisanie zaproszenia do ewidencji zaproszeń oraz wysokości środków, które powinien posiadać zapraszający*⁵⁰² przedstawiające wzór zaproszenia. Przepisy prawa dotyczące imigracji zawarte są także w kolejnym dokumencie regulującym imigrację tj. *rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 4 listopada 2015 r. w sprawie tymczasowego zaświadczenia tożsamości cudzoziemca*⁵⁰³ przedstawiającym wzór zaświadczenia potwierdzającego tożsamość obcokrajowca wydawanego przez Straż Graniczną, Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców, formularza wniosku o wydania bądź wymianę takiego dokumentu i liczbę zdjęć dołączanych do dokumentu. Aktem normatywnym określającym kwestie związane z imigracją jest *rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 4 listopada 2015 r. w sprawie wzoru formularza wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej*⁵⁰⁴ określające wzór wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej. Innym aktem normatywnym dotyczącym imigracji jest *rozporządzenie*

⁵⁰¹Dz. U. 2014, poz. 589 z późn. zm.

⁵⁰²Dz. U. 2015, poz. 741 z późn. zm.

⁵⁰³Dz. U. 2015, poz. 1856 z późn. zm.

⁵⁰⁴Dz. U. 2015, poz. 1859 z późn. zm.

*Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 23 października 2015 r. w sprawie regulaminu pobytu w ośrodku dla cudzoziemców*⁵⁰⁵ przedstawiające warunki pobytu obcokrajowca w ośrodku dla cudzoziemców. Kolejnym aktem prawnym jest *rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 19 lutego 2016 r. w sprawie wysokości pomocy dla cudzoziemców ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej w sprawie wysokości pomocy dla cudzoziemców ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej*⁵⁰⁶ przedstawiające wysokość jednorazowej pomocy finansowej bądź wartości bonów towarowych przeznaczanych na zakup odzieży i obuwia w związku z pobytem obcokrajowca w ośrodku dla cudzoziemców, stałej pomocy w postaci środków finansowych potrzebnych na zakup środków higieny osobistej, tzw. kieszonkowe dla obcokrajowca przebywającego w ośrodku, tzw. ekwiwalent pieniężny za wyżywienie dla osób będących w ośrodku, pieniędzy na pokrycie kosztów pobytu w naszym kraju, pomoc finansowa w postaci wyżywienia w czasie podróży do kraju, do którego dana osoba ma prawo wjazdu, a także wysokość stawki wyżywienia w ciągu dnia w ośrodku dla cudzoziemców. Następnym aktem prawnym jest *rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 23 lutego 2015 r. w sprawie środków finansowych wymaganych od cudzoziemca wjeżdżającego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz dokumentów, które mogą potwierdzić możliwość uzyskania takich środków, a także cel i czas trwania planowanego pobytu*⁵⁰⁷ określające wysokość środków finansowych jakie są potrzebne obcokrajowcowi na wjazd na teren naszego państwa, na utrzymanie się w trakcie pobytu w Polsce, podróż powrotną do kraju pochodzenia bądź zamieszkania, przejazdu przez państwo wyrażające na to zgodę, udokumentowanie posiadania tych środków, udokumentowanie celu i czasu pobytu gdyż od tego zależy wysokość potrzebnych środków finansowych. Kwestie imigrantów uregulowane są także w *rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 6 lutego 2018 r. w sprawie wysokości środków finansowych, jakie musi posiadać cudzoziemiec podejmujący lub kontynuujący studia na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej*⁵⁰⁸ przedstawiającym minimalną ilość środków finansowych, które powinien posiadać obcokrajowiec podejmujący bądź kontynuujący naukę w naszym kraju i środków potrzebnych na utrzymanie swoje i osób pozostających na jego utrzymaniu, na pokrycie kosztów powrotu do kraju bądź zamieszkania i ewentualnych kosztów przejazdu przez kraj, który na to pozwala, udokumentowanie posiadania tych środków. Aktem normatywnym regulującym kwestie imigrantów jest *rozporządzenie*

⁵⁰⁵Dz. U. 2015, poz. 1828 z późn. zm.

⁵⁰⁶Dz. U. 2016, poz. 311 z późn. zm.

⁵⁰⁷Dz. U. 2015, poz. 236 z późn. zm.

⁵⁰⁸Dz. U. 2018, poz. 337 z późn. zm.

*Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 16 kwietnia 2019 r. w sprawie wysokości środków finansowych, jakie będzie musiał posiadać cudzoziemiec, który zamierza na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej podjąć lub kontynuować naukę lub cudzoziemiec poszukujący pracy lub planujący rozpocząć wykonywanie działalności gospodarczej, który jest absolwentem polskiej uczelni lub zakończył prowadzenie badań naukowych lub prac rozwojowych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej*⁵⁰⁹ charakteryzujące minimalną kwotę, którą powinien posiadać obcokrajowiec w przypadku zezwolenia na pobyt czasowy ze względu na inne okoliczności wymienione w art. 186 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach⁵¹⁰ potrzebnych na swoje utrzymanie oraz osób pozostających na jego utrzymaniu, na pokrycie kosztów powrotu, zamieszkania, przejazdu przez państwo, które na to wyraziło zgodę, udokumentowanie posiadania tych środków oraz spełniający warunki przewidziane w art. 188 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach⁵¹¹ tj. posiada ubezpieczenie zdrowotne, źródło stałego i wystarczającego dochodu na utrzymanie siebie oraz osób pozostających na jego utrzymaniu, ma zagwarantowane miejsce zamieszkania na terenie naszego kraju, posiada środki finansowe na pokrycie kosztów związanych z utrzymaniem i powrotem. Kwestie imigracji uregulowane są także w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 16 kwietnia 2019 r. w sprawie wysokości środków finansowych, jakie będzie musiał posiadać cudzoziemiec wykonujący świadczenia jako wolontariusz na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej⁵¹² określającym minimalną kwotę jaką musi mieć obcokrajowiec chcący wykonywać świadczenia jako wolontariusz w naszym kraju, na pokrycie kosztów utrzymania siebie i osób pozostających na jego utrzymaniu, kosztów przejazdu przez państwo, które wyraża na to zgodę, mogące udokumentować posiadanie tych środków. Imigracje uregulowane są także w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 16 kwietnia 2019 r. w sprawie wysokości środków finansowych, jakie musi posiadać cudzoziemiec prowadzący na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej badania naukowe lub prace rozwojowe lub korzystający z mobilności długoterminowej naukowca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej⁵¹³ określającym minimalną ilość środków finansowych potrzebnych na pokrycie kosztów utrzymania siebie oraz osób pozostających na jego utrzymaniu, kosztów powrotu, przejazdu przez państwo, które na to pozwala, jakie musi posiadać cudzoziemiec prowadzący

⁵⁰⁹Dz. U. 2019, poz. 773 z późn. zm.

⁵¹⁰Dz. U. 2013, poz. 1650 z późn. zm.

⁵¹¹Ibidem.

⁵¹²Dz. U. 2019, poz. 748 z późn. zm.

⁵¹³Dz. U. 2019, poz. 771 z późn. zm.

badania naukowe bądź prace rozwojowe w naszym kraju, minimalną ilość środków finansowych jakie powinien posiadać obcokrajowiec korzystający z mobilności długoterminowej naukowca na terenie naszego kraju, wystarczających na pokrycie kosztów utrzymania swojego i osób pozostających na jego utrzymaniu i koszty powrotu do kraju UE, udokumentowanie posiadania tych środków przez obcokrajowca. Innym aktem normatywnym jest *rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 17 kwietnia 2019 r. w sprawie wysokości środków finansowych, jakie musi posiadać cudzoziemiec odbywający staż na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej*⁵¹⁴ zawierające wytyczne dotyczące minimalnej kwoty jaką musi posiadać cudzoziemiec, który odbywa staż na terenie naszego kraju, wystarczające na utrzymanie siebie oraz osób pozostających na jego utrzymaniu, koszty powrotu i przejazdu przez państwo, które na to pozwala i udokumentowanie posiadania tych środków. Regulacje prawne zawarte są także w *rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 17 kwietnia 2019 r. w sprawie wniosku o udzielenie cudzoziemcowi zezwolenia na pobyt czasowy*⁵¹⁵. Wskazuje ono wzory formularza wniosku o udzielenie cudzoziemcowi zezwolenia na pobyt czasowy zawartych w art. 106 ust. 1 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach⁵¹⁶, załączników do wniosku wskazanych w art. 106 ust. 1a, 1c–1e ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach⁵¹⁷, formularza wniosków wymienionych w art. 139a ust. 1 i art. 139o ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach⁵¹⁸, ilość zdjęć potrzebnych do wniosku, wymogi dotyczące zdjęć, wzór stempla, który potwierdza złożenie takiego wniosku, sposób w jaki pobiera się odciski palców potrzebnych do wydania karty pobytu i sposób utrwalania danych zawartych w karcie pobytu oraz ich przekazywanie.

Pobyt imigranta w Polsce reguluje także *rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 19 kwietnia 2019 r. w sprawie wiz dla cudzoziemców*⁵¹⁹ określające oznaczenie celów w jakim wydawana jest wiza Schengen, wiza krajowa bez tranzytowej wizen lotniczej, wzór blankietu wizowego wskazanego w art. 78 ust. 1 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach⁵²⁰, formularza wniosku o wydanie wizen krajowej oraz wytyczne dotyczące zdjęć dołączanych do wniosku, sposób w jaki odnotowuje się złożenie wniosku o wizę, sposób w jaki przekazywane będą informacje Szefowi Urzędu do Spraw

⁵¹⁴Dz. U. 2019, poz. 777 z późn. zm.

⁵¹⁵Dz. U. 2019, poz. 779 z późn. zm.

⁵¹⁶Dz. U. 2013, poz. 1650 z późn. zm.

⁵¹⁷Ibidem.

⁵¹⁸Ibidem.

⁵¹⁹Dz. U. 2019, poz. 782 z późn. zm.

⁵²⁰Dz. U. 2013, poz. 1650 z późn. zm.

Cudzoziemców zawarte we wniosku, formularz, na którym wydawana jest decyzja o odmowie wydania wizen krajowej, umieszczana jest naklejka wizowa wizen krajowej w dokumencie podróży bądź na osobnym blankiecie wizowym, unieważnia się naklejkę wizową wizen krajowej w przypadku błędu wizowego na podstawie art. 79 ust. 2 *ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach*⁵²¹. Imigracje uregulowane są także w *rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 19 kwietnia 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie unieważniania i cofania wiz dla cudzoziemców*⁵²² zawierającym wzór decyzji o unieważnieniu lub cofnięciu wizen krajowej. Istotnym dokumentem jest także *rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 17 maja 2019 r. w sprawie wniosków o udzielenie zezwolenia na pobyt czasowy oraz zezwolenia na pobyt stały obywatelom Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej oraz członkom ich rodzin*⁵²³ wskazujące wzory formularza wniosku o udzielenie zezwolenia na pobyt czasowy obywatelowi Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, członkom ich rodzin, formularza wniosku o udzielenie zezwolenia na pobyt czasowy obywatelowi Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, członkom ich rodzin, ilość zdjęć dołączanych do wniosku, wymogi związane ze zdjęciem, wzór stempla, który potwierdza złożenie wniosku, wzór zaświadczenia o złożeniu wniosku, sposób i tryb w jakim wniosek zostaje unieważniony, sposób w jaki pobiera się odciski palców potrzebnych do karty pobytu, procedurę utrwalania i przekazywania danych zawartych w karcie pobytu. Aktem normatywnym dotyczącym kwestii imigracji jest także *rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 16 kwietnia 2019 r. w sprawie wysokości środków finansowych, jakie będzie musiał posiadać cudzoziemiec, który zamierza na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej podjąć lub kontynuować naukę lub cudzoziemiec poszukujący pracy lub planujący rozpocząć wykonywanie działalności gospodarczej, który jest absolwentem polskiej uczelni lub zakończył prowadzenie badań naukowych lub prac rozwojowych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej*⁵²⁴ wskazujące minimalne środki jakie musi posiadać obcokrajowiec na utrzymanie siebie i osób pozostających na jego utrzymaniu, koszty powrotu, przejazdu przez państwo, które na to pozwala oraz udokumentowanie posiadania tych środków.

⁵²¹Ibidem.

⁵²²Dz. U. 2019, poz. 783 z późn. zm.

⁵²³Dz. U. 2019, poz. 1114 z późn. zm.

⁵²⁴Dz. U. 2019, poz. 773 z późn. zm.

Kluczowymi aktami prawa unijnego dotyczącymi imigracji są m.in. *Traktat z Maastricht*⁵²⁵, *Traktat z Lizbony*⁵²⁶, *Traktat o Unii Europejskiej*⁵²⁷, *Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej*⁵²⁸ zawierające regulacje dotyczące polityki azylowej, imigracji, kontroli granic zewnętrznych, współpracy międzynarodowej, warunków pobytu osób z państw trzecich na terenie Unii Europejskiej, zasad przekraczania granicy przez osoby z państw trzecich. W kwestii imigracji ważne są też: *Decyzja 2004/512/EC z 8 czerwca 2004 r. w sprawie ustanowienia Wizowego Systemu Informacyjnego*⁵²⁹, *Dyrektywa Rady 2005/85/WE z dnia 1 grudnia 2005 r. w sprawie ustanowienia minimalnych norm dotyczących procedur nadawania i cofania statusu uchodźcy w Państwach Członkowskich*⁵³⁰, *Decyzja Rady 2005/267/WE z dnia 16 marca 2005 r. ustanawiająca bezpieczną internetową sieć informowania i koordynacji dla służb imigracyjnych Państw Członkowskich*⁵³¹.

W roku 2008 opublikowano porozumienie dotyczące norm współpracy w kwestii nielegalnej imigracji i terroryzmu⁵³². Są to: *Decyzja Rady 2008/615/WSiSW z 23 czerwca 2008 r. w sprawie intensyfikacji współpracy transgranicznej, w szczególności w zwalczaniu terroryzmu i przestępczości transgranicznej*⁵³³ i *Decyzja Rady 2008/616/WSiSW z 23 czerwca 2008 r. dotycząca wdrożenia decyzji 2008/615/WSiSW w sprawie intensyfikacji współpracy transgranicznej, szczególnie w zwalczaniu terroryzmu i przestępczości transgranicznej*⁵³⁴.

Kolejnym istotnym aktem prawa unijnego jest *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 767/2008 z dnia 9 lipca 2008 r. w sprawie Wizowego Systemu Informacyjnego (VIS) oraz wymiany danych pomiędzy państwami członkowskimi na temat wiz krótkoterminowych (rozporządzenie w sprawie VIS)*⁵³⁵ regulujące kwestie Wizowego Systemu Informacyjnego, polityki wizowej, lepszej wymiany informacji.

Ważny jest też *Protokół nr 24 w sprawie prawa azylu dla obywateli Państw Członkowskich Unii Europejskiej*⁵³⁶, w którym zostało zapisane w jakich sytuacjach bada się i analizuje wnioski o azyl.

⁵²⁵Dz. U. 2004, Nr 90, poz. 864/30.

⁵²⁶Dz. U. UE 2007, C 306.

⁵²⁷Dz. U. 2012, C 326.

⁵²⁸Dz. U. Dz. U. 2004, 864/2.

⁵²⁹Dz. U. UE 2004, L 213.

⁵³⁰Dz. U. UE 2005, L 326/13.

⁵³¹Dz. U. UE 2005, L 83/48.

⁵³²*Dokument Rady Unii Europejskiej 10900/05 z dnia 7 lipca 2005 r., CRIMORG 65, ENFOPOL 85, MIGR 30.*

⁵³³Dz. U. UE 2008, L 210/1.

⁵³⁴Dz. U. UE 2008, L 210/12.

⁵³⁵Dz. U. UE 2008, L 218/60.

⁵³⁶Dz. U. 2008, C 115.

Prawo UE reguluje też kwestie Wspólnego Europejskiego Systemu Azylowego (WESA). Są to m.in. *Rozporządzenie Rady (WE) nr 2725/2000 z dnia 11 grudnia 2000 r. dotyczące ustanowienia systemu Eurodac do porównywania odcisków palców w celu skutecznego stosowania Konwencji Dublińskiej*⁵³⁷, *Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/33/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia norm dotyczących przyjmowania wnioskodawców ubiegających się o ochronę międzynarodową*⁵³⁸ oraz *Europejski program w zakresie migracji*⁵³⁹ z 2015 r. zwiększający współpracę FRONTEXu w zakresie imigracji.

Prawo unijne i międzynarodowe przewiduje formy ochrony cudzoziemców takie jak: status uchodźcy, ochrona uzupełniająca, ochrona czasowa.

Ze względu na temat pracy, hipotezę, cel i pytania badawcze powyższe zestawienie najważniejszych aktów prawnych odnoszących się do imigracji warto zestawić z opiniami współtwórców Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP. Respondenci uważają, że ważną zmianą przepisów prawnych w obszarze imigracji były zmiany po przystąpieniu Polski do UE. Zmiany te polegały na dostosowaniu prawa polskiego do prawa UE. Jeden ze współtwórców Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP uważa, że „...,z praktycznego punktu widzenia o wiele istotniejsza jest ta ewolucja przepisów, która następuje od przystąpienia do UE czyli np. stworzenie możliwości dla studentów zza wschodniej granicy, czy z jakiegokolwiek innej granicy po to żeby mogli zdobywać w Polsce edukację, czy usprawnienie systemu rozliczeń i udzielenie pozwoleń na pracę...⁵⁴⁰”. Ważną zmianą przepisów prawnych była zmiana w 2004 r. po przystąpieniu Polski do UE, zmiany dotyczące udogodnień dla imigrantów zza Wschodu, którzy chcą studiować w Polsce, Karta Polaka, usprawnienia dotyczące rozliczeń finansowych oraz uzyskania pozwoleń na pracę. Głównym celem regulacji prawnych jest stworzenie możliwości imigrantom zza wschodniej granicy m.in. różnego rodzaju udogodnień związanych z edukacją, kwestie studentów oraz związane z pozwoleniem na pracę.

W opinii jednego z respondentów zmiany przepisów dotyczą „...,po pierwsze uporządkowania tego problemu tak żeby nasze prawo dotyczące imigracji było ujednolicone z prawem unijnym [...] to jest proces dostosowania jeśli chodzi o te kwestie, po drugie uporządkowania, ponieważ proces zaczął narastać. Wymagał jeszcze raz przyjrzenia się jak

⁵³⁷Dz. U. 2000, L 316.

⁵³⁸Dz. U. 2013, L 180/96.

⁵³⁹Dz. U. UE 2016, C 51/14.

⁵⁴⁰Respondent 1.

traktować imigrantów, jakie procedury przyjmować...⁵⁴¹”. Zdaniem niektórych współtwórców Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP zmiany przepisów prawnych dotyczą tzw. grup branżowych takich jak studenci, pracownicy sektorów budowlanych, czy osób pracujących w rolnictwie. Zmiany przepisów zostały wymuszone potrzebami naszego państwa. Niektórzy rozmówcy uważają, że zmiany przepisów prawnych, dotyczą konkretnych grup imigrantów tj. studentów i pracowników sektorów budowlanych, zaś inni uważają, że zmiany te mają charakter ogólny i nie dotyczą konkretnych grup. W wypowiedziach ekspertów widoczna jest różnorodność.

Jeden ze współtwórców Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP uważa, że zmiany ..., „były związane z grupami imigrantów w pewnym sensie branżowymi bo dotyczyło to studentów, dotyczyło to ludzi, którzy pracują w tym sektorze budowlanym, czy np. pracujących w rolnictwie...⁵⁴²”. Inny respondent wskazywał, że ..., „nasze prawo nie jest konstruowane w ten sposób żeby przepisy dotyczyły jakichś konkretnych grup imigrantów, mają charakter ogólny. Trzeba wziąć pod uwagę kierunek migracji należy się spodziewać, że będzie on z południa i ze Wschodu. Nie sądzę, żeby to miało bezpośrednie przełożenie na grupy etniczne czy imigrantów...⁵⁴³”. W wypowiedziach badanych można zaobserwować pewną zgodność natomiast widoczne są przypadki odchylenia mówiące o tym, że przepisy prawne nie dotyczą grup imigrantów, a dotyczą danego zjawiska imigracji. Zdaniem współtwórców Strategii najważniejszymi zmianami przepisów prawnych w Polsce były te wprowadzone po przystąpieniu Polski do UE.

W ostatnim czasie migracje stały się zjawiskiem na skalę światową regulowanym zarówno przez prawo polskie jak i międzynarodowe. Imigracje stały się jednym z najważniejszych zagadnień uregulowań prawnych Unii Europejskiej, Organizacji Narodów Zjednoczonych, Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, Konfederacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, Organizacji Paktu Północnoatlantyckiego, Rady Europy. Kluczowym zadaniem polityki azylowej państw UE jest skorelowanie polityki azylowej wszystkich państw członkowskich tak, aby przygotować ujednolicony dla państw unijnych system dotyczący azylu umożliwiający przyznanie odpowiedniego statusu osobom spoza UE wymagającym ochrony międzynarodowej.

⁵⁴¹Respondent 3.

⁵⁴²Respondent 1.

⁵⁴³Respondent 3.

Rozdział III. Warunki i zasady pobytu cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej

3.1. Legalna imigracja i ochrona cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej

Regulacje dotyczące pobytu cudzoziemców na terenie Polski zawarte są w *ustawie z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach*⁵⁴⁴, która określa zasady i warunki wjazdu cudzoziemców na teren naszego kraju, a także przejazdu, wyjazdu i pobytu na terytorium Polski. Ustawodawca wymienił obowiązki jakie warunkują wjazd oraz zasady na jakich cudzoziemiec może przebywać na terenie naszego kraju⁵⁴⁵.

Warunkiem wjazdu cudzoziemca na teren Polski jest posiadanie przez niego ważnego dokumentu podróży (zwykle jest to ważny paszport) uprawniającego do przekroczenia granicy oraz posiadanie wizy - pisemnego zezwolenia na przekroczenie granicy lub na pobyt na terenie obcego państwa jeśli na podstawie innych przepisów nie jest zwolniony z obowiązku jej posiadania⁵⁴⁶.

Do pobytu cudzoziemca na terytorium Polski uprawnia zarówno wiza krajowa jak i wiza Schengen⁵⁴⁷ (z wyjątkiem osób zwolnionych z jej posiadania).

Kwestie wizy krajowej oraz wizy Schengen zostały uregulowane w *ustawie z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach*⁵⁴⁸.

Wiza krajowa oznaczona symbolem „D” uprawnia do wjazdu i nieprzerwanego pobytu na terytorium Polski lub kilku pobytów, następujących po sobie trwających razem więcej niż 90 dni. Wiza krajowa wydawana jest na okres nie dłuższy niż 1 rok. Wiza ta uprawnia także, w okresie swojej ważności do poruszania się po terytorium innych państw należących do strefy Schengen (w okresie do 90 dni w ciągu 180 dni)⁵⁴⁹.

Wiza Schengen oznaczona symbolem „C” jest dokumentem ważnym na obszarze strefy Schengen i uprawnia do pobytu cudzoziemca na terytorium wszystkich, należących do tej strefy państw. Długość pobytu lub pobytów na podstawie tej wizy nie może przekroczyć 90 dni w 180 - dniowym okresie⁵⁵⁰.

⁵⁴⁴Dz. U. 2013, poz. 1650 z późn. zm.

⁵⁴⁵Art. 23 ust. 1 *ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach...*, op. cit.

⁵⁴⁶Ibidem.

⁵⁴⁷Ibidem, art. 58.

⁵⁴⁸Dz. U. 2013, poz. 1650 z późn. zm.

⁵⁴⁹Ibidem, art. 59 ust. 1.

⁵⁵⁰<https://www.gov.pl/web/dyplomacja/wizy> [dostęp 04.03.2021].

Wizę krajową lub wizę Schengen wydaje się m.in. w celu turystycznym, odwiedzin u rodziny i przyjaciół, udziału w imprezach sportowych, prowadzenia działalności gospodarczej, odbycia studiów pierwszego stopnia, studiów drugiego stopnia lub jednolitych studiów magisterskich albo kształcenia się w szkole doktorskiej, tranzytu, tranzytu lotniczego czy w celu podjęcia leczenia. Ponadto wizy wydaje się również m.in. w celu wykonywania pracy w okresie nieprzekraczającym 6 miesięcy w ciągu kolejnych 12 miesięcy, na podstawie oświadczenia o powierzeniu wykonywania pracy cudzoziemcowi, wpisanego do ewidencji, wykonywania pracy określonej w *ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy*⁵⁵¹ (art. 88 ust. 2), czy przybycia na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jako członek najbliższej rodziny repatrianta⁵⁵².

Wiza krajowa wydawana jest przez konsula właściwego ze względu na państwo stałego zamieszkania cudzoziemca, na jego wniosek złożony na odpowiednim formularzu. Wiza Schengen wydawana jest na granicy, przez komendanta Straży Granicznej również na wniosek cudzoziemca złożony na stosownym formularzu⁵⁵³.

Ustawa nakłada na cudzoziemca obowiązek posiadania odpowiedniej ilości środków finansowych (w zależności od zadeklarowanych dni pobytu) lub dokumentów umożliwiających pozyskanie ich na terenie naszego kraju, niezbędnych do pokrycia kosztów wjazdu, pobytu, tranzytu i wyjazdu z terytorium Polski (poza pewnymi wyjątkami)⁵⁵⁴. Ustawa nakłada także na cudzoziemca wymóg posiadania przy wjeździe i na czas pobytu, ubezpieczenia zdrowotnego lub podróznego ubezpieczenia medycznego.

Ustawa przewiduje również inne rodzaje zezwoleń na pobyt, uprawniające cudzoziemca do krótkoterminowego lub długoterminowego przebywania w naszym kraju. Jednym z nich jest zezwolenie na pobyt czasowy⁵⁵⁵.

Jeśli więc cudzoziemiec nie posiada wizy lub ją posiada, ale nie opuści terytorium naszego kraju przed określonym w wizie terminem lub przed upływem terminu ważności wizy wówczas jego pobyt będzie nielegalny.

Istnieje możliwość przedłużenia okresu ważności zarówno wizy krajowej jak i wizy Schengen lub przedłużenia okresu pobytu objętego tymi wizami. Cudzoziemiec, który zamierza z tego skorzystać powinien złożyć wniosek o przedłużenie wizy krajowej lub wizy Schengen nie później niż w ostatnim dniu jego legalnego pobytu na terytorium Polski.

⁵⁵¹Dz. U. 2004, Nr 99, poz. 1001 z późn. zm.

⁵⁵²Art. 60 ust.1 *ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach...*, op. cit.

⁵⁵³Ibidem art. 66.

⁵⁵⁴Ibidem art. 25 ust. 3.

⁵⁵⁵Ibidem art. 98.

Przedłużenie okresu ważności wizy lub przedłużenie okresu pobytu objętego tą wizą może nastąpić po spełnieniu określonych przepisami warunków.

Liczba wiz wydanych cudzoziemcom w roku 2019 na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przedstawia poniższa tabela. Dane umieszczone w tabeli obejmują liczbę wiz wydanych cudzoziemcom wyłącznie przez wojewodów oraz komendantów placówek Straży Granicznej. Nie uwzględniają natomiast liczby wydanych wiz przez urzędy konsularne poza granicami kraju lub wydanych przez polskie przedstawicielstwa dyplomatyczne. Dane przedstawiają liczbę wyłącznie pozytywnych decyzji i nie ukazują ogólnej liczby wniosków o wydanie wizy, jakie zostały złożone⁵⁵⁶.

Tabela 19. Liczba wiz wydanych cudzoziemcom w 2019 r. na terytorium RP (wg obywatelstwa)

OBYWATELSTWO	KRAJOWA			SCHENGEN			RAZEM
	K	M	Razem	K	M	Razem	
Afganistan	0	0	0	0	2	2	2
Algieria	0	1	1	0	3	3	4
Angola	0	0	0	1	1	2	2
Arabia Saudyjska	0	0	0	1	0	1	1
Argentyna	0	2	2	0	0	0	2
Armenia	0	0	0	3	2	5	5
Azerbejdżan	0	0	0	0	1	1	1
Bangladesz	0	0	0	0	3	3	3
Bez obywatelstwa	0	0	0	1	0	1	1
Białoruś	1	1	2	9	5	14	16
Burkina Faso	0	0	0	0	1	1	1
Chile	0	1	1	0	0	0	1
Chiny	1	5	6	6	41	47	53
Dominikana	0	0	0	1	1	2	2
Egipt	0	0	0	1	6	7	7
Etiopia	0	0	0	0	4	4	4
Fidżi	0	0	0	1	2	3	3
Filipiny	1	0	1	8	978	986	987
Ghana	0	0	0	0	4	4	4
Gruzja	0	0	0	0	1	1	1
Indie	3	6	9	2	133	135	144
Indonezja	0	0	0	0	5	5	5
Irak	0	1	1	0	4	4	5
Iran	1	2	3	2	0	2	5
Jemen	1	0	1	0	0	0	1
Jordania	0	1	1	1	1	2	3

⁵⁵⁶<https://udsc.gov.pl/statystyki/raporty-okresowe/zestawienia-roczne/>, [dostęp 11.03.2021].

Kamerun	0	1	1	0	0	0	1
Kanada	0	0	0	3	2	5	5
Katar	0	0	0	0	1	1	1
Kazachstan	2	1	3	3	1	4	7
Kenia	0	2	2	0	0	0	2
Kirgistan	0	0	0	6	6	12	12
Korea Południowa	1	1	2	0	0	0	2
Kuba	0	0	0	1	0	1	1
Liban	0	0	0	1	0	1	1
Liberia	0	0	0	0	1	1	1
Macedonia Północna	1	0	1	0	0	0	1
Mali	0	0	0	0	2	2	2
Maroko	1	1	2	0	0	0	2
Mjanma	0	0	0	0	6	6	6
Mołdawia	0	1	1	0	0	0	1
Mongolia	0	0	0	1	1	2	2
Nigeria	0	0	0	0	2	2	2
Pakistan	0	1	1	1	5	6	7
Palestyna	0	1	1	0	0	0	1
Republika Południowej Afryki	0	0	0	0	4	4	4
Republika Zielonego Przylądka	0	0	0	0	4	4	4
Rosja	1	2	3	33	455	488	491
Senegal	0	0	0	0	2	2	2
Sierra Leone	0	0	0	0	2	2	2
Singapur	2	0	2	0	0	0	2
Sri Lanka	0	0	0	0	12	12	12
Stany Zjednoczone Ameryki	1	0	1	0	1	1	2
Sudan	0	0	0	0	2	2	2
Tadżykistan	0	0	0	0	14	14	14
Tajlandia	2	0	2	1	1	2	4
Togo	0	0	0	0	1	1	1
Tunezja	0	0	0	2	1	3	3
Turcja	3	9	12	0	60	60	72
Turkmenistan	0	0	0	0	2	2	2
Ukraina	17	21	38	19	9	28	66
Uzbekistan	0	1	1	0	10	10	11
Wietnam	4	1	5	4	8	12	17
Zambia	0	0	0	1	0	1	1
Zimbabwe	1	0	1	0	0	0	1
Suma	44	63	107	113	1 813	1 926	4 066

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych liczbowych dotyczących postępowań prowadzonych wobec cudzoziemców w 2019 r. <https://udsc.gov.pl/statystyki/raporty-okresowe/zestawienia-roczne/>, [dostęp 11.03.2021].

Z danych liczbowych dotyczących postępowań prowadzonych wobec cudzoziemców 2019 r. wynika, że w ogólniej liczbie 4 066 pozytywnie załatwionych w 2019 r. wniosków o wydanie wizy, największą liczbę wiz krajowych otrzymali m.in. obywatele: Ukrainy (38), Turcji (12),

Indii (9), Wietnamu (5), Chin (6) oraz Iranu, Kazachstanu, Rosji (po 3). Największą natomiast liczbę wiz Schengen wydano m.in. obywatelom: Filipin (986), Rosji (488), Indii (135), Turcji (60), Ukrainy (28), Chin (47), a także Wietnamu (12), Białorusi (16), Tadżykistanu (14) oraz Sri Lanki, Kirgistanu (po 12) i Uzbekistanu (10)⁵⁵⁷.

Ruch bezwizowy dla obywateli Ukrainy wszedł w życie 11 czerwca 2017 r. Poprzedzone to było *rezolucją Parlamentu Europejskiego z dnia 6 kwietnia 2017 r. w sprawie wniosku dotyczącego rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniającego rozporządzenie (WE) nr 539/2001 wymieniające państwa trzecie, których obywatele muszą posiadać wize podczas przekraczania granic zewnętrznych*⁵⁵⁸, oraz te, których obywatele są zwolnieni z tego wymogu (Ukraina) zatwierdzającą wpisanie Ukrainy na listę państw, których obywatele nie posiadają obowiązku otrzymania wize przy pobycie krótkoterminowym (do 90 dni w okresie 180 dni) na terenie państw strefy Schengen. Ruch bezwizowy dla Ukraińców na terytorium Unii Europejskiej daje uprawnienia do pobytów w celach turystycznych, rodzinnych i biznesowych natomiast nie daje pozwolenia na podjęcie pracy w polskich firmach. Do podjęcia pracy w Polsce w dalszym ciągu wymagane jest posiadanie zezwolenia na pracę, chyba, że cudzoziemiec na podstawie obowiązujących przepisów jest zwolniony z obowiązku jego posiadania. Do przekraczania granicy bez konieczności uzyskania wize uprawnieni są wyłącznie posiadacze paszportów biometrycznych. Obywatele Ukrainy, którzy posiadają paszporty biometryczne mogą w ramach ruchu bezwizowego podjąć legalnie pracę w naszym kraju w oparciu o uzyskane pozwolenie na pracę lub oświadczenie pracodawcy, o zamiarze powierzenia wykonywania pracy cudzoziemcowi. Jeśli po upływie okresu jaki obejmuje ruch bezwizowy cudzoziemiec nadal chce wykonywać pracę na terytorium naszego kraju zobowiązany jest uzyskać zezwolenie na pobyt czasowy lub wize⁵⁵⁹.

Do grupy państw bliskich kulturowo należą państwa o podobnej kulturze i tradycji jak Polska, państwa zza wschodniej granicy tj. Ukraina, Białoruś. Grupa cudzoziemców z państw bliskich kulturowo łatwiej się integruje i asymiluje ze społeczeństwem polskim. W przedziale czasowym 2004 - 2020 zostały w Polsce wprowadzone udogodnienia dla imigrantów z państw bliższych kulturowo (np. mały ruch graniczny ułatwiający lokalne kontakty, udogodnienia na rynku pracy poprzez oświadczenia o zamiarze powierzenia wykonywania pracy). Ważnym programem dotyczącym integracji imigrantów jest Indywidualny Program

⁵⁵⁷Ibidem.

⁵⁵⁸Dz. U. UE 2018, C 298/68.

⁵⁵⁹<https://www.gov.pl/web/rodzina/praca-obywateli-ukrainy-po-wprowadzeniu-ruchu-bezwizowego> [dostęp 14.03.2021].

Integracyjny cudzoziemców⁵⁶⁰. Jednym z pomysłów niepopularnych społecznie, były próby odgórnego narzucenia miejsca zamieszkania imigrantom wbrew ich woli i woli lokalnych społeczności. Często imigranci przybywający do Polski mają trudności w zaakceptowaniu norm, wartości, poglądów w określonej grupie społecznej. Wraz z imigracją mogą się pojawić takie problemy jak: handel żywym towarem⁵⁶¹ handel ludźmi bezdomność imigrantów, praca „na czarno”⁵⁶², bezrobocie imigrantów. Imigracje są powodem ksenofobicznych zachowań, dyskryminacji ze strony społeczeństwa.

Szczególnym, uproszczonym trybem przekraczania granicy państwowej jest mały ruch graniczny⁵⁶³. Mały ruch graniczny polega na regularnym przekraczaniu zewnętrznej granicy lądowej pomiędzy państwem członkowskim UE a sąsiadującym państwem trzecim przez osoby zamieszkujące strefę przygraniczną⁵⁶⁴. *Rozporządzenie (WE) 1931/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 grudnia 2006 r. ustanawiające przepisy dotyczące małego ruchu granicznego na zewnętrznych granicach lądowych państw członkowskich i zmieniające postanowienia Konwencji z Schengen*⁵⁶⁵ pozwoliło państwom należącym do Unii Europejskiej, posiadającym wspólne z państwami trzecimi granice lądowe na zawarcie dwustronnych umów wprowadzających mały ruch graniczny.

Celem wprowadzenia małego ruchu granicznego jest zlikwidowanie utrudnień w handlu, wymianie społecznej i kulturalnej z państwami trzecimi oraz ułatwienia dla osób zamieszkałych w przygranicznych obszarach, posiadających uzasadnione powody do częstego przekraczania granicy.

Taka forma zezwolenia na przekroczenie granicy przyznawana jest na wniosek osoby, która zamieszkuje obszar Państw Umawiających się w promieniu 30 kilometrów⁵⁶⁶, jeśli spełni takie warunki jak: posiada ważny dokument, który uprawnia do przekroczenia granicy państwa, przedstawi dokumenty, potwierdzające fakt miejsca stałego pobytu zamieszkania w strefie przygranicznej przez okres nie krótszy niż 3 lata, a także wykaże istnienie uzasadnionych powodów do regularnego przekraczania granicy Państw Umawiających się Stron w ramach małego ruchu granicznego, nie jest osobą, która wpisana jest do Systemu

⁵⁶⁰<https://www.gov.pl/web/gov/indywidualny-program-integracji-uzgadniany-zdalnie-dla-cudzoziemca> [dostęp 2.01.2021].

⁵⁶¹B. Skoczyńska – Prokopowicz, *Społeczne skutki migracji zarobkowych...*, op. cit., s. 28.

⁵⁶²I. Grabowska – Lusińska, M. Okólski, *Emigracja ostatnia?...*, op. cit.

⁵⁶³Art. 3 pkt. 7 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach..., op. cit.

⁵⁶⁴Art. 3 pkt. 3 *Rozporządzenie (WE) Nr 1931/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 grudnia 2006 r. ustanawiające przepisy dotyczące małego ruchu granicznego na zewnętrznych granicach lądowych państw członkowskich i zmieniające postanowienia Konwencji z Schengen* (Dz. U. WE. 2007, L 29/3).

⁵⁶⁵Dz. U. WE 2007, L 29/3.

⁵⁶⁶Ibidem, art. 3 pkt 2.

Informacyjnego Schengen w celu odmowy wjazdu, a także nie jest osobą uważaną za stanowiącą zagrożenie dla porządku publicznego i zdrowia publicznego lub międzynarodowych stosunków Państw Umawiających się Stron jak również żadnego z Państw Stron Konwencji Wykonawczej do Układu Schengen z dnia 14 czerwca 1985 r.

Osoba, która posiada zezwolenie na przekraczanie granicy w ramach małego ruchu granicznego ma prawo pobytu w przygranicznej strefie danego Państwa do 60 dni każdorazowo liczonych od dnia przekroczenia granicy, ale nie więcej niż 90 dni w okresie 6 miesięcy licząc od dnia pierwszego przekroczenia granicy.

Pierwsze zezwolenie do przekraczania granicy w ramach małego ruchu granicznego wydawane jest na okres 2 lat, lecz nie dłuższy niż okres ważności dokumentu podróży. Następne na okres 5 lat, lecz nie dłużej niż okres ważności dokumentu podróży jeśli osoba ta korzystała z poprzedniego zezwolenia zgodnie z ustaleniami Umawiających się Stron oraz zgodnie z przepisami dotyczącymi wjazdu i pobytu na ich terytorium⁵⁶⁷.

Pierwotnie przekraczanie granicy w ramach małego ruchu granicznego obowiązywało zgodnie z umowami między Polską a Niemcami, Słowacją i Czechami i dotyczyło obywateli tych państw. Jednak po przystąpieniu Polski, Słowacji i Czech do strefy Schengen 21 grudnia 2007 r. zniesiono kontrole graniczne na granicach wewnętrznych i przejścia graniczne, również te, które można było przekraczać w ramach małego ruchu granicznego zostały zlikwidowane. Wschodnia granica Polski będąca zewnętrzną granicą Unii Europejskiej stała się zewnętrzną granicą strefy Schengen.

Obecnie z przekraczania granicy w ramach małego ruchu granicznego mogą korzystać obywatele Ukrainy zamieszkujący strefę przygraniczną na podstawie umowy obowiązującej od 1 lipca 2009 r. Obywatele polscy natomiast poruszają się po terenie Ukrainy w ruchu bezwizowym.

Umowa o małym ruchu granicznym podpisana została także z Białorusią 22 czerwca 2010 r., ale do dnia dzisiejszego nie został uruchomiony z powodu niedostatecznego przygotowania infrastruktury przejść granicznych i braki odpowiedniego sprzętu leżące po stronie białoruskiej.

Polska podpisała także umowę o małym ruchu granicznym z obwodem kaliningradzkim, która weszła w życie 27 lipca 2012 r. Mały ruch graniczny z obwodem kaliningradzkim od 4 lipca 2016 r. został tymczasowo wstrzymany i obecnie ponownie nie został przywrócony.

⁵⁶⁷http://www.cpd.mswia.gov.pl/dokumenty/maly_ruch_graniczny [dostęp 14.03.2021].

Liczbę osób, które przekroczyły granice w ramach małego ruchu granicznego na poszczególnych przejściach granicznych przedstawia poniższa tabela⁵⁶⁸.

Tabela 20. Ruch graniczny osób w 2019 roku

Przejścia graniczne	Ruch w ramach MRG		
	2019r.	2018r.	%
Razem	2 561 635	2 952 101	-13%
Budomierz	282 428	437 054	-35%
Korczowa	516 202	721 156	-28%
Werchrata			
Medyka	1 354 230	1 317 310	3%
Przemysł	493	731	-33%
Malhowice	103	2	5050%
Krościenko (droga)	408 139	475 824	-14%
Michniowiec – Łopuszanka	40	24	67%
Wołosate – Lubnia			
Krościenko (kolej)			
Razem na odcinku wschodnim	2 561 635	2 952 101	-13%

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych Straży Granicznej <https://www.bieszczadzki.strazgraniczna.pl/bie/dla-podroznym/14894,Statystyki.html> [dostęp 15.04.2021].

Z danych Straży Granicznej wynika, że największy ruch w ramach małego ruchu granicznego w 2019 r. był na przejściu granicznym w Medyce (1 354 230) a najmniejszy w Michnowcu – Łopuszance. W 2018 r. było podobnie i największy ruch graniczny w ramach małego ruchu granicznego był też na przejściu granicznym w Medyce (1 317 310) a najmniejszy w Michnowcu – Łopuszance (24).

*Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach*⁵⁶⁹ wymienia wiele zezwoleń na pobyt czasowy, wśród których znajdują się: zezwolenie na pobyt czasowy, zezwolenie na pobyt czasowy i pracę, zezwolenie na pobyt czasowy w celu wykonywania pracy w zawodzie wymagającym wysokich kwalifikacji, zezwolenie na pobyt czasowy w celu wykonywania pracy w ramach przeniesienia wewnątrz przedsiębiorstwa, zezwolenie na pobyt czasowy w celu wykonywania pracy przez cudzoziemca delegowanego przez pracodawcę

⁵⁶⁸<https://www.bieszczadzki.strazgraniczna.pl/bie/dla-podroznym/14894,Statystyki.html> [dostęp 15.04.2021].

⁵⁶⁹Dz. U. 2013, poz. 1650 z późn. zm.

zagranicznego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, zezwolenie na pobyt czasowy w celu prowadzenia działalności gospodarczej, zezwolenie na pobyt czasowy w celu kształcenia się na studiach, zezwolenie na pobyt czasowy w celu prowadzenia badań naukowych, zezwolenie na pobyt czasowy dla stażysty, zezwolenie na pobyt czasowy dla wolontariusza, zezwolenie na pobyt czasowy dla członków rodzin obywateli Rzeczypospolitej Polskiej oraz członków rodzin cudzoziemców, pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej cudzoziemców będących ofiarami handlu ludźmi (na podstawie zaświadczenia art. 170) zezwolenie na pobyt czasowy ze względu na okoliczności wymagające krótkotrwałego pobytu, zezwolenie na pobyt czasowy ze względu na pracę sezonową, zezwolenie na pobyt czasowy ze względu na inne okoliczności⁵⁷⁰.

Cudzoziemiec może (z pewnymi wyjątkami) także, w przypadku zaistnienia okoliczności uzasadniających zamieszkiwanie na terytorium RP przez dłuższy niż 3 miesiące okres, lub ze względu na zaistnienie okoliczności wymagających krótkotrwałego pobytu czy pracę sezonową, złożyć wniosek o zezwolenie na pobyt czasowy⁵⁷¹.

Zezwolenia na pobyt czasowy udziela się albo można udzielić na wniosek cudzoziemca, jeśli spełnia wymogi, które określone są ze względu na deklarowany cel pobytu, a okoliczności będące podstawą ubiegania się o zezwolenie uzasadniają jego pobyt na terytorium Polski przez okres dłuższy niż 3 miesiące⁵⁷².

Zezwolenie na pobyt czasowy udzielane jest na czas niezbędny do realizacji celu pobytu cudzoziemca, maksymalnie na okres do 3 lat⁵⁷³, z możliwością ubiegania się o następne zezwolenia. Po uzyskaniu zezwolenia na pobyt czasowy na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej cudzoziemcowi wydawana jest karta pobytu. Karta pobytu w okresie jej ważności potwierdza tożsamość i uprawnia cudzoziemca do wielokrotnego przekraczania granicy (wraz z dokumentem podróży) bez obowiązku uzyskania wizy.

Liczbę osób, które złożyły w roku 2019 wniosek o udzielenie zezwolenia na pobyt czasowy przedstawia poniższa tabela.

⁵⁷⁰Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz. U. 2013, poz. 1650 z późn. zm.).

⁵⁷¹Ibidem, art. 98 ust. 1.

⁵⁷²Ibidem.

⁵⁷³Ibidem, art. 98 ust. 2.

Tabela 21. Liczba osób, które w 2019 r. złożyły wniosek o udzielenie zezwolenia na pobyt czasowy (wg obywatelstwa)

Obywatelstwo	K	M	Razem	% w ogółem
Afganistan	23	59	82	0,0
Albania	34	141	175	0,1
Algieria	49	351	400	0,2
Angola	33	55	88	0,0
Arabia Saudyjska	112	236	348	0,2
Argentyna	51	83	134	0,1
Armenia	431	637	1068	0,5
Australia	21	85	106	0,0
Azerbejdżan	255	1206	1461	0,6
Bahamy	0	1	1	0,0
Bahrajn	3	6	9	0,0
Bangladesz	111	1048	1159	0,5
Barbados	0	1	1	0,0
Benin	1	6	7	0,0
Bez obywatelstwa	10	25	35	0,0
Białoruś	2578	4058	6636	2,9
Boliwia	8	2	10	0,0
Bośnia i Hercegowina	7	31	38	0,0
Botswana	1	0	1	0,0
Brazylia	322	527	849	0,4
Brytyjskie terytoria zamorskie	3	6	9	0,0
Burkina Faso	1	5	6	0,0
Burundi	0	3	3	0,0
Chile	17	44	61	0,0
Chiny	1487	1909	3396	1,5
Chorwacja	1	0	1	0,0
Demokratyczna Republika Konga	13	24	37	0,0
Dominika	1	6	7	0,0
Dominikana	12	14	26	0,0
Dżibuti	0	1	1	0,0
Egipt	109	559	668	0,3
Ekwador	29	34	63	0,0
Erytrea	3	2	5	0,0
Etiopia	57	74	131	0,1
Filipiny	471	543	1014	0,4
Gabon	3	1	4	0,0
Gambia	2	16	18	0,0
Ghana	18	49	67	0,0
Gruzja	1774	10224	11998	5,2
Gujana	1	1	2	0,0
Gwatemala	5	10	15	0,0
Gwinea	2	20	22	0,0

Gwinea Bissau	0	2	2	0,0
Gwinea Równikowa	1	0	1	0,0
Honduras	7	11	18	0,0
Hongkong	2	3	5	0,0
Indie	1828	5462	7290	3,2
Indonezja	185	125	310	0,1
Irak	91	374	465	0,2
Iran	173	302	475	0,2
Izrael	58	77	135	0,1
Jamajka	2	6	8	0,0
Japonia	170	248	418	0,2
Jemen	28	74	102	0,0
Jordania	62	181	243	0,1
Kambodża	4	1	5	0,0
Kamerun	32	66	98	0,0
Kanada	97	150	247	0,1
Katar	3	19	22	0,0
Kazachstan	505	467	972	0,4
Kenia	42	60	102	0,0
Kirgistan	165	229	394	0,2
Kolumbia	73	127	200	0,1
Komory	0	1	1	0,0
Kongo	33	54	87	0,0
Korea Południowa	530	937	1467	0,6
Korea Północna	0	3	3	0,0
Kosowo	9	51	60	0,0
Kostaryka	8	21	29	0,0
Kuba	30	59	89	0,0
Kuwejt	4	65	69	0,0
Laos	0	3	3	0,0
Lesotho	1	0	1	0,0
Liban	49	170	219	0,1
Liberia	0	4	4	0,0
Libia	15	100	115	0,1
Macedonia Północna	20	53	73	0,0
Madagaskar	7	5	12	0,0
Makau	2	0	2	0,0
Malawi	3	3	6	0,0
Malezja	54	48	102	0,0
Mali	7	21	28	0,0
Maroko	89	277	366	0,2
Mauretania	0	3	3	0,0
Mauritius	6	17	23	0,0
Meksyk	106	203	309	0,1
Mikronezja	1	0	1	0,0
Mjanma	4	4	8	0,0
Mołdawia	1208	2652	3860	1,7
Mongolia	140	125	265	0,1

Mozambik	5	14	19	0,0
Namibia	9	3	12	0,0
Nepal	230	1179	1409	0,6
Nieokreślone	3	16	19	0,0
Niger	2	2	4	0,0
Nigeria	114	347	461	0,2
Nikaragua	6	7	13	0,0
Nowa Kaledonia	1	0	1	0,0
Nowa Zelandia	7	20	27	0,0
Oman	10	19	29	0,0
Pakistan	134	571	705	0,3
Palestyna	12	55	67	0,0
Panama	3	9	12	0,0
Papua - Nowa Gwinea	2	2	4	0,0
Paragwaj	4	3	7	0,0
Peru	41	48	89	0,0
Republika Południowej Afryki	71	86	157	0,1
Republika Środkowoafrykańska	2	0	2	0,0
Republika Zielonego Przylądka	2	1	3	0,0
Rosja	1922	1838	3760	1,6
Rwanda	57	86	143	0,1
Saint Christopher iNewis (Saint Kitts i Nevis)	3	6	9	0,0
Saint Vincent i Grenadyny	0	2	2	0,0
Salwador	11	16	27	0,0
Samoa Amerykańskie	1	11	12	0,0
Senegal	7	23	30	0,0
Serbia	82	185	267	0,1
Seszele	0	1	1	0,0
Sierra Leone	2	2	4	0,0
Singapur	7	12	19	0,0
Somalia	2	4	6	0,0
Sri Lanka	34	83	117	0,1
Stany Zjednoczone Ameryki	463	797	1260	0,5
Suazi	2	1	3	0,0
Sudan	9	30	39	0,0
Sudan Południowy	0	1	1	0,0
Surinam	7	2	9	0,0
Syria	92	207	299	0,1
Tadżykistan	62	377	439	0,2
Tajlandia	302	135	437	0,2
Tajwan	204	265	469	0,2
Tanzania	11	19	30	0,0
Timor Wschodni	1	0	1	0,0
Togo	2	3	5	0,0
Tonga	0	1	1	0,0
Trynidad i Tobago	4	8	12	0,0
Tunezja	67	268	335	0,1
Turcja	645	2143	2788	1,2

Turkmenistan	19	42	61	0,0
Uganda	6	14	20	0,0
Ukraina	69399	92792	162191	70,5
Urugwaj	4	6	10	0,0
Uzbekistan	125	1023	1148	0,5
Wenezuela	60	81	141	0,1
Wietnam	1482	1983	3465	1,5
Wybrzeże Kości Słoniowej	4	19	23	0,0
Wyspy Świętego Tomasza i Książęca	1	0	1	0,0
Zambia	9	16	25	0,0
Zimbabwe	240	179	419	0,2
Zjednoczone Emiraty Arabskie	2	3	5	0,0
Suma	89921	140032	229953	100,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych liczbowych dotyczących postępowań prowadzonych wobec cudzoziemców w 2019 r. <https://udsc.gov.pl/statystyki/raporty-okresowe/zestawienia-roczne/>, [dostęp 11.03.2021].

Jak wynika z danych liczbowych dotyczących postępowań prowadzonych wobec cudzoziemców w 2019 r. wśród ogólnej liczby (229 953) osób, które w 2019 r. złożyły wnioski o udzielenie zezwolenia na pobyt czasowy największą liczbę stanowili obywatele m.in. Ukrainy (162 191), Gruzji (11 998), Indii (7 290), Białorusi (6 636), Mołdawii (3 860), Rosji (3 760), Wietnamu (3 465), Chin (3396), Turcji (2 788), a także Korei Południowej (1 467), Azerbejdżanu (1 461), Nepalu (1 409), Stanów Zjednoczonych Ameryki (1 260), Bangladeszu (1 159), Uzbekistanu (1 148), Armenii (1 068) oraz Filipin (1 014)⁵⁷⁴.

Zezwolenia na pobyt czasowy i pracę udziela się cudzoziemcowi, gdy celem jego pobytu na terytorium RP jest wykonywanie pracy i gdy cudzoziemiec spełnia łącznie takie warunki jak: posiada ubezpieczenie zdrowotne, posiada źródło stabilnego i regularnego dochodu, który wystarcza na pokrycie kosztów utrzymania siebie i pozostających na jego utrzymaniu członków rodziny, ma na terytorium Polski zapewnione miejsce zamieszkania, podmiot zatrudniający cudzoziemca nie ma możliwości znalezienia pracowników na lokalnym rynku pracy, wynagrodzenie jakie będzie otrzymywał nie będzie niższe niż wynagrodzenie innych pracowników zatrudnionych na podobnym stanowisku i w takim samym wymiarze czasu pracy a wysokość wynagrodzenia nie jest niższa miesięcznie od wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę⁵⁷⁵.

Zezwolenie na pobyt czasowy w celu wykonywania pracy w zawodzie wymagającym wysokich kwalifikacji udziela się, gdy celem pobytu cudzoziemca na terytorium naszego państwa jest wykonywanie pracy w zawodzie, który wymaga wysokich kwalifikacji oraz

⁵⁷⁴Ibidem.

⁵⁷⁵Ibidem, art. 114.

spełnia łącznie określone warunki jak: zawarł umowę o pracę, umowę o pracę nakładczą lub inną umowę cywilnoprawną, na której podstawie wykonuje pracę, świadczy usługi lub pozostaje w stosunku służbowym na okres co najmniej 1 roku, posiada wymagane kwalifikacje i spełnia inne wymagane prawem warunki, posiada wyższe kwalifikacje zawodowe, posiada ubezpieczenie zdrowotne (na podstawie *ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych*⁵⁷⁶) lub potwierdzenie ubezpieczyciela o pokryciu kosztów leczenia na terytorium RP oraz posiada zgodę właściwego organu na zajmowanie określonego stanowiska, wykonywanie zawodu lub prowadzenie innej działalności (gdy jest wymagana przed zawarciem umowy). Kolejnym wymogiem jest brak możliwości zaspokojenia problemów kadrowych na lokalnym rynku pracy przez podmiot powierzający pracę cudzoziemcowi oraz wynagrodzenie roczne wskazane w umowie nie jest niższe niż równowartość 150 % kwoty przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej w roku poprzedzającym zawarcie umowy ogłaszanego corocznie przez Prezesa GUS na podstawie *ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczenia Społecznego* (art. 20 *ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych*⁵⁷⁷).

Zezwolenia na pobyt czasowy w celu wykonywania pracy w ramach przeniesienia wewnątrz przedsiębiorstwa udziela się gdy celem pobytu cudzoziemca jest wykonywanie przez niego pracy w charakterze specjalisty, pracownika odbywającego staż i pracownika kadry kierowniczej w jednostce, mającej siedzibę na terytorium naszego państwa, po spełnieniu łącznie szeregu kryteriów zawartych w ustawie, jakie ubiegający się o zezwolenie cudzoziemiec musi spełnić⁵⁷⁸.

Zezwolenia na pobyt czasowy w celu wykonywania pracy przez cudzoziemca delegowanego przez pracodawcę zagranicznego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej udziela się cudzoziemcowi jeśli spełni następujące warunki: posiada zezwolenie na pracę (w rozumieniu *ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy*⁵⁷⁹) albo (jeśli zezwolenie na pracę nie jest wymagane) pisemne oświadczenie pracodawcy o zamiarze powierzenia mu pracy, posiada ubezpieczenie zdrowotne (w rozumieniu *ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych*⁵⁸⁰) lub potwierdzenie ubezpieczyciela o pokryciu

⁵⁷⁶Dz. U. 2004, Nr 210, poz. 2135 z późn. zm.

⁵⁷⁷Dz. U. 1998, Nr 162, poz. 1118 z późn. zm.

⁵⁷⁸Art. 127 i 139a ust. 1 *ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach...*, op. cit.

⁵⁷⁹Dz. U. 2004, Nr 99, poz. 1001 z późn. zm.

⁵⁸⁰Dz. U. 2004, Nr 210, poz. 2135 z późn. zm.

kosztów leczenia cudzoziemca na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, posiada stabilne źródło dochodu wystarczającego na pokrycie kosztów utrzymania własnego i członków rodziny będących na jego utrzymaniu oraz na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej ma zapewnione miejsce zamieszkania⁵⁸¹.

Zezwolenie na pobyt czasowy w celu prowadzenia działalności gospodarczej to forma pobytu udzielana cudzoziemcowi, którego celem pobytu na terytorium naszego kraju jest prowadzenie działalności gospodarczej na podstawie przepisów obowiązujących w tym zakresie na terytorium Polski, jeśli cudzoziemiec spełni szereg przepisów określonych *ustawą z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach*⁵⁸².

Cudzoziemiec, który zamierza rozpocząć lub kontynuować studia w Polsce i w tym czasie przebywać na terytorium naszego kraju może uzyskać zezwolenie na pobyt czasowy w celu kształcenia się na studiach. Warunkiem jest zatwierdzenie przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych jednostki prowadzącej studia i brak wydanego zakazu przyjmowania cudzoziemców oraz spełnienie przez cudzoziemca warunków określonych w ustawie⁵⁸³.

Jeśli cudzoziemiec będący naukowcem zamierza na terytorium naszego państwa prowadzić badania naukowe lub prace rozwojowe w jednostce naukowej posiadającej siedzibę w naszym kraju, zatwierdzonej przez właściwego ministra może po spełnieniu określonych ustawą warunków uzyskać zezwolenie na pobyt czasowy w celu prowadzenia badań naukowych⁵⁸⁴.

Jeśli celem pobytu cudzoziemca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest odbycie stażu u organizatora stażu zatwierdzonego przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych cudzoziemiec może ubiegać się po spełnieniu określonych prawem warunków o zezwolenie na pobyt czasowy dla stażysty⁵⁸⁵.

Jeśli natomiast celem pobytu cudzoziemca na terytorium naszego państwa jest udział w projektach wolontariatu europejskiego wówczas wolontariuszowi udziela się, po spełnieniu określonych ustawą warunków zezwolenia na pobyt czasowy dla wolontariusza⁵⁸⁶.

Gdy celem pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest wykonywanie pracy sezonowej u podmiotu powierzającego wykonywanie pracy⁵⁸⁷ cudzoziemcowi udziela się,

⁵⁸¹Art.140 ust. 1 *ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach...*, op. cit.

⁵⁸²*Ibidem*, art. 142 ust. 1.

⁵⁸³*Ibidem*, art. 144 ust. 1.

⁵⁸⁴*Ibidem*, art. 151 ust. 1.

⁵⁸⁵*Ibidem*, art. 157 a.

⁵⁸⁶*Ibidem*, art. 157 g.

⁵⁸⁷Art. 88 ust.2 *ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy* (Dz. U. 2004, Nr 99, poz. 1001 z późn. zm.).

po spełnieniu łącznie kilku warunków, zezwolenia na pobyt czasowy ze względu na pracę sezonową⁵⁸⁸.

Cudzoziemcy mogą ubiegać się, po spełnieniu określonych warunków, o zezwolenie na pobyt czasowy ze względu na inne okoliczności⁵⁸⁹ oraz zezwolenie na pobyt czasowy ze względu na okoliczności wymagające krótkotrwałego pobytu⁵⁹⁰.

Cudzoziemcowi można także, na jego wniosek, po spełnieniu określonych ustawą warunków udzielić zezwolenia na pobyt stały⁵⁹¹ i zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego, udzielanego cudzoziemcowi także na jego wniosek i po spełnieniu określonych warunków, na czas nieokreślony, jeśli przebywał na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej legalnie i nieprzerwanie przez co najmniej 5 lat, bezpośrednio przed złożeniem wniosku⁵⁹².

Dane dotyczące liczby osób, które w roku 2019 złożyły wniosek o udzielenie zezwolenia na pobyt stały przedstawia poniższa tabela⁵⁹³.

Tabela 22. Liczba osób, które w 2019 r. złożyły wniosek o udzielenie zezwolenia na pobyt stały (wg. obywatelstwa)

OBYWATELSTWO	K	M	Razem	% w ogółem
Afganistan	7	18	25	0,1
Albania	1	16	17	0,1
Algieria	5	39	44	0,3
Angola	1	3	4	0,0
Arabia Saudyjska	0	1	1	0,0
Argentyna	1	5	6	0,0
Armenia	45	50	95	0,6
Australia	5	6	11	0,1
Azerbejdżan	11	5	16	0,1
Bangladesz	3	17	20	0,1
Belize	1	0	1	0,0
Bez obywatelstwa	2	11	13	0,1
Białoruś	2 585	3 406	5 991	34,8
Boliwia	2	1	3	0,0
Bośnia i Hercegowina	1	0	1	0,0
Brazylia	8	20	28	0,2
Bułgaria	1	1	2	0,0

⁵⁸⁸ Art. 185 a ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach..., op. cit.

⁵⁸⁹ Ibidem, art. 186.

⁵⁹⁰ Ibidem, art. 181 ust. 1.

⁵⁹¹ Ibidem, art. 195 ust. 1.

⁵⁹² Ibidem, art. 211 ust. 1.

⁵⁹³ <https://udsc.gov.pl/statystyki/raporty-okresowe/zestawienia-roczne/>, [dostęp 11.03.2021].

Chile	2	8	10	0,1
Chiny	62	42	104	0,6
Czarnogóra	0	1	1	0,0
Czechy	0	1	1	0,0
Dania	1	0	1	0,0
Dominikana	1	3	4	0,0
Egipt	3	80	83	0,5
Ekwador	3	2	5	0,0
Erytrea	2	2	4	0,0
Etiopia	1	0	1	0,0
Filipiny	18	0	18	0,1
Gambia	1	3	4	0,0
Ghana	0	4	4	0,0
Gruzja	34	45	79	0,5
Gujana	1	0	1	0,0
Gwatemala	0	2	2	0,0
Gwinea	1	1	2	0,0
Hongkong	2	0	2	0,0
Indie	15	53	68	0,4
Indonezja	3	2	5	0,0
Irak	10	24	34	0,2
Iran	5	11	16	0,1
Izrael	4	8	12	0,1
Japonia	12	8	20	0,1
Jemen	1	3	4	0,0
Jordania	1	11	12	0,1
Kambodża	1	0	1	0,0
Kamerun	2	9	11	0,1
Kanada	3	9	12	0,1
Kazachstan	30	22	52	0,3
Kenia	3	5	8	0,0
Kirgistan	6	9	15	0,1
Kolumbia	3	6	9	0,1
Kongo	1	0	1	0,0
Korea Południowa	9	4	13	0,1
Kosowo	1	1	2	0,0
Kostaryka	0	2	2	0,0
Kuba	3	1	4	0,0
Kuwejt	0	1	1	0,0
Liban	1	7	8	0,0
Libia	1	11	12	0,1
Litwa	4	0	4	0,0
Luksemburg	1	0	1	0,0
Macedonia Północna	1	5	6	0,0
Malezja	4	2	6	0,0
Maroko	1	37	38	0,2
Meksyk	7	22	29	0,2
Mołdawia	41	32	73	0,4

Mongolia	10	2	12	0,1
Nepal	6	6	12	0,1
Niderlandy	0	2	2	0,0
Niemcy	0	5	5	0,0
Nieokreślone	1	0	1	0,0
Nigeria	1	34	35	0,2
Nikaragua	0	1	1	0,0
Nowa Zelandia	0	4	4	0,0
Pakistan	4	34	38	0,2
Palestyna	2	3	5	0,0
Panama	1	1	2	0,0
Paragwaj	1	1	2	0,0
Peru	5	5	10	0,1
Republika Południowej Afryki	5	6	11	0,1
Republika Środkowoafrykańska	0	1	1	0,0
Rosja	475	379	854	5,0
Rumunia	0	1	1	0,0
Samoa Amerykańskie	1	0	1	0,0
Senegal	0	1	1	0,0
Serbia	7	12	19	0,1
Sierra Leone	0	1	1	0,0
Singapur	1	0	1	0,0
Słowacja	2	1	3	0,0
Somalia	0	1	1	0,0
Sri lanka	3	1	4	0,0
Stany Zjednoczone Ameryki	18	75	93	0,5
Sudan	1	2	3	0,0
Syria	16	49	65	0,4
Tadżykistan	1	0	1	0,0
Tajlandia	10	1	11	0,1
Tajwan	3	0	3	0,0
Togo	0	2	2	0,0
Trynidad i Tobago	1	1	2	0,0
Tunezja	2	73	75	0,4
Turcja	22	85	107	0,6
Turkmenistan	5	9	14	0,1
Uganda	2	1	3	0,0
Ukraina	4 423	4 051	8 474	49,2
Uzbekistan	20	14	34	0,2
Wenezuela	4	3	7	0,0
Wietnam	110	110	220	1,3
Włochy	0	1	1	0,0
Wybrzeże Kości Słoniowej	1	0	1	0,0
Zimbabwe	1	1	2	0,0
Suma	8 150	9 078	17 228	100,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych liczbowych dotyczących postępowań wobec cudzoziemców w 2019 r. <https://udsc.gov.pl/statystyki/raporty-okresowe/zestawienia-roczne/>, [dostęp 11.03.2021].

Z danych liczbowych dotyczących postępowań wobec cudzoziemców można wywnioskować, że w roku 2019 w Polsce łącznie 17 228 osób złożyło wnioski o udzielenie zezwolenia na pobyt stały w tym 8 150 kobiet i 9 078 mężczyzn. Najliczniejszą grupę stanowili obywatele Ukrainy 8 474, Białorusi 5 991, Rosji 854, Wietnamu 220, Turcji 107 oraz Chin 104⁵⁹⁴.

Ustawodawca określił także inne formy zezwolenia uprawniające cudzoziemca do pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jakimi są: zgoda na pobyt ze względów humanitarnych i zgoda na pobyt tolerowany.

Zgody na pobyt na terytorium Polski ze względów humanitarnych (będącej jednocześnie krajową formą ochrony cudzoziemca) udziela się cudzoziemcowi jeżeli zobowiązanie go do powrotu może nastąpić jedynie do państwa, w którym (w rozumieniu przepisów *Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2*⁵⁹⁵) jego prawo do życia, wolności i osobistego bezpieczeństwa byłoby zagrożone lub mógłby być poddany torturom albo nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu lub mógłby być zmuszony do pracy, lub mógłby być pozbawiony prawa do rzetelnego procesu sądowego albo być ukaranym bez podstawy prawnej lub zobowiązanie go do powrotu naruszałoby jego prawo do życia rodzinnego lub prywatnego (w rozumieniu przepisów *Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2*⁵⁹⁶) lub deportacja naruszałaby prawa dziecka zawarte w *Konwencji o prawach dziecka*⁵⁹⁷, przyjętej przez Zgromadzenie ONZ dnia 20 listopada 1989 r. w takim stopniu, że zagrażał by rozwojowi psychofizycznemu dziecka⁵⁹⁸.

Zgoda na pobyt ze względów humanitarnych może zostać cudzoziemcowi cofnięta jeśli wystąpią okoliczności zapisane w ustawie⁵⁹⁹. Istnieje także możliwość odmowy udzielenia zgody na pobyt ze względów humanitarnych jeśli istnieją podstawy, że cudzoziemiec m.in. stanowi zagrożenie dla obronności lub bezpieczeństwa państwa lub ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego, lub popełnił zbrodnię przeciwko pokojowi, zbrodnię wojenną lub przeciw ludzkości (w rozumieniu prawa międzynarodowego) oraz inne zawarte w ustawie⁶⁰⁰.

⁵⁹⁴Ibidem.

⁵⁹⁵Dz. U. 1993, Nr 61, poz. 284 z późn. zm.

⁵⁹⁶Ibidem.

⁵⁹⁷Dz. U. 1991, Nr 120, poz. 526 z późn. zm.

⁵⁹⁸Art. 348 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach..., op. cit.

⁵⁹⁹Ibidem, art. 350.

⁶⁰⁰Ibidem, art. 349.

Zgoda na pobyt ze względów humanitarnych udzielana jest przez Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców⁶⁰¹.

Innym zezwoleniem na pobyt czasowy i jednocześnie krajową formą ochrony cudzoziemca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przyznawaną cudzoziemcom jest zgoda na pobyt tolerowany. Zgoda udzielona może być cudzoziemcowi jeśli zobowiązanie do powrotu może nastąpić tylko do państwa, gdzie zagrożone byłoby jego prawo do życia, wolności, bezpieczeństwa osobistego lub mógłby być torturowany albo poniżany i traktowany w nieludzki sposób albo karany, lub nie miałyby prawa do sprawiedliwego procesu sądowego albo mógłby być ukarany bez podstawy prawnej w przypadku, gdy nie można udzielić zgody na pobyt ze względów humanitarnych oraz gdy wydalenie cudzoziemca jest niemożliwe z przyczyn niezależnych od właściwych polskich instytucji lub kiedy odmówiono ekstradycji cudzoziemca⁶⁰².

Zgodę na pobyt tolerowany wydaje Szef Urzędu do Spraw Cudzoziemców⁶⁰³.

Szczególnym rodzajem i zarazem pewną ochroną cudzoziemca jest udzielenie czasowego lub stałego zezwolenia na pobyt udzielanego ofiarom handlu ludźmi. Jeśli istnieje domniemanie, że cudzoziemiec jest ofiarą handlu ludźmi w rozumieniu art. 115 § 22 k.k. wydaje się zaświadczenie potwierdzające istnienie takiego domniemania⁶⁰⁴. Zezwolenia na pobyt czasowy dla cudzoziemca będącego ofiarą handlu ludźmi udziela się jeśli spełnione są następujące warunki: cudzoziemiec przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, podjął współpracę z organami właściwymi do prowadzenia postępowania w sprawie o przestępstwo, zerwał kontakty z osobami podejrzanymi o popełnienie przestępstwa handlu ludźmi⁶⁰⁵. Zezwolenie na pobyt czasowy dla ofiar handlu ludźmi udziela się na okres co najmniej 6 miesięcy⁶⁰⁶.

Pobyt cudzoziemca na terytorium RP na takiej podstawie uważa się za legalny przez okres ważności zaświadczenia.

Ofierze przestępstwa handlu ludźmi może zostać również udzielone zezwolenie na pobyt stały jeśli osoba ta przebywała na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej bezpośrednio przed złożeniem wniosku o udzielenie zezwolenia na pobyt stały przez okres nie krótszy niż 1 rok na podstawie zezwolenia na pobyt czasowy dla ofiar handlu ludźmi, współpracowała

⁶⁰¹Ibidem, art. 16 ust. 1 pkt. 4.

⁶⁰²Ibidem, art. 351.

⁶⁰³Ibidem, art. 16 ust. 1 pkt. 4.

⁶⁰⁴Ibidem, art. 170.

⁶⁰⁵Ibidem, art. 176.

⁶⁰⁶Ibidem, art. 177.

z organami ścigania w postępowaniu karnym oraz ma uzasadnione obawy przed powrotem do kraju swojego pochodzenia⁶⁰⁷.

Jeśli cudzoziemiec przebywający na terytorium naszego kraju na podstawie zaświadczenia o istnieniu domniemania o byciu ofiarą handlu ludźmi, dobrowolnie, aktywnie i z własnej inicjatywy nawiąże kontakt z osobami, które podejrzane są o przestępstwo handlu ludźmi⁶⁰⁸ lub usiłował bądź przekroczył granicę niezgodnie z przepisami prawa jego pobyt uważa się za nielegalny⁶⁰⁹. Organem właściwym do przyznania zezwolenia na pobyt czasowy dla ofiar handlu ludźmi jest wojewoda.

W przypadku cofnięcia lub upływu terminu ważności zezwolenia i pobyt nie został przedłużony ani nie uzyskał nowego zezwolenia, cudzoziemiec jest zobowiązany do opuszczenia terytorium RP⁶¹⁰.

Zgodnie z *ustawą z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach*⁶¹¹ osobami zwolnionymi z obowiązku posiadania wizy są członkowie załóg statków morskich, które przyplývają do polskich portów morskich. Na czas pobytu statku w porcie, w celu zejścia na ląd i pobytu w granicach miasta portowego oraz graniczących z nim gmin i w związku z tym koniecznością przekroczenia granicy członkowie załóg zwolnieni są z tego obowiązku⁶¹².

Z obowiązku posiadania wiz zwolnieni są także cudzoziemcy m.in. posiadający paszporty dyplomatyczne, paszporty dla osób pełniących oficjalne obowiązki oraz inne paszporty oficjalne, cywilne załogi samolotów i statków, załoga i obsługa lotu podczas odbywania misji awaryjnych lub ratunkowych, innych osób niosących pomoc w razie wypadku lub katastrofy, członkowie cywilnych załóg statków żeglujących na wodach międzynarodowych, a także posiadacze listów żelaznych wystawianych przez niektóre międzynarodowe organizacje międzyrządowe swoim urzędnikom z państw wymienionych w *rozporządzeniu Rady (WE) nr 539/2001 z dnia 15 marca 2001 r. wymieniające państwa trzecie, których obywatele muszą posiadać wizy podczas przekraczania granic zewnętrznych, oraz te, których obywatele są zwolnieni z tego wymogu*⁶¹³ wymieniającym państwa trzecie, których obywatele zobowiązani są podczas przekraczania granic zewnętrznych do posiadania wizy oraz państwa, których obywatele są zwolnieni z tego obowiązku. Zwolnienie z wymogu posiadania wiz

⁶⁰⁷Ibidem, art. 195 ust. 1.

⁶⁰⁸Art. 189a ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (Dz. U. 1997, Nr 88, poz. 553 z późn. zm.).

⁶⁰⁹Art. 171 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach..., op. cit.

⁶¹⁰Ibidem art. 299 ust. 5.

⁶¹¹Dz. U. 2013, poz. 1650 z późn. zm.

⁶¹²Art. 24 ust. 1 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach..., op. cit.

⁶¹³Dz. U. WE 2001, L 081.

obowiązuje, gdy całkowity pobyt na terenie Polski wymienionych powyżej osób nie przekracza 90 dni⁶¹⁴.

Niektórzy cudzoziemcy zwolnieni są z konieczności posiadania wizy albo innego dokumentu uprawniającego do wjazdu i pobytu na terytorium Polski w ramach ruchu bezwizowego. Bez obowiązku uzyskania wizy w ramach ruchu bezwizowego można przebywać na terytorium wszystkich państw członkowskich strefy Schengen (w tym także Polski) przez czas nie dłuższy niż 90 dni w ciągu każdego 180 - dniowego okresu. W uzasadnionych przypadkach wojewoda właściwy ze względu na miejsce pobytu cudzoziemca przebywającego w Polsce w ramach ruchu bezwizowego może przedłużyć okres pobytu tego cudzoziemca na terytorium naszego kraju o kolejne 90 dni, jeśli w umowie o zniesieniu obowiązku wizowego przewidziana jest taka możliwość.

Cudzoziemcami zwolnionymi z obowiązku posiadania wizy w przypadku podróżowania do państw strefy Schengen są obywatele m.in. Albanii, Gruzji, Ukrainy (zwolnienie z wymogu posiadania wiz odnosi się jedynie do posiadaczy paszportów biometrycznych), a także Mołdawii (zwolnienie z wymogu posiadania wiz odnosi się jedynie do posiadaczy paszportów biometrycznych wydanych zgodnie z normami ICAO).

W czasie trwania pobytu cudzoziemca bez konieczności uzyskania wizy powinien on spełniać kilka warunków: posiadać ważny dokument podróży, umieć uzasadnić cel i warunki zamierzonego pobytu, posiadać środki wystarczające do utrzymania lub możliwość zgodnego z prawem ich pozyskania, nie być osobą, co do której dokonano wpisu do Systemu Informacyjnego Schengen do celów odmowy wjazdu jak również nie być uważanym za osobę stanowiącą zagrożenie dla bezpieczeństwa wewnętrznego, porządku i zdrowia publicznego oraz zagrażającą stosunkom międzynarodowym któregośkolwiek z państw członkowskich Unii Europejskiej, a w szczególności nie dokonano w bazach krajowych państw członkowskich wpisu dotyczącego tej osoby do celów odmowy wjazdu.

Cudzoziemcy mogą korzystać z dwóch rodzajów form ochrony tj. ochrony międzynarodowej, którą regulują przepisy prawa międzynarodowego lub unijnego, a także ochrony krajowej, którą regulują przepisy prawa danego państwa obowiązujące wyłącznie na jego terytorium. Ochrona międzynarodowa to „instytucja prawna, której udzielenie oznacza dla cudzoziemca uzyskanie prawa do pozostania w kraju, do którego przybył

⁶¹⁴<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32001R0539&from=PL> [dostęp 14.03.2021].

uciekając przed prześladowaniami, innymi represjami (takimi jak tortury, nieludzkie lub poniżające traktowanie) albo wojną”⁶¹⁵.

Formy ochrony międzynarodowej to: przyznanie statusu uchodźcy, przyznanie ochrony uzupełniającej i ochrona czasowa. Ochrona międzynarodowa udzielana jest w oparciu o przepisy *ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej*⁶¹⁶ osobom, które spełniają warunki do nadania statusu uchodźcy jak również nie spełniają warunków do nadania statusu uchodźcy⁶¹⁷, ale kwalifikują się do uzyskania ochrony uzupełniającej⁶¹⁸.

Formy ochrony krajowej to: azyl, zgoda na pobyt tolerowany, zgoda na pobyt ze względów humanitarnych, zezwolenie na pobyt czasowy dla ofiar handlu ludźmi, zezwolenie na pobyt czasowy wydawane ze względu na poszanowanie prawa do życia rodzinnego i praw dziecka.

Status uchodźcy nadawany jest na terenie Rzeczypospolitej Polskiej przez Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców⁶¹⁹ na wniosek cudzoziemca, „jeżeli cudzoziemiec – na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem w kraju pochodzenia z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przekonań politycznych lub przynależności do określonej grupy społecznej – nie może lub nie chce korzystać z ochrony swojego kraju”⁶²⁰. Jak wynika z danych Urzędu do Spraw Cudzoziemców w pierwszej połowie 2020 r. w Rzeczypospolitej Polskiej złożono 1 500 wniosków o przyznanie statutu uchodźcy. Głównie były to osoby z Federacji Rosyjskiej 819, Ukrainy 144, Republiki Tadżykistanu 58, Gruzji 34, Republiki Turcji 34⁶²¹. W pierwszym kwartale 2021 r. złożono 985 wniosków uchodźczych. 265 Białorusinów, 193 Rosjan, 61 Afgańczyków⁶²².

Ochrona uzupełniająca przyznawana jest przez Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców⁶²³ w przypadku, kiedy cudzoziemiec nie spełnia warunków do nadania statusu uchodźcy, ale jego powrót do kraju pochodzenia może narażać go m.in. na ryzyko doświadczenia krzywdy w postaci orzeczenia kary śmierci lub egzekucji, tortur, nieludzkiego,

⁶¹⁵<http://uchodzcy.info>infos>pojecia-i-definicje> [dostęp 28.04.2021].

⁶¹⁶Dz. U. 2003, Nr 128, poz. 1176 z późn. zm.

⁶¹⁷Art. 13 ust. 1 *ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej* (Dz. U. 2003, Nr 128, poz. 1176 z późn. zm.).

⁶¹⁸Ibidem art. 15.

⁶¹⁹Art. 16 ust. 1 pkt. 2 *ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach...*, op. cit.

⁶²⁰Art. 1A *Konwencji Genewskiej z 1951 r.* (Dz. U. 1991, Nr 119, poz. 515 z późn. zm.).

⁶²¹<https://udsc.gov.pl/ochrona-miedzynarodowa-w-i-polowie-2020-r/> [dostęp 28.04.2021].

⁶²²<https://udsc.gov.pl/ochrona-miedzynarodowa-w-i-kwartale-2021-r/> [dostęp 28.04.2021].

⁶²³Art. 16 ust. 1 pkt. 3 *ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach...*, op. cit.

poniżającego traktowania, zagrożenia - wskutek przemocy - zdrowia lub życia ludności cywilnej na skutek wewnętrznego lub międzynarodowego konfliktu zbrojnego.

Ochrona czasowa może być przyznana przez Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców⁶²⁴ cudzoziemcom, którzy masowo przybywają do Polski, a opuścili kontynent, państwo, swój kraj pochodzenia czy miejscowość z powodu obcej agresji, wojny, wojny domowej, konfliktów na tle etnicznym lub jaskrawych przypadków naruszeń praw człowieka.

Azyl to forma ochrony, schronienia, która udzielana jest dyskryminowanym czy prześladowanym (z powodów politycznych, religijnych, czy ze względu na przekonania⁶²⁵) we własnym kraju cudzoziemcom przebywającym na terytorium innego państwa, w celu zapewnienia im ochrony i bezpieczeństwa. Sytuację prawną cudzoziemców w danym państwie regulują zarówno przepisy prawa krajowego jak i regulacje międzynarodowe.

W Polsce zasady, tryb i warunki udzielenia azylu cudzoziemcowi reguluje *ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej*⁶²⁶. Art. 3.1 ustawy określa formy ochrony cudzoziemca poprzez: nadanie statusu uchodźcy, udzielenie ochrony uzupełniającej, udzielenie azylu i udzielenie ochrony czasowej.

Konstytucja nie zawiera szczegółowej charakterystyki prawa do azylu ani jego podmiotu odsyłając w tej kwestii do zapisów *ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach*⁶²⁷, której zapisy stanowią, że cudzoziemcem jest każdy, kto nie posiada obywatelstwa polskiego⁶²⁸. Należy przez to rozumieć, że cudzoziemiec to osoba posiadająca obywatelstwo innego państwa jak i osoba nie posiadająca żadnego obywatelstwa (bezpaństwowiec). Status azylanta przysługuje wyłącznie człowiekowi i o jego nadanie nie może się zwrócić osoba prawna czy jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej.

Art. 90.1 *ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej*⁶²⁹ zawiera przesłanki, stanowiące podstawę do udzielenia azylu cudzoziemcowi, jeśli spełnione są łącznie dwa warunki tj. udzielenie azylu jest niezbędne dla zapewnienia mu ochrony i jeśli przemawia za tym ważny interes Rzeczypospolitej Polskiej.

⁶²⁴Ibidem art. 16 ust. 1 pkt. 6.

⁶²⁵M. Lis, hasło azyl, [w:] U. Kalina-Prasznic (red.), *Encyklopedia prawa*, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2004, s. 40.

⁶²⁶Dz. U. 2003, Nr 128, poz. 1176 z późn. zm.

⁶²⁷Dz. U. 2013, poz. 1650 z późn. zm.

⁶²⁸Art. 2 *ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach...*, op. cit.

⁶²⁹Dz. U. 2003, Nr 128, poz. 1176 z późn. zm.

Organem właściwym do załatwienia wniosku o azyl jest Szef Urzędu do Spraw Cudzoziemców⁶³⁰, po uzyskaniu zgody ministra właściwego do spraw zagranicznych.

Liczbę osób, które złożyły wniosek o udzielenie azylu w 2019 r. przedstawia poniższa tabela.

Tabela 23. Liczba osób, które złożyły wnioski o udzielenie azylu w 2019 r. według obywatelstwa i płci

OBYWATELSTWO	Kobiety	Mężczyźni	Razem
Anguilla	0	1	1
Armenia	0	1	1
Białoruś	0	1	1
Finlandia	2	0	2
Gruzja	0	2	2
Litwa	1	0	1
Macedonia Północna	0	1	1
Mołdawia	0	1	1
Republika Południowej Afryki	0	1	1
Rosja	3	4	7
Turcja	0	2	2
Ukraina	1	1	2
Włochy	1	1	2
Suma	8	16	24

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych liczbowych dotyczących postępowań wobec cudzoziemców w 2019 r. <https://udsc.gov.pl/statystyki/raporty-okresowe/zestawienia-roczne/>, [dostęp 11.03.2021].

Z danych Urzędu do Spraw Cudzoziemców wynika, że w 2019 r. wnioski o udzielenie azylu złożyło łącznie 24 osoby w tym: 8 kobiet i 16 mężczyzn. W grupie tej najwięcej było obywateli Rosji (7), następnie Finlandii, Gruzji, Turcji, Ukrainy i Włoch (po 2)⁶³¹.

Ilość wydanych decyzji w sprawach o udzielenie azylu w 2019 r. ukazane zostało w poniższej tabeli.

Każdą z tych spraw należy rozpatrywać indywidualnie żeby zobaczyć co leży u podstaw takiej decyzji.

⁶³⁰Art. 16 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. 2003, Nr 128, poz. 1176 z późn. zm.).

⁶³¹<https://udsc.gov.pl/statystyki/raporty-okresowe/zestawienia-roczne/>, [dostęp 11.03.2021].

Tabela 24. Liczba osób, którym wydano decyzje w sprawach o udzielenie azylu w 2019 r. według obywatelstwa, płci i rodzaju wydanej decyzji

Obywatelstwo	Pozytywna			Negatywna			Umorzenie		
	K	M	Razem	K	M	Razem	K	M	Razem
Armenia	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Finlandia	0	0	0	0	0	0	2	0	2
Mołdawia	0	0	0	0	1	1	0	0	0
Norwegia	2	0	2	0	0	0	0	0	0
Republika Południowej Afryki	0	0	0	0	1	1	0	0	0
Rosja	0	0	0	3	1	4	0	0	0
Szwecja	0	0	0	0	1	1	0	0	0
Turcja	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Ukraina	0	0	0	0	2	2	0	0	0
Suma	2	0	2	3	6	9	2	2	4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych liczbowych dotyczących postępowań wobec cudzoziemców w 2019 r. <https://udsc.gov.pl/statystyki/raporty-okresowe/zestawienia-roczne/>, [dostęp 11.03.2021].

Z danych Urzędu do Spraw Cudzoziemców w sprawie o udzielenie azylu w 2019 r. pozytywne decyzje wydane zostały dla 2 osób (2 kobiety) z Norwegii, negatywne wydano 9 osobom (3 kobiety, 6 mężczyzn) tj. 4 z Rosji, 2 z Ukrainy, Mołdawii, Szwecji i RPA po 1 osobie. Decyzje umarzające postępowanie w sprawie udzielenia azylu wydane zostały 4 osobom: z Armenii (1), z Finlandii (2) i z Turcji (1)⁶³².

Liczba osób, które złożyły wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej w 2019 r. przedstawia poniższa tabela.

Tabela 25. Liczba osób, które w 2019 r. złożyły wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej w RP według obywatelstwa i płci

Obywatelstwo	k	m	Ogółem	% w ogółem
Afganistan	1	61	62	<i>1,5</i>
Algieria	0	10	10	<i>0,2</i>
Angola	3	0	3	<i>0,1</i>
Armenia	18	28	46	<i>1,1</i>
Azerbejdżan	9	20	29	<i>0,7</i>
Bangladesz	0	12	12	<i>0,3</i>
Bez obywatelstwa	3	9	12	<i>0,3</i>
Białoruś	10	27	37	<i>0,9</i>

⁶³²Ibidem.

Brazylia	0	1	1	0,0
Bułgaria	2	1	3	0,1
Burkina Faso	0	2	2	0,0
Burundi	1	1	2	0,0
Chiny	3	8	11	0,3
Demokratyczna Republika Konga	0	1	1	0,0
Egipt	1	22	23	0,6
Erytrea	2	0	2	0,0
Etiopia	2	2	4	0,1
Finlandia	5	1	6	0,1
Francja	0	1	1	0,0
Gambia	1	4	5	0,1
Ghana	0	1	1	0,0
Grecja	1	0	1	0,0
Gruzja	27	59	86	2,1
Gwinea	3	6	9	0,2
Indie	1	23	24	0,6
Irak	11	21	32	0,8
Iran	7	45	52	1,3
Izrael	1	1	2	0,0
Jemen	0	7	7	0,2
Jordania	1	5	6	0,1
Kamerun	1	1	2	0,0
Kanada	0	1	1	0,0
Kazachstan	14	15	29	0,7
Kirgistan	22	24	46	1,1
Kolumbia	0	2	2	0,0
Kongo	0	3	3	0,1
Kuba	10	19	29	0,7
Liban	12	18	30	0,7
Libia	2	6	8	0,2
Litwa	0	1	1	0,0
Macedonia Północna	0	1	1	0,0
Maroko	1	3	4	0,1
Mołdawia	3	3	6	0,1
Mongolia	2	0	2	0,0
Nepal	0	2	2	0,0
Nigeria	0	12	12	0,3
Pakistan	4	19	23	0,6
Palestyna	1	7	8	0,2
Rosja	1 327	1287	2614	63,8
Senegal	1	1	2	0,0
Serbia	0	1	1	0,0
Sierra Leone	6	0	6	0,1
Słowenia	0	1	1	0,0
Somalia	0	5	5	0,1
Sri Lanka	0	2	2	0,0
Stany Zjednoczone Ameryki	0	1	1	0,0

Sudan	0	2	2	0,0
Syria	6	20	26	0,6
Szwecja	0	1	1	0,0
Tadżykistan	51	62	113	2,8
Tajlandia	1	0	1	0,0
Tanzania	0	2	2	0,0
Togo	0	1	1	0,0
Tunezja	1	5	6	0,1
Turcja	48	75	123	3,0
Turkmenistan	4	5	9	0,2
Uganda	0	1	1	0,0
Ukraina	179	255	434	10,6
Uzbekistan	3	6	9	0,2
Wenezuela	1	1	2	0,0
Wietnam	9	24	33	0,8
Suma	1822	2274	4096	100,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych liczbowych dotyczące postępowań wobec cudzoziemców w 2019 r. <https://udsc.gov.pl/statystyki/raporty-okresowe/zestawienia-roczne/>, [dostęp 11.03.2021].

Z danych Urzędu do Spraw Cudzoziemców można wywnioskować, że w 2019 r. łącznie 4 096 osób złożyło wnioski o udzielenie ochrony międzynarodowej w RP w tym: 1 822 kobiety i 2 274 mężczyzn. Najliczniejszą grupę stanowili Rosjanie (2 614), Ukraińcy (434), Turcy (123) oraz obywatele Tadżykistanu (113)⁶³³.

Tabela 26. Główne ośrodki akademickie w Polsce i liczba studentów cudzoziemców

Główne ośrodki akademickie w Polsce	Liczba cudzoziemców	
	2019/2020	2020/2021
Warszawa	13 911	19 453
Kraków	5 747	6 674
Lublin	6 355	6 493
Wrocław	6 814	4 404
Poznań	3 748	4 342
Pozostałe	20 697	19 137

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Straży Granicznej <https://www.strazgraniczna.pl/pl/granica/statystyki-sg/2206,Statystyki-SG.html> [dostęp 2.02.2021].

Jak wynika z danych Straży Granicznej wynika, że najwięcej imigrantów w roku akademickim 2019/2020 oraz 2020/2021 studiowało w Warszawie. Później kolejno

⁶³³Ibidem.

we Wrocławiu, Lublinie, Krakowie i Poznaniu. Imigranci studiujący w Warszawie stanowią 32,15% wszystkich studentów w Warszawie, 68,4 % imigrantów studiuje łącznie w Krakowie, Lublinie, Wrocławiu i Poznaniu⁶³⁴.

Tabela 27. Główne obywatelstwa imigrantów studiujących w Polsce

Kraj	Liczba imigrantów 2019/2020	Liczba imigrantów 2020/2021
Ukraina	30 486	30 098
Białoruś	6 885	7 930
Indie	2 794	2 166
Turcja	2 065	1 812
Chiny	1 422	1 438
Kazachstan	1 185	1 403
Rosja	1 094	1 267
Pozostałe	11 341	14 389

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Straży Granicznej <https://www.strazgraniczna.pl/pl/granica/statystyki-sg/2206,Statystyki-SG.html> [dostęp 2.02.2021].

Z danych Straży Granicznej można zaobserwować, że największą liczbę imigrantów, którzy studiują w Polsce w latach 2019/2020 oraz 2020/2021 stanowią Ukraińcy, później kolejno obywatele Republiki Białorusi, Indii, Turcji, Chin, Kazachstanu oraz Federacji Rosyjskiej. Ukraińcy stanowią 49,74%, Białorusi 13,10% ogólny wzrost imigrantów studiujących w Polsce i spadek Ukraińców o 1,3%, spadek liczby studentów imigrantów, obywateli Indii o 22,5% oraz Turcji o 12,3%⁶³⁵.

Tabela 28. Cudzoziemcy podejrzani o popełnienie przestępstw oraz / pokrzywdzeni na terenie Polski

KRAJ	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Armenia	324/18	287/12	209/17	121/7	118/4	86/15	91/5	91/7	67/9
Austria	2/51	11/59	8/17	10/22	9/18	2/8	4/7	9/14	2/40
Belgia	8/40	22/56	10/46	7/24	10/41	13/22	11//10	8/24	8/13
Białoruś	656/140	419/115	361/76	354/72	206/34	142/47	157/35	243/70	230/97
Bułgaria	74/19	79/18	49/20	57/5	119/20	103/21	154/21	177/26	108/27
Chiny	7/17	10/9	5/7	3/7	0/8	8/16	5/8	10/18	19/24

⁶³⁴Straż Graniczna, Informacja statystyczna za 2019 r., <https://www.strazgraniczna.pl/pl/granica/statystyki-sg/2206,Statystyki-SG.html> [dostęp 2.02.2021].

⁶³⁵Ibidem.

Chorwacja	8/6	3/6	4/10	4/0	2/1	3/2	1/1	3/2	10/10
Czechy	50/67	53/70	34/52	52/40	46/45	61/47	65/22	67/44	98/44
Dania	4/57	8/59	5/45	7/28	9/25	8/18	6/21	6/13	4/11
Estonia	10/7	14/13	21/4	13/3	15/5	12/18	12/2	20/8	7/3
Finlandia	0/18	3/20	3/18	3/14	0/14	1/6	3/8	0/14	1/10
Francja	21/130	34/168	16/128	22/74	26/59	28/38	20/50	14/55	27/44
Grecja	5/8	3/2	3/7	3/7	2/4	4/1	3/5	2/1	7/5
Gruzja	32/0	31/5	48/4	22/1	17/0	62/1	101/5	53/6	49/4
Hiszpania	Bd	bd	bd	0/4	7/19	12/9	10/5	13/21	23/36
Holandia	27/142	31/140	21/110	19/84	15/54	12/36	14/48	9/46	26/35
Irlandia	0/9	2/15	6/24	3/36	5/12	1/12	7/17	9/13	8/16
Izrael	2/17	6/10	5/10	0/15	2/3	3/6	5/4	5/5	2/7
Kazachstan	8/6	11/4	12/1	12/2	7/2	3/1	3/0	4/1	4/1
Litwa	194/32	182/58	139/20	173/42	176/22	139/33	184/37	205/30	190/33
Łotwa	36/12	20/19	34/15	32/25	30/9	28/8	23/10	31/9	38/16
Mołdawia	22/5	9/1	24/15	16/3	12/2	7/2	7/5	12/1	11/2
Mongolia	32/15	28/7	12/9	19/1	11/2	14/4	1/4	7/0	4/3
Niemcy	303/2.301	298/1986	213/1.153	193/690	168/434	164/308	137/297	130/204	112/212
Norwegia	7/60	7/54	3/59	4/49	5/40	2/35	3/34	3/42	2/24
Pakistan	9/5	4/0	6/4	8/4	7/1	9/4	5/5	7/4	9/0
Portugalia	Bd	bd	bd	4/0	9/5	8/1	4/4	10/8	4/0
Rosja	191/56	184/47	166/51	172/79	169/32	180/39	133/42	133/29	119/61
Rumunia	55/7	76/11	61/15	55/14	170/11	134/14	140/15	159/14	156/16
Słowacja	23/50	49/66	33/95	48/78	67/22	49/16	42/31	44/16	31/64
Słowenia	¼	3/8	1/4	1/3	0/2	2/1	2/2	2/6	5/1
Szwajcaria	8/39	4/31	6/25	1/21	9/11	18/14	8/14	11/8	6/9
Szwecja	10/141	20/114	14/77	13/50	11/35	10/23	7/23	8/30	25/18
Turcja	31/19	19/16	20/8	13/12	21/8	12/16	21/17	21/16	26/16
Ukraina	1.404/214	914/230	658/201	588/160	398/88	459/137	659/111	493/134	479/149
USA	16/69	20/61	15/42	7/64	14/23	14/32	10/25	8/43	6/21
Węgry	9/30	15/43	12/30	14/13	16/6	11/8	19/13	16/12	11/13
Wielka Bryt.	15/102	16/141	21/193	19/171	18/147	21/90	15/67	12/82	25/63
Wietnam	59/38	76/37	61/25	43/10	50/14	33/5	57/13	51/16	44/5
Włochy	36/100	34/104	25/83	25/74	27/46	28/40	35/35	24/55	22/45
RAZEM *	3.870/4.290	3.146/4.056	2.478/2.936	2.293/2.161	2.141/1.463	2034/1296	2319/1219	2242/1282	2152/1403

* - W rubryce "Razem" uwzględniono wszystkich cudzoziemców, także z krajów nie uwzględnionych w tabeli.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Policji <http://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przestepczosc-cudzozie/50867,Cudzoziemcy-przestepczosc.html> [dostęp 23.04.2021].

Jak wynika z danych statystycznych Policji w okresie czasowym od 2004 do 2012r. ogólna liczba cudzoziemców popełniających przestępstwa na terytorium Polski zmniejszyła się o około 30 %. Zarówno w roku 2004 jak i 2012 największą liczbę obcokrajowców popełniających przestępstwa w naszym kraju stanowili Ukraińcy, Białorusini, Rumuni, Rosjanie, Niemcy, Litwini i Bułgarzy.

Jednocześnie Ukraińcy, Niemcy i Białorusini byli najczęściej pokrzywdzonymi na terenie Polski cudzoziemcami⁶³⁶.

Tabela29. Imigranci w wieku 13 lat i więcej przebywający w Polsce czasowo powyżej 3 miesięcy według płci i poziomu wykształcenia w %.

Wykształcenie imigranta	Podział ze względu na płeć	
	Mężczyźni	Kobiety
Wyższe	26,7%	27,6%
Policealne	2%	2,6%
Średnie	32,6%	30,1%
Zasadnicze zawodowe	8,6%	5,2%
Gimnazjalne	2,3%	2,8%
Podstawowe	7,1%	7,8%
Podstawowe nieukończone i bez wykształcenia	0,9%	0,5%
Nieustalony	19,8%	23,4%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, https://stat.gov.pl/cps/rde/xbr/gus/L_migracje_zagraniczne_ludnosci_NSP2011.pdf s. 43, [dostęp 21.04.2021].

Zgodnie z danymi Statystycznymi Głównego Urzędu Statystycznego w grupie 9 412 imigrantów z wykształceniem wyższym wśród, których pozyskano informacje o poziomie wykształcenia (tytuł lekarza, magistra, inżyniera, licencjata), najwięcej było osób, które ukończyły nauki społeczne, ekonomię i prawo 39,2 %. Dużą część w strukturze kierunków 15,2 % stanowią osoby, które ukończyły inżynierię, procesy produkcyjne i budownictwo, następnie nauki humanistyczne, nauki o językach, sztukę, 14,5 % kształcenie nauczycieli,

⁶³⁶<http://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przestepczosc-cudzozie/50867,Cudzoziemcy-przestepczosc.html> [dostęp 23.04.2021].

pedagogiki 10,5%, zdrowia i opieki społecznej 5,7 %, usług 3,9 %, informatyki 3,8 % oraz nauki fizyczne 3,3%⁶³⁷.

Tabela 30. Cudzoziemcy posiadający ważną kartę pobytu na terytorium RP 2019 r. i 2020 r.

Województwo	Liczba cudzoziemców posiadających ważną kartę pobytu na terytorium RP	
	2019 rok	2020 rok
Zachodnio-pomorskie	14 291	15 527
Pomorskie	17 396	21 314
Warmińsko-mazurskie	6 517	6 518
Podlaskie	9 510	9 966
Lubuskie	11 010	12 831
Wielkopolskie	29 271	35 623
Kujawsko-pomorskie	10 607	11 070
Mazowieckie	98 413	96 846
Dolnośląskie	24 149	27 172
Opolskie	9 719	9 552
Śląskie	20 532	22 666
Łódzkie	22 689	25 323
Małopolskie	35 188	40 840
Świętokrzyskie	3 683	3 662
Podkarpackie	7 554	8 122
Lubelskie	17 207	16 314

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Straży Granicznej <https://www.strazgraniczna.pl/pl/granica/statystyki-sg/2206,Statystyki-SG.html> [dostęp 1.01.2021].

Z danych Straży Granicznej wynika, że najwyższy wzrost liczby posiadanych przez cudzoziemców kart pobytu względem roku 2019 odnotowano w województwie wielkopolskim 21,7%, małopolskim 16,1% oraz dolnośląskim 12,5%. Łącznie na dzień 31 grudnia 2020 r. ważne karty pobytu posiadało 363 346 cudzoziemców co stanowi wzrost o 7,6% w stosunku do stanu na dzień 31 grudnia 2019 r. 337 737. Najwięcej kart pobytu

⁶³⁷https://stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/L_migracje_zagraniczne_ludnosci_NSP2011.pdf, s. 43 - 44, [dostęp 21.04.2021].

zostało wydanych w województwie mazowieckim 96 846 kart co stanowi 26,65% ogółu wydanych kart, małopolskim 40 840 kart co stanowi 11,24% ogółu wydanych kart⁶³⁸.

Tabela 31. Liczba wydanych zaproszeń dla cudzoziemców główne obywatelstwa

Obywatelstwo	2019	2020
Ukraina	12 720	4 429
Białoruś	6 013	1 424
Rosja	2 876	936
Indie	1 005	354
Turcja	805	331
Kazachstan	520	256
Tunezja	338	250
Chiny	877	224
Pozostałe	7 057	2 714

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Straży Granicznej <https://www.strazgraniczna.pl/pl/granica/statystyki-sg/2206,Statystyki-SG.html> [dostęp 2.02.2021].

Zgodnie z danymi Straży Granicznej największą liczbę zaproszeń odnotowano dla obywateli Ukrainy 4 429 zaproszeń co stanowi 40,56% ogółu. Najwięcej zaproszeń dla obywateli Ukrainy odnotowano w województwie mazowieckim 2035 co stanowi 54,76% ogółu wydanych zaproszeń w tym województwie, do obywateli Białorusi skierowano 1 424 zaproszeń co stanowi 13% ogółu⁶³⁹.

Kolejnym ważnym zagadnieniem jest Karta Polaka. Jest to dokument, który potwierdza przynależność danej osoby do narodu polskiego. Nie jest równoznaczna z przyznaniem takiej osobie obywatelstwa ani wize i nie uprawnia do wjazdu do Polski.

Zgodnie z Centralnym Rejestrem Przyznaných i Unieważnionych Kart Polaka w okresie od 2008 r. do 31.05.2021 r. wydano na całym świecie ponad 336 tysięcy takich Kart⁶⁴⁰.

Do osób, które mogą się ubiegać o przyznanie Karty Polaka po spełnieniu poniżej wymienionych warunków należą mieszkańcy byłych republik radzieckich tj.: Republika

⁶³⁸<https://www.strazgraniczna.pl/pl/granica/statystyki-sg/2206,Statystyki-SG.html> [dostęp 1.01.2021].

⁶³⁹Ibidem.

⁶⁴⁰Dane drogą mailową z dnia 07.06.2021 r. Zastępca Dyrektora Biura Prasowego Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

Armenii, Republika Azerbejdżanu, Republika Białorusi, Republika Estońska, Gruzja, Republika Kazachstanu, Republika Kirgiska, Republika Litewska, Republika Łotwy, Republika Mołdawii, Republika Tadżykistanu, Republika Turkmenistanu, Ukraina, Republika Uzbekistanu oraz Federacja Rosyjska⁶⁴¹.

Karta Polaka została uregulowana w *ustawie z dnia 7 września 2007 r. o Karcie Polaka*⁶⁴² wprowadzonej 28 marca 2008 r. Miała ona na celu pomoc naszym rodakom, którzy zamieszkują za naszą wschodnią granicą w utrzymaniu i pielęgnowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym oraz pomoc w zachowaniu języka polskiego. Karta Polaka uprawnia do korzystania z takich samych praw co obywatel Polski tj. m.in. korzystanie z bezpłatnej nauki w Polsce czy różnych innych dogodności. Jest traktowana jako instrument polskiej polityki zagranicznej wobec osób polskiego pochodzenia mieszkających na wschodzie. To dokument, który ma symbol patriotyczny przywiązania do naszego narodu, uprawnia do wielu przywilejów.

Podstawą prawną Karty Polaka jest też *ustawa z dnia 25 czerwca 2015 r. – Prawo konsularne*⁶⁴³ oraz *rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 5 października 2017 r. w sprawie wyznaczenia wojewody właściwego w zakresie prowadzenia postępowań w przyznanie lub przedłużenie ważności Karty Polaka*⁶⁴⁴.

Od 2008 r. zaczęto wydawać Karty Polaka. Jedne z pierwszych Kart Polaka zostały przyznane 1 kwietnia 2008 r. w konsulacie we Lwowie a otrzymały je Irena Sandecka oraz siostry Zappe, które były nauczycielkami języka polskiego⁶⁴⁵ oraz w konsulacie w Grodnie ośmiu osobom, podczas uroczystości Dnia Polonii i Polaków za Granicą w 2008 r. m.in. ks. Kazimierzowi Tumińskiemu pseud. Ben⁶⁴⁶ członkowi Stowarzyszenia Żołnierzy Armii Krajowej na Białorusi, działaczowi podziemia. W czerwcu 2008 r. przyznano pierwszą Kartę Polaka na Litwie ks. Józefowi Obrębskiemu polskiemu duchownemu, prałатовi, działaczowi na Wileńszczyźnie, odznaczonemu wieloma orderami przez prezydenta RP⁶⁴⁷.

Zgodnie z art. 2. *ustawy z dnia 7 września 2007 r. o Karcie Polaka*⁶⁴⁸ „Karta Polaka może być przyznana osobie, która deklaruje przynależność do Narodu Polskiego i spełni łącznie następujące warunki:

⁶⁴¹ *Ustawy z dnia 7 września 2007 r. o Karcie Polaka...*, op. cit.

⁶⁴² Dz. U. 2007, Nr 180, poz. 1280 z późn. zm.

⁶⁴³ Dz. U. 2018, poz. 2141 z późn. zm.

⁶⁴⁴ Dz. U. 2017, poz. 1900 z późn. zm.

⁶⁴⁵ <https://wyborcza.pl/1,75398,5075447.html> [dostęp 28.04.2021].

⁶⁴⁶ <https://poranny.pl/grodno-pierwsze-osiem-osob-otrzymalo-karty-polaka/ar/5133550> [dostęp 28.04.2021].

⁶⁴⁷ <https://kurierwilenski.lt/2010/04/23/wilenszczyzna-otrzymuje-karte-polaka/> [dostęp 28.04.2021].

⁶⁴⁸ Dz. U. 2007, Nr 180, poz. 1280 z późn. zm.

- 1) wykaże swój związek z polsnością przez przynajmniej podstawową znajomości języka polskiego, który uważa za język ojczysty, oraz znajomość i kultywowanie polskich tradycji i zwyczajów;
- 2) w obecności konsula Rzeczypospolitej Polskiej, zwanego dalej „konsulem”, lub w przypadku, o którym mowa w art. 12 ust. 4 – wojewody, albo wyznaczonego przez niego pracownika, złoży pisemną deklarację przynależności do Narodu Polskiego,
- 3) wykaże, że jest narodowości polskiej lub co najmniej jedno z jego rodziców lub dziadków albo dwoje pradziadków było narodowości polskiej, albo przedstawi zaświadczenie organizacji polskiej lub polonijnej potwierdzające aktywne zaangażowanie w działalność na rzecz języka i kultury polskiej lub polskiej mniejszości narodowej przez okres co najmniej ostatnich trzech lat;
- 4) złoży oświadczenie, że ona lub jej wstępni nie repatriowali się lub nie zostali repatriowani z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej albo Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, na podstawie umów repatriacyjnych zawartych w latach 1944-1957 przez Rzeczpospolitą Polską albo przez Polską Rzeczpospolitą Ludową z Białoruską Socjalistyczną Republiką Radziecką, Ukrainą Socjalistyczną Republiką Radziecką, Litewską Socjalistyczną Republiką Radziecką i Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich, do jednego z państw będących stroną tych umów⁶⁴⁹.

Karta Polaka może być przyznawana osobie, która: nie posiada w dniu złożenia wniosku o wydawanie Karty Polaka oraz w dniu przyznania Karty Polaka obywatelstwa polskiego albo nie posiada zezwolenia na pobyt stały na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej albo posiadającej statut bezpaństwowca⁶⁵⁰.

Osoba, której została przyznana Karta Polska ma prawo do:

- „1) zwolnienia z obowiązku posiadania zezwolenia na pracę na zasadach określonych w ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2018 r. poz. 1265, z późn. zm.);
- 2) podejmowanie i wykonywania działalności gospodarczej na takich samych zasadach jak obywatele polscy na zasadach określonych w ustawie z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz. U. z 2019 r. poz. 1292) oraz ustawie z dnia 6 marca 2018 r. o zasadach uczestnictwa przedsiębiorców zagranicznych i innych osób zagranicznych w obrocie gospodarczym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1079 i 1214);

⁶⁴⁹Art. 2 ustawy z dnia 7 września 2007 r. o Karcie Polaka (Dz. U. 2007, Nr 180, poz. 1280 z późn. zm.).

⁶⁵⁰Ibidem, art. 2.

- 3) kształcenia w szkole doktorskiej, podejmowania i odbywania studiów oraz innych form kształcenia, a także uczestniczenia w działalności naukowej na zasadach określonych w ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. poz. 1668, z późn. zm.);
- 4) korzystania z form kształcenia na zasadach określonych w ustawie z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2019 r. poz. 1148, 1078 i 1287) oraz ustawie z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2018 r. poz. 1457, 1560, 1669 i 2245 oraz z 2019 r. poz. 730 i 761);
- 5) korzystania ze świadczeń opieki zdrowotnej w stanach nagłych, w zakresie określonym w ustawie z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2018 r. poz. 1510, z późn. zm.), chyba że umowa międzynarodowa, której Rzeczpospolita Polska jest stroną przewiduje zasady bardziej korzystne;
- 6) ulgi 37% przy przejazdach środkami publicznego transportu zbiorowego kolejowego w pociągach osobowych, pospiesznych i ekspresowych, na podstawie biletów jednorazowych, na zasadach określonych w ustawie z dnia 20 czerwca 1992 r. o uprawnieniach do ulgowych przejazdów środkami publicznego transportu zbiorowego (Dz. U. z 2018 r. poz. 295);
- 7) bezpłatnego wstępu do muzeów państwowych;
- 8) pomocy konsula, w ramach jego kompetencji i z zastosowaniem i poszanowaniem zwyczajów i prawa międzynarodowego, w sytuacji zagrożenia życia lub bezpieczeństwa⁶⁵¹”.

Przy złożeniu wniosku o wydanie Karty Polaka każda osoba powinna posiadać takie dokumenty jak: wypełniony wniosek, 1 fotografię, skompletowane oraz skserowane dokumenty poświadczające polskość osoby, która składa wniosek. Wniosek o przyznanie Karty Polaka zawiera takie informacje, jak: „imię i nazwisko, datę i miejsce urodzenia, płeć, adres zamieszkania za granicą, obywatelstwo albo status bezpaństwowca, narodowość, obywatelstwo i narodowość rodziców, dziadków lub pradziadków, jeżeli ich dane zostały wskazane przez osobę ubiegającą się o przyznanie Karty Polaka⁶⁵²”.

Dziecko może ubiegać się o przyznanie Karty Polaka na wniosek jego rodziców w przypadku gdy: oboje z rodziców posiadają Kartę Polaka albo gdy jeden z rodziców posiada Kartę Polaka, ale potrzebna jest zgoda drugiego z rodziców wyrażona przed

⁶⁵¹Ibidem, art. 6.

⁶⁵²Ibidem, art. 13.

konsulem.

W przypadku gdy dziecko skończy 16 lat wydanie Karty Polaka potrzebna jest jego zgoda⁶⁵³.

Karta Polaka jest ważna 10 lat z kilkoma wyjątkami. Pierwszy wyjątek to przyznanie na czas nieoznaczony osobie, która ukończyła 65 rok życia. W takim przypadku przyznaje się Kartę Polaka na czas nieokreślony. Drugi wyjątek to przyznanie Karty Polaka osobie niepełnoletniej, która ukończyła lat 16. Z kolei w takim przypadku przyznaje się Kartę Polaka na okres nie dłużej niż 1 rok po ukończeniu pełnoletności.

Po upływie 3 miesięcy od złożenia wniosku o udzielenie pobytu stałego osoba może się starać o świadczenia finansowe, który składa się do tego właściwego wojewody.

Przyznanie i przedłużenie Karty Polaka wydaje się na pisemny wniosek w formie decyzji⁶⁵⁴. Wzór wniosku o przyznanie Karty Polaka albo przedłużenie jej ważności oraz wzór Karty Polaka został określony w rozporządzeniu Ministra właściwego do spraw zagranicznych. Wzór Karty Polaka został uregulowany w *Rozporządzeniu Ministra Spraw Zagranicznych z dnia 26 sierpnia 2016 r. w sprawie wzoru wniosku o przyznaniu lub przedłużeniu ważności Karty Polaka oraz wzoru Karty Polaka*⁶⁵⁵.

Aby uzyskać Kartę Polaka ubiegający się musi zdać egzamin z wiedzy o Polsce w tym historii Polski i sytuacji społeczno – gospodarczej naszego kraju.

Drugim warunkiem jest podstawowa znajomość języka polskiego. Dokumentami, które potwierdzają znajomość naszego języka są: „świadcstwo ukończenia szkoły lub studiów w Polsce, dyplom ukończenia szkoły za granicą z wykładanym językiem polskim, poświadczenie znajomości języka polskiego wydane na podstawie ustawy z dnia 7 października 1999 r. o języku polskim⁶⁵⁶”.

Po upływie roku od wydania Karty Polaka osoba, której przyznano ją może ubiegać się o obywatelstwo polskie.

Jeżeli osoba, która posiada Kartę Polaka uzyskała obywatelstwo polskie albo zezwolenie na pobyt stały Karta Polaka traci ważność⁶⁵⁷. Osoba, która posiada Kartę Polaka jest zwolniona z takich opłat konsularnych jak: za przyjęcie i rozpatrzenie wniosku o wydanie wizy potrzebnej do korzystania z uprawnień na podstawie Karty Polaka oraz za przyjęcie wniosku i opracowanie dokumentacji w sprawie nadania obywatelstwa polskiego.

⁶⁵³Ibidem, art. 16.

⁶⁵⁴Ibidem.

⁶⁵⁵Dz. U. 2016, poz. 1382 z późn. zm.

⁶⁵⁶<https://www.gov.pl/web/ukraina/karta-polaka-informacje-ogolne> [dostęp 28.04.2021].

⁶⁵⁷<https://powroty.gov.pl/-/czym-jest-karta-polaka-i-kto-moze-ja-otrzymac> [dostęp 28.04.2021].

Każdy kto posiada Kartę Polaka może ubiegać się o stypendia i inną pomoc finansową, które przysługują cudzoziemcom. Osoba ta może korzystać z pomocy medycznej. Karta Polaka nie uprawnia do przekraczania granicy.

Dnia 14 lipca 2019 r. weszła w życie nowelizacja *ustawy o Karcie Polaka*⁶⁵⁸, która poszerzyła krąg osób mogących ubiegać się o Kartę Polaka obejmujące nie tylko osób zamieszkujących tylko krajów byłego ZSRR, ale obywateli państw całego świata. Kolejna zmiana dotyczyła zmian organizacyjnych a mianowicie w miejsce Rady do Spraw Polaków ze Wschodu wprowadzono Radę do Spraw Polaków poza Granicami Kraju.

Najczęstszymi powodami odmowy wydania Karty Polaka są nieznajomość języka polskiego, tradycji i zwyczajów oraz przedłożenie konsulowi sfałszowanych dokumentów⁶⁵⁹.

Z Raportu NIK można wyczytać, że w latach 2015-2017 stwierdzono 151 przypadków prób wyłudzenia Kart Polaka w placówkach konsularnych na wschodzie Europy poprzez przerobienie i podrobienie dokumentów. Z czego w 134 przypadkach nie powiadomiono o tym organów ścigania. W części przypadków stwierdzono przekroczenie terminu wydania decyzji w kwestii wydania Kart Polaka jednak nie podano przyczyny przekroczenia terminu wydania decyzji. W 49% decyzji odmownych oraz 2,5 % decyzji o przyznaniu Kart Polaka wydano decyzje z przekroczeniem terminu. W ambasadzie w Astanie stwierdzono 5 na 11 przypadków zaświadczeń wydanych przez organizacje polonijne nie potwierdzające zaangażowania na rzecz języka i kultury polskiej. Konsulaty w Astanie i Winnicy poinformowały MSZ o możliwości zakupu zaświadczenia od organizacji polonijnych za określoną kwotę. W 2014 r. Konsulat w Winnicy poinformował rektora jednej z uczelni w Polsce o uwłaczającym RP zachowaniu sześciu studentów, posiadających Kartę Polaka o uwłaczającym Rzeczypospolitej Polskiej. Niestety zwlekano 19 miesięcy z podjęciem decyzji o unieważnieniu Karty Polaka ww. studentom przy czym dwóch z nich w międzyczasie złożyła wniosek o obywatelstwo polskie⁶⁶⁰.

⁶⁵⁸Dz. U. 2007, Nr 180, poz. 1280 z późn. zm.

⁶⁵⁹<https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=B2YEQD> [dostęp 28.04.2021].

⁶⁶⁰Informacje o wynikach kontroli NIK, Przyznanie Karty Polaka osobom zamieszkałym za wschodnią granicą RP Lata 2015 – 2017, Warszawa 2018 r., <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/karta-polaka.html> [dostęp 28.04.2021].

Tabela 32. Liczba przyjętych wniosków o wydanie Karty Polaka w latach 2015 – 2017

Kraj	Liczba przyjętych wniosków o Kartę Polaka			
	2015 r.	2016 r.	2017 r.	2018 r.
Republika Armenii	5	6	8	6
Republika Azerbejdżanu	4	11	7	3
Republika Białorusi	13094	12710	16482	9042
Republika Estońska	0	0	5	0
Gruzja	9	21	44	21
Republika Kazachstanu	209	420	363	142
Republika Kirgiska	1	1	12	7
Republika Litewska	271	379	496	280
Republika Łotewska	49	56	69	124
Republika Mołdowy	226	173	149	76
Federacja Rosyjska	532	517	540	507
Republika Tadżykistanu	0	0	0	0
Republika Turkmenistanu	5	1	5	1
Republika Ukrainy	9549	12993	13060	7260
Republika Uzbekistanu	87	39	29	35

Źródło: opracowanie własne na podstawie <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=B2YEQD> [dostęp 28.04.2021].

Powyższa tabela przedstawia liczbę przyjętych wniosków o wydanie Karty Polaka w latach 2015 – 2018 z podziałem na państwa. Zgodnie z danymi znajdującymi się na stronie Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej w latach od 2015 r. do 2018 r. przyjęto najwięcej wniosków od obywateli Białorusi oraz Ukrainy. W 2015 r. od obywateli Białorusi 13 094, a od obywateli Ukrainy 9 549, w 2016 r. od obywateli Białorusi 12 710, a od obywateli Ukrainy 12 993, w 2017 r. od obywateli Białorusi 16 482 a od obywateli Białorusi 13 060, w 2018 r. od obywateli Białorusi 9 042 a od obywateli Ukrainy 7 260. W latach od 2015 do 2018 najmniej wniosków przyjęto od obywateli Tadżykistanu oraz od obywateli Estonii. Od 2015 do 2018 od obywateli Tadżykistanu 0, zaś od obywateli Estonii w roku 2015 0, w roku 2016 0, w roku 2017 5 oraz w roku 2018 0⁶⁶¹.

Tabela 33. Liczba decyzji odmownych w sprawie wydania Karty Polaka w latach 2015 – 2018

Kraj	Liczba decyzji odmownych w sprawie wydania Karty Polaka			
	2015	2016	2017	2018
Republika Armenii	0	0	1	0
Republika Azerbejdżanu	0	0	0	0
Republika Białorusi	1	10	9	1
Republika Estońska	0	0	0	0
Gruzja	0	0	0	0
Republika Kazachstanu	0	0	18	2
Republika Kirgiska	0	0	0	0
Republika Litewska	0	0	0	0
Republika Łotewska	0	0	0	0

⁶⁶¹<https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=B2YEQD> [dostęp 28.04.2021].

Republika Mołdowy	0	1	1	0
Federacja Rosyjska	0	0	3	1
Republika Tadżykistanu	0	0	0	0
Republika Turkmenistanu	0	0	0	0
Republika Ukrainy	126	181	375	215
Republika Uzbekistanu	0	2	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=B2YEQD> [dostęp 28.04.2021].

Powyższa tabela przedstawia liczbę odmownych decyzji o wydanie wniosku o Kartę Polaka w latach 2015 – 2018 z podziałem na państwa. W latach 2015 – 2018 najczęściej odmownych decyzji było dla obywateli Ukrainy oraz obywateli Białorusi. W 2015 r. 126 obywateli Ukrainy oraz 1 obywatel Białorusi, w 2016 r. 181 obywateli Ukrainy oraz 10 obywateli Białorusi, w 2017 r. 375 obywateli Ukrainy oraz 9 obywateli Białorusi, w 2018 r. 215 obywateli Ukrainy oraz 1 obywatel Białorusi. W latach 2015 – 2018 najmniej odmownych decyzji wydano co do obywateli Azerbejdżanu, Estonii, Gruzji, Kirgizji, Litwy, Łotwy, Tadżykistanu, Turkmenistanu po 0⁶⁶².

Od marca 2008 r. do 30 czerwca 2018 r. wydano 253 455 wniosków o wydanie Karty Polaka, przedłużenie oraz wydanie duplikatów⁶⁶³.

⁶⁶²Ibidem.

⁶⁶³Ibidem.

Tabela34. Dynamika liczby wniosków i decyzji w sprawach o przyznanie Karty Polaka w latach 2015 – 2017 (do 23 listopada)

Rok	Liczba wniosków o przyznanie Karty Polaka ogółem	Liczba wydanych decyzji w sprawach Karty Polaka
2015	24062	20090
2016	27412	21622
2017	25343	24758

Źródło: opracowanie własne na podstawie Informacje o wynikach kontroli NIK, Przyznanie Karty Polaka osobom zamieszkałym za wschodnią granicą RP Lata 2015 – 2017, Warszawa 2018 r., <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/karta-polaka.html> [dostęp 28.04.2021].

Zgodnie z danymi Raportu NIK dotyczących informacji o wynikach kontroli NIK o przyznaniu Karty Polaka osobom zamieszkałym za wschodnią granicą RP w 2015 r. liczba wniosków o przyznanie Karty Polaka ogółem wynosiła 24 062, zaś w 2016 r. było to 27 412, a w 2018 r. 25 343. W 2015 r. zostało wydanych decyzji w sprawach Karty Polaka w 2015 r. wynosiła 20 090, w 2016 r. 21 622, a w 2017 r. 24 758.

Tabela35. Liczba wniosków o przyznanie Karty Polaka w latach 2015 – 2017 w Republice Białoruskiej, na Ukrainie, w pozostałych krajach byłego ZSRR

Kraj pochodzenia imigrantów	%
Białoruś	52%
Ukraina	44%
Pozostałe kraje byłych ZSRR	4%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Informacje o wynikach kontroli NIK, Przyznanie Karty Polaka osobom zamieszkałym za wschodnią granicą RP Lata 2015 – 2017, Warszawa 2018 r., <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/karta-polaka.html> [dostęp 28.04.2021].

Z danych Raportu NIK dotyczącego Karty Polaka wynika, że w latach 2015 – 2017 52 % liczba wniosków o przyznanie Karty Polaka, które trafiły do polskich placówek konsularnych, dotyczyło obywateli Białorusi, 44 % dotyczyło obywateli Ukrainy, zaś 4 % obywateli pozostałych krajów byłego ZSRR⁶⁶⁴.

⁶⁶⁴Informacje o wynikach kontroli NIK, Przyznanie Karty Polaka osobom zamieszkałym za wschodnią granicą RP Lata 2015 – 2017, Warszawa 2018 r., <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/karta-polaka.html> [dostęp 28.04.2021].

Tabela 36. Liczba decyzji o przyznaniu Karty Polaka w kontrolowanych placówkach w Kazachstanie, w Republice Białorusi, na Ukrainie

	2015	2016	2017
Ogółem	13 371	15 296	15 498
Ambasada w Astanie	119	384	263
Konsulat w Grodnie	6 339	5 239	5 730
Konsulat we Lwowie	3 767	5 278	5 580
Konsulat w Łucku	1 551	1 887	2 892
Konsulat w Winnicy	1 595	2 508	1 033

Źródło: opracowanie własne na podstawie Informacje o wynikach kontroli NIK, Przyznanie Karty Polaka osobom zamieszkałym za wschodnią granicą RP Lata 2015 – 2017, Warszawa 2018 r., <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/karta-polaka.html> [dostęp 28.04.2021].

Z Raportu NIK dotyczącego przyznania Karty Polaka osobom zamieszkałym za wschodnią granicą Polski możemy wynika, że na przestrzeni lat 2015 – 2017 liczba decyzji o przyznaniu Karty Polaka kształtowała się następująco w 2015 r. najwięcej wniosków zostało złożonych w Konsulacie w Grodnie 6 339, zaś najmniej w Ambasadzie w Astanie. W 2016 r. najwięcej wniosków została złożona w Konsulacie we Lwowie 5 278, zaś najmniej w Ambasadzie w Astanie. W 2017 r. najwięcej wniosków zostało złożone w Konsulacie w Grodnie 5 730, zaś najmniej w Ambasadzie w Astanie 263.

Tabela 37. Karty Polaka przyznane w latach 2008 – 2019 według krajów, w których zostały przyznane

Kraj, w którym przyznano Kartę Polaka	2008-2019	2010	2015	2016	2017	2018	2019
Ogółem	288709	17733	23107	26904	30265	34727	33384
Armenia	136	10	6	6	8	8	41
Azerbejdżan	180	-	9	11	13	31	32
Białoruś	143 955	8 571	12 971	12 496	16 153	17 112	18 127
Estonia	23	1	-	2	11	1	4
Gruzja	208	5	9	27	49	31	31
Kazachstan	3 373	242	208	422	359	370	289

Litwa	8 433	902	272	381	506	525	874
Łotwa	2 071	209	50	67	88	188	122
Mołdawia	1 822	89	245	189	161	160	115
Rosja	7 148	399	520	533	468	896	1 076
Turkmenistan	53	11	x	x	x	x	x
Ukraina	120 052	7 250	8 867	12 684	12 349	15 294	12 416
Uzbekistan	619	16	90	40	32	53	35
Pozostałe kraje	636	28	40	46	68	58	222

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Rocznika Demograficznego, Warszawa 2020.

Rocznik Demograficzny 2020 r. zawiera dane dotyczące liczby przyznanych Kart Polaka w latach 2008 – 2019 z podziałem na dany kraj pochodzenia osoby. W okresie od 2008 do 2019 r. najczęściej Kart Polaka przyznano obywatelom Białorusi 143 955 i Ukrainy 120 052, zaś najmniej obywatelom Estonii 23 i obywatelom Turkmenistanu 53⁶⁶⁵.

Tabela 38. Maksymalny czas oczekiwania na spotkanie z konsulem w sprawie Karty Polaka w kontrolowanych placówkach w Kazachstanie, w Republice Białorusi, na Ukrainie

	Ambasada w Astanie	Konsulat w Grodnie	Konsulat we Lwowie	Konsulat w Łucku	Konsulat w Winnicy
2015			150	30	
2016		149	150	180	
2017		380	14	27	

Źródło: opracowanie własne na podstawie Informacje o wynikach kontroli NIK, Przyznanie Karty Polaka osobom zamieszkałym za wschodnią granicą RP Lata 2015 – 2017, Warszawa 2018 r., <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/karta-polaka.html> [dostęp 28.04.2021].

Zgodnie z art. 19 a ustawy z dnia 7 września 2007 r. o Karcie Polaka⁶⁶⁶ na podjęcie decyzji dotyczącej przyznania Karty Polaka urzędy konsularne mają 30 dni. W kontrolowanych urządach termin 30 dni był przekraczany. Przekroczenie terminu jest naruszeniem prawa oraz

⁶⁶⁵Ibidem.

⁶⁶⁶Dz. U. 2007, Nr 180, poz. 1280.

wpływa na to, że wnioskodawca nie postrzega urzędów konsularnych jako profesjonalnych i rzetelnych⁶⁶⁷.

W 2015 r. najdłużej czekało się na spotkanie z konsulem 150 dni w Konsulacie we Lwowie, a najkrócej w Konsulacie w Łucku 30 dni. W 2016 r. najdłużej czekało się na spotkanie z konsulem 180 dni w Konsulacie w Łucku, zaś najkrócej w Konsulacie w Grodnie 149 dni. W 2017 r. najdłużej się czekało na spotkanie z konsulem w Konsulacie w Grodnie 380 dni a najkrócej w Konsulacie we Lwowie 14 dni. Brak jest danych o czasie oczekiwania na spotkanie z konsulem w ambasadzie w Astanie, konsulacie w Winnicy w 2015 r., 2016 r., 2017 r. oraz w konsulacie w Grodnie w 2015 r.⁶⁶⁸

Średni czas oczekiwania na rozmowę z konsulem wynosił 120 dni.

Tabela 39. Odsetek decyzji w sprawach Karty Polaka, w których nie dotrzymano obowiązujących terminów załatwienia (30 dni) i nie informowano stron o przedłużeniu tych terminów w kontrolowanych placówkach w Kazachstanie, w Republice Białorusi, na Ukrainie

	Ambasada w Astanie	Konsulat w Grodnie	Konsulat w Lwowie	Konsulat w Łucku	Konsulat w Winnicy
Decyzje o przyznaniu Karty Polaka, w których nie dotrzymano obowiązujących terminów załatwiania	0%	5%	0%	0%	7,5%
Decyzje o odmowie przyznania Karty Polaka, w których nie dotrzymano	80%	60%	70%	20%	15%

⁶⁶⁷Informacje o wynikach kontroli NIK, Przyznanie Karty Polaka osobom zamieszkałym za wschodnią granicą RP Lata 2015 – 2017, Warszawa 2018 r., <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/karta-polaka.html> [dostęp 28.04.2021].

⁶⁶⁸Ibidem.

obowiązujących terminów załatwienia					
Decyzje, w których nie informowano stron o przedłużeniu terminów załatwienia	100%	100%	100%	100%	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Informacje o wynikach kontroli NIK, Przyznanie Karty Polaka osobom zamieszkałym za wschodnią granicą RP Lata 2015 – 2017, Warszawa 2018 r., <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/karta-polaka.html> [dostęp 28.04.2021].

Z danych NIK można wywnioskować, że odsetek decyzji o przyznaniu Karty Polaka, w których nie dotrzymano obowiązujących terminów załatwienia w konsulacie w Winnicy stanowi 7,5 %, zaś w konsulacie w Grodnie 5 %. Największy odsetek decyzji o odmowie przyznania Karty Polaka, w których nie dotrzymano obowiązujących terminów załatwienia jest w konsulacie w Astanie 80 % oraz w konsulacie we Lwowie 70 %, zaś najmniejszy w konsulacie w Winnicy 15 % oraz w konsulacie w Łucku 20 %. W żadnym z kontrolowanych konsulatów nie informowano stron o przedłużeniu terminów załatwienia.

Z kontroli NIK wynika, również że urzędnicy pracujący w konsulatach nie znają przepisów prawnych związanych z Kartą Polaka albo rozpatrują wnioski w sposób nierzetelny. Wyzwaniem dla urzędów konsularnych jest sprawdzenie i kontrola prawdziwości przedstawionych dokumentów ze szczególnym uwzględnieniem zaświadczeń dotyczącym wydawanych przez organizacje polonijne.

W Kontroli NIK wykryto nieprawidłowości związane z przyznawaniem Karty Polaka takie jak: „brak odpowiedniego sprzętu do wykrywania podrobionych dokumentów, nie poinformowanie krajowych organów ścigania o 134 przypadkach sfalszowanych dokumentów, które zostały stwierdzone, uwzględnianie zaświadczeń tzw. organizacji polonijnych bez realnego zaangażowania wnioskodawcy, nieinformowanie MSZ o przypadkach, które świadczą o możliwości zakupu takiego zaświadczenia w organizacjach

polonijnych, naruszenie ustawy o ochronie danych osobowych, nierzetelne wprowadzanie danych i błędy w użytkowej wersji systemu Centralny Rejestr Kart Polaka CRKP⁶⁶⁹.

Jednym z podstawowych podziałów migracji jest ten biorący pod uwagę kwestie prawne tj. na migracje legalną (zgodną z prawem) i nielegalną (niezgodną z prawem). Imigracja jest zjawiskiem dynamicznym i stale nasilającym się. Cudzoziemiec w Polsce po spełnieniu określonych ustawą warunków może otrzymać jedną z dwóch wiz: wizę krajową oraz wizę Schengen. Do głównych form ochrony międzynarodowej należą: status uchodźcy, azyl, zezwolenie na pobyt ze względów humanitarnych, zezwolenie na pobyt tolerowany.

3.2. Nielegalna imigracja

Otwarcie granic zarówno dla Polaków, jak i dla cudzoziemców na początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku spowodowało, pojawienie się niespotykanego dotąd w Polsce i rzadkiego w Unii Europejskiej zjawiska nielegalnej imigracji.

Zgodnie z definicją słownikową termin *nielegalny* oznacza „niezgodny z prawem”⁶⁷⁰. Analiza pojęcia nielegalna imigracja na gruncie prawa polskiego wyjaśniona została w *ustawie z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach*⁶⁷¹, gdzie określono, jakie warunki musi spełnić cudzoziemiec, aby jego pobyt na terytorium naszego kraju uznany został za legalny (zgodny z prawem). Zasady legalnego przekroczenia granicy określone są w wielu aktach prawnych.

Zgodnie z przepisami prawa polskiego za nielegalny pobyt cudzoziemca na terytorium Polski uważany jest pobyt bez uzyskania zezwolenia określonego w *ustawie z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach*⁶⁷², a także w *ustawie z dnia 14 lipca 2006 r. o wyjeździe na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, pobytku oraz wyjeździe z tego terytorium obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej i członków ich rodzin*⁶⁷³ oraz *ustawy z dnia 13 czerwca 2003r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej*⁶⁷⁴.

Zatem każdy wjazd oraz przebywanie cudzoziemca na terytorium danego kraju, w tym także Polski, niezgodnie z obowiązującymi normami prawnymi określającymi jego wjazd i pobyt,

⁶⁶⁹Ibidem.

⁶⁷⁰*Słownik języka polskiego PWN*, <https://sjp.pwn.pl/sjp/nielegalny;2488902.html> [dostęp 22.04.2021].

⁶⁷¹Dz. U. 2013, poz. 1650 z późn. zm.

⁶⁷²Ibidem.

⁶⁷³Dz. U. 2006, Nr 144 poz. 1043 z późn. zm.

⁶⁷⁴Dz. U. 2003, Nr 128, poz. 1176 z późn. zm.

uwzględniając aspekty formalno - prawne (bez posiadania uprawniających do tego dokumentów) uznać należy za nielegalną imigrację.

Zasady przekraczania granicy Polski sprecyzowane zostały w *ustawie z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej*⁶⁷⁵, która zdefiniowała pojęcie *granica państwowa*, określiła jej przebieg oraz wskazała, że przekraczanie granicy naszego państwa dozwolone jest na podstawie uprawniających do jej przekroczenia dokumentów⁶⁷⁶. Za nielegalne przekroczenie granicy państwa, ułatwienie i pomoc w jej niezgodnym z prawem przekroczeniu polskie prawo przewiduje sankcje m.in. określone w art. 264 i art. 264 a *kodeksu karnego*⁶⁷⁷.

Nielegalne przekroczenie granicy to także przekroczenie jej w miejscu niedozwolonym (przez tzw. zieloną granicę), a także w miejscu dozwolonym, ale niezgodnie z przepisami o jej przekraczaniu⁶⁷⁸.

Wschodnia granica Polski z Federacją Rosyjską, Republiką Białorusi i Ukrainą jest zewnętrzną granicą Unii Europejskiej i strefy Schengen. Priorytetem dla Polski i Unii Europejskiej jest, więc przeciwdziałanie nielegalnej imigracji szczególnie ze Wschodu.

W Polsce ochrona i bezpieczeństwo granic należy do zadań Straży Granicznej, której rolą zgodnie z *ustawą z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej*⁶⁷⁹ jest nie tylko ochrona granicy państwowej na lądzie i morzu, ale także m.in. kontrola ruchu granicznego, zapobieganie i przeciwdziałanie nielegalnej imigracji i przestępczości z tym związanej poprzez kontrolę przestrzegania przepisów w zakresie wjazdu i pobytu cudzoziemców na terytorium Polski. To także rozpoznawanie, analizowanie i zwalczanie zagrożeń związanych z nielegalną imigracją w tym także walka z procederem handlu ludźmi, zapobieganie powstawania kanałów przerzutowych, przemytu oraz przeprowadzanie kontroli legalności pobytu i zatrudniania cudzoziemców. Wśród wielu zadań jakie postawione zostały przed Strażą Graniczną znajdują się także m.in.: realizowanie zadań określonych w *ustawie z dnia 12 grudnia 2013 o cudzoziemcach*⁶⁸⁰ oraz rozpoznawanie, zapobieganie i wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie ich sprawców w zakresie jakim zobowiązana jest Straż

⁶⁷⁵Dz. U. 1990, Nr 78, poz. 461 z późn. zm.

⁶⁷⁶Art. 14 *ustawy z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej* (Dz. U. 1990, Nr 78, poz. 461 z późn. zm.).

⁶⁷⁷Dz. U. 1997, Nr 88, poz. 553 z późn. zm.

⁶⁷⁸W. Bojarski [w:] W. Bojarski, W. Radecki (red.), *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Wydawnictwo C.H. Beck Warszawa 2013, s. 396.

⁶⁷⁹Dz. U. 1990, Nr 78, poz. 462 z późn. zm.

⁶⁸⁰Dz. U. 2013, poz. 1650 z późn. zm.

Graniczna⁶⁸¹. Straż Graniczna na zewnętrznej granicy Unii Europejskiej w wyznaczonych punktach dokonuje kontroli ruchu granicznego osób, środków transportu i przepływu towarów⁶⁸².

Oszacowanie liczby nielegalnych migrantów przebywających w naszym kraju jest bardzo trudne z uwagi na fakt bycia Polski krajem tranzytowym w drodze do celu i pozostawania u nas przeważnie tylko wtedy, gdy nie udało im się jeszcze przedostać do Niemiec albo nie posiadają środków finansowych do dalszej podróży. Cudzoziemcy ci starają się uniknąć zaewidencjonowania, gdyż w razie znalezienia się w innym kraju i kontroli legalności ich pobytu na podstawie Konwencji Dublin III mogą zostać odesłani do kraju, w którym po raz pierwszy złożyli wniosek pobytowy.

W roku 2019 m.in. na podstawie Readmisji, Konwencji Dublin III, decyzji administracyjnych zobowiązujących do opuszczenia terytorium RP oraz innych umów i porozumień z Polski przekazane zostało łącznie 27 567 cudzoziemców tj. o 1 % mniej niż w roku 2018, gdzie liczba ta wynosiła 27 258. Na tej samej podstawie w roku 2019 Polska przyjęła natomiast 1 036 cudzoziemców głównie z Federacji Rosyjskiej (446), Ukrainy (131), Gruzji (54), Republiki Azerbejdżanu (38), Republiki Białorusi (31) i Socjalistycznej Republiki Wietnamu (30). Jest to mniej o 43% niż w roku 2018⁶⁸³.

Na podstawie danych Straży Granicznej w 2019 r. na poszczególnych odcinkach wschodniej granicy Polski i zewnętrznej granicy Unii Europejskiej zatrzymanych/ujawnionych zostało łącznie 2 164 cudzoziemców, którzy przekroczyli lub usiłowali przekroczyć granicę w nielegalny sposób. W liczbie tej 2 105 osób stanowili obywatele państw trzecich natomiast 59 obywatele UE/EOG. W porównaniu 2018 r. łączna liczba spadła o 126 osób. Na wewnętrznej granicy Unii Europejskiej łączna liczba wynosi 3 024 osoby w 2019 r. i 3 486 w roku 2018. W roku 2019 w porównaniu z 2018 r. zanotowano spadek osób przekraczających lub usiłujących przekroczyć wewnętrzną granicę UE w nielegalny sposób o 462. Szczegółowe dane przedstawia poniższa tabela⁶⁸⁴.

⁶⁸¹Art. 1 ust. 2 ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz. U. 1990, Nr 78, poz. 462 z późn. zm.).

⁶⁸²A. Misiuk, *Instytucjonalny system bezpieczeństwa wewnętrznego*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2013, s. 165.

⁶⁸³Straż Graniczna, *Informacja statystyczna za 2019*, <https://www.strazgraniczna.pl/pl/granica/statystyki-sg/2206,Statystyki-SG.html>, Warszawa 2020, [dostęp 12.04.2021], s. 30, 31.

⁶⁸⁴Ibidem, s. 13.

Tabela 40. Cudzoziemcy zatrzymani/ujawnieni przez Straż Graniczną za przekroczenie granicy państwowej wbrew przepisom lub usiłowanie przekroczenia granicy państwowej wbrew przepisom w 2019 r. na poszczególnych odcinkach granicy

Odcinek granicy	Razem		%	Obywatele państw trzecich		%	Obywatele UE/EOG		%
	2019	2018		2019	2018		2019	2018	
razem	5 188	5 524	-6%	5 114	5 437	-6%	74	87	-15%
Rosja	133	228	-42%	125	219	-43%	8	9	-11%
Białoruś	218	349	-38%	201	342	-41%	17	7	+143%
Ukraina	1 085	994	+9%	1 064	983	+8%	21	11	+91%
Morska połączenia zewnętrzne	14	15	-7%	3	5	-40%	11	10	+10%
Lotnicza połączenia zewnętrzne	714	452	+58%	712	442	+61%	2	10	-80%
Razem na granicy zewnętrznej UE	2 164	2 038	+6%	2 105	1 991	+6%	59	47	+26%
Litwa	219	263	-17%	218	258	-16%	1	5	-80%
Słowacja	91	107	-15%	91	107	-15%			
Czechy	1 044	1 164	-10%	1 043	1 164	-10%	1		
Niemcy	1 470	1 505	-2%	1 457	1 472	-1%	13	33	-61%
Morska poł. wewnętrzne	43	121	-64%	43	119	-64%		2	
Lotnicza poł. wewnętrzne	157	326	-52%	157	326	-52%			
Razem na granicy wewnętrznej UE	3 024	3 486	-13%	3 009	3 446	-13%	15	40	-60%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Straży Granicznej, Informacja statystyczna za 2019, <https://www.strazgraniczna.pl/pl/granica/statystyki-sg/2206,Statystyki-SG.html>, Warszawa 2020, s. 13 [dostęp 12.04.2021].

Statystyka osób, które w nielegalny sposób przekroczyły lub usiłowały przekroczyć granicę państwową w 2019 r. i 2018 r. z podziałem na wybrane najliczniej występujące obywatelstwa, przedstawia poniższa tabela⁶⁸⁵. Z danych Straży Granicznej wynika, że w 2019 r. najwięcej cudzoziemców zatrzymanych/ujawnionych przez Straż Graniczną za przekroczenie granicy państwowej wbrew przepisom lub usiłowanie przekroczenia granicy państwowej wbrew przepisom było odcinku granicy z Niemcami 1 470 a najmniej na odcinku granicy morskiej

⁶⁸⁵Ibidem.

połączenia zewnętrzne 14. W roku 2018 r. najczęściej było na odcinku granicy z Niemcami 1 505 a najmniej na odcinku granicy morskie połączenia zewnętrzne 15. Ilość nielegalnych cudzoziemców na granicach była zbliżona 2018 r. do ilości osób zatrzymanych w 2019 r.

Tabela 41. Cudzoziemcy zatrzymani/ujawnieni przez Straż Graniczną za przekroczenie granicy państwowej wbrew przepisom lub usiłowanie przekroczenia granicy państwowej wbrew przepisom w 2019 r. według obywatelstwa (wybrane obywatelstwa)

Obywatelstwo państw trzecich	rok			Obywatelstwo państw UE, EOG	rok		
	2019		2018		2019		2018
	liczba	w tym na kierunku do RP	2730		liczba	w tym na kierunku do RP	
Ukraina	2 759	2 556	2 730	Niemcy	21	7	30
Rosja	370	315	461	Czechy	10	10	3
Gruzja	221	168	133	Holandia	9	7	5
Białoruś	192	169	332	Belgia	6	2	
Turcja	159	137	199	Pozostałe	28	11	49
Afganistan	127	120	55	Razem	74	37	87
Wietnam	115	61	227				
Mołdawia	109	93	111				
Syria	104	87	118				
Iran	103	96	64				
Pozostałe	855	700	1 007				
Razem	5 114	4 502	5 437				

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Straży Granicznej, Informacja statystyczna za 2019, <https://www.strazgraniczna.pl/pl/granica/statystyki-sg/2206,Statystyki-SG.html>, Warszawa 2020, s. 13 i 16 [dostęp 12.04.2021].

Z danych Straży Granicznej wynika, że wśród obywateli państw, którzy w 2019 r. najliczniej reprezentowały tę grupę osób byli Ukraińcy, którzy w nielegalny sposób przekroczyli lub usiłowali przekroczyć granicę państwa w liczbie 2 759 w tym na kierunku do RP 2 556. Liczba ta w 2018 r. była niższa o 29 osób. Kolejne miejsca zajmują Rosjanie, Gruzini i Białorusini.

W 2019 r. Straż Graniczna ujawniła 1 200 cudzoziemców, którzy posługiwali się fałszywymi dokumentami uprawniającymi do przekroczenia granicy/pobytu na terytorium RP. W roku 2018 liczba cudzoziemców posługujących się fałszywymi dokumentami uprawniającymi do przekroczenia granicy/pobytu wynosiła 1 697. Najczęściej fałszowanym dokumentem zarówno w 2018 jak i 2019 roku była wiza⁶⁸⁶.

⁶⁸⁶Ibidem.

Tabela 42. Osoby posługujące się fałszywymi dokumentami uprawniającymi do przekroczenia granicy/pobytu na terytorium RP ujawnione przez Straż Graniczną w 2019 roku. Razem obywatele państw trzecich i obywatele UE, EOG

Rodzaj dokumentu	Razem			
	2019 r.		2018 r	%
	liczba	W tym najliczniejsze obywatelstwa/liczba	liczba	
WIZA	802	Ukraina/699	1 222	-34%
STEMPEL (odcisk)	96	Ukraina/60	153	-37%
DOWÓD OSOBISTY	102	Ukraina/17	134	-24%
DOKUMENT POBYTOWY	61	Turcja/9	68	-10%
Paszport	91	Gruzja/10	86	+6%
Karta mrg				
Inne	48		34	+41%
Razem	1 200		1 697	-29%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Straży Granicznej, Informacja statystyczna za 2019, <https://www.strazgraniczna.pl/pl/granica/statystyki-sg/2206,Statystyki-SG.html>, Warszawa 2020, s. 19 [dostęp 12.04.2021].

Z danych dotyczących 2019 r. zgromadzonych przez Straż Graniczną wynika, że najczęściej fałszowanymi dokumentami uprawniającymi do przekroczenia granicy/pobytu na terytorium RP, były dokumenty wydane w Polsce (860), Grecji (36), Rumunii (30), Niemczech (25), Litwie (25), Hiszpanii (25), Bułgarii (21) i Francji (20). Najczęstszym rodzajem fałszerstwa było wydłużenie (754), podrobienie, przerobienie i posłużenie się cudzym dokumentem⁶⁸⁷.

Zgodnie z prawem Unii Europejskiej zjawisko nielegalnej imigracji odnosi się do określenia wielu różnych sytuacji. Nielegalną imigracją może być nielegalny wjazd na terytorium państwa członkowskiego Unii Europejskiej obywatela państwa trzeciego zarówno drogą lądową jak i morską czy powietrzną na podstawie często nieważnych dokumentów, a także za pośrednictwem zorganizowanych grup przestępczych trudniących się przemytem czy nielegalnym handlem.

Nielegalną imigracją jest , więc zarówno wjazd jak i pobyt na terytorium danego państwa bez posiadania uprawniających do przebywania w kraju dokumentów. Nielegalna imigracja dotyczy również osób, które w legalny sposób przekroczyły granicę danego państwa, ale

⁶⁸⁷Ibidem, s. 22.

po upływie określonego w zezwoleniu terminu nie przedłużyły jego pobytu lub otrzymały odmowę a nadal pozostają na terenie kraju bez stosownych do tego celu dokumentów⁶⁸⁸.

Wśród cudzoziemców przybyłych na terytorium Unii Europejskiej są też osoby, które ubiegają się o przyznanie azylu i pomimo przyznania decyzji odmownej nadal pozostają w danym państwie członkowskim⁶⁸⁹.

Koordinacją działania i współpracy oraz wspieraniem i udzielaniem pomocy państwom członkowskim UE w zakresie ochrony granic zewnętrznych Wspólnoty i swobodnego przepływu osób jest utworzona w 2004 r. Europejska Agencja Straży Granicznej i Przybrzeżnej Frontex. W publikowanym corocznie raporcie analizującym sytuację na zewnętrznych granicach Unii Europejskiej w zakresie przemieszczania się osób Agencja Frontex zamieszcza m.in. dane dotyczące liczby osób przekraczających granice niezgodnie z prawem.

Tabela 43. Formy nielegalnego przekroczenia granicy w UE w latach 2015 - 2018

Forma	2015	2016	2017	2018
Nielegalne przekroczenia granicy poza przejściami granicznymi	1 822 177	511 047	204 750	150 114
Przemyt migrantów	3 303	2 219	1 622	2 258
Posłużenie się fałszywym dokumentem	8 365	7 042	6 670	6 667
Decyzje odmawiające wjazdu	139 151	215 403	183 019	190 930
Nielegalny pobyt	699 374	491 918	435 084	361 636
Wydane decyzje zobowiązujące do powrotu	286 725	305 463	282 075	286 875
Wykonane decyzje zobowiązujące do powrotu	175 173	175 377	155 945	148 121
Pomoc	12 023	12 621	10 246	10 642

⁶⁸⁸A. Poparda, *Uwagi o migracji na południowym odcinku granicy Polski*, [w:] J. Zimny (red.), *Współczesne zagrożenia naturalne i cywilizacyjne*, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II. Katedra pedagogiki Katolickiej, Stylowa Wola 2017, s. 576 – 587.

⁶⁸⁹P. Lubiewski, *Nielegalna imigracja. Zagrożenia Bezpieczeństwa część 1...*, op. cit., s. 16.

w nielegalnej imigracji				
-------------------------	--	--	--	--

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Frontex Annual Risk Analysys z 2017, https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annual_Risk_Analysis_2017.pdf, s. 16, Annual Risk Analysys z 2018 https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Risk_Analysis/Risk_Analysis_for_2018.pdf, s. 16, Annual Risk Analysys z 2019, https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Risk_Analysis/Risk_Analysis_for_2019.pdf, s. 9 [dostęp 13.02.2021].

Zgodnie z danymi Frontex w przedstawionym okresie rok 2015 był rekordowym pod względem nielegalnego przekroczenia granicy poza przejściami granicznymi. W roku 2016 liczba ta zmniejszyła się prawie o 2/3 w porównaniu z 2015 r., w 2017 r. i 2018 r. liczba ta także ulegała stopniowemu zmniejszeniu.

Liczba migrantów, którzy dostali się na teren Unii Europejskiej w wyniku przemycenia ich przez granice tj. przewiezienia cudzoziemca w ukryciu m.in. skrzyniach ładunkowych pojazdów ciężarowych i bagażnikach samochodów osobowych w 2015 r. wynosiła 3 303 osoby. W roku 2016 i 2018 liczba ta nieznacznie się zmniejszyła do poziomu odpowiednio 2 219 i 2 258 natomiast w roku 2017 liczba nielegalnych migrantów przemyconych przez granice wynosiła 1 622⁶⁹⁰.

Częstą formą nielegalnej imigracji jest przekroczenie granicy na podstawie fałszywego, podrobionego lub przerobionego dokumentu. W latach 2015 – 2018 liczba migrantów chcących dostać się do Europy stopniowo malała. Przeciwdziałanie przemytowi ludzi i jego zwalczanie wymaga stanowczych działań również dotyczących ścigania i stawiania przed wymiarem sprawiedliwości osób będących pośrednikami ułatwiającymi przekroczenie granicy.

Nielegalny pobyt jest również jedną z form nielegalnej imigracji. Nielegalny pobyt ma miejsce po wjeździe na terytorium państwa poprzez przekroczenie granicy państwa w niedozwolonym do tego celu miejscu przez tzw. zieloną granicę, przekroczenie granicy na podstawie fałszywego dokumentu jak również w przypadku przekroczenia granicy w legalny sposób, ale po wyznaczonym w wizie lub zezwoleniu terminie cudzoziemiec nie przedłużył okresu ich ważności. Nielegalny pobyt to także sytuacja, w której wydane pozwolenie na pobyt cudzoziemca zostało cofnięte⁶⁹¹.

Liczba osób, które w ten sposób przebywają na terytorium Unii Europejskiej w porównaniu z 2015 r. w roku 2018 spadła prawie o połowę.

⁶⁹⁰Frontex Annual Risk Analysys z 2017, https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annual_Risk_Analysis_2017.pdf, s. 16, Annual Risk Analysys z 2018 https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Risk_Analysis/Risk_Analysis_for_2018.pdf, s. 16, Annual Risk Analysys z 2019, https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Risk_Analysis/Risk_Analysis_for_2019.pdf, s. 9 [dostęp 13.02.2021].

⁶⁹¹P. Lubiewski, *Nielegalna imigracja. Zagrożenia Bezpieczeństwa część I...*, op. cit., s. 16.

Za jedną z form nielegalnego pobytu może zostać uznane także zawarcie pozornego małżeństwa wyłącznie w celu zalegalizowania pobytu cudzoziemca. W postępowaniu dotyczącym udzielenia cudzoziemcowi zezwolenia na pobyt czasowy istotnym jest ustalenie czy związek małżeński nie został zawarty w celu obejścia przepisów dotyczących warunków jakie powinny być spełnione przy wjeździe, pobycie, wyjeździe na terytorium Polski, a także tranzycie przez to terytorium⁶⁹². Na gruncie prawa polskiego zawarcie pozornego małżeństwa jak również pozorne przysposobienie dziecka może zostać uznane jako ułatwienie lub umożliwienie cudzoziemcowi pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i uznane za przestępstwo zgodnie z zapisami *kodeksu karnego*⁶⁹³.

Z nielegalną imigracją związane jest także zjawisko porozumiewania z miejscowymi pracodawcami cudzoziemców starających się nielegalnie o pracę w Polsce, którzy jej nie podejmą lecz po przeprowadzeniu procedury z tym związanej i uzyskaniu legalnych dokumentów uprawniających do przekroczenia zewnętrznej granicy dostają się legalnie na terytorium UE a potem w nielegalny sposób przedostaną się do innego kraju w Europie. Liczbę zatrzymanych/ujawnionych przez Straż Graniczną za nielegalny pobyt cudzoziemców w 2019 r. przedstawia poniższa tabela⁶⁹⁴.

Tabela 44. Zatrzymani/ujawnieni przez Straż Graniczną za nielegalny pobyt w 2019r. na poszczególnych odcinkach granicy

Odcinek granicy	Razem		%
	2019	2018	
Razem	26 625	26 547	+0,3%
Kraj	7 104	6 139	+16%
Rosja	266	364	-27%
Białoruś	2 008	2 181	-8%
Ukraina	15 460	16 635	-7%
Morska połączenia zewnętrzne			
Lotnicza połączenia zewnętrzne	1 787	1 228	+46%
Razem na granicach zewnętrznych UE	19 521	20 408	-4%

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych Straży Granicznej, Informacja statystyczna za 2019, <https://www.strazgraniczna.pl/pl/granica/statystyki-sg/2206,Statystyki-SG.html>, Warszawa 2020, s. 24 [dostęp 12.04.2021].

⁶⁹²Art. 169 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach..., op. cit.

⁶⁹³Art. 264a ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny..., op. cit.

⁶⁹⁴Straż Graniczna, *Informacja statystyczna za 2019*, <https://www.strazgraniczna.pl/pl/granica/statystyki-sg/2206,Statystyki-SG.html>, Warszawa 2020, [dostęp 12.04.2021], s. 24.

Z danych Straży Granicznej wynika, że w roku 2019 na zewnętrznych granicach UE polska Straż Graniczna na poszczególnych odcinkach granicy zatrzymała/ujawniła za nielegalny pobyt 19 521 osób (najwięcej na odcinku granicy z Ukrainą) tj. 4% mniej niż w 2018 r., gdzie liczba ta wynosiła 20 408 osób.

Największą liczbę cudzoziemców zatrzymanych/ujawnionych przez Straż Graniczną za nielegalny pobyt w 2019 r. stanowili obywatele Ukrainy 19 559, których największa liczba zatrzymana została w województwie podkarpackim 7 918, lubelskim 7 447, mazowieckim 1 099, dolnośląskim, małopolskim po 433, śląskim 394, pomorskim 390, wielkopolskim 344. Drugą z najliczniejszych grupą osób zatrzymanych za nielegalny pobyt byli obywatele Białorusi 1 459 zatrzymani głównie w województwie lubelskim 840 i podlaskim 510. Trzecią pod względem liczebności grupą byli obywatele Rosji 1 396, których najwięcej zatrzymanych zostało w województwie lubelskim 602, podlaskim 238 i warmińsko – mazurskim 276. Dość liczną grupę stanowili również obywatele Mołdawii 855 zatrzymani głównie w województwie lubelskim 221 i podkarpackim 469. Łącznie w 2019 r. zatrzymano/ujawniono za nielegalny pobyt 26 624 obywateli państw trzecich w tym najwięcej w województwie: lubelskim 9 304, podkarpackim 8 537 i podlaskim 2 778. W 2019 r. odnotowany został stosunkowo nieznaczny wzrost łącznej liczby osób zatrzymanych/ujawnionych przez SG za nielegalny pobyt o 77 w porównaniu z rokiem 2018 kiedy to łączna liczba wynosiła 26 547⁶⁹⁵.

Nielegalny pobyt jest podstawą do wydania cudzoziemcowi decyzji zobowiązującej go do powrotu, określonej zarówno w przepisach prawa Unii Europejskiej stosowanych do nielegalnie przebywających na jej terytorium obywateli państw trzecich jak również w przepisach prawa polskiego. Art. 302 *ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach*⁶⁹⁶ określa przesłanki wydania decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu i wskazuje 16 sytuacji, które brane są pod uwagę przy rozpatrywaniu sprawy. Wśród przesłanek tych znajdują się m.in. przebywanie na terytorium Polski bez ważnej wizy lub innego dokumentu uprawniającego do wjazdu i pobytu na to terytorium (jeśli są wymagane) lub przekroczenie granicy lub usiłowanie jej przekroczenia niezgodnie z prawem, lub jeśli dalszy pobyt cudzoziemca na terytorium naszego państwa będzie stanowił zagrożenie dla zdrowia publicznego (potwierdzone badaniem lekarskim) lub dla stosunków międzynarodowych innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej⁶⁹⁷.

⁶⁹⁵Straż Graniczna, *Informacja statystyczna za 2019*, <https://www.strazgraniczna.pl/pl/granica/statystyki-sg/2206,Statystyki-SG.html>, Warszawa 2020, [dostęp 12.04.2021], s. 27 i 28.

⁶⁹⁶Art. 302 *ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny*..., op. cit.

⁶⁹⁷Ibidem.

W latach 2015 – 2018 liczba wydanych w państwach Unii Europejskiej decyzji utrzymywała się prawie na jednakowym poziomie. W 2015 r. było ich 286 725 natomiast w 2018 r. 286 875.

Jeśli zobowiązanie do powrotu w dobrowolnym terminie nie zostanie wykonane następuje przymusowe wykonanie decyzji zobowiązującej do powrotu poprzez doprowadzenie cudzoziemca do granicy albo do portu lotniczego albo morskiego państwa, do którego zostaje doprowadzony⁶⁹⁸.

Imigracje powodują powstawanie szlaków i ścieżek migracyjnych prowadzących do miejsc będących celem podróży. Powstawanie tras szlaków migracyjnych uzależnione jest głównie od sytuacji ekonomicznej, politycznej i społecznej jaka panuje na danym obszarze.

Szlaki migracyjne przemierzane są przez migrantów różnymi środkami transportu: samochodami, pociągami, łodziami, liniami lotniczymi często także ukryci w kontenerach czy pieszo. Niektórzy przemierzają szlaki i pokonują granicę w miejscu do tego przeznaczonym, na podstawie ważnych dokumentów, w legalny sposób a inni bez odpowiednich dokumentów zezwalających na pobyt, pomijając przejścia graniczne, przekraczają granicę w miejscu zabronionym⁶⁹⁹.

Nielegalne imigracje przyczyniają się do przemytu i powstawania szlaków przerzutowych, którymi z pominięciem prawa w nielegalny sposób „przerzucą się” przez granice państw pojedyncze osoby albo całe grupy migrantów do miejsc docelowych. Imigranci niejednokrotnie z narażeniem życia i zdrowia pokonują granice poszczególnych państw i ponoszą bardzo wysokie koszty finansowe za zorganizowanie podróży.

Wspólną cechą terminu *przemyt* i *przerzut* osób jest nielegalne przekroczenie granicy, nielegalny pobyt w danym państwie, pośredniczenie w nielegalnym przekroczeniu granicy oraz uzyskiwanie za to korzyści materialnych. Przemyt osób to zjawisko spełniające następujące warunki: przekroczenie granicy odbywa się w nielegalny sposób, przy udziale pośrednika, migrant dobrowolnie się na to decyduje i ponosi koszty podróży a pośrednik czerpie z tego korzyści materialne. Przerzut natomiast charakteryzuje się takimi elementami jak: pośrednictwo, zapłata za usługę, nielegalne przekroczenie granicy lub legalne przekroczenie granicy z zamiarem nielegalnego pozostawania na terytorium państwa, oraz podwójna korzyść dla organizatorów: korzyść finansowa za zorganizowanie podróży a następnie po przybyciu do celu eksploatacja migranta i czerpanie korzyści z jego pracy. Jak

⁶⁹⁸Ibidem, art. 388.

⁶⁹⁹A. Poparda, *Wybrane konsekwencje nielegalnej migracji*, [w:] J. Zimny (red.), *Praworządność: komunikowanie z prawem*, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II. Katedra Pedagogiki Katolickiej, Stalowa Wola 2017, s. 214 – 225.

podają źródła przerzut migrantów jest bardzo dochodowym, międzynarodowym biznesem, bardziej opłacalnym i mniej ryzykownym niż przemysł chociażby narkotyków lub broni.

Zjawisko przerzutu ludności przez granice występowało w Polsce dość sporadycznie. Jednak od początku lat 90 – tych nabrało masowych rozmiarów. Nielegalna imigracja do Polski pochodzi z krajów słabo rozwiniętych ekonomicznie, ogarniętych konfliktami etnicznymi i religijnymi⁷⁰⁰.

W latach 2015 – 2018 ośmioma najbardziej uczęszczanymi szlakami nielegalnej imigracji, granice zewnętrzne Unii Europejskiej przekroczyło ponad 2,5 mln imigrantów głównie z Syrii, Afganistanu i Iraku.

Granice zewnętrzne Unii Europejskiej w 2015 r. nielegalnie przekroczyło 1 822 177 osób natomiast w 2018 r. liczba ta w przedstawionym okresie znacznie spadła do najniższego poziomu, który wynosił 150 114.

Tabela 45. Liczba ujawnionych cudzoziemców, którzy nielegalnie przekroczyli granice zewnętrzne UE/wybrane narodowości, z których pochodzi największa liczba cudzoziemców

szlaki	Rok							
	2015		2016		2017		2018	
	Łącznie	państwo/ liczba	łącznie	państwo /liczba	łącznie	państwo / liczba	łącznie	państwo/ liczba
Wschodnio - śródoziemnomorski	885 386	Syria – 496 340 Afganistan – 213 635 Irak – 92 721	182 277	Syria – 84 585, Afganistan – 43 120, Irak – 27 978	42 319	Syria – 16 395 Irak – 7 193, Afganistan – 3 985	56 561	Syria – 13 906, Afganistan – 10 738, Irak – 8 970
Zachodnio - bałkański	764 038	Nieokreślony nieustalone– 556 258, Syria- 90 065, Afganistan – 53 237	130 261	Nieokreślony – 102 430, Afganistan – 10 620, Pakistan – 5 583	12 179	Pakistan – 4 355, Afganistan – 3 388, Irak - 960	5 869	Afganistan – 1 169, Pakistan – 1 017, Iran - 980
Środkowo - śródoziemnomorski	153 946	Erytrea – 38791 Nigeria – 21 914, Somalia – 12 430	181 376	Nigeria – 37 554, Erytrea – 20 721, Gwinea – 13 550	118 962	Nigeria- 18 163, Gwinea – 9 714, Wybrzeże Kości Słoniowej	23 485	Tunezja – 5 182, Erytrea – 3 529, Sudan – 2 037

⁷⁰⁰K. Głębicka, *Przerzut migrantów jako nowa forma międzynarodowych wędrówek ludności w Polsce* [w:] K. Głębicka, T. Halik, A. Sawicka, *Studia nad przerzutem migrantów*, Wydawnictwo Instytut Studiów Społecznych UW, Ośrodek Badań nad Migracjami, Warszawa 1999, s. 5 – 9.

						- 9 509		
Zachodnio - śródziemnomorski	7 004	Gwinea - 1 991, Algieria- 1 052, Maroko - 828	9 990	Gwinea - 2 184, Algieria - 1 760, Wybrzeże Kości Słoniowej - 1 646	23 063	Maroko - 4 809, Algieria 4 219, Wybrzeże Kości Słoniowej - 3 345	57 034	Nieznany - 25 293, Maroko - 11 723, Gwinea - 4 971
Cyrkulacyjny z Albanii do Grecji	8 932		5 121		6 396		4 550	
Wschodni lądowy	1 927		1 349		872		1 084	
Zachodnio - afrykański	874		671		421		1 531	
czarnomorski	68		1		537		0	
Razem	1 822 177		511 047		204 750		150 114	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Frontex Annual Risk Analysis z 2017, https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annual_Risk_Analysis_2017.pdf, s. 18, Annual Risk Analysis z 2018 https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Risk_Analysis/Risk_Analysis_for_2018.pdf, s. 16, Annual Risk Analysis z 2019, https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Risk_Analysis/Risk_Analysis_for_2019.pdf, s. 16 [dostęp 13.02.2021].

Europejska Agencja Straży Granicznej i Przybrzeżnej Frontex w latach 2015 – 2018 określiła osiem szlaków nielegalnej imigracji prowadzących do Europy tj.: wschodnio - śródziemnomorski, zachodnio – bałkański, środkowo – śródziemnomorski, zachodnio - śródziemnomorski, cyrkulacyjny z Albanii do Grecji, wschodni lądowy, zachodnio-afrykański, czarnomorski. Rekordową liczbę cudzoziemców, którzy łącznie na wszystkich szlakach migracyjnych przekroczyli zewnętrzne granice Unii Europejskiej w nielegalny sposób odnotowano w 2015 roku na szlakach wschodnio - śródziemnomorskim 885 386 i zachodnio – bałkańskim 764 038. Najmniej odnotowano w 2015 r. na szlaku zachodnio – afrykańskim 874 oraz na szlaku czarnomorskim 68.

Szlakiem prowadzącym z Turcji przez Grecję, Bułgarię i Cypr do Europy, szlakiem wschodnio – śródziemnomorskim zarówno drogą morską jak i lądową przedostała się rekordowa liczba nielegalnych migrantów pochodzących głównie z Syrii, Afganistanu i Iraku. W roku 2016 liczba nielegalnych migrantów, którzy przedostali się do Europy szlakiem wschodnio - śródziemnomorskim znacznie się zmniejszyła. W roku 2017 zanotowano poważny spadek a w 2018 r. liczba ich wzrosła. Wśród nielegalnych migrantów zarówno

w 2016 r., 2017 r. jak i 2018 r. najliczniejszą grupę stanowili Syryjczycy, Afgańczycy i Irakijczycy⁷⁰¹.

Szlak zachodnio – bałkański był trasą dla migrantów, którzy przekraczali granicę grecko – turecką z zamiarem udania się do państw Europy Środkowej i Zachodniej. Największa liczba migrantów, którzy tym szlakiem dostali się do Europy odnotowana została również w 2015 r. Wśród nielegalnych migrantów największą grupę stanowiły osoby o nieustalonym obywatelstwie. Liczną grupę stanowili także obywatele Syrii i Afganistanu. W następnych latach 2016, 2017 i 2018 liczba nielegalnych imigrantów, którzy przedostali się do Europy szlakiem zachodnio - bałkańskim znacznie się zmniejszyła. Z danych Frontex wynika, że prawdopodobną przyczyną spadku liczby nielegalnego przekroczenia granicy szlakiem zachodnio – bałkańskim spowodowane jest zmniejszoną wykrywalnością tego zjawiska.

Szlakiem środkowo - śródziemnomorskim prowadzącym do Europy z Tunezji i Libii przez Włochy i Maltę w roku 2015 największą liczbę wykrytych migrantów stanowili obywatele Erytrei, Nigerii i Somalii. W roku 2016 liczba nielegalnych migrantów w porównaniu z rokiem 2015 uległa zwiększeniu. Wśród tej grupy najwięcej migrantów stanowili obywatele Nigerii, Erytrei i Gwinei. W 2017 r. zanotowano spadek liczby nielegalnych migrantów przedostających się do Europy szlakiem środkowo – śródziemnomorskim a w roku 2018 liczba ich uległa znacznemu zmniejszeniu. Oprócz migrantów z Nigerii, Erytrei, Somalii i Gwinei znaczącą liczbę stanowili obywatele Wybrzeża Kości Słoniowej, Algierii, Tunezji i Sudanu.

W roku 2015 i 2016 szlak zachodnio – śródziemnomorski, był szlakiem stosunkowo słabo uczęszczanym. Natomiast lata 2017 i 2018 zanotowały znaczny wzrost zainteresowania imigracją do Europy tym szlakiem, który prowadzi ze wschodniej Afryki przez Hiszpanię do Europy Zachodniej i Środkowej. Szlakiem tym usiłowali przedostać się głównie migranci z Gwinei, Algierii, Maroka, Wybrzeża Kości Słoniowej, a także w ostatnich latach najliczniejsza grupa migrantów o nieokreślonym obywatelstwie⁷⁰².

Szlak cyrkulacyjny prowadzący z Albanii do Unii Europejskiej przez Grecję w roku 2015 - odnotował pewne zainteresowanie wśród nielegalnych migrantów aby w następnych latach 2016, 2017 i 2018 zainteresowanie nieznacznie spadło. Szlakiem tym podróżowali

⁷⁰¹Frontex Annual Risk Analysys z 2017, https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annual_Risk_Analysis_2017.pdf, s. 18, Annual Risk Analysys z 2018 https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Risk_Analysis/Risk_Analysis_for_2018.pdf, s. 16, Annual Risk Analysys z 2019, https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Risk_Analysis/Risk_Analysis_for_2019.pdf, s. 16.

⁷⁰²Ibidem.

wcześniej obywatele Albanii a obecnie korzystają z niego nielegalnie chcący przedostać się do Europy Macedończycy, Gruzini i obywatele Kosowa.

Szlak wschodnio – lądowy prowadził do Europy przez Finlandię, Estonię, Litwę, Łotwę, Polskę, Słowację, Węgry i Rumunię. Szlakiem tym próbowali przedostać się obywatele Wietnamu, Afganistanu, Gruzji i Syrii. Liczba nielegalnych migrantów w latach od 2015 do 2018 utrzymywała się prawie na jednakowym poziomie z nieznacznym spadkiem liczby w roku 2017.

Szlak zachodnio - afrykański prowadzący z Senegalu, Mauretanii i Maroka przez Wyspy Kanaryjskie i Hiszpanię do Europy Zachodniej i Środkowej w latach 2015 - 2017 nie cieszył się dużym zainteresowaniem migrantów. W 2018 r. natomiast liczba migrantów w porównaniu z poprzednimi latami uległa znacznemu zwiększeniu.

Szlak czarnomorski prowadzący do Europy z Turcji, Rosji i Ukrainy (przez Bułgarię i Rumunię) w roku 2015 odnotował 68 nielegalnych migrantów. W roku 2016 tylko jedna osoba próbowała dostać się tą drogą na teren Unii Europejskiej. Znaczący wzrost odnotowano w 2017 r. Było to 537 osób. Natomiast w roku 2018 liczba wynosiła zero. Szlakiem czarnomorskim dostawali się do Europy głównie: Afgańczycy, Syryjczycy, Irańczycy i Irakijczycy⁷⁰³.

Określenie liczby cudzoziemców przebywających na terytorium Unii Europejskiej nielegalnie jest bardzo trudne ze względu na to, że każdego roku do Europy stara się przedostać bardzo duża ilość nielegalnych imigrantów. Każdego roku nielegalna imigracja przybiera coraz to nowe formy a dynamika i swobodny przepływ osób w strefie Schengen uniemożliwia zobrazowanie faktycznej skali tego zjawiska i zebranie danych do typowych badań statystycznych. Z uwagi na powyższe dane odnośnie skali nielegalnej imigracji podawane są najczęściej szacunkowo.

Najnowsze statystyki Frontexu wskazują, że liczba nielegalnych pobytów w Unii Europejskiej w 2018 r. znacznie się zmniejszyła w porównaniu z rokiem 2015.

Tabela 46. Nielegalny pobyt w Unii Europejskiej w latach 2015 - 2018

Obywatelstwo	Rok			
	2015	2016	2017	2018
Syria	140 336	31 632	*	*
Afganistan	95 784	50 746	21 177	13 862
Irak	61 462	31 883	21 574	21 307
Erytrea	39 338	24 655	13 010	*
Maroko	29 731	30 042	29 859	21 160

⁷⁰³Ibidem.

Albania	28 926	24 127	24 801	21 350
Pakistan	23 179	19 573	19 624	15 472
Ukraina	22 652	28 996	32 608	36 251
Kosowo	16 018	*	*	*
Algieria	14 948	17 274	19 892	15 577
Iran	13 918	15 247	*	*
Tunezja	12 919	11 382	15 912	10 472
Nigeria	12 386	14 838	14 997	11 472
Serbia	8 585	8 428	11 371	10 397
pozostałe	179 192	183 095	210 259	184 316
Ogółem	699 374	491 918	448 094	361 636

* brak danych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Frontex Annual Risk Analysys z 2016, https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annula_Risk_Analysis_2016.pdf, s. 65, Frontex Annual Risk Analysys z 2017, https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annual_Risk_Analysis_2017.pdf, s. 50, Annual Risk Analysys z 2018 https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Risk_Analysis/Risk_Analysis_for_2018.pdf, s. 48, Annual Risk Analysys z 2019, https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Risk_Analysis/Risk_Analysis_for_2019.pdf, s. 45 [dostęp 13.02.2021].

Na podstawie danych zgromadzonych przez Frontex w latach 2015 – 2018 liczba cudzoziemców nielegalnie przebywających na terenie Unii Europejskiej stopniowo się zmniejszała.

W 2015 r. najwięcej cudzoziemców przebywających nielegalnie w Unii Europejskiej było obywatelami – Syryjskiej Republiki Arabskiej: 140 336 osób. Przyczyną nielegalnej imigracji Syryjczyków był wewnętrzny konflikt w państwie, masowe łamanie praw człowieka i wielki kryzys humanitarny. Wielu z nich, żeby dostać się do Europy korzystało z pomocy wyspecjalizowanych w przemyśle gangów, dla których przerzut migrantów jest jednym z głównych źródeł dochodu. Drugie miejsce pod względem liczebności imigrantów przebywających w państwach Unii Europejskiej zajmują obywatele Afganistanu, którzy głównie z powodu niestabilnej sytuacji w kraju i utrzymującej się biedy szukają w Europie schronienia i lepszych warunków życia.

Kolejną pod względem liczebności grupą nielegalnych imigrantów byli Irakijczycy. Liczną ich imigrację spowodował konflikt wewnętrzny i pogłębiający się kryzys humanitarny. Irakijczycy podobnie jak Syryjczycy w ucieczce widzą polepszenie swojej sytuacji ekonomicznej i znalezienie schronienia.

Czwartą pod względem wielkości grupą nielegalnych imigrantów przedostających się na terytorium Unii Europejskiej i jednocześnie najliczniejszą grupą spośród państw Afryki byli obywatele Erytrei. Powodem ucieczki Erytrejczyków było m.in. częste naruszanie praw człowieka, ograniczona wolność wypowiedzi, tortury, zatrzymania oraz ciężka sytuacja

ekonomiczna, bieda i nieludzkie warunki życia. Według szacunków Frontex w 2015 r. na terenie Unii Europejskiej znajdowało się 39 338 nielegalnych imigrantów z Erytrei⁷⁰⁴.

W roku 2016 najliczniejszą grupę stanowili obywatele Afganistanu, Iraku, Syrii i Maroka.

W latach 2015 - 2016 do państw Unii Europejskiej przedostała się w nielegalny sposób rekordowo duża liczba imigrantów. W kolejnych dwóch latach liczba ta zmalała.

W 2017 r. na terytorium Unii Europejskiej najwięcej nielegalnie przebywających cudzoziemców pochodziło z Ukrainy, Maroka i Albanii. Liczba nielegalnie przebywających w Unii Europejskiej obywateli Ukrainy w latach 2015 - 2018 systematycznie wzrastała i to właśnie Ukraińcy w 2018 r. stanowili najliczniejszą grupę. Głównym powodem jest poszukiwanie zatrudnienia i brak nadziei na poprawę sytuacji gospodarczej na Ukrainie.

Wśród nielegalnie przebywających na terytorium Unii Europejskiej cudzoziemców dużą grupę stanowią osoby o nieokreślonym obywatelstwie często nie posiadające przy sobie dokumentów, na podstawie których ustalić można ich tożsamość i kraj pochodzenia co utrudnia i uniemożliwia ich wydalenie.

Głównymi czynnikami powodującymi nielegalną imigrację są m.in. utrzymujące się od wielu lat dysproporcje społeczno – ekonomiczne i chęć poprawy warunków życia i pracy, brak opieki zdrowotnej, ochrony socjalnej m.in. brak świadczeń socjalnych, dopłat i zapomóg w trudnej sytuacji osobistej, łamanie praw człowieka czy dyskryminacja. Przyczyny nielegalnej imigracji jak i kierunki są ze sobą ściśle powiązane. Ludzie głównie przemieszczają się z państw słabo rozwiniętych do państw oferujących większe możliwości zatrudnienia, rozwoju i podniesienia poziomu życia. Atrakcyjnym i bardzo chętnie wybieranym kierunkiem docelowym współczesnych legalnych i nielegalnych imigracji są państwa Unii Europejskiej, w których panuje stabilizacja gospodarcza, standard życia mieszkańców jest dosyć wysoki a dostęp do pracy, możliwości kształcenia się, opieka socjalna, zdrowotna, przestrzeganie praw człowieka czy bezpieczeństwo jest istotnym czynnikiem przyciągającym imigrantów z biedniejszych części świata. Wielu nielegalnych migrantów woli przebywać w jakimś państwie nielegalnie ze względu na większą atrakcyjność na rynku pracy i swobodę poruszania się po kraju⁷⁰⁵.

Procesy migracyjne najbardziej zauważalne są wśród obywateli państw Afryki, w których toczą się wojny, wewnętrzne walki plemienne, panuje przemoc i anarchia a ludzie żyją w biedzie i skrajnym ubóstwie. Obywatele państw azjatyckich oraz Ameryki Południowej i Środkowej również należą do grupy państw najbardziej narażonych

⁷⁰⁴Ibidem.

⁷⁰⁵Ibidem.

na imigracje. Powodem jest zarówno sytuacja polityczna (Afganistan), ekonomiczna (Wietnam), prześladowania na tle religijnym (Irak, Iran, Indie), łamanie praw człowieka (Chiny), a także skrajna bieda, ubóstwo czy dyktatorskie rządy (Ameryka Południowa i Środkowa).

Ze względu na masowy charakter imigracji do państw Unii Europejskiej, w szczególności nielegalnych i zagrożenia związane z przestępczością i z nielegalnym przerzutem osób, zjawisko to stało się jednym z najważniejszych i najistotniejszych problemów stawiających wyzwania przed członkami Wspólnoty.

W połowie 2021 roku rozpoczął się tzw. kryzys migracyjny na granicy Białorusi z państwami UE tj. Republiką Litewską, Republiką Łotewską, Rzeczpospolitą Polską. Kryzys ten wywołany jest zorganizowanym przerzutem imigrantów z krajów Afryki i Bliskiego Wschodu, przede wszystkim z Iraku i Afganistanu. Litwaczęła odsyłać imigrantów z granicy z powrotem na Białoruś. Wtedy imigranci zaczęli napierać na granicę łotewsko – białoruską i polsko - białoruską⁷⁰⁶. W sierpniu 2021 r. na granicy polsko – białoruskiej polskie służby podobnie jak służby litewskie na granicy litewsko – białoruskiej i służby łotewskie na granicy łotewsko – białoruskiej rozpoczęły budowę ogrodzenia. Ze względu na sytuację na granicy z Białorusią we wrześniu 2021 r. przy pasie granicznym rząd w Polsce wprowadził na 30 dni stan wyjątkowy. Został on przedłużony pod koniec września na kolejne 60 dni⁷⁰⁷. Sytuacja na granicy zmienia się dynamicznie.

Jednym z największych zagrożeń współczesnego świata jest nielegalna imigracja. Jest to problem, który dotyczy państw Europy, w tym także Polski. Nielegalna imigracja jest też jednym z najpoważniejszych rodzajów przestępczości zorganizowanej. Może przejawiać się na wiele sposobów m.in. przekroczenie granicy w nielegalny sposób bez wizy, braku innych dokumentów niezbędnych do przekroczenia granicy w legalny sposób. Imigranci przedostają się do Europy korzystając z różnych nielegalnych rozwiązań.

⁷⁰⁶<https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/swiat/artykuly/8223163,litwa-media-nielegalna-migracja-z-bialorusi-do-polski-i-na-lotwe-stosunki-miedzynarodowe.html> [dostęp 9.07.2021].

⁷⁰⁷<https://www.money.pl/gospodarka/plot-na-granicy-z-bialorusia-wojsko-buduje-ogrodzenie-w-okolicach-usnarza-gornego-6676819644963648a.html> [dostęp 23.08.2021].

Rozdział IV. Strategie Bezpieczeństwa Narodowego RP

4.1. Pojęcie strategii

Słowo *strategia* pochodzi od greckiego *strategos* z czego *stratos* oznacza wojsko, a *ago* prowadzę⁷⁰⁸. W starożytnej Grecji *strategos* wskazywało na dowódcę armii lub floty i oznaczało „dział sztuki wojennej obejmujący przygotowanie i prowadzenie wojny oraz poszczególnych jej kampanii i bitew, przemyślany plan działań w jakiejś dziedzinie⁷⁰⁹”. Strategia była postrzegana jako działania wojenne i wszelkiego rodzaju działania mające na celu przygotowanie się do wojny⁷¹⁰. Pierwsze strategie zostały spisane w czasach starożytnej Grecji, Rzymu oraz w Chinach⁷¹¹. Wraz z rozwojem cywilizacyjnym pojęcie *strategii* zostało rozszerzone i zaczęło określać interesy narodowe i cele strategiczne oraz siły i środki potrzebne do zapewnienia bezpieczeństwa społeczeństwu i zagwarantowania stabilizacji politycznej w państwie. Stabilność w państwie rozumiana jako podejmowanie decyzji z uwzględnieniem interesów stron, których decyzja będzie dotyczyć, przestrzeganie praw. Strategia zaczęła odnosić się także do działań niemilitarnych. W XX wieku coraz częściej zaczęło pojawiać się pojęcie strategia wojskowa określające także działania niewojenne oraz strategia obronna obejmująca podmioty, zwalczanie i przeciwdziałanie konfliktom na tle politycznym i militarnym. Pojęcie strategia ewaluowało i w następnych latach odnosiło się także do bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego jako strategia bezpieczeństwa danego państwa. Współcześnie strategia może dotyczyć każdego aspektu życia społecznego np. strategia rozwoju gospodarki, strategia przedsiębiorstwa, strategia bezpieczeństwa, strategia wojenna, strategia organizacji, strategia działania, strategia państwa, strategia gry, strategia firmy, strategia zarządzania, strategia personalna, strategia doradztwa komunikacyjnego. „Strategia (gr.) *strategikos* – strategia – dowodzenie wojskiem: 1) wojskowy plan przygotowania i prowadzenia walk, 2) planowanie sposobu prowadzenia jakiejś działalności⁷¹²”. Strategie można też definiować jako sposób myślenia. Strategia jest to długofalowy plan, zbiór decyzji, wskazówek, aktywności wykonywanych w danym czasie,

⁷⁰⁸S. Koziej, *Teoria sztuki wojennej*, Wydawnictwo Bellona, Warszawa 2011, s. 29 - 33.

⁷⁰⁹*Słownik Języka Polskiego PWN*, <https://sjp.pwn.pl/sjp/strategia;2576315> [dostęp 19.04.2021].

⁷¹⁰S. Koziej, *Teoria sztuki wojennej...*, op. cit., s. 29 - 33.

⁷¹¹M. Kozub, *Myśleć strategicznie o bezpieczeństwie przyszłości*, Wydawnictwo AON, Warszawa 2013, s. 70.

⁷¹²*Słownik wyrazów obcych*, Wydawnictwo Literat Henryk Płonczyński, 2003, s. 323.

merytoryczny, przeanalizowany⁷¹³. Według Sokratesa „strategia jest dobrodziejstwem bogów, stanowi bowiem dla kraju środek zapewniający mu wolność i szczęście⁷¹⁴”. Postrzegana także jako analiza i zbadanie współczesnej sytuacji na świecie i przedstawienie zmian jakie mogą wystąpić⁷¹⁵. Współcześnie strategia zaczęła odnosić się do wielu płaszczyzn życia i działalności ludzi, także handlu, nauki, gospodarki czy przemysłu⁷¹⁶. Fundamentem strategii jest określenie, przeanalizowanie, zbadanie oraz wiedza na temat każdego z elementów prowadzenia działań wojennych⁷¹⁷. Strategia odnosi się do bezpieczeństwa państwa. Strategia w zakresie bezpieczeństwa rozumiana jest jako sposób wykorzystania i zastosowania zdolności danego państwa do przeciwdziałania i rozwiązywania potencjalnie występujących konfliktów. W kontekście polityki strategia interpretowana jest jako dostosowanie instytucji państwa do współczesnych wyzwań, przewidywanie zmian, które mogą wystąpić w przyszłości mających charakter społeczny, wykonywanie zadań danego kraju gwarantujących bezpieczeństwo wewnętrzne i zewnętrzne, warunki jakie musi spełnić państwo, żeby dobrze się przygotować do ukierunkowania na dane zagrożenie, wykonywanie strategii bezpieczeństwa. Ważną częścią składową zarządzania bezpieczeństwem danego państwa jest podsystem kierowania bezpieczeństwem.

Według Napoleona Bonapartego strategia „jest sztuką prostą, ale polegającą całkowicie na wykonaniu⁷¹⁸”.

Bolesław Balcerowicz generał dywizji Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, profesor nauk wojskowych uważa, że „każde suwerenne państwo uprawia własną politykę bezpieczeństwa, posługując się odpowiednimi dla jej realizacji strategiami [...] - Naturalne odmienności ich charakteru i treści zdeterminowane są wieloma czynnikami zarówno zewnętrznymi, jak i wewnętrznymi⁷¹⁹”.

Strategia bezpieczeństwa narodowego (bezpieczeństwa państwa) – to ważne i mające moc prawną w danym kraju założenia, inicjatywy zagwarantowania bezpieczeństwa tego

⁷¹³W. Doroszewski (red.), *Słownik języka polskiego*, <https://sjp.pwn.pl/slowniki/strategia.html> [dostęp 16.04.2021].

⁷¹⁴A. Beaufre, *Wstęp do strategii. Odstraszenie i strategia*, Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej, Warszawa 1968, s. 52.

⁷¹⁵A. Koźmiński, W. Piotrowski (red.), *Zarządzenie. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1996, s. 202.

⁷¹⁶R. Kuźniar, *Polityka i siła. Studia strategiczne – zarys problematyki*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2005, s. 354.

⁷¹⁷Z. Sabak, *Strategia. Ewolucja paradygmatu. Konkluzja na XXI wiek*, Wydawnictwo AON, Warszawa 2012, s. 10.

⁷¹⁸A. Beaufre, *Wstęp do strategii. Odstraszenie i strategia...*, op. cit., s. 52.

⁷¹⁹B. Balcerowicz, *Narodowe polityki i strategie bezpieczeństwa*, [w:] R. Kuźniar, B. Balcerowicz, A. Bieńczyk – Missala, P. Grzebyk, M. Madej, K. Pronińska, M. Sułek, M. Tabor, A. Wojciuk, *Bezpieczeństwo międzynarodowe...*, op. cit., s. 363.

państwa i jego obywateli, które obejmują przede wszystkim przegląd interesów narodowych oraz celów strategicznych, diagnozę i analizę kształtowania się strategicznego środowiska bezpieczeństwa w przyszłości, reguły i dogmaty oraz sposoby realizowania zamierzonych celów strategicznych w przewidywanych okolicznościach (działania operacyjne) i utworzenia (zachowania i modernizacji) systemu bezpieczeństwa narodowego (wykonywania działań preparacyjnych, wdrożeniowych)⁷²⁰.

Strategia bezpieczeństwa narodowego to określenie „jak użyć siły i środki państwa do wykorzystywania szans, podejmowania wyzwań i przeciwstawienia się wszelkim rodzajom zagrożeń. Szanse, wyzwania i zagrożenia gospodarcze, społeczne, informacyjne, militarne i inne natomiast siły i środki państwa gospodarcze, ochronne, informacyjne, militarne (siły zbrojne) i inne⁷²¹”. Strategia powinna obejmować cele strategiczne, dokładny program działalności i wykonywania celów strategicznych, rozkład wykonywania danych założeń, interesy narodowe.

Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP to kluczowy dokument koncepcyjny w Polsce zawierający interesy narodowe oraz cele strategiczne⁷²². Według Stanisława Kozieja strategia bezpieczeństwa polega „na zdefiniowaniu interesów, ocenie warunków bezpieczeństwa, sformułowaniu koncepcji strategicznej oraz ustanowieniu systemu bezpieczeństwa⁷²³”.

Strategia jest dokumentem ukazującym działania, sposoby radzenia sobie z trudnościami i wyzwaniami⁷²⁴. W Strategii z 2007 r. oraz Strategii z 2014 r. temat imigracji został tylko zasygnalizowany. Dopiero Strategia z 2020 r. bardziej szczegółowo porusza temat imigracji. W Strategii tej zostało napisane, że polityka migracyjna powinna być prowadzona w sposób „uwzględniający zarówno bieżące, jak i prognozowane potrzeby rynku pracy, integrację migrantów ze społeczeństwem polskim, zapewniającą zachowanie spójności społecznej, jak i przeciwdziałanie możliwym zagrożeniom porządku i bezpieczeństwa publicznego związanym z procesami migracyjnymi⁷²⁵”. Z imigracją można poradzić sobie przyjmując imigrantów bliskich kulturowo oraz poprzez odpowiednią asymilację imigrantów

⁷²⁰<https://www.bbn.gov.pl/pl/bezpieczenstwo-narodowe/minislownik-bbn-propozy/6035,MINISLOWNIK-BBN-Propozycje-nowych-terminow-z-dziedziny-bezpieczenstwa.html> [dostęp 14.04.2021].

⁷²¹S. Koziej, *Bezpieczeństwo: istota, podstawowe kategorie i historyczna ewolucja, Polityczno – strategiczne aspekty bezpieczeństwa...*, op. cit., s. 22.

⁷²²K. Fus, *Kierowanie bezpieczeństwem narodowym RP*, [w:] K. Liedel, P. Piasecka, T. R. Aleksandrowicz (red.), *Bezpieczeństwo w XXI wieku*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2011, s. 45.

⁷²³S. Koziej, *Bezpieczeństwo: istota, podstawowe kategorie i historyczna ewolucja, Polityczno-strategiczne aspekty bezpieczeństwa...*, op. cit., s. 18 – 21.

⁷²⁴<https://fibus.pl/zagadnienia/strategia-bezpieczenstwa-narodowego-rp-polska-na-peryferiach-europy/> [dostęp 03.04.2021].

⁷²⁵*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2020 r.*..., op. cit.

ze społeczeństwem polskim. To, że problem imigracji został tylko zasygnalizowany w Strategii z 2007 r. oraz Strategii z 2014 r. nie oznacza, że był bagatelizowany, był starannie analizowany przy pracy nad Strategiami.

Strategię kształtują wybitni teoretycy i praktycy.

Projekt Strategii Bezpieczeństwa Narodowego w Polsce po sporządzeniu jej przez Międzyresortowy Zespół do Opracowania Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej przedkładany jest Radzie Ministrów. Strategia zatwierdzana jest przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. Do wykonywania jej przydzielony jest dział administracji publicznej.

Zapisy zawarte w *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP* są dostosowane do prawa krajowego oraz prawa Unii Europejskiej. Członkostwo w sojuszach i paktach międzynarodowych ma kluczowe znaczenie w kwestii bezpieczeństwa państwa. Przykładem tego może być art. 5 *Traktatu Północnoatlantyckiego*, który zapewnia pomoc państwu w przypadku napaści zbrojnej⁷²⁶. Artykuł 5 stanowi, że „strony zgadzają się, że zbrojna napad na jedną lub kilka z nich w Europie lub Ameryce Północnej będzie uważana za napad przeciwko nim wszystkim; wskutek tego zgadzają się one na to, że jeżeli taka zbrojna napad nastąpi, każda z nich, w wykonaniu prawa do indywidualnej lub zbiorowej samoobrony, uznanego przez Artykuł 51 Karty Narodów Zjednoczonych, udzieli pomocy Stronie lub Stronom tak napadniętym, podejmując natychmiast indywidualnie i w porozumieniu z innymi Stronami taką akcję, jaką uzna za konieczną, nie wyłączając użycia siły zbrojnej, w celu przywrócenia i utrzymania bezpieczeństwa obszaru północnoatlantyckiego. O każdej takiej zbrojnej napaści i o wszystkich środkach zastosowanych w jej wyniku zostanie bezzwłocznie powiadomiona Rada Bezpieczeństwa. Środki takie zostaną zaniechane, gdy tylko Rada Bezpieczeństwa podejmie działania konieczne do przywrócenia i utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa⁷²⁷”. Artykuł ten zapewnia, że w razie konfliktu zbrojnego każdy członek Sojuszu Północnoatlantyckiego, w tym także Polska może liczyć na pomoc ze strony pozostałych państw członkowskich.

Strategia Bezpieczeństwa Narodowego to dokument, który jest wydawany i publikowany przez Biuro Bezpieczeństwa Narodowego. Jest to jeden z kluczowych dokumentów dotyczących bezpieczeństwa, pokoju, wojskowości naszego kraju ustanowionych przez Radę Ministrów oraz podpisanych przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. Dokument ten wydawany jest średnio co cztery lata. Wytyczne zawarte w Strategii

⁷²⁶Art. 5 *Traktatu Północnoatlantyckiego* (Dz. U. 2000, Nr 87, poz. 970 z późn. zm.).

⁷²⁷*Ibidem*.

muszą być kompatybilne z prawem Unii Europejskiej oraz z prawem państwa polskiego m.in. z *Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*⁷²⁸ W kwestii bezpieczeństwa ważną rolę odgrywa współpraca międzynarodowa. Polska jest krajem czynnie działającym na arenie międzynarodowej. Nasz kraj aktywnie działa w Sojuszach i Traktatach. Od 1999 r. Polska jest członkiem Sojuszu Północnoatlantyckiego NATO. Głównym zadaniem i zamierzeniem Strategii jest określenie interesów narodowych i celów strategicznych państwa polskiego. W polityce zagranicznej i na arenie międzynarodowej coraz większe znaczenie ma współpraca lokalna. Od 2004 r. Polska jest krajem członkowskim Unii Europejskiej, od 1995 r. Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie OBWE, od 1945 r. Organizacji Narodów Zjednoczonych ONZ, od 1991 r. Grupy Wyszehradzkiej a od 1991 r. Trójkąta Weimarskiego co ma ogromne znaczenie w kształtowaniu polityki bezpieczeństwa. Najważniejszą ustawą dotyczącą bezpieczeństwa w Polsce jest *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*⁷²⁹, w której określone zostały główne interesy narodowe dotyczące bezpieczeństwa Polski. Art. 5. tejże ustawy określa, że: „Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju⁷³⁰”. Zadaniem władz państwa wybranych przez naród jest zagwarantowanie bezpieczeństwa mieszkańcom i obywatelom państwa. W powyższym artykule zostały określone podstawowe tzw. konstytucyjne cele strategiczne i interesy narodowe. Należą do nich: niepodległość państwa, integralność terytorium, wolności i prawa człowieka i obywatela, dbanie o bezpieczeństwo i ochrona obywateli, dziedzictwo narodowe i kulturowe, przemysł i środowisko naturalne i przyrodnicze, możliwości i zdolności danego państwa i jego obywateli, współpraca w ramach sojuszy i traktatów, rozwój społeczny i gospodarczy kraju, wspieranie bezpieczeństwa. W *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*⁷³¹ zostały określone działalności państwa w zakresie bezpieczeństwa. Należy do nich także zagwarantowanie ochrony przyrody.

W tym podrozdziale zostały omówione główne definicje pojęcia strategii, które są pomocne w dalszej analizie. Cele polityki bezpieczeństwa państwa polskiego są wyprowadzone z art. 5 *Konstytucji RP*⁷³². Strategia jest to dokument ściśle związany z tymi

⁷²⁸Dz. U. 1997, Nr 78, poz. 483.

⁷²⁹Ibidem.

⁷³⁰Ibidem, art. 5.

⁷³¹Ibidem.

⁷³²Ibidem.

celami. W niej zawarte są działania, wytyczne dotyczące ich realizacji, a także zagrożenia i wyzwania odpowiadające bieżącej polityce. Cele powinny być napisane w jak najprostszy sposób żeby łatwiejsza była ich realizacja. Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP zawiera cele strategiczne i interesy narodowe.

4.2. Tło historyczne

W pierwszych latach po wojnie Polska znajdowała się pod wpływem Związku Radzieckiego i czynnie współpracowała w Układzie Warszawskim oraz Radzie Wzajemnej Pomocy Gospodarczej. Wizja bezpieczeństwa w tych latach ma odzwierciedlenie w doktrynie obronnej zwanej także koncepcją wojenną Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej⁷³³. Koncepcja ta postrzegała bezpieczeństwo jako brak zagrożeń militarnych i przeciwdziałanie zagrożeniom militarnym. Wpływ na tak postrzegane bezpieczeństwo miało położenie geopolityczne naszego kraju, ograniczona niezależność państwa, konflikty na granicy Odry i Nysy Łużyckiej, strategie polityczne sąsiadujących mocarstw⁷³⁴. Od czasów powojennych do 1990 r. polska koncepcja bezpieczeństwa była prawie identyczna ze strategią Układu Warszawskiego.

Po zmianach politycznych z 1989 r. celem stało się utworzenie strategii bezpieczeństwa odpowiadającej zmianom, które nastąpiły. *Dokument z 1990 r.* zakładał główne kierunki i tendencje polityki obronnej, wiązał wszystkich mieszkańców i obywateli Polski⁷³⁵. Jednym z pierwszych dokumentów w Polsce systematyzującym zagadnienia związane z bezpieczeństwem była *Doktryna obronna Rzeczypospolitej Polskiej z 1990 r.*⁷³⁶. Za główny cel strategii uznane zostało utrzymanie porządku w kraju oraz zagwarantowanie przetrwania narodu, suwerenność kraju oraz nienaruszalność jego granic. W dokumencie tym zapisano, że ważna jest wspólna polityka i współpraca zagraniczna. Doktryna regulowała zagadnienia związane z Siłami Zbrojnymi. Był to dokument normujący okres przejściowy⁷³⁷. Głównym powodem powstania w 1992 r. dokumentów związanych z obronnością był rozpad

⁷³³J. Skrzyp, G. Lach, *Geopolityczne położenie Polski przed i po transformacji ustrojowej*, Wydawnictwo AON, Warszawa 2008, s. 58 - 59.

⁷³⁴W. Gizicki, *Od układu do paktu. (R)ewolucyjna zmiana w polityce bezpieczeństwa Polski...*, op. cit., s. 16.

⁷³⁵M. Menkiszak, *Trudne sąsiedztwo: problematyka bezpieczeństwa w stosunkach Polski z ZSRR i Rosją w latach 1989-2000*, [w:] R. Kuźniar (red.), *Polska polityka bezpieczeństwa 1989 - 2000*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2001, s. 159.

⁷³⁶*Uchwała Komitetu Obrony Kraju z dnia 21 lutego 1990 r. w sprawie doktryny obronnej Rzeczypospolitej Polskiej* (M.P. z dnia 16 marca 1990 r.).

⁷³⁷S. Koziej, *Ewolucja bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej w latach dziewięćdziesiątych XX wieku...*, op. cit., s. 4.

ZSRR. Nasz kraj dążył do wstąpienia do Sojuszu Północnoatlantyckiego NATO. Strategia zakładała zwiększenie aktywności Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, rozwój współpracy z Unią Zachodnioeuropejską, działalność w obrębie Trójkąta Wyszehradzkiego. Armia Polski miała być cały czas gotowa do ataku i obrony. Strategia zakładała możliwość kryzysu militarno - politycznego, agresji lokalnej, wojny powszechnej. Kryzys był uznawany jako najbardziej prawdopodobna sytuacja, a wojna jako najmniej prawdopodobna.

Kolejnym dokumentem stanowiącym o bezpieczeństwie i obronności w Polsce były *Założenia polskiej polityki bezpieczeństwa z 1992 r.*⁷³⁸, który przedstawiał główne zasady polityki państwa polskiego w kwestii bezpieczeństwa. Następnym dokumentem z 1992 r. była *Polityka bezpieczeństwa i strategia obronna Rzeczypospolitej Polskiej* będąca kontynuacją i zakładająca rozwój celów wskazanych w *Założeniach polskiej polityki bezpieczeństwa*. Polityka Polski kierowana była w stronę umocnienia pozycji naszego kraju na arenie międzynarodowej poprzez suwerenność oraz bezpieczeństwo. Dokument ten zakładał politykę opartą na demilitaryzacji, która realizowana była poprzez utworzenie nowych sił w Europie zmniejszających i eliminujących sytuację nagłego i niespodziewanego ataku zbrojnego, bezpieczeństwo zewnętrzne realizowane przez współpracę międzynarodową i przeciwdziałanie wspólnym zagrożeniom i wspieranie wyzwań. Zakładał także członkostwo Polski w Sojuszu Północnoatlantyckim NATO, współpracę w ramach Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie oraz Trójkącie Wyszehradzkim i dobre relacje z sąsiadami zza wschodniej granicy, członkostwo Polski w traktatach i sojuszach w Europie⁷³⁹. Rozpad Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich oraz Układu Warszawskiego stały się początkiem nowego okresu w dziejach Polski. Powoli nasz kraj stawał się samodzielny w kwestii obronności i gotowy do utworzenia własnej Strategii Bezpieczeństwa Narodowego. Zostało podkreślone strategiczne położenie Polski między Zachodem a państwami, które powstały po rozpadzie byłego ZSRR⁷⁴⁰. Jest to koncepcja obrony Rzeczypospolitej na wypadek ataku nieprzyjaciela przedstawiona w trzech częściach: siły zbrojne, aspekt pozamilitarny obrony, system kierowania obronnością⁷⁴¹.

⁷³⁸*Założenia polskiej polityki bezpieczeństwa oraz Polityka bezpieczeństwa i Strategia obronna Rzeczypospolitej Polskiej.*

⁷³⁹S. Koziej, *Założenia polskiej polityki bezpieczeństwa oraz polityka bezpieczeństwa i strategia obronna Rzeczypospolitej Polskiej*, skrypt internetowy, Warszawa 2008, s. 4.

⁷⁴⁰S. Koziej, *Samodzielność strategiczna Polski lata 90. XX w.*..., op. cit., s. 4.

⁷⁴¹S. Koziej, *Podstawowe problemy strategii i systemu obronności na przełomie XIX i XX w.*..., op. cit., s. 14 - 20.

W dokumentach tych uznano, że gwarantem stabilnej polityki w Polsce oraz utrzymania pokoju w europejskich krajach jest Sojusz Północnoatlantycki.

W 1996 r. został sporządzony *Polityczno - strategiczny plan obrony Rzeczypospolitej Polskiej*. Dokument ten był rozwinięciem Strategii obronnej. Charakteryzował zagrożenia, głównie wojenne. Do zagrożeń zostały zaliczone m.in. kryzys na tle politycznym i militarnym, konflikty lokalne, wojna powszechna. W sytuacji konfliktu nasz kraj może liczyć na pomoc państw członkowskich Sojuszu Północnoatlantyckiego, Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie oraz Organizacji Narodów Zjednoczonych⁷⁴². Na początku XXI wieku zmianie uległy zagrożenia dla bezpieczeństwa poszczególnych państw, a także pojawiły się zagrożenia, które do tej pory nie miały miejsca albo zwiększyła się ich intensywność co wymusiło zmianę *Strategii*⁷⁴³.

Jednym z warunków przystąpienia Polski do NATO było utworzenie Strategii jako jednolitego dokumentu. Prace nad przystąpieniem Polski do NATO rozpoczęły się w 1989 r. Wraz z poprawą bezpieczeństwa w Polsce w 1990 r. ministrowie spraw zagranicznych w trakcie posiedzenia Rady Północnoatlantyckiej wysłali do Polski i innych państw Układu Warszawskiego zaproszenie do współpracy⁷⁴⁴. W 1992 r. Polska zaczęła oficjalnie dążyć do uzyskania pełnego członkostwa w NATO. W 1994 r. Polska przystąpiła do Partnerstwa dla Pokoju, które było reakcją na zgłoszoną przez państwa Europy Środkowej gotowość do przystąpienia do NATO. Prace nad Strategią rozpoczęły się w 1997 r. W tym samym czasie trwały prace nad nową Strategią NATO. Strategia musiała być zgodna ze Strategią NATO. Strategia Bezpieczeństwa oraz Strategia Obronności zostały przyjęte w 2000 r. czyli rok po przystąpieniu Polski do NATO. Była to pierwsza w dziejach historii Polski Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP jako jednolity dokument. Do tej pory były wydawane dokumenty oraz doktryny obronne. Nie było jednolitego dokumentu zajmującego się bezpieczeństwem w Polsce. Po przyjęciu Strategii NATO podjęto decyzję o przyjęciu Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP oraz Strategii Obronnej⁷⁴⁵. W momencie przystąpienia Polski do NATO państwa członkowskie miały strategie bezpieczeństwa. Przykładem takiego państwa są Niemcy, które w 1990 r. przyjęły zmianę strategii

⁷⁴²S. Koziej, *Ewolucja polskiej strategii obronności*, [w:] R. Kuźniar (red.), *Polska polityka bezpieczeństwa 1989 - 2000*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2001, s. 451 - 468.

⁷⁴³S. Koziej, *Obronność Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1989 - 2009*, skrypt internetowy, Warszawa 2010, s. 2.

⁷⁴⁴<https://warsawinstitute.org/pl/droga-polski-czech-wegier-nato/> [dostęp 28.04.2021].

⁷⁴⁵S. Koziej, A. Brzozowski, *25 lat polskiej strategii bezpieczeństwa...*, op. cit., s. 12 - 14.

bezpieczeństwa RFN. Miało to miejsce po zjednoczeniu Niemiec w 1990 r.⁷⁴⁶ Czechy, które przystąpiły do NATO wraz z Polską oraz z Węgrami w 1999 r. już wtedy miały strategie bezpieczeństwa, w której zostały wymienione główne zagrożenia dla Republiki Czeskiej⁷⁴⁷. Francja posiadała dokument Biała Księga, która określała główne zagadnienia polityki bezpieczeństwa. Strategie Bezpieczeństwa Narodowego posiadała i posiada do dzisiaj uzupełnioną o zachodzące zmiany w środowisku bezpieczeństwa oraz zmieniającego się świata też USA. Są to tylko przykłady niektórych państw, które w 1999 r. miały strategie bezpieczeństwa. Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP jest to jednolity dokument zawierający najważniejsze założenia dla danego państwa związane z zapewnieniem bezpieczeństwa. Przedstawiająca kluczowe zagrożenia i wyzwania, problemy i szanse. Strategia bezpieczeństwa narodowego RP zawiera szereg zagadnień z różnych dziedzin bezpieczeństwa. Ogólne założenia poszczególnych Strategii bezpieczeństwa państw NATO determinują m.in. uwarunkowania geograficzne danych krajów oraz ich sąsiedztwo z innymi państwami. Kluczowymi podstawami Strategii są np. dostęp danego państwa do morza, usytuowanie, przeszkody topograficzne w postaci gór, rzek. Nie da się więc do końca porównać Strategii różnych państw NATO ponieważ otoczenie, w którym się znajdują różnicuje ich potrzeby i priorytety bezpieczeństwa. Kształtujące na przestrzeni wieków uwarunkowania historyczne wpływają też na dzisiejszą politykę wybranych państw. Odnosi się to szczególnie do państw, które były przez wieki ze sobą skonfliktowane. Założenia Strategii muszą we wszystkich państwach NATO obejmować oprócz zagadnień związanych z uwarunkowaniami geograficznymi kwestie demograficzne i gospodarcze zarówno własne jak i potencjalnych przeciwników. Chociaż podstawowe pojęcie bezpieczeństwa państwa we wszystkich państwach NATO jest takie samo to ze względu na położenie różne aspekty bezpieczeństwa będą przyjmować role priorytetowe a inne będą drugoplanowe. Ważne są też: potencjał gospodarczy, środki jakie dane państwo może zastosować dla bezpieczeństwa, ustrój wewnętrzny, mniejszości narodowe i etniczne, kultura, religia oraz inne problemy jakie dotyczą państwo np. zjawisko masowej nielegalnej imigracji. Z punktu widzenia głównego założenia pracy Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej nie skupia się na problemie imigracji⁷⁴⁸. Może to wynikać ze specyfiki państwa polskiego. Państwa natowskie od lat zmagają się ze zjawiskiem nielegalnej imigracji

⁷⁴⁶A. Zięba, *Strategia bezpieczeństwa Niemiec w pierwszej dekadzie XXI wieku*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe”, IV 2007, nr 4, s. 66 – 78.

⁷⁴⁷M. Krc, R. Urban, *Nowe pojęcie strategii i polityki bezpieczeństwa Republiki Czeskiej*, „Zeszyty Naukowe AON”, nr 3(88) 2012, s. 142-154.

⁷⁴⁸J. Bartosiak, *Rzeczpospolita między lądem a morzem o wojnie i pokoju*, Wydawnictwo Zonazero, Warszawa 2018, s. 14.

i w dużym stopniu dotknął ich ten problem. Zjawisko to nie dotknęło na taką skalę naszego kraju⁷⁴⁹. Największy odsetek imigrantów w Polsce pochodzi z dwóch wschodnich sąsiadów Ukrainy i Republiki Białoruskiej. W połowie 2021 r. sytuacja zaczęła się zmieniać i zjawisko nielegalnej imigracji w dużej mierze zaczęło dotyczyć także Polski. Pod wpływem zmieniającego się środowiska bezpieczeństwa zaczęli przyjeżdżać do Polski imigranci m.in. z Islamskiego Państwa Afganistanu. Było to duże wyzwanie zarówno dla państwa, jak i dla służb odpowiadających za bezpieczeństwo. Na moment zakończenia pisania niniejszej pracy sytuacja ustabilizowała się. Jednak musimy brać pod uwagę i być przygotowanym, że sytuacja może się powtórzyć.

W 2000 r. powstała *Strategia Bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej* zakładająca, że Polska jako państwo wschodniej flanki i będące zewnętrzną granicą Sojuszu Północnoatlantyckiego może być zagrożona atakami. Przedstawione zostały główne zasady strategiczne. Ważną rolę odgrywała zasada odpowiedzialności narodowej i powszechności obrony. Zasada ta zwracała uwagę na to, że działania obronne należą do głównych zadań państwa, a czynny udział w traktatach, paktach i sojuszach jest tylko dodatkiem. Podstawą polskiej obronności jest powszechność. Oznacza to, że na wypadek wojny wszystkie siły militarne i niemilitarne muszą się zjednoczyć w walce. Każdy musi się zaangażować. Kolejną zasadą jest elastyczność reagowania obronnego czyli dbanie o taki system obronności, który może prowadzić działania na szeroką skalę, możliwość odpowiedniej reakcji na wypadek wojny, łatwość przejścia od działań w sytuacji pokoju do działań na wypadek wojny, autonomiczny system reagowania. Do zasad należy także współpraca cywilno – wojskowa, która sugeruje zwiększenie znaczenia w walce czynnika pozamilitarnego. Istotna jest zasada bilansowania potrzeb obronnych i możliwości kraju oznaczająca wypośrodkowanie położenia naszego kraju i możliwości społeczno - gospodarcze. Zasadą jest odstraszenie i wiarygodność strategiczna. W *Strategii* zostały zawarte ponadto: zasada solidarności i integracji sojuszniczej, współpracy i partnerstwa, umacnianie zaufania i regionalnej stabilizacji militarnej, odstraszenie i wiarygodność. Skupiała się na dwóch zakresach polityce zagranicznej oraz obronności, definiowała także zagrożenia i wyzwania oraz działania je zwalczające. Strategia tematycznie nie wychodziła poza obszar polityki zagranicznej oraz obronności. Strategia ta zakładała, że najważniejszymi zamierzeniami państwa polskiego są: zapewnienie wolności, koherentność Polski, ochrona demokratycznego porządku, rozwój i postęp ekonomiczny oraz społeczny państwa, przyczynianie się do tworzenia ładu i pokoju

⁷⁴⁹Ibidem.

na kontynencie europejskim⁷⁵⁰. Zostały także wskazane podstawowe zagrożenia takie jak m.in.: skupienie potencjału militarnego w niektórych obszarach Europy, proliferacja broni masowego rażenia, zagrożenia gospodarcze i przemysłowe, nowy podział państw europejskich, nielegalne migracje, terroryzm, wzrost przestępczości zorganizowanej, służby specjalne obcych państw, brak odpowiedniej ochrony informacji. Strategia zakładała interesy narodowe oraz cele strategiczne. Do nadrzędnych celów zaliczyła ochronę przed mogącymi wystąpić konfliktami zbrojnymi, wolność i bezpieczeństwo Polaków, czynny udział w ochronie państw w ramach członkostwa w Sojuszu Północnoatlantyckim NATO, czynny udział w różnego rodzaju organach, instytucjach, organizacjach i stowarzyszeniach międzynarodowych w kwestii reagowania kryzysowego oraz działań mających na celu stabilizację danego terenu i dobre relacje z państwami europejskimi⁷⁵¹. Strategia przedstawiała stany bezpieczeństwa kraju tj. pokój, kryzys, wojna oraz działania związane z tymi stanami przeciwdziałające i umacniające bezpieczeństwo, odpowiednią reakcję na występujące zagrożenia, działania na wypadek wojny mobilizujące cały potencjał militarny⁷⁵². *Strategia* ta charakteryzowała system obronny i wojsko⁷⁵³. *Strategia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej z 2000 r.* skupiała się na określeniu fundamentów polskiej polityki bezpieczeństwa, charakteryzowała zagrożenia oraz wyzwania, wyznaczała działania i mechanizmy oraz narzędzia wykonywania polityki bezpieczeństwa w Polsce⁷⁵⁴.

W konsekwencji zachodzących zmian społecznych i ekonomicznych na świecie, w 2003 r. powstała *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej* obejmująca wszystkie kategorie bezpieczeństwa zarówno te związane z bezpieczeństwem wewnętrznym i zewnętrznym, jak i wojskowym i cywilnym. Zakładała ona, że polityka bezpieczeństwa powinna być realizowana przez zagwarantowanie bezpieczeństwa, spokoju, pewności, poczucia niezagrożenia obywateli państwa polskiego, przestrzegane powinny być prawa człowieka i obywatela, egalitaryzm, rozwój i postęp cywilizacyjny oraz ekonomiczny, polepszenie warunków życia Polaków, ochrona zwyczajów, tradycji i dziedzictwa kulturowego, wypełnianie zobowiązań wobec sojuszników oraz propagowanie interesów

⁷⁵⁰S. Koziej, A. Brzozowski, *25 lat polskiej strategii bezpieczeństwa...*, op. cit., s. 4.

⁷⁵¹R. Kuźniar (red.), *Polska polityka bezpieczeństwa 1989 - 2000*, Wydawnictwo Scholar, Warszawa 2001, s. 11.

⁷⁵²R. Kuźniar (red.), *Porządek międzynarodowy u progu XXI wieku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2005, s. 14.

⁷⁵³R. Kuźniar, *Polityka bezpieczeństwa w polskiej polityce zagranicznej*, [w:] R. Kuźniar (red.), *Polska polityka bezpieczeństwa 1989 - 2000*, Wydawnictwo Scholar, Warszawa 2001, s. 123 - 126.

⁷⁵⁴S. Koziej, *Strategia Bezpieczeństwa i Obronności Rzeczypospolitej Polskiej po wstąpieniu do NATO*, skrypt internetowy, Warszawa/Ursynów 2008.

naszego kraju na arenie międzynarodowej⁷⁵⁵. Do nowych zagrożeń w Strategii z 2003 r. zaliczone zostały: zorganizowany terroryzm międzynarodowy, proliferacja broni masowego rażenia, trudna do przewidzenia polityka państw autorytarnych, zorganizowana przestępczość na skalę międzynarodową, handel bronią, handel ludźmi, próba dostania się i zdobycia informacji niejawnych przez nieodpowiednie organy, instytucje, grupy przestępcze, służby, atak na systemy informatyczne, zagrożenia gospodarcze, energetyczne, ekologiczne oraz związane z niżem demograficznym⁷⁵⁶. W *Strategii* zostały przedstawione także zadania organów i instytucji zajmujących się bezpieczeństwem.

W 2013 r. została przyjęła *Strategia rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022*⁷⁵⁷. Strategia została podzielona na pięć rozdziałów. Pierwszy rozdział zawiera diagnozę i analizę systemu bezpieczeństwa narodowego uwzględniając uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne bezpieczeństwa. Drugi rozdział to wyzwania, trendy rozwojowe i wizja rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej. Stwierdzone zostało, że ważne jest wykorzystanie możliwości, które daje nam członkostwo w organizacjach międzynarodowych. Strategia zakłada, że Polska będzie państwem bezpiecznym, rozwijającym politykę zagraniczną, posiadającym obronę narodową oraz efektywnie działające służby specjalne. Trzeci rozdział przedstawia cele strategii i kierunki interwencji. Jako główne cele zostały wskazane: kształtowanie stabilnego międzynarodowego środowiska bezpieczeństwa w wymiarze regionalnym i globalnym. Będą one realizowane przez aktywną współpracę na arenie międzynarodowej obejmującą członkostwo w Sojuszu Północnoatlantyckim oraz Unii Europejskiej, strategiczne partnerstwo ze Stanami Zjednoczonymi, współpracę w ramach Trójkąta Weimarskiego, Grupy Wyszehradzkiej, Wspólnoty Bałtyckiej, Organizacji Narodów Zjednoczonych, Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie oraz z państwami sąsiedzkimi, przeciwdziałanie konfliktom zbrojnym oraz proliferacji broni masowego rażenia, prowadzone będą działania wprowadzające Koncepcje Strategiczne Sojuszu Północnoatlantyckiego NATO. Zostały wskazane główne cele i plany Sojuszu Północnoatlantyckiego, udział ludności cywilnej i wojsk państw członkowskich Sojuszu Północnoatlantyckiego oraz państw partnerskich Sojuszu. Zakładano także uczestnictwo w odbywających się cyklicznie ćwiczeniach z zarządzania kryzysowego NATO - CMX, dążenie do powstania nowych budynków NATO,

⁷⁵⁵M. Kulisz, *Analiza procesu planowania strategicznego bezpieczeństwa Polski w latach 1990 - 2007*, „DOCTRINA Studia Społeczno-Polityczne”, nr 5, 2008, s. 6.

⁷⁵⁶S. Koziej, *Podstawy strategii*, [w:] *Strategii Bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2003 r. i 2007 r.*, skrypt internetowy, Warszawa 2008, s. 5.

⁷⁵⁷*Strategia rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022*..., op. cit.

czynne uczestniczenie w inicjatywie SmartDefence czyli inteligentnej obronie, dalsze uczestnictwo w Airborne Early Warning and Control (NAEW&C) system lotniczy wczesnego reagowania i kontroli, Strategic Airlift Capability (SAC) czyli zdolności strategicznego transportu powietrznego zagwarantujące przetransportowanie sprzętu oraz zespołu na dłuższe odległości do państw członkowskich Sojuszu Północnoatlantyckiego, Strategic Airlift Solution (SALIS) to strategiczne rozwiązanie tymczasowe dla transportu powietrznego, Alliance Ground Surveillance system dalekiego rozpoznawania obiektów nadziemnych z powietrza oraz w inicjatywie Cooperative Airspace Initiative (CAI) czyli ćwiczenia z realnym użyciem samolotów „Vigilant Skies 2011” „Czujne Przystworza 2011” mającej na celu przeciwdziałanie terroryzmowi, realizowanym m.in. przez czynny udział w inicjatywie Pooling & Sharing czyli zbieranie i udostępnianie informacji, działania w Europejskiej Agencji Obrony, współpraca z krajami spoza Unii Europejskiej, rozszerzone uczestnictwo naszego kraju w Europejskiej Agencji Kosmicznej, dbanie o to by interesy państwa polskiego zostały uwzględnione przy tworzeniu Jednolitej Europejskiej Przestrzeni Powietrznej, pogłębienie współpracy z partnerami z Europy Wschodniej głównie z Ukrainą i Gruzją. W ramach Unii Europejskiej i Sojuszu Północnoatlantyckiego ważna jest współpraca na linii NATO – Federacja Rosyjska, pogłębienie współpracy na rzecz bezpieczeństwa energetycznego na forum NATO i Unii Europejskiej poprzez współpracę państw europejskich, pogłębienie współpracy na rzecz bezpieczeństwa cybernetycznego na forum NATO i Unii Europejskiej, pomocnym ma być ochrona cyberprzestrzeni, odpowiednie działania służb specjalnych, współpraca na polu pozamilitarnym, przestrzeganie przepisów zawartych w *Dokumencie Wiedeńskim z 1999 r.*, zasada zrównoważonego rozwoju⁷⁵⁸. Kolejnym celem było umocnienie zdolności kraju do obrony wykonywanej przez wzrost efektywności Wojska Polskiego, modernizacji struktur wojska w Polsce, dodatkowe szkolenia dla Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, możliwość zareagowania w sytuacjach kryzysu i na wypadek konfliktu zbrojnego, gdy będzie potrzebna pomoc wojska, ulepszenie narodowego planowania obronnego, efektywna reklama obronności, potencjał naukowo - badawczy w dziedzinie obronności, poprawa reagowania na zagrożenia dla bezpieczeństwa. Następnym celem był rozwój odporności na zagrożenia bezpieczeństwa narodowego poprzez zwiększenie wytrzymałości infrastruktury krytycznej, wprowadzenie *Narodowego Programu Ochrony Infrastruktury Krytycznej*, zagwarantowanie bezpieczeństwa energetycznego i modernizacja systemu rezerw strategicznych. W dalszej kolejności jako cel zostało

⁷⁵⁸J. Gajewski, *Regionalizm w polityce bezpieczeństwa Polski 1989 – 2000*, [w:] R. Kuźniar (red.), *Polska polityka bezpieczeństwa 1989 - 2000*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2001, s. 243 - 254.

wymienione zwiększenie integracji polityk publicznych z polityką bezpieczeństwa przez poprawę integracji społecznej i gospodarczej. Do celów *Strategii* zaliczono także: tworzenie warunków do rozwoju zintegrowanego systemu bezpieczeństwa narodowego za pomocą udoskonalenia systemu kierowania bezpieczeństwem narodowym, wyznaczenie zadań Rządowego Centrum Bezpieczeństwa, zagwarantowanie współpracy organów, instytucji w zakresie bezpieczeństwa, zagwarantowanie bezpieczeństwa informacyjnego oraz telekomunikacyjnego w ramach systemu bezpieczeństwa narodowego, System Reagowania na Incydenty Komputerowe, Sieć Łączności Rządowej. Zespół Reagowania na Incydenty Komputerowe powstał na podstawie *ustawy z dnia 5 lipca 2018 r. o krajowym systemie bezpieczeństwa*⁷⁵⁹. Składa się z trzech zespołów CSIRT NASK zarządzany przez Państwowy Instytut Badawczy, CSIRT GOV prowadzony przez Agencję Bezpieczeństwa Wewnętrznego, CSIRT MON kierowany przez Ministerstwo Obrony Narodowej. Do zadań CSIRT NASK należą: dostrzeganie sytuacji, które mogą naruszać bezpieczeństwo w Internecie, odpowiadanie na zaistniałe zagrożenia, badanie i wyszukiwanie tzw. złośliwego oprogramowania, wydawanie raportów ze swojej działalności, udoskonalanie narzędzi mogących wykrywać w sieci zachowania przestępcze, aktywności mające na celu zwiększenie świadomości obywateli w zakresie bezpieczeństwa w sieci. CSIRT GOV uwzględnia pilnowanie bezpieczeństwa informacyjnego, wykrywanie i przeciwdziałanie zagrożeniom w cyberprzestrzeni ukierunkowane na działania ważne ze względu na stałość i systematyczność aktywności państwa systemy, przetwarzające informacje. CSIRT MON zakłada wykrywanie i likwidowanie zagrożeń bezpieczeństwa w Internecie, które zostały zgłoszone przez organy podległe Ministerstwu Obrony Narodowej. Czwarty rozdział przedstawia system realizacji strategii poprzez określenie podmiotów odpowiedzialnych za wdrożenie i monitorowanie realizacji strategii oraz jej ocenę, dokumenty wdrożeniowe strategii, nadzorowanie, mechanizmy współdziałania zaangażowanych podmiotów⁷⁶⁰. Została przedstawiona działalność poszczególnych organów i instytucji w zakresie bezpieczeństwa. Do tych organów zajmujących się bezpieczeństwem zaliczyć można: Ministra właściwego do spraw zagranicznych i spraw członkostwa Rzeczypospolitej Polskiej w Unii Europejskiej, Ministra Obrony Narodowej, Ministra właściwego do spraw wewnętrznych, Ministra właściwego do spraw administracji publicznej, informatyzacji, łączności, Ministra właściwego do spraw gospodarki, Ministra właściwego do spraw Skarbu Państwa, Ministra

⁷⁵⁹Dz. U. 2018, poz. 1560 z późn. zm.

⁷⁶⁰*Strategia rozwoju bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2020*, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Warszawa 2013.

właściwego do spraw transportu, gospodarki morskiej, budownictwa, lokalnego planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz mieszkalnictwa, Ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego, Ministra właściwego do spraw zdrowia, Ministra właściwego do spraw rolnictwa, rynków rolnych, rozwoju wsi, rybołówstwa, Ministra właściwego do spraw środowiska i gospodarki wodnej, Ministra właściwego do spraw nauki i szkolnictwa wyższego, pozostałych ministrów, kierowników urzędów centralnych i innych państwowych instytucji oraz organów centralnych, Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Szefa Agencji Wywiadu, Dyrektora Rządowego Centrum Bezpieczeństwa, Wojewodów, Organów samorządu terytorialnego.

Poszczególne organy są obowiązane do przekazywania Ministrowi Rozwoju Regionalnego sprawozdań w sprawie wprowadzania *Strategii*. Piąty rozdział zakłada ramy finansowe *Strategii*. Programy, które wykonują zamierzenia zawarte w *Strategii* to *Program rozwoju Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w latach 2013 - 2022*, *Program Pozamilitarnych Przygotowań Obronnych na lata 2013 - 2022*, *Program Mobilizacji Gospodarki na lata 2013 - 2022*⁷⁶¹. W *Strategii* scharakteryzowane zostały warunki działania oraz sposoby rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego zwiększając jego wydajność i integralność. System bezpieczeństwa narodowego obejmuje siły oraz środki, a także zasoby potrzebne do wykonywania przez dane państwo zadań z zakresu bezpieczeństwa. Kluczową rolę odgrywa bezpieczeństwo zewnętrzne oraz nienaruszalność granic Polski, polityka zagraniczna.

Istotnym dokumentem jest także *Strategiczny Przegląd Bezpieczeństwa Narodowego 2010 - 2012*, który został przedstawiony przez Biuro Bezpieczeństwa Narodowego. Był to pierwszy taki dokument w naszym kraju⁷⁶². Jego celem była analiza stanu bezpieczeństwa w Polsce, sprecyzowane zostały główne konkluzje, propozycje tendencji i nurtów, sposobów działalności w zakresie bezpieczeństwa, stworzenie systemu bezpieczeństwa narodowego. Przegląd przedstawił Polskę jako podmiot bezpieczeństwa, jego interesy narodowe i cele strategiczne. Główne elementy potencjału naszego kraju to potencjał ustrojowo - polityczny, potencjał obronny, potencjał ochronny, potencjał społeczny i gospodarczy. Interesy narodowe i cele strategiczne zostały podzielone na kategorie konstytucyjne: państwo powinno być niepodległe i posiadać nienaruszalne granice, obywatele w społeczeństwie powinni być wolni i bezpieczni, trzeba dążyć do rozwoju i postępu, chronić dziedzictwo narodowe, trwałe

⁷⁶¹Ibidem.

⁷⁶²M. Malec, *Strategiczny Przegląd Bezpieczeństwa Narodowego, Strategia Bezpieczeństwa Narodowego, Strategiczny Przegląd Obronny – ich zakres i cele*, „Bezpieczeństwo Narodowe”, nr I – 2011/17, s. 120 - 123.

rozwój, ochronę środowiska naturalnego. W dziedzinie bezpieczeństwa to możliwość odparcia ataku na wypadek konfliktu zbrojnego, udział i współpraca na arenie międzynarodowej, ochrona praw i wolności człowieka i obywatela. To także bezpieczeństwo kraju i jego mieszkańców, bezpieczeństwo obywateli i dóbr niematerialnych, tradycji, kultury, tożsamości narodowej, rozwój potencjału społecznego oraz gospodarczego Polski, społeczna i gospodarcza pomoc w kwestii bezpieczeństwa narodowego naszego kraju⁷⁶³. Cele strategiczne w obszarze bezpieczeństwa to: cele operacyjne rozumiane jako gotowość do podjęcia działania oraz cele preparacyjne zakładające, w razie zaistnienia takiej konieczności wykorzystanie warunków i zdolność do ich podjęcia⁷⁶⁴. *Strategiczny Przegląd Bezpieczeństwa Narodowego 2010 - 2012* zawiera opinię i rokowania środowiska bezpieczeństwa, w której przedstawione zostały możliwe warianty: integracja, dezintegracja, ewolucja. Zawiera także koncepcje dotyczące powstawania warunków bezpieczeństwa określonych jako zwiększenie internacjonalizacji, niezależność i autonomiczność, umocnienie sojuszy i traktatów oraz współpracę z partnerami⁷⁶⁵. Po raz pierwszy w Polsce przedstawiono tak szczegółowo i obszernie kwestie bezpieczeństwa, przeanalizowano i poddano ocenie warunki i poziom bezpieczeństwa w Polsce. Głównym celem *Przeglądu* było zagwarantowanie *Strategii* dostosowania do obecnej sytuacji, zgodności z prawem, gospodarności⁷⁶⁶. Główne wnioski i rekomendacje zawarte w *Przeglądzie* były fundamentem do napisania regulacji prawnych dotyczących bezpieczeństwa narodowego⁷⁶⁷. Uwzględniona została Polska jako główny podmiot bezpieczeństwa i określono interesy narodowe i cele strategiczne, szczegółową ocenę zewnętrznego i wewnętrznego obszaru bezpieczeństwa, wykonywanie polityki bezpieczeństwa, przyszłościowe i długofalowe działania kraju w kwestii bezpieczeństwa. Gwarancję bezpieczeństwa może dać państwu polskiemu wypracowanie wspólnego podejścia w kwestii bezpieczeństwa wewnątrz Wspólnoty⁷⁶⁸. Podstawą prawną *Strategicznego Przeglądu* jest *Zarządzenie nr 4 Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 24 listopada 2010 r. w sprawie przeprowadzenia Strategicznego Przeglądu Bezpieczeństwa Narodowego* i *Zarządzenie Nr 29/2010 Szefa Biura*

⁷⁶³J. Pawłowski, *Procedura i metody organizowania i prowadzenia strategicznych przeglądów bezpieczeństwa narodowego*, [w:] Koziej S., Pawłowski J., Sikorski K. (red.) *Strategiczny Przegląd Bezpieczeństwa Narodowego: rola, struktura, procedury*, Warszawa 2009, s. 21.

⁷⁶⁴*Strategiczny Przegląd Bezpieczeństwa Narodowego Główne wnioski i rekomendacje dla Polski*, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Warszawa 2012.

⁷⁶⁵*Ibidem*.

⁷⁶⁶S. Koziej, *Główne ustalenia i rekomendacje Strategicznego Przeglądu Bezpieczeństwa Narodowego*, „Bezpieczeństwo Narodowe”, nr III-IV, 2012/23-24.

⁷⁶⁷J. Pawłowski, *Procedura i metody organizowania...*, op. cit., s. 21.

⁷⁶⁸J. Gryz (red.), *System reagowania kryzysowego Unii Europejskiej. Struktura – charakter – obszary*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2009, s. 4.

Bezpieczeństwa Narodowego z dnia 17 grudnia 2010 r. w sprawie przeprowadzenia Strategicznego Przeglądu Bezpieczeństwa Narodowego.

Kolejnym ważnym dokumentem są *Krajowe Ramy Polityki Rzeczypospolitej Polskiej na lata 2017 - 2020*. To polski dokument w obszarze bezpieczeństwa tzw. systemów teleinformatycznych obejmujący systemy i urządzenia oraz oprogramowania gwarantujące przetwarzanie, przechowywanie, wysyłanie, odbieranie danych informacji za pomocą sieci telekomunikacyjnych. Jednym z najważniejszych wyzwań współczesnego świata jest zagwarantowanie bezpieczeństwa informacji. *Strategia* jest kontynuowaniem dokumentu *Polityka Ochrony Cyberprzestrzeni Rzeczypospolitej Polskiej z 2013 r.* Digitalizacja jest zarówno wyrazem postępu i nowoczesności, ale także stanowi źródło zagrożeń w cyberprzestrzeni. Głównym celem *Strategii* jest charakteryzowanie zagwarantowania wykonywania prawa do prywatności oraz zaznaczenie, że Internet jest ważnym elementem funkcjonowania świata. Zostały zaproponowane tendencje zmian mających wpływ na efektywne działanie organów i instytucji na przeciwdziałanie i likwidowanie przestępstw, a także działalności terrorystycznej i szpiegowskiej w cyberprzestrzeni. Zaproponowano także utworzenie odpowiednich i bezpiecznych warunków do korzystania z Internetu przez obywateli. W *Strategii* zostały ukazane cele bezpieczeństwa teleinformatycznego, najważniejsze organy i instytucje wprowadzające *Strategie*, zasięg wykonywania celów zawartych w dokumencie, przeciwdziałanie incydom w cyberprzestrzeni i usuwaniu ich skutków przywracając do stanu poprzedniego, stanowisko oceny zagrożeń, tendencje w nauczaniu, programów edukacyjnych, informatycznych, szkolenia z tego obszaru, aktywności dotyczące planów naukowo - badawczych w tej dziedzinie, współpraca międzynarodowa w kwestii bezpieczeństwa, w tym bezpieczeństwa teleinformatycznego⁷⁶⁹.

Podstawą prawną do utworzenia *Strategii Cyberbezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej* jest *ustawa z dnia 5 lipca 2018 r. o krajowym systemie cyberbezpieczeństwa*⁷⁷⁰. W ostatnim kwartale 2019 r. została podpisana *Strategia Cyberbezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej na lata 2019 – 2024*⁷⁷¹. Poprzednimi dokumentami dotyczącymi bezpieczeństwa w cyberprzestrzeni były: *Polityka Ochrony Cyberbezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej z 2013 r.*⁷⁷² oraz *Krajowe Ramy Polityki Cyberbezpieczeństwa*

⁷⁶⁹*Krajowe Ramy Polityki Cyberbezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej na lata 2017 – 2022*, Ministerstwo Cyfryzacji, Warszawa 2017.

⁷⁷⁰Dz. U. 2018, poz. 1560 z późn. zm.

⁷⁷¹*Uchwała Nr 125 Rady Ministrów z dnia 22 października 2019 r. w sprawie Strategii Cyberbezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej na lata 2019 – 2024* (M. P. 2019, poz. 1037).

⁷⁷²*Polityka ochrony cyberprzestrzeni Rzeczypospolitej Polskiej*, Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Warszawa 2013.

*Rzeczypospolitej Polskiej na lata 2017 – 2022*⁷⁷³. *Polityka Ochrony Cyberbezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej* była pierwszym dokumentem strategicznym charakteryzującym kwestie bezpieczeństwa w cyberprzestrzeni w naszym kraju. Nadrzędnym celem strategicznym było osiągnięcie odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa. Kolejnym dokumentem były *Krajowe Ramy Polityki Cyberbezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej na lata 2017 – 2022*. Według *Strategii* do głównych zadań ochrony w sieci należą: polepszenie krajowego systemu cyberbezpieczeństwa, przeciwdziałanie i odpowiadanie na incydenty zaistniałe w cyberprzestrzeni, rozwój potencjału narodowego w kwestii cyberbezpieczeństwa, uświadamianie oraz zwiększanie kompetencji w społeczeństwie w zakresie bezpieczeństwa w sieci, umocnienie pozycji naszego kraju w dziedzinie cyberbezpieczeństwa⁷⁷⁴. Zgodnie *ustawą z dnia 5 lipca 2018 r. o krajowym systemie cyberbezpieczeństwa*⁷⁷⁵ system ten składa się z: „1) operatorów usług kluczowych; 2) dostawców usług cyfrowych; 3) CSIRT MON; 4) CSIRT NASK; 5) CSIRT GOV; 6) sektorowych zespołów cyberbezpieczeństwa; 7) jednostek sektora finansów publicznych, o których mowa w art. 9 pkt. 1 – 6, 8, 9, 11 i 12 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2017 r. poz. 2077 oraz z 2018 r. poz. 62, 1000 i 1366); 8) instytutów badawczych; 9) Narodowego Banku Polskiego; 10) Banku Gospodarstwa Krajowego; 11) Urzędu Dozoru Technicznego; 12) Polskiej Agencji Żeglugi Powietrznej; 13) Polskiego Centrum Akredytacji; 14) Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej; 15) spółek prawa handlowego wykonujących zadania o charakterze użyteczności publicznej w rozumieniu art. 1 ust. 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1996 r. o gospodarce komunalnej (Dz. U. z 2017 r. poz. 827 oraz z 2018 r. poz. 1496); 16) podmiotów świadczących usługi z zakresu cyberbezpieczeństwa; 17) organów właściwych do spraw cyberbezpieczeństwa; 18) Pojedynczych Punktów Kontaktowych do spraw cyberbezpieczeństwa, zwanych dalej „Pojedynczymi Punktami Kontaktowymi”; 19) Pełnomocnika Rządu do Spraw Cyberbezpieczeństwa, zwanego dalej „Pełnomocnikiem”; 20) Kolegium do Spraw Cyberbezpieczeństwa, zwane dalej „Kolegium”⁷⁷⁶”. Kluczowym celem *Strategii* jest zwiększenie bezpieczeństwa w cyberprzestrzeni i ochrona informacji we wszystkich sektorach administracji publicznej także uświadamienie społeczeństwa w zakresie

⁷⁷³*Krajowe Ramy Polityki Cyberbezpieczeństwa...*, op. cit.

⁷⁷⁴Załącznik do uchwały nr 125 Rady Ministrów z dnia 22 października 2019 r. *Strategia Cyberbezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej na lata 2019 – 2024*.

⁷⁷⁵Dz. U. 2018, poz. 1560 z późn. zm.

⁷⁷⁶Art. 4 ustawy z dnia 5 lipca 2018 r. o krajowym systemie cyberbezpieczeństwa (Dz. U. 2018, poz. 1560).

bezpieczeństwa informacji w przestrzeni publicznej. *Strategia* została opracowana na 5 lat. Co roku do Rady Ministrów będzie składane zestawienie z wykonywania założeń *Strategii*. Umocnienie bezpieczeństwa w cyberprzestrzeni określono jako jedno z głównych zadań realizowanych poprzez naukę, współpracę w zakresie międzynarodowym, międzypaństwową, wzajemną wymianę informacji oraz ochronę przed cyberzagrożeniami. Ważne jest utworzenie *Narodowych Standardów Cyberbezpieczeństwa* i opracowanie zasad pomagających w zagwarantowaniu i utrzymaniu bezpieczeństwa programów komputerowych, urządzeń elektronicznych, stacji, serwerów i w sieci, w tzw. chmurze gdzie przechowywane są dane.

W 2015 r. została wydana *Doktryna Cyberbezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej* zakładająca główne cele strategiczne w kwestii bezpieczeństwa w sieci⁷⁷⁷. Już w *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP* zostało ujęte, że zagwarantowanie bezpieczeństwa w Internecie jest celem nadrzędnym. W *Doktrynie* przedstawiono zagrożenia mogące wystąpić w cyberprzestrzeni. Zagrożenia związane z systemami komunikacji, ochroną podmiotów publicznych i prywatnych, operatorami i systemami usług teleinformatycznych, wykradaniem danych osobowych, przywłaszczeniem tożsamości, kontrolą nad komputerami obywateli. Wyzwania wewnątrz państwa postrzegane są jako ryzyko i szanse. Ryzykiem może być brak regulacji prawnych podmiotów w systemie cyberbezpieczeństwa, nieodpowiednie przepisy prawne, luki w prawie w tym zakresie, nieodpowiednia edukacja. Wyzwania zewnętrzne to silna pozycja Polski w strukturach obrony i ochrony cybernetycznej w sojuszach i traktatach, w których Polska jest członkiem.

Strategia rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022 charakteryzuje system bezpieczeństwa narodowego. Podstawą prawną do utworzenia tej *Strategii* była ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju⁷⁷⁸. Dokument został przyjęty uchwałą Nr 67 Rady Ministrów z dnia 9 kwietnia 2013 r. w sprawie przyjęcia „*Strategii rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022*”⁷⁷⁹. Do głównych celów zostało zaliczone utworzenie trwałego, niezmiennego międzynarodowego środowiska bezpieczeństwa, lokalnego oraz światowego, wzmocnienie zdolności naszego kraju do obrony, odpowiednia reakcja na zagrożenia, które mogą zaistnieć, zintegrowanie polityk publicznych z polityką bezpieczeństwa, utworzenie warunków do rozwoju zespolonego i skonsolidowanego systemu bezpieczeństwa narodowego.

⁷⁷⁷*Doktryna Cyberbezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej 2015*, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Warszawa 2015.

⁷⁷⁸Dz. U. 2006, Nr 227, poz. 1658 z późn. zm.

⁷⁷⁹M. P. 2013, poz. 377 z późn. zm.

Fundamentem do napisania *Doktryny* są *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, *Polityka Ochrony Cyberprzestrzeni Rzeczypospolitej Polskiej*⁷⁸⁰ oraz *Strategia bezpieczeństwa cybernetycznego Unii Europejskiej*. *Doktryna* zawiera scharakteryzowanie celów strategicznych, opis wyzwań, zagrożeń, ryzyk, szans, określenie działalności operacyjnych, w jaki sposób osiągnąć cele strategiczne, preparacyjne, jakie czynniki potrzebne są do rozwoju bezpieczeństwa w cyberprzestrzeni Polski⁷⁸¹.

W powyższym podrozdziale został przedstawiony kontekst historyczny dotyczący dokumentów strategicznych w naszym kraju. Ze względu na cezurę czasową przyjętą w pracy *Strategie z 2007 r., 2014 r., 2020 r.* zostały omówione w osobnym podrozdziale. Dynamika zmian w dokumentach strategicznych jest konsekwencją zmieniającej się sytuacji polityki bezpieczeństwa na świecie. Zmiany te niejako wymusiły uzupełnienie dokumentów o nowe elementy. Są nimi m.in. kwestie dotyczące sytuacji migracyjnej, zagrożeń związanych z nielegalną imigracją, funkcjonowaniem państwa, zdolności postępowania w przypadku zdarzeń masowych, rozwinięcie współpracy międzynarodowej, związane jest też z rozszerzeniem rozumienia pojęcie bezpieczeństwo. Uwarunkowaniami zastosowania właśnie takiego rozwiązania są m.in. prowadzona przez dane państwo polityka bezpieczeństwa, sytuacja na świecie, zmiany zachodzące w środowisku bezpieczeństwa, pojawienie się nowych wyzwań i zagrożeń.

4.3. Strategie Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r., 2014 r., 2020 r.

W tym podrozdziale zostały przedstawione *Strategie z 2007 r., 2014 r., 2020 r.* według następującego schematu: charakterystyka rozdziałów, w *Strategii z 2020 r.* filarów, zagrożenia i wyzwania zawarte w danej *Strategii*, najważniejsze zapisy.

W 2007 r. powstała *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP*. *Strategia* ta przedstawiała nowe podejście do kwestii bezpieczeństwa. Charakteryzowała interesy narodowe i cele strategiczne zgodne z *Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*⁷⁸² Podstawą prawną do napisania *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP* był art. 4 a ust. 1 pkt. 1 *ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej*⁷⁸³. W artykule tym zostało zapisane, że „1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, stojąc na straży suwerenności i bezpieczeństwa państwa,

⁷⁸⁰*Polityka ochrony...*, op. cit.

⁷⁸¹*Doktryna Cyberbezpieczeństwa...*, op. cit.

⁷⁸²Dz. U. 1997, Nr 78, poz. 483.

⁷⁸³Dz. U. 1967, Nr 44, poz. 220 z późn. zm.

nienaruszalności i niepodzielności jego terytorium, w szczególności: 1) zatwierdza, na wniosek Prezesa Rady Ministrów, strategię bezpieczeństwa narodowego;⁷⁸⁴”.

Konstytucyjne organy państwa dbają o zagwarantowanie bezpieczeństwa w Polsce i jej obywatelom. Przedstawione zostały możliwości i działalność państwa w kwestii bezpieczeństwa. W dotychczasowych Strategiach Bezpieczeństwa Narodowego oraz dokumentach z dziedziny bezpieczeństwa nie były wyszczególnione kategorie interesów narodowych⁷⁸⁵. W *Strategii z 2007 r.* poświęcono dużo uwagi \na scharakteryzowanie szans dla bezpieczeństwa. Zabrakło omówienia kwestii obronności, ochrony, bezpieczeństwa społecznego, bezpieczeństwa gospodarczego. *Strategia z 2007 r.* została podzielona na rozdziały. Pierwszy z nich określa interesy narodowe i prezentuje je w podgrupach: interesy żywotne, ważne i istotne. Żywotne interesy Rzeczypospolitej Polskiej to zagwarantowanie przetrwania naszego kraju, zapewnienie podstawowych praw człowieka i obywatela. Ważne interesy Rzeczypospolitej Polskiej to postęp i rozwój cywilizacyjny i ekonomiczny, rozwój nauki oraz technologiczny, ochrona dorobków poprzednich pokoleń, przynależność do danej wspólnoty, ochrona otaczającego nas środowiska. Istotne interesy Rzeczypospolitej Polskiej to praca nad zagwarantowaniem pozycji Polski na arenie międzynarodowej i propagowanie polskich interesów poza granicami naszego kraju⁷⁸⁶. Według *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP* do głównych celów strategicznych zalicza się: zagwarantowanie niepodległości, integralności terytorialnej, wolności, niezależność państwa, zapewnienie odpowiednich warunków do rozwoju i postępu, zagwarantowanie wolności i swobód człowieka i obywatela, współpraca międzynarodowa, zagwarantowanie bezpieczeństwa Polakom przebywającym poza granicami naszego kraju, zagwarantowanie bezpieczeństwa, zagwarantowanie ochrony dziedzictwa narodowego i tożsamości narodowej, ochrona środowiska, zapobieganie kataklizmom i klęskom żywiołowym, zagwarantowanie dostępu do informacji oraz do rozwoju nauki i techniki. Drugi rozdział poświęcony jest czynnikom wpływającym na bezpieczeństwo Polski m.in. sytuacji panującej w państwach sąsiadujących, na kontynencie europejskim, współpracy w ramach partnerstwa euroatlantyckiego. Wskazane zostały wyzwania i zagrożenia dla bezpieczeństwa. Należą do nich: czynne członkostwo Polski w Sojuszach i Traktatach, członkostwo w Unii Europejskiej. Drogą do pokoju i stabilnej sytuacji w państwach europejskich jest działanie w Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego, Unii Europejskiej. Zagrożeniem było: niż

⁷⁸⁴Ibidem, art. 4a ust. 1 pkt 1.

⁷⁸⁵*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2007 r.*..., op. cit.

⁷⁸⁶Ibidem.

demograficzny, nielegalne migracje. Wyzwaniem natomiast było polepszenie się warunków życia w Polsce, zmiany w prawie własności, braki w sieci i infrastrukturze transportowej, zła jakość systemów łączności, mała liczba dostaw ropy naftowej i gazu ziemnego. W trzecim rozdziale zostało stwierdzone, że warunkiem bezpieczeństwa Polski jest aktywny udział w Traktacie Północnoatlantyckim, Unii Europejskiej, współpraca ze Stanami Zjednoczonymi. Bezpieczeństwo podzielono na: zewnętrzne, militarne, wewnętrzne, obywatelskie, społeczne, ekonomiczne, ekologiczne, informacyjne i telekomunikacyjne. Czwarty rozdział został poświęcony systemowi bezpieczeństwa narodowego. System bezpieczeństwa narodowego jest złożony z organów, instytucji, wojska i służb zajmujących się bezpieczeństwem. Został on podzielony na dwa podsystemy: podsystem kierowania obejmujący instytucje związane z dyplomacją, wojsko, wywiad i kontrwywiad, Policję, Straż Pożarną, Straż Graniczną, służby ratunkowe i podsystem wykonawczy skupiający centralne organy administracji rządowej, wojewodów, organy samorządu terytorialnego i organy zajmujące się poszczególnymi dziedzinami bezpieczeństwa⁷⁸⁷. *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej* jako pierwsza rzeczowo scalała bezpieczeństwo narodowe⁷⁸⁸. W Strategii z 2007 r. zaznaczone zostało, że najważniejsze w kwestii bezpieczeństwa Polski są takie sektory jak telekomunikacyjny, energetyczny oraz transportowy.

Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 r. zastąpiła *Strategię Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r.* Podstawą prawną *Strategii* oprócz art. 5 *Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997 r.*⁷⁸⁹ jest art. 4a *ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej*⁷⁹⁰ stanowiący o tym, że Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek Rady Ministrów zatwierdza *Strategię Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*⁷⁹¹. Zgodnie z *ustawą z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej*⁷⁹² Prezydent wydaje także na wniosek Prezesa Rady Ministrów *Polityczno - Strategiczną Dyrektywę Obronną Rzeczypospolitej Polskiej*⁷⁹³. Ma on także wpływ na wykonywane działania oraz zlecenia, które są uwzględnione w *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*. *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*

⁷⁸⁷Ibidem.

⁷⁸⁸R. Zięba, J. Zając, *Budowa zintegrowanego systemu bezpieczeństwa...*, op. cit., s. 33.

⁷⁸⁹Dz. U. 1997, Nr 78, poz. 483.

⁷⁹⁰Dz. U. 1967, Nr 44, poz. 220 z późn. zm.

⁷⁹¹Ibidem, art. 4a.

⁷⁹²Ibidem.

⁷⁹³*Ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym...*, op. cit.

z 2014 r.⁷⁹⁴składa się z czterech rozdziałów. Obejmuje założenia na kolejne lata w kwestii bezpieczeństwa, w tym takie kwestie jak: ukazuje Polskę jako podmiot bezpieczeństwa, przedstawia wymiary bezpieczeństwa, określa działania strategiczne strategii operacyjnych, wskazuje przygotowania strategiczne i koncepcję preparacyjną. Poszczególne rozdziały odpowiadają następującej tematyce. Pierwszy przedstawia Polskę jako podmiot bezpieczeństwa. W tym rozdziale została określona pozycja międzynarodowa Polski w Europie i na świecie. Pokazuje główne interesy narodowe i cele strategiczne, określa strategiczny potencjał bezpieczeństwa narodowego. Drugi rozdział przedstawia środowisko bezpieczeństwa Polski w wymiarze globalnym, regionalnym oraz krajowym. Trzeci rozdział to koncepcja działań strategicznych oraz strategii operacyjnych, zakładająca działania obronne, ochronne, społeczne i gospodarcze w sferze bezpieczeństwa. Czwarty rozdział to analiza koncepcji przygotowań strategicznych poprzez realizację strategii preparacyjnych i poszczególnych podsystemów: kierowania bezpieczeństwem narodowym, obronny, ochronny, społeczny i gospodarczy. *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2014 r.* zakłada kwestie związane ze sprawami zagranicznymi, obroną, działalnością służb specjalnych jako podsystemów wykonawczych systemu bezpieczeństwa narodowego. Określone zostały także podsystemy pomagające w utrzymaniu bezpieczeństwa infrastruktury krytycznej i jej ochrona, a także system rezerw strategicznych. Rządowe Centrum Bezpieczeństwa określiło normy zabezpieczające infrastrukturę krytyczną, do których należą zapewnienie bezpieczeństwa jednostki, bezpieczeństwo fizyczne, bezpieczeństwo teleinformatyczne, zagwarantowanie bezpieczeństwa prawnego, schemat stałości aktywności oraz przywracania wykonywanych funkcji⁷⁹⁵. O zabezpieczeniu infrastruktury krytycznej zostało wspomniane w *Narodowym Programie Antyterrorystycznym na lata 2015 - 2019*⁷⁹⁶, a także w *ustawie z dnia 10 czerwca 2016 r. o działaniach antyterrorystycznych*⁷⁹⁷ oraz w *ustawie z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia*⁷⁹⁸. *Narodowy Program Ochrony Infrastruktury Krytycznej*⁷⁹⁹ zakładał utworzenie w celu określenia odpowiednich warunków polepszających bezpieczeństwo infrastruktury krytycznej

⁷⁹⁴*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2014 r.*..., op. cit.

⁷⁹⁵*Standardy zapewniania bezpieczeństwa obiektów infrastruktury krytycznej w kontekście zagrożeń antyterrorystycznych*, <https://rcb.gov.pl/standardy-zapewnienia-bezpieczenstwa-objektow-infrastruktury-krytycznej-w-kontekście-zagrozen-terrorystycznych/> [dostęp 18.04.2021].

⁷⁹⁶*Uchwała nr 252 Rady Ministrów z dnia 9 grudnia 2014 r. w sprawie „Narodowego Programu Antyterrorystycznego na lata 2015-2019”.*

⁷⁹⁷*Ustawa z dnia 10 czerwca 2016 r. o działaniach antyterrorystycznych* (Dz. U. 2016, poz. 904 z późn. zm.).

⁷⁹⁸*Ustawa z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia* (Dz. U. 1997, Nr 114, poz. 740 z późn. zm.).

⁷⁹⁹*Narodowy Program Ochrony Infrastruktury Krytycznej*, s. 3, <http://rcb.gov.pl/wp-content/uploads/NPOIK-dokument-g%C5%82%C3%B3wny.pdf> [dostęp 14.04.2021].

w Polsce. W stworzeniu bezpieczeństwa należy kierować się: współodpowiedzialnością wszystkich podmiotów operatorów oraz administracji publicznej, współpracą, zaufaniem w dążeniu do wspólnie wypracowanego celu, proporcjonalnością i działaniami opartymi na zasadzie ryzyka, uznaniem różnic między systemami infrastruktury krytycznej, określeniem wiodącej roli ministra właściwego do spraw związanych z systemami infrastruktury krytycznej, równością operatorów infrastruktury krytycznej i komplementarnością. Odbiorcami tego programu są: podmioty administracji publicznej, operatorzy infrastruktury krytycznej, przedsiębiorcy, środowisko akademickie i naukowe, społeczeństwo⁸⁰⁰. Zgodnie z *ustawą z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym* infrastruktura krytyczna to „systemy oraz wchodzące w ich skład powiązane ze sobą funkcjonalnie obiekty, w tym obiekty budowlane, urządzenia, instalacje, usługi kluczowe dla bezpieczeństwa państwa i jego obywateli oraz służące zapewnieniu sprawnego funkcjonowania organów administracji publicznej, a także instytucji i przedsiębiorców. Infrastruktura krytyczna obejmuje systemy: a) zaopatrzenia w energię, surowce energetyczne i paliwa, b) łączności, c) sieci teleinformatycznej, d) finansowe, e) zaopatrzenia w żywność, f) zaopatrzenia w wodę, g) ochrony życia, h) transportowe, i) ratownicze, j) zapewniające ciągłość działania administracji publicznej, k) produkcji, składowania, przechowywania i stosowania substancji chemicznych i promieniotwórczych, w tym rurociągi substancji niebezpiecznych⁸⁰¹”.

Strategia z 2014 r. podobnie, jak ta z 2007 r. została podzielona na rozdziały. Każdy nich obejmuje inny aspekt bezpieczeństwa. Rozdział pierwszy przedstawia Polskę jako podmiot bezpieczeństwa, koncentruje się na współpracy międzynarodowej naszego kraju, utrzymywaniu i polepszaniu stosunków z sąsiadami, współpracy z państwami z innych rejonów świata, współpracy w ramach Sojuszu Północnoatlantyckiego, Unii Europejskiej, Trójkąta Weimarskiego, Grupy Wyszehradzkiej, Grupy Nordyckiej, Partnerstwa Wschodniego, Organizacji Narodów Zjednoczonych oraz Stanami Zjednoczonymi Ameryki Północnej. Interesy narodowe wskazane w *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP* to: przeciwdziałanie i zapobieganie zagrożeniom, umocnienie pozycji naszego kraju na arenie międzynarodowej, ochrona życia i zdrowia obywateli, zagwarantowanie wolności, praw człowieka i obywatela, zapewnienie zrównoważonego rozwoju. Celami strategicznymi są: umiejętność zachowania oraz prezentowania systemu bezpieczeństwa narodowego, rozwój sił i środków w zakresie obronności, uczestnictwo w sojuszach i traktatach, zagwarantowanie

⁸⁰⁰Ibidem.

⁸⁰¹Art. 3 ust 2 *ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym...*, op. cit.

modernizacji systemu ratowniczo - gaśniczego i systemu monitorowania oraz powiadamiania, a także zarządzania kryzysowego, ochrona granic Polski będących wschodnią flanką Unii Europejskiej, zapobieganie i eliminowanie terroryzmu, proliferacji broni masowego rażenia, zagwarantowanie bezpieczeństwa i ochrona danych osobowych w cyberprzestrzeni, zagwarantowanie bezpieczeństwa energetycznego i żywnościowego oraz klimatycznego, ochrona środowiska naturalnego, skuteczna polityka rodzinna w Polsce oraz uświadamianie społeczeństwa w kwestii zagrożeń dla państwa. Do wykonania powyższych postanowień potrzebne jest wykorzystanie potencjałów takich jak: system bezpieczeństwa narodowego, podsystem kierowania oraz podsystem wykonawczy, siły zbrojne jako potencjał obronny, potencjał ochronny, kapitał ludzki jako potencjał społeczny, a także potencjał gospodarczy oraz system i sieć transportowa⁸⁰². W drugim rozdziale określone zostało, że bezpieczeństwo Polski zależy od skutecznego wykonywania interesów narodowych i celów strategicznych poprzez wykorzystywanie możliwości, poradzenie sobie danego państwa z wyzwaniami, przeciwdziałanie zagrożeniom, zwalczanie ryzyka w wymiarze globalnym, regionalnym i krajowym. Wymiar globalny to terroryzm na skale międzynarodową⁸⁰³, przestępczość zorganizowana, przestępstwa w cyberprzestrzeni, ekstremizm. Wymiar regionalny to stwierdzenie, że bezpieczeństwo państw europejskich uzależnione jest od Sojuszu Północnoatlantyckiego, Unii Europejskiej, Stanów Zjednoczonych oraz Federacji Rosyjskiej. Z punktu widzenia bezpieczeństwa ważną rolę odgrywa także sytuacja w Afryce Północnej, na Bliskim Wschodzie oraz niestabilna sytuacja na Bałkanach. Wymiar krajowy zakłada wyzwania związane z niżem demograficznym, emigracją zarobkową, bezpieczeństwo systemu energetycznego, systemu finansowego, terroryzm, wzrost zainteresowania Polską wywiadów obcych służb. Trzeci rozdział jest koncepcją działań strategicznych zakładającą trzy priorytety: zagwarantowanie bezpieczeństwa obywatelom Polski na wypadek konfliktu zbrojnego, drugi to aktywne członkostwo w Sojuszu Północnoatlantyckim, udział w rozwoju Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony Unii Europejskiej, trzeci to zapobieganie powstawaniu nowych zagrożeń i odpowiedź na powstałe zagrożenia. Pierwszy z nich skoncentrowany jest na zagwarantowaniu bezpieczeństwa obywateli naszego kraju oraz nienaruszalności terytorium państwa polskiego. Drugi skupiony jest na współpracy w ramach Sojuszu Północnoatlantyckiego, Unii Europejskiej, Stanów Zjednoczonych oraz Partnerstwa Wschodniego w dziedzinie obronności. Trzeci zakłada współpracę Organizacji Narodów

⁸⁰²*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2014 r....*, op. cit.

⁸⁰³S. Sławińska, *Związek współczesnych migracji z zagrożeniem terroryzmem w Europie*, Ante Portas – Studia nad Bezpieczeństwem, 2018, nr 2(11), s. 93 – 110.

Zjednoczonych. Czwarty rozdział to system bezpieczeństwa narodowego. W ramach tego rozdziału połączone zostały wszystkie najważniejsze dziedziny bezpieczeństwa: militarne i niemilitarne, zewnętrzne i wewnętrzne⁸⁰⁴. W *Strategii z 2014 r.* zostały zawarte zagrożenia ze wszystkich obszarów bezpieczeństwa, w tym także w cyberprzestrzeni⁸⁰⁵. Analizując *Strategie Bezpieczeństwa Narodowego na przestrzeni lat* można dostrzec różnice w *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r.* i z 2014 r.

Po 2007 r. znacznie zmieniła się sytuacja międzynarodowa na świecie. W *Strategii z 2007 r.* przedstawiono, że zagrożeniem dla Polski mogą się stać konflikty na Bliskim Wschodzie, a także terroryzm szerzący się na międzynarodową skalę. Wpływ na nasze bezpieczeństwo ma także w dalszym ciągu nieustabilizowana sytuacja na Bałkanach, na Kaukazie i w Naddniestrzu. Znaczenie ma też relacja z Federacją Rosyjską, która zmieniła się pod wpływem sytuacji na Ukrainie. Wskazane zostały także zagrożenia związane z cyberprzestrzenią. W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r.* zostały ukazane zagrożenia związane z konsekwencjami ataków w sieci, w dalszym ciągu rozwijanie się technologii informatycznych z jak najlepszymi ich zabezpieczeniami⁸⁰⁶. W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 r.* jest określone więcej zagrożeń związanych z cyberbezpieczeństwem. Wymienione zostały cyberterroryzm, cyberszpiegostwo, cyberwojna. Cyberterroryzm określający działalność terrorystyczną wykonywaną za pomocą IT. Ataki takie dotyczą najczęściej systemów informatycznych instytucji państwa. Cyberszpiegostwo jest to zdobycie wiadomości ważnych ze względu na bezpieczeństwo danego kraju w cyberprzestrzeni. Cyberwojna inaczej wojna cybernetyczna to wykorzystanie komputerów do zdobycia informacji nadrzędnych ze względu na bezpieczeństwo i ochronę danych. W *Strategii z 2014 r.* dużo uwagi zostało poświęcone sytuacjom kryzysowym⁸⁰⁷. *Strategia* zakłada wielość aspektów bezpieczeństwa także tych pozamilitarnych⁸⁰⁸. W ramach założeń *Strategii* Polska niezależnie i samodzielnie rozstrzyga o swojej polityce międzynarodowej oraz bezpieczeństwie. W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP* określono za cel najważniejszy przystosowanie polityki imigracyjnej do mogących wystąpić zagrożeń. Ukazano społeczne poczucie bezpieczeństwa. W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 r.* podkreśla się, że siły zbrojne RP oraz służby zagraniczne tj. dyplomaci oraz osoby pracujące w Ministerstwie Spraw Zagranicznych MSZ potrzebują

⁸⁰⁴ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2014 r.*..., op. cit.

⁸⁰⁵ J. Pawłowski, *Procedura i metody organizowania*..., op. cit., s. 21.

⁸⁰⁶ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2007 r.*..., op. cit.

⁸⁰⁷ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2014 r.*..., op. cit.

⁸⁰⁸ T. Łoś – Nowak, *Bezpieczeństwo*, [w:] A. Antoszewski, R. Herbut (red.), *Leksykon politologii*, Wydawnictwo Atla 2, Wrocław 1999, s. 49.

modernizacji oraz informatyzacji z wykorzystaniem infrastruktury informacyjnej. *Strategia z 2014 r.* rozwija i doprecyzowuje część elementów zawartych w *Strategii z 2007 r.*, część zaś zostaje zaktualizowanych oraz dostosowanych do zmieniającego się środowiska bezpieczeństwa na świecie oraz rzeczywistości panującej w 2014 r. W *Strategiach z 2007 r.* oraz z *2014 r.* zakłada się, że jedną z najważniejszych kwestii w zakresie utrzymania bezpieczeństwa jest zagwarantowanie bezpieczeństwa informacyjnego.

Wpływ na nasze bezpieczeństwo ma sytuacja panująca na świecie. Szybkość zmian mających miejsce na arenie międzynarodowej ma swoje dobre i złe strony. Z jednej strony przyczynia się to do rozwoju, postępu technologicznego, łatwiejszego przepływu informacji, zaś z drugiej strony mamy do czynienia z przestępstwami, które do tej pory nie miały miejsca albo ich skala była znikoma tj. piractwo internetowe, oszustwa przez Internet, terroryzm na skalę międzynarodową, handel ludźmi, zorganizowana przestępczość na szeroką skalę. Do ważnych zadań należy zaliczyć: utrzymanie bezpieczeństwa oraz porządku publicznego, zagwarantowanie bezpieczeństwa obywateli, ochronę granic, zapobieganie i likwidowanie zjawisk o podłożu korupcyjnym. Warunkami bezpieczeństwa opisanymi w *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 r.* są globalizacja postrzegana jako procesy, które prowadzą do zależności między krajami oraz ich integracji, cyberbezpieczeństwo, eliminowanie zagrożeń mogących wystąpić w wirtualnym świecie, zapewnienie bezpieczeństwa w każdej dziedzinie życia, państwa upadłe, państwa niestabilne wewnętrznie, proliferacja broni masowego rażenia i rozpowszechnianie broni nuklearnej, broni chemicznej, biologicznej, technologie związane z wojskowością, terroryzm na skalę światową, zorganizowana przestępczość, zagrożenia w cyberprzestrzeni, ekstremizm, patologie społeczne, konflikt na linii Federacja Rosyjska i Ukraina. Trudne wyzwanie stanowi sytuacja w Afryce Północnej, na Bliskim Wschodzie i na Bałkanach. Do głównych zagrożeń należy zaliczyć współczesny kryzys migracyjny, głównie nielegalna migracja na masową skalę, uchodźstwo, niż demograficzny, duże rozwarstwienie w społeczeństwie, służba zdrowia, zapewnienie bezpieczeństwa obywatelom i mieszkańcom Polski, szpiegostwo, zależności w kwestii energii oraz czerpanie energii z odnawialnych źródeł energii. Wyzwania i zagrożenia są wynikiem przeanalizowania sytuacji wewnętrznej oraz zewnętrznej, a także sytuacji politycznej w państwach sąsiedzkich. W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2014 r.* została określona rola kryzysu i konfliktów zbrojnych na Bliskim Wschodzie oraz kryzysu we wschodniej części Europy⁸⁰⁹. W czasach gdzie tempo

⁸⁰⁹*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2014 r.*..., op. cit.

zmian i rozwoju jest bardzo duże zmieniają się także interesy i wartości jednak te podstawowe cele zostają takie same. Istotny jest przemysł i nie pozwolenie na spadek wartości pieniądza, stan budynków, transportu, infrastruktury krytycznej najważniejszych obiektów związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa danego kraju potrzebnych do funkcjonowania gospodarki na wypadek konfliktów zbrojnych i awarii systemów cybernetycznych. Brak stabilizacji na Półwyspie Bałkańskim ma znaczenie dla bezpieczeństwa w Europie. Wyzwanie stanowi opracowanie wspólnego stanowiska w sprawie migracji. W Polsce mamy do czynienia z problemem niżu demograficznego i emigracji zarobkowej. Sytuacja ta może powodować brak pracowników, a migranci przybywający do naszego kraju mogą go zapłacić⁸¹⁰. Brak pracowników powoduje negatywne skutki dla systemu emerytalno - rentowego i oddziałuje na przyszłe pokolenia. W konsekwencji doprowadza to do sytuacji, w której pracownik wybiera miejsce pracy a nie odwrotnie jak dotychczas było. Wpływ na nasze bezpieczeństwo ma także postęp gospodarczy. Kryzys na Ukrainie spowodował zmiany w polityce bezpieczeństwa państw Unii Europejskiej oraz państw sąsiadujących. Od zawsze współpraca z Ukrainą jest podstawą do zachowania bezpieczeństwa naszego kraju⁸¹¹.

Ideą jest, że Strategia bezpieczeństwa państwa jest to długotrwała koncepcja i system polityki danego kraju. Strategie bezpieczeństwa narodowego Polski są dostosowane do *Koncepcji Strategicznej Sojuszu Północnoatlantyckiego NATO*⁸¹² oraz do *Europejskiej Strategii Bezpieczeństwa*⁸¹³. *Koncepcja Strategiczna Sojuszu Północnoatlantyckiego z 2010 r.* zastąpiła dokument z 1999 r. uwzględniając zmieniającą się sytuację na świecie. Zakładała w części pierwszej działania oraz założenia, scharakteryzowała podstawowe zamierzenia NATO, zagwarantowała wolności i bezpieczeństwo obywateli sojuszu. Według *Strategii* Rada bezpieczeństwa ponosi odpowiedzialność za pokój i porządek w państwach Sojuszu. Zapewnienie bezpieczeństwa obejmuje: obronę zbiorową, zarządzanie kryzysowe, bezpieczeństwo kooperatywne, zakłada gwarancję bezpieczeństwa przy jak najmniejszym użyciu broni, zapewnia dalszy rozwój w ramach sojuszu, kooperację z państwami sojuszu, a także poza nimi⁸¹⁴. *Europejska Strategia Bezpieczeństwa* powstała w celu zagwarantowania

⁸¹⁰Ibidem.

⁸¹¹Z. Brzeziński, *Wielka Szachownica*, Wydawnictwo Basic Books, Warszawa 1998, s. 85 - 86.

⁸¹²*Koncepcja Strategiczna NATO z 2010 r.*, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Bezpieczeństwo Narodowe 2014/I.

⁸¹³*Europejska Strategia Bezpieczeństwa Bezpieczna Europa w lepszym świecie*, Rada Unii Europejskiej, Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg 2009.

⁸¹⁴L. W. Zyblikiewicz, *Koncepcja strategiczna z listopada 2010 r. Zamiary i rezultaty*, [w:] R. Czulda, R. Łoś (red.), *NATO wobec wyzwań współczesnego świata*, Warszawa – Łódź 2013, Organizacja Traktatu

bezpieczeństwa w Europie, głównie poprzez zwalczanie terroryzmu, proliferację broni masowego rażenia, zapobieganie konfliktom regionalnym, załamania państwowości, przestępczości zorganizowanej. Do celów strategicznych zawartych w tym dokumencie można zaliczyć odpowiednie zareagowanie na zagrożenia poprzez zastosowanie środka prawnego w postaci europejskiego nakazu aresztowania, zwalczanie finansowania terrorystów, ugodę w sprawie pomocy prawnej ze Stanami Zjednoczonymi, przeciwdziałanie proliferacji broni masowego rażenia. Podjęto czynności, które dążyły do zagwarantowania pomocy w kwestii zapobiegania konfliktom regionalnym, a także przywrócenie harmonii i spokoju w państwach, którym grozi upadłość, budowa bezpieczeństwa w państwach sąsiedzkich. Porządek międzynarodowy uzależniony jest od współpracy między państwami. W kontekście *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP* ważny jest element kontynuacji założeń przedstawionych w poprzednich dokumentach dotyczących bezpieczeństwa oraz uwzględnienie zmian jakie zaistniały w określonym czasie⁸¹⁵. Kontynuacja i zmiany odnoszą się do bezpieczeństwa poszczególnych państw, których *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP* dotyczy oraz działalności i postanowień podejmowanych w tym zakresie⁸¹⁶. Z uwagi na zachowanie bezpieczeństwa instytucje i organy państwa powinny dokonać zbadania obecnego, faktycznego i oczekiwanego stanu. Zadania państwa zmieniają się w wieloaspektowe, wielowymiarowe działania skoncentrowane na zagwarantowaniu egzystowania oraz polepszenia warunków życia⁸¹⁷. Główne czynniki wpływające na kształt *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP* to wszelkie zachowania danego państwa przedstawiające jego cele i interesy, długotrwałość danego zjawiska ukierunkowana na osiągnięcie konkretnych założeń w określonym czasie, ujęcie zaistniałych wyzwań, zagrożeń, strat i korzyści mogących wystąpić w przyszłości, taktyka i sposób działania, określone aktywności państwa związane z zamierzeniami danego kraju. Ważny jest sposób podejmowania decyzji oraz organ decyzyjny. Organy państwowe podejmując decyzję muszą spojrzeć długofalowo na dany problem i spróbować go rozwiązać w możliwie najprostszym i najskuteczniejszym sposobie.

Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP powinna zawierać prognozy na przyszłość opracowane na podstawie obserwacji sytuacji na świecie.

Północnoatlantyckiego, Koncepcja Strategiczna NATO, <http://www.bbn.gov.pl/pl/wydarzenia/2694,dok.html> [dostęp 14.04.2021].

⁸¹⁵M. Kozub, *Myśleć strategicznie...*, op. cit., s. 80 - 86.

⁸¹⁶*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2014 r.*..., op. cit.

⁸¹⁷S. Koziej, *Bezpieczeństwo: istota, podstawowe kategorie i historyczna ewolucja...*, op. cit., s. 20.

W 2020 r. *Strategię Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2014 r.* zastąpiła *Strategia z 2020 r.*, która została podpisana przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w maju 2020 r. Podstawą prawną Strategii z 2020 r. jest art. 4a *ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej*⁸¹⁸. Strategia ta składa się ze wstępu, czterech filarów i zakończenia. Do głównych interesów narodowych zawartych w *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP* można zaliczyć: stanie na straży niepodległości naszego kraju, nienaruszalności jego terytorium, suwerenność, zagwarantowanie bezpieczeństwa kraju i jego obywateli. Kolejnym interesem narodowym jest budowanie porządku na arenie międzynarodowej, opierającego się na poszanowaniu prawa międzynarodowego, co wpływa na bezpieczeństwo Polski. Ważne jest także umacnianie tożsamości narodowej i ochrona dziedzictwa narodowego. Następnym interesem narodowym jest zagwarantowanie warunków do trwałego oraz zrównoważonego rozwoju w kraju i ochrona środowiska naturalnego. Pierwszy filar to bezpieczeństwo państwa i obywateli. Filar ten obejmuje zarządzanie bezpieczeństwem narodowym, odporność państwa i obronę powszechną, siły zbrojne naszego kraju, cyberbezpieczeństwo oraz przestrzeń informacyjną. Drugi filar to Polska w systemie bezpieczeństwa międzynarodowego obejmująca Sojusz Północnoatlantycki, Unię Europejską, współpracę bilateralną, regionalną i na arenie międzynarodowej. Trzeci filar to tożsamość i dziedzictwo narodowe. Ważnymi zagadnieniami są tożsamość narodowa naszego kraju oraz tworzenie pozytywnego wizerunku Polski na świecie. Czwarty filar to rozwój społeczny i gospodarczy oraz ochrona środowiska. Filar ten zawiera kwestie dotyczące zdrowia i ochrony rodziny, politykę migracyjną, bezpieczeństwo ekonomiczne, bezpieczeństwo energetyczne, ochronę środowiska naturalnego oraz potencjał naukowy i technologiczny⁸¹⁹. *Strategia z 2020 r.* dużo miejsca poświęca zagrożeniom związanym z przestrzenią cybernetyczną. Wymienia główne zagrożenia współczesnej Polski tj. polityka jaką prowadzi Federacja Rosyjska, ataki na Gruzję, niezgodna z prawem aneksja Krymu, migracje spowodowane konfliktami w południowym sąsiedztwie kontynentu europejskiego, współzawodnictwo na linii USA, Chińska Republika Ludowa a Federacja Rosyjska, działania na Ukrainie, głównie we wschodniej jej części oraz zmieniający się klimat. Zagrożeniem dla ochrony środowiska jest występowanie anomalii pogodowych, zanieczyszczenia środowiska, emisji substancji, które są szkodliwe dla środowiska naturalnego np. smog. Ważne dla naszego kraju jest zagwarantowanie

⁸¹⁸Dz. U. 1967, Nr 44, poz. 220 z późn. zm.

⁸¹⁹*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2020 r.*, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Warszawa 2020.

bezpieczeństwa energetycznego. Wyzwaniem jest zagwarantowanie bezpieczeństwa finansowego. Istotną rolę odrywa także rozwój technologiczny, w tym technologii cyfrowej, a zagwarantowanie bezpieczeństwa w sieci stanowi wyzwanie. Wyzwanie stanowi także zapobieganie i przeciwdziałanie skutkom, jakie mogą wywołać choroby cywilizacyjne. *Strategia z 2020 r.* została uzupełniona o nowe zagadnienia związane z wystąpieniem koronawirusa SARS CoV – 2, COVID – 19, wirusem atakującym głównie płuca i wprowadzeniem stanu epidemii w Polsce. W *Strategii z 2020 r.* zostało zaznaczone, że przemieszczanie się ludzi może powodować zagrożenia także dla zdrowia i życia człowieka. Przykładem takiego zagrożenia jest panująca pandemia koronawirusa. Dla zachowania bezpieczeństwa naszego kraju ważne jest umacnianie członkostwa Polski w traktatach i sojuszach oraz organizacjach międzynarodowych. Polska czynnie działa w Sojuszu Północnoatlantyckim NATO, Unii Europejskiej, Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony WSBiO, Dziewiątce Bukaresztańskiej (której zadaniem jest umocnienie współpracy i zagwarantowanie bezpieczeństwa państw wschodniej flanki NATO tj. Polski, Bułgarii, Czech, Estonii, Litwy, Łotwy, Rumunii, Słowacji i Węgier), Grupie Wyszehradzkiej, Inicjatywie Trójmorza, Organizacji Narodów Zjednoczonych ONZ i Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie OBWE. Istotne jest także partnerstwo strategiczne z USA⁸²⁰. *Strategia z 2020 r.* uwzględnia członkostwo Polski w Unii Europejskiej i w NATO. Wstęp Strategii został podzielony na dwie części. Jedna opisuje środowisko bezpieczeństwa a druga wartości, interesy narodowe i cele strategiczne w dziedzinie bezpieczeństwa narodowego. Zwrócono uwagę na to, że obecnie środowisko bezpieczeństwa jest bardziej złożone niż dotychczas i cechuje go niepewność. Strategia ma za zadanie przedstawienie w jaki sposób zagwarantować państwu zapobieganie zagrożeniom oraz poradzenie sobie z wyzwaniami. Ważne jest też wykorzystanie szans oraz wzmocnienie pozycji naszego państwa na arenie międzynarodowej. Strategia zakłada, że bezpieczeństwo Polski jest uzależnione od członkostwa Polski w sojuszach i paktach międzynarodowych oraz od pozycji Polski na arenie międzynarodowej. W Strategii zostało zaznaczone, że pod wpływem zmieniającego się środowiska bezpieczeństwa w ostatnich latach zmieniło się partnerstwo strategiczne między państwami europejskimi a USA. Zagrożeniem dla państwa są konflikty w południowej części Europy. Wraz z rozwojem i postępem technologicznym pojawiły się nowe technologie cyfrowe, nowe standardy połączeń cyfrowych sieć 5G i następnych generacji, które pozwalają na przesyłanie danych nawet o prędkości 100 GB/s.

⁸²⁰Ibidem.

Pozwoli to na zmniejszenie opóźnienia i zużycia baterii danego urządzenia do 90%. Kolejnym jest Internet Rzeczy czyli sieć połączeń pomiędzy podmiotami fizycznymi, które mają czujniki umożliwiające przepływ danych między tymi podmiotami. W praktyce są to np. podłączone do sieci odkurzacze, lodówki, zegarki. Następna jest Chmura obliczeniowa czyli przetwarzanie danych w tzw. chmurze internetowej bazie do przechowywania danych. Kolejnymi kwestiami są technologia kwantowa, automatyzacja usług, uczenie maszynowe, nanotechnologia. Następna jest Sztuczna inteligencja wykorzystywana przez urządzenia takie jak np. cyfrowi asystenci w telefonach lub komputerach, inteligentna klimatyzacja. Przykładami Internetu Rzeczy są np. autonomiczne samochody, zakupy i reklama online, inteligentne rolnictwo, nawadnianie, karmienie zwierząt, roboty do usuwania chwastów, roboty używane w fabrykach⁸²¹. Wyścig technologiczny jest wyzwaniem dla państw europejskich. Ważną rolę odgrywa cyberprzestrzeń oraz przestrzeń informacyjna. Ważne jest też zagwarantowanie bezpieczeństwa energetycznego. Jednym z wyzwań dla bezpieczeństwa finansowego jest utrzymanie stabilnej gospodarki państwa⁸²².

Podsumowując cele polityki bezpieczeństwa państwa polskiego zawarte w Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r., 2014., 2020 r. dla przejrzystego zestawienia ich z działaniami realizującymi te cele zawartymi w poszczególnych Strategiach postanowiłam zestawić je w tabelę. Poniższe tabele pokazują, w których miejscach w Strategiach Bezpieczeństwa Narodowego RP w latach 2007, 2014, 2020 znalazł się zapis, który można uznać za wskaźnik danego celu. Przyporządkowanie pojęciom mierzalnych i widocznych wskaźników jest jednym z etapów operacjonalizacji⁸²³. Wskaźnikami są „obiekty” możliwe do zaobserwowania na podstawie, których można poznać, że wystąpiło dane zjawisko. Wskaźnikami danej właściwości są takie własności, w przypadku stwierdzenia, których jest pewność lub prawdopodobieństwo, że dane właściwości wystąpiły⁸²⁴. Przykładem wskaźnika poczucia bezpieczeństwa obywateli w państwie mogą być zaobserwowane przez obywateli częste patrole Policji (co najmniej raz dziennie). Do głównych celów polityki bezpieczeństwa państwa polskiego zalicza się:

- zapewnienie istnienia, przetrwania państwa i organizacji państwowej,
- szanse na rozwój państwa,

⁸²¹<https://www.benchmark.pl/aktualnosci/co-to-jest-internet-rzeczy-iot.html> [dostęp 28.04.2021].

⁸²²Ibidem.

⁸²³R. Backer, *Metodologia badań politologicznych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Warszawa 2016.

⁸²⁴S. Nowak, *Metodologia badań społecznych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2011.

- zachowanie stanu posiadania terytorialnego,
- samostanowienie państwa i samodzielności politycznej,
- sprawne działania administracji państwowej i równowaga wewnątrz państwa,
- działania podnoszące poziom życia obywateli⁸²⁵.

Powyższe wskaźniki zostały opisane na podstawie definicji polityki bezpieczeństwa państwa polskiego Ryszarda Zięby⁸²⁶. Zawarte w tabelach wskaźniki zostały wybrane na podstawie analizy literatury przedmiotu.

Pojawiający się w tabelach obok wskaźników i Strategii plus (+) oznacza, że dany cel znalazł się w sposób bezpośredni w danej Strategii. Jeżeli w tabelach przy wskaźnikach i Strategii pojawi się plus i minus (+/-) oznacza to, że dany cel znalazł się pośrednio w Strategii. Pośrednio oznacza, że z danego fragmentu Strategii można wyczytać działania świadczące o tym, że występuje dany wskaźnik. Jeżeli w tabeli obok wskaźników i Strategii pojawi się minus (-) oznacza to, że dany cel nie pojawił się w Strategii. Liczba pojawiająca się pod plusem, plusem i minusem i minusem (+, -, +/-) oznacza, w którym miejscu w Strategii znalazł się ten zapis. W poniższych tabelach skrót wsk oznacza dany wskaźnik. Poniższe tabele przedstawiają cele polityki bezpieczeństwa państwa polskiego opisane za pomocą wskaźników. Pojawiające się w tabeli wyrażenie filar oznacza miejsce w Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP, w którym znalazł się dany wskaźnik.

Poniższa tabela przedstawia jeden z celów polityki bezpieczeństwa państwa polskiego: zapewnienie istnienia, przetrwania państwa i organizacji państwowych oraz miejsce w Strategii z 2007 r., 2014 r., 2020 r., w którym znalazł się dany cel.

Tabela 47. Cel polityki bezpieczeństwa państwa polskiego: zapewnienie istnienia, przetrwania państwa i organizacji państwowych

Cel 1			
zapewnienie istnienia, przetrwania państwa i organizacji państwowych			
	Strategia 2007	Strategia 2014	Strategia 2020
Wsk 1.1 istnienie urzędu głowy państwa jako ciągłości władzy,	+/- pośrednio 88.	-	+/- pośrednio 2.7. filar I

⁸²⁵R. Zięba, J. Zając, *Budowa zintegrowanego systemu bezpieczeństwa...*, op. cit.

⁸²⁶Ibidem.

Wsk 1.2 ochrona granic państwa, głównie zewnętrznych Unii Europejskiej poprzez przeciwdziałanie przestępczości granicznej, kontroli ruchu granicznego, przeciwdziałanie nielegalnej imigracji,	+/- pośrednio 95.	+ 89.	+/--pośrednio 2.0. filar I
Wsk 1.3 stabilność polityczna państwa przeciwdziałanie przemocy, zapewnienie porządku publicznego,	+ 124.	+/- pośrednio 21.	+/--pośrednio 3.1. filar IV
Wsk 1.4 podejmowanie nowych wyzwań wynikających z przyjazdu imigrantów, imigranci jako próba zapelnienia luki demograficznej	+ 29. zasygnalizowane	+ 30. zasygnalizowane	+ 1.1. Filar IV
Wsk 1.5 eliminowanie i uprzedzanie powstawania nowych zagrożeń zewnętrznych poprzez umocnienie pozycji Polski na arenie międzynarodowej, utworzenie nowych celów strategicznych, współpraca w ramach paktów i sojuszy międzynarodowych, przyjazne stosunki z sąsiadami,	+ 42.	+ 80.	+ 2.0. filar IV
Wsk 1.6 działalność organów i instytucji państwowych: wojewoda, Straż Graniczna, Policja, Siły Zbrojne, Służba Celna na rzecz zapewnienia	+ 108.	+ 86. 124.	+/- pośrednio duża rola wojska Sił Zbrojnych 2.4. filar I

bezpieczeństwa państwa i jego obywateli,			
--	--	--	--

Zródło: opracowanie własne na podstawie Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r., 2014 r., 2020 r.

Wskaźnik 1.1 pojawił się pośrednio w Strategii z 2007 r., oraz w Strategii z 2020 r. natomiast nie pojawił się w Strategii z 2014 r. Wskaźnik 1.2 znalazł się w Strategii z 2007 r., zaś bezpośrednio w Strategii z 2014 r. Wskaźnik 1.3 pojawił się bezpośrednio w Strategii z 2007 r., zaś pośrednio w Strategii z 2014 r. oraz w Strategii z 2020 r. Wskaźnik 1.4 został zasygnalizowany w Strategii z 2007 r. oraz w Strategii z 2014 r. bezpośrednio pojawił się w Strategii z 2020 r. Wskaźnik 1.5 znalazł się bezpośrednio we wszystkich Strategiach. Wskaźnik 1.6 znalazł się bezpośrednio w Strategii z 2007 r. oraz w Strategii z 2014 r., zaś pośrednio w Strategii z 2020 r. Można z tego wywnioskować, że we wszystkich Strategiach podobnie definiowane są cele i wskaźniki określone na podstawie danego celu. Z założenia w Strategiach zawarte są najważniejsze problemy odpowiadające bieżącej polityce danego państwa. Przyjmując takie założenie można wywnioskować, że jeżeli dane zagadnienie zostało zawarte w Strategii uznane zostało przez ekspertów za najważniejsze.

Jednym z celów polityki bezpieczeństwa państwa polskiego jest zapewnienie istnienia, przetrwania państwa i organizacji państwowej. Do realizacji tego celu potrzebne będą działania na rzecz zapewnienia:

- istnienia urzędu głowy państwa jako ciągłości władzy⁸²⁷,
- ochrona granic państwa, głównie zewnętrznych Unii Europejskiej poprzez przeciwdziałanie przestępczości granicznej, kontrola ruchu granicznego, przeciwdziałanie nielegalnej imigracji⁸²⁸,
- stabilność polityczna, istnienie porządku publicznego⁸²⁹,
- podejmowanie nowych wyzwań m.in. wynikających z przyjazdu imigrantów⁸³⁰,
- eliminowanie i uprzedzanie powstawania nowych zagrożeń zewnętrznych poprzez umocnienie pozycji Polski na arenie międzynarodowej, utworzenie nowych celów

⁸²⁷J. Tomaszewski, *Prezydent RP jako gwarant ciągłości władzy państwowej*, Bezpieczeństwo narodowe nr 20, IV-2011.

⁸²⁸P.K. Marczuk, *Bezpieczeństwo wewnętrzne państw członkowskich Unii Europejskiej, Od bezpieczeństwa państwa do bezpieczeństwa ludzi*, Oficyna Wydawnicza Aspra-JR, Warszawa 2012.

⁸²⁹E. Nowak, M. Nowak, *Zarys teorii bezpieczeństwa narodowego...*, op. cit.

⁸³⁰W. Pływaczewski, M. Ilnicki (red.), *Uchodźcy – nowe wyzwania dla bezpieczeństwa europejskiego na tle standardów praw człowieka*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko – Mazurskiego w Olsztynie, Olsztyn 2015.

strategicznych, współpraca w ramach paktów i sojuszy międzynarodowych, przyjazne stosunki z sąsiadami⁸³¹,

- działalność organów i instytucji państwowych takich jak: wojewoda, Straż Graniczna, Policja, siły zbrojne, Służba Celna na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa państwa i jego mieszkańców⁸³².

Za jeden z rodzajów działań przyjętych na rzecz zapewnienia istnienia, przetrwania państwa i organizacji państwowej uznawane jest istnienie urzędu głowy państwa jako ciągłości władzy państwowej. W Polsce za gwaranta ciągłości władzy państwowej, a tym samym za najwyższy organ sprawujący władzę w kraju uważany jest Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej. Dany zapis znalazł się pośrednio w *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r.* i *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2020 r.* W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 r.* nie pojawiła się ta kwestia. W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r.* zostało zapisane, że ważną rolę w dowodzeniu bezpieczeństwem państwa i w systemie kierowania odgrywa Prezydent RP, parlament i Rada Ministrów. Głównym zadaniem podsystemu kierowania, w tym Prezydenta RP jest zagwarantowanie ciągłości podejmowania decyzji i działań w celu utrzymania bezpieczeństwa narodowego⁸³³. W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2020 r.* zostało zawarte, że ważne jest zintensyfikowanie odporności na niebezpieczeństwa związane z ciągłością rządu, a także działania państwa⁸³⁴.

Kolejnym działaniem jest ochrona granic państwa, głównie zewnętrznych Unii Europejskiej poprzez przeciwdziałanie przestępczości granicznej, kontroli ruchu granicznego, przeciwdziałanie nielegalnej imigracji. Działania te pojawiły się we wszystkich *Strategiach Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r., 2014 r., 2020 r.* Ochrona granicy państwowej jest ściśle związana z istnieniem organów i instytucji odpowiadających za bezpieczeństwo na granicy, kontrolę ruchu granicznego. Wraz z przystąpieniem Polski do UE ochrona granic stała się jeszcze bardziej istotna ze względu na to, że wschodnia granica Polski stała się też wschodnią granicą UE. W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r.* działania te zostały zawarty w sposób pośredni. Z zapisów tej *Strategii* można wyczytać, że pierwszorzędnym elementem w kwestii obrony narodowej jest wojsko polskie. Jednym z głównych zadań Sił Zbrojnych RP jest zagwarantowanie zdolności do obrony

⁸³¹https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2014/K_080_14.PDF [dostęp 19.01.2021].

⁸³²<https://www.bbn.gov.pl/pl/bezpieczenstwo-narodowe/system-bezpieczenstwa-n/bezpieczenstwo-publiczn/5977,Potencjal-ochronny.html> [dostęp 19.01.2021].

⁸³³*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r.*... op. cit.

⁸³⁴*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2020 r.*... op. cit.

i przeciwdziałanie agresji, a także realizacja zobowiązań sojuszniczych, szeroko rozumiana ochrona polskich granic⁸³⁵. W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 r.* zostało zapisane, że Straż Graniczna, Służba Celna, Urząd do Spraw Cudzoziemców i siły zbrojne RP działają na rzecz ochrony granicy państwowej. Służby i organy kontrolują ruch graniczny, ujawniają nielegalny przepływ towarów bez znaków akcyzowanych i osób. Odpowiadają za płynny ruch na granicach, przeciwdziałanie i zwalczanie przestępczości granicznej. Kontrolują też legalność pobytu cudzoziemców i ich zatrudnienia na terenie Polski⁸³⁶. W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2020 r.* ochrona granic została zapisana jako zwiększenie odporności państwa na mogące wystąpić zagrożenia, opracowanie odpowiednich przepisów prawnych dotyczących obrony cywilnej⁸³⁷.

Następnym działaniem jest stabilność polityczna państwa, zapewnienie porządku publicznego. Wraz z zapewnieniem bezpieczeństwa rośnie poczucie bezpieczeństwa obywateli i ich mieszkańców w państwie. Kwestia ta pojawiła się bezpośrednio w *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r.*, w której zostało zapisane, że jednym z najważniejszych celów działań państwa na rzecz bezpieczeństwa jest zdolność od reagowania na powstałe lub mogące wystąpić zagrożenia związane z bezpieczeństwem powszechnym i porządkiem publicznym. Ważna jest ochrona obywateli i mieszkańców, zapewnienie im bezpieczeństwa m.in. poprzez wprowadzenie regulacji prawnych, ochrona przed klęskami żywiołowymi, katastrofami naturalnymi, awariami technicznymi⁸³⁸. *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 r.* i *z 2020 r.* porusza ten temat w sposób pośredni. W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 r.* zostało napisane, że potencjał ochronny wspiera i zabezpiecza państwo. Należą od niego „wymiar sprawiedliwości; służby specjalne; państwowe służby, straże i inspekcje wyspecjalizowane w ochronie porządku publicznego, służby ratownictwa i ochrony ludności; elementy zarządzania kryzysowego; Straż Graniczna; Służba Celna; podmioty sektora prywatnego (firmy ochrony osób i mienia); organizacje pozarządowe (zwłaszcza społeczne organizacje ratownicze)⁸³⁹”. Ważne jest zapewnienie bezpieczeństwa publicznego poprzez m.in. ochronę cyberbezpieczeństwa, a także przeciwdziałanie i zwalczanie terroryzmu i ekstremizmu⁸⁴⁰. W *Strategii*

⁸³⁵*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r.*..., op. cit.

⁸³⁶*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 r.*..., op. cit.

⁸³⁷*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2020 r.*..., op. cit.

⁸³⁸*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r.*..., op. cit.

⁸³⁹*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 r.*..., op. cit.

⁸⁴⁰*Ibidem.*

Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2020 r. zostało zapisane, że stabilność polityczna utożsamiona jest ze stabilnością systemu finansowego, stabilnym wzrostem gospodarczym⁸⁴¹.

Działaniem na rzecz bezpieczeństwa jest podejmowanie nowych wyzwań wynikających z przyjazdu imigrantów. Przyjmowanie imigrantów stanowi duże wyzwanie dla kraju przyjmującego. Imigranci z państw wschodnich takich jak Ukraina i Republika Białorusi łatwiej się asymilują, integrują z obywatelami Polski. Przybycie imigrantów z tych państw spowoduje, że łatwiejsze będzie zachowanie wartości, tożsamości narodowej w Polsce. Działania te pojawiły się we wszystkich trzech *Strategiach Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r., 2014 r., 2020 r.* W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r.* zostało zapisane, że w kwestii bezpieczeństwa niepokojące są zmiany demograficzne, niż demograficzny w Polsce spowodowany wyjazdem młodych ludzi z Polski i niską liczbą urodzeń, starzenie się społeczeństwa. Przybycie imigrantów może pozwolić na zapełnienie luki demograficznej. Niestabilność polityczna na świecie, konflikty zbrojne mogą być przyczyną masowego przemieszczania się ludności czyli masowych ruchów migracyjnych. Głównym zagrożeniem dla Polski może stać się nielegalna migracja na szeroką skalę⁸⁴². W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 r.* zostało napisane, że zagrożeniem dla bezpieczeństwa międzynarodowego może stać się terroryzm, zorganizowana przestępczość, zaś wyzwaniem może być niekontrolowana migracja na szeroką skalę spowodowana konfliktami społecznymi i gospodarczymi⁸⁴³. W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2020 r.* zostało zaznaczone, że polityka migracyjna ma być zgodna z polityką gospodarczą, społeczną. Ważne są prognozy zatrudnienia na przyszłość, integracja migrantów, spójność społeczna oraz zapobieganie zagrożeniom bezpieczeństwa i porządku publicznego związanego z migracjami⁸⁴⁴.

Kolejnym działaniem jest eliminowanie i uprzedzanie powstawania nowych zagrożeń zewnętrznych poprzez umocnienie pozycji Polski na arenie międzynarodowej, utworzenie nowych celów strategicznych, współpraca w ramach paktów i sojuszy międzynarodowych. W umocnieniu pozycji Polski ważne jest położenie geograficzne i geopolityczne Polski, prowadzenie aktywnej polityki zagranicznej, potencjał gospodarczy kraju, potencjał militarny. Ważną kwestią jest przynależność do paktów, sojuszy i organizacji międzynarodowych. Działania te pojawiły się we wszystkich *Strategiach Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r., 2014 r., 2020 r.* W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r.* zaznaczone zostało,

⁸⁴¹*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2020 r.*..., op. cit.

⁸⁴²*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r.*..., op. cit.

⁸⁴³*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 r.*..., op. cit.

⁸⁴⁴*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2020 r.*..., op. cit.

że ważną rolę na arenie międzynarodowej odgrywa Sojusz Północnoatlantycki NATO i tzw. forum strategiczne dialogu transatlantyckiego⁸⁴⁵.

Ważne jest też partnerstwo z Federacją Rosyjską oraz współpraca NATO i UE⁸⁴⁶. W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 r.* zostało zapisane, że ważna jest stabilność wewnątrz państwa i zapewnienie bezpieczeństwa i porządku publicznego. Dodatkowym działaniem jest uczestniczenie w popularyzowaniu na arenie międzynarodowej zasad i praw człowieka i obywatela⁸⁴⁷. W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2020 r.* zostało zapisane, że ważne jest zapewnienie bezpieczeństwa Polski poprzez przynależności do NATO i UE⁸⁴⁸.

Następnym działaniem jest działalność organów i instytucji państwowych: wojewody, Straży Granicznej, Policji, Sił Zbrojnych, Służby Celnej na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa państwa i jego obywateli. Jednym z obowiązków kraju jest zapewnienie i ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego. Działania organów i instytucji państwa są kluczowe. Działania te pojawiły się we wszystkich *Strategiach Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r., z 2014 r., z 2020 r.* W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r.* pojawił się zapis, że zadaniem Straży Granicznej jest zapewnianie bezpieczeństwa narodowego poprzez m.in. ochronę granicy, kontrolę ruchu na granicy. Istotna jest efektywna współpraca Straży Granicznej ze służbami państw członkowskich UE i państw sąsiadujących z Polską. Należy utrzymać i pogłębiać współpracę Straży Granicznej z innymi służbami m.in. z Policją.

Ważne są też prewencyjne działania polegające na sprawdzaniu i kontroli migracyjnej cudzoziemców na terenie państwa oraz sprawdzanie zagrożeń terrorystycznych⁸⁴⁹. W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 r.* zostało zapisane, że istotna jest odpowiednia ochrona infrastruktury krytycznej, która jest nieodzownym elementem zapewnienia bezpieczeństwa państwa i społeczeństwa oraz sprawne działanie organów i instytucji władzy publicznej⁸⁵⁰. W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2020 r.* działania te zostały przedstawione w sposób pośredni. W *Strategii* tej zostało zawarte, że w kwestii zapobiegania i przeciwdziałania zagrożeniom bezpieczeństwa ważny jest wzrost poziomu skuteczności i usprawnienia technicznego. Ważna jest też rola wojska polskiego⁸⁵¹.

⁸⁴⁵*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r.*..., op. cit.

⁸⁴⁶*Ibidem.*

⁸⁴⁷*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 r.*..., op. cit.

⁸⁴⁸*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2020 r.*..., op. cit.

⁸⁴⁹*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r.*..., op. cit.

⁸⁵⁰*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 r.*..., op. cit.

⁸⁵¹*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2020 r.*..., op. cit.

Poniższa tabela przedstawia cel polityki bezpieczeństwa: szanse na rozwój państwa, a także miejsce gdzie pojawił się dany wskaźnik celu w Strategii z 2007 r., 2014 r., 2020 r.

Tabela 48. Cel polityki bezpieczeństwa państwa polskiego: szanse na rozwój państwa

Cel 2			
Szanse na rozwój państwa			
	Strategia 2007	Strategia 2014	Strategia 2020
Wsk 2.1 rozwój gospodarki, postęp technologiczny, innowacyjność, zwiększenie standardów życia w społeczeństwie, zwiększenie poczucia bezpieczeństwa wśród obywateli i mieszkańców Polski,	+/-pośrednio 128	+ 145.	+/-pośrednio 6.0. filar IV
Wsk 2.2 kapitał ludzki (zasób wiedzy, umiejętności, kompetencji danego człowieka lub całego społeczeństwa, które przydadzą wykorzystania i radzenia sobie z zagrożeniami i wyzwaniami),	+ 133	+ 20.	+/- pośrednio 2.5.
Wsk 2.3 zapewnienie bezpieczeństwa na ulicach np. przez działania prewencyjne organów państwowych, porządek publiczny	+ 59.	+ 80.	+ 2.0. filar IV
Wsk 2.4 współpraca międzynarodowa	+ 1.	+ 3 4.	+ 1.0. Filar II

Źródło: opracowanie własne na podstawie Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r., 2014 r., 2020 r.

Wskaźnik 2.1 pojawił się pośrednio w Strategii z 2007 r. oraz w Strategii z 2020 r., zaś bezpośrednio w Strategii z 2014 r. Wskaźnik 2.2 znalazł się bezpośrednio w Strategii z 2007 r. oraz w Strategii z 2014 r. natomiast w Strategii z 2020 r. znalazł się w sposób pośredni. Wskaźnik 2.3 pojawił się bezpośrednio we wszystkich Strategiach z 2007 r., 2014 r., 2020 r. Wskaźnik 2.4 też pojawił się bezpośrednio we wszystkich Strategiach z 2007 r., 2014 r., 2020 r. We wskazanych Strategiach ujęto dane wskaźniki celu w różny sposób i z różną intensywnością. Akcentując poszczególne wskaźniki np. w Strategii z 2007 r. większą uwagę poświęcono takim zagadnieniom jak kapitał ludzki i zapewnienie bezpieczeństwa i porządku publicznego wewnątrz kraju. Zwrócono też uwagę na współpracę międzynarodową.

Kolejnym celem polityki bezpieczeństwa państwa polskiego jest szansa na rozwój państwa. Działaniami na rzecz wykonywania tego celu są m.in. rozwój gospodarki, postęp technologiczny, innowacyjność, zwiększenie standardów życia w społeczeństwie, zwiększenie poczucia bezpieczeństwa wśród obywateli i mieszkańców Polski⁸⁵², kapitał ludzki (zasób wiedzy, umiejętności, kompetencji danego człowieka lub całego społeczeństwa)⁸⁵³, zapewnienie bezpieczeństwa na ulicach⁸⁵⁴ przez działania prewencyjne organów Policji, współpraca międzynarodowa⁸⁵⁵.

Do realizacji tego celu potrzebny jest rozwój gospodarki, postęp technologiczny, innowacyjność, zwiększenie standardów życia w społeczeństwie zwiększenie poczucia bezpieczeństwa wśród obywateli i mieszkańców Polski. Czynniki wpływającymi na rozwój, wzrost i postęp gospodarczy jest odpowiednie wykorzystanie kapitału ludzkiego, ziemi umożliwiającej dostęp do złóż minerałów i kopalń, surowców odnawialnych i nieodnawialnych, postęp technologiczny, inwestycje i przedsiębiorczość. Działania te pojawiły się we wszystkich Strategiach Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r., z 2014 r., z 2020 r. W Strategii z 2007 r. i 2020 r. pojawiły się w sposób pośredni, a w Strategii z 2014 r. w sposób bezpośredni. W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r.* zostało zapisane, że głównym celem państwa jest wykorzystanie potencjału ludzkiego, wiedzy i umiejętności obywateli, innowacyjności, wprowadzenie nowych technologii⁸⁵⁶. W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 r.* zwrócono uwagę, że ważne jest

⁸⁵²M. Golka, *Cywilizacja współczesna i globalne problemy...*, op. cit.

⁸⁵³A. Stolarczyk, *Kapitał ludzki – szans i wyzwania w kontekście rozwoju koncepcji Industrie 4.0, nierówności społeczne a rozwój gospodarczy* z. 51 (3)/2017,

⁸⁵⁴*Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej...*, op. cit.

⁸⁵⁵S. Sagan, V. Serzhanova, *Nauka o państwie współczesnym*, Wydawnictwo LexisNexis, Warszawa 2010, s. 57.

⁸⁵⁶*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r.*..., op. cit.

zapewnienie bezpieczeństwa, działania podmiotów gospodarczych państwa w tym zakresie⁸⁵⁷. W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2020 r.* zaznaczono, że ważne jest zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego państwa, współpraca z polskimi przedsiębiorcami, promowanie polskiej marki i wprowadzenie innowacyjnych towarów i usług⁸⁵⁸.

Nieodzownym elementem do realizacji tego celu jest kapitał ludzki (zasób wiedzy umiejętności, kompetencji danego człowieka lub całego społeczeństwa, które przydadzą się i będzie można je wykorzystać dla rozwiązania i radzenia sobie z zagrożeniami i wyzwaniem) Działania te pojawiły się we wszystkich *Strategiach Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r., 2014 r., 2020 r.* Kapitał ludzki jest to kapitał intelektualny, są to wszelkiego rodzaju umiejętności, które dana osoba może przekazać innym. Kapitał społeczny zbudowany jest na relacjach w społeczeństwie, wpływa na zwiększenie przedsiębiorczości, efektywności w społeczeństwie. W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r.* zaznaczone zostało, że w polityce społecznej najważniejsze są równy dostęp do praw społecznych i zapobieganie wykluczeniom społecznym. Polityka migracyjna powinna być prowadzona selektywnie. Należy też zainwestować w kapitał ludzki⁸⁵⁹. W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 r.* zostało zapisane, że kapitał ludzki jest to element potencjału społecznego, przyczynia się do wzrostu gospodarczego, sprawnego działania państwa, podnoszenia aktywności społecznej i poprawy jakości życia obywateli. W rozwoju kapitału ludzkiego ważna jest edukacja na rzecz bezpieczeństwa⁸⁶⁰. W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2020 r.* zaznaczone zostało, że należy kształtować i rozwijać kapitał społeczny m.in. poprzez budowanie współpracy organizacji społecznych, wspólnoty wartości w społeczeństwie⁸⁶¹.

Ważne jest też zapewnienie bezpieczeństwa na ulicach np. przez działania prewencyjne organów państwowych, porządek publiczny. Przez działania prewencyjne rozumie się m.in. zapobieganie zagrożeniom, usuwanie ich przyczyn. W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r.* wskazane zostało, że w tej kwestii ważne jest tworzenie odpowiednich przepisów prawnych, budowanie postaw społecznych, aktywne działanie organów i instytucji państwa na rzecz bezpieczeństwa⁸⁶². W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 r.* zostało napisane, że ważne jest utrzymanie ładu

⁸⁵⁷*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 r.*..., op. cit.

⁸⁵⁸*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2020 r.*..., op. cit.

⁸⁵⁹*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r.*..., op. cit.

⁸⁶⁰*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 r.*..., op. cit.

⁸⁶¹*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2020 r.*..., op. cit.

⁸⁶²*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r.*..., op. cit.

konstytucyjnego, stabilności wewnątrz państwa, bezpieczeństwa i porządku publicznego. Utrzymujące się bezrobocie, ubóstwo, wykluczenie społeczne powoduje rozwarstwienie społeczne. Bezpieczeństwo powszechne i porządek publiczny zabezpieczany jest poprzez m.in.: ochronę ludności, ochronę imprez masowych, ochronę ruchu drogowego, zapobieganie i przeciwdziałanie przestępczości zorganizowanej, handlu ludźmi⁸⁶³. W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2020 r.* napisano, że ważna jest spójność polityki migracyjnej z polityką bezpieczeństwa, gospodarczą, społeczną co pozwoli zachować spójność wewnątrz społeczeństwa i pomoże zapobiegać i przeciwdziałać mogącym wystąpić zagrożeniom bezpieczeństwa i porządku publicznego związanym z napływem migrantów⁸⁶⁴.

Istotną rolę odgrywa współpraca międzynarodowa. Współpraca międzynarodowa obejmuje członkostwo w paktach i sojuszach międzynarodowych, przynależność do organizacji pozarządowych. Polska jest członkiem Unii Europejskiej UE, Sojuszu Północnoatlantyckiego NATO, Organizacji Narodów Zjednoczonych ONZ, Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie OBWE, Rady Europy, Światowej Organizacji Handlu WTO, Międzynarodowego Funduszu Walutowego IMF, Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju OECD, Grupy Wyszehradzkiej. Zagadnienie współpracy międzynarodowej pojawiło się we wszystkich Strategiach z 2007 r., 2014 r., 2020 r. W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r.* zostało zapisane, że Polska staje się uczestnikiem współpracy międzynarodowej w NATO i UE. Czynnikiem wpływającym na wysoki poziom poczucia bezpieczeństwa jest członkostwo w NATO, UE i sojusz ze Stanami Zjednoczonymi⁸⁶⁵. W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP 2014 r.* zapisane zostało, że bezpieczeństwo na kontynencie europejskim, w tym też Polski uzależnione jest od członkostwa w paktach i sojuszach międzynarodowych⁸⁶⁶. W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2020 r.* wskazane zostało, że w obszarze bezpieczeństwa Polski ważne jest członkostwo w NATO i UE, rozwój współpracy poprzez umowy bilateralne, regionalne, globalne⁸⁶⁷.

Cel 3 zachowanie stanu posiadania terytorialnego w sposób następujący jest odzwierciedlony w Strategiach.

⁸⁶³ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 r.*..., op. cit.

⁸⁶⁴ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2020 r.*..., op. cit.

⁸⁶⁵ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r.*..., op. cit.

⁸⁶⁶ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 r.*..., op. cit.

⁸⁶⁷ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2020 r.*..., op. cit.

Tabela 49. Cel polityki bezpieczeństwa państwa polskiego zachowanie stanu posiadania terytorialnego

Cel 3 zachowanie stanu posiadania terytorialnego			
	Strategia 2007	Strategia 2014	Strategia 2020
Wsk 3.1 integralność i nienaruszalność terytorialna państwa, stanie na straży niepodległości państwa	+ 11.	+ 70.	+ Filar I
Wsk 3.2 ochrona granic państwa polskiego,	+ 95.	+ 89.	+/- pośrednio 2.0.filar I

Źródło: opracowanie własne na podstawie Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r., 2014 r., 2020 r.

Wskaźnik 3.1 pojawił się w sposób bezpośredni we wszystkich Strategiach z 2007 r., 2014 r., 2020 r. Wskaźnik 3.2 znalazł się w sposób bezpośredni w Strategii z 2007 r. oraz Strategii z 2014 r., zaś w sposób pośredni w Strategii z 2020 r. Pomimo opisywanych wcześniej różnic rozłożenia akceptów na poszczególne elementy systemu bezpieczeństwa to wszystkich Strategie zasadniczo uznały za istotne i podkreślane są w nich aspekty utrzymania państwa jako całości, w jego ukształtowanych granicach.

Następnym celem polityki bezpieczeństwa państwa polskiego jest zachowanie stanu posiadania terytorialnego. Działaniami do wykonywania tego celu są działania prowadzone do zachowania stanu posiadania terytorialnego w Polsce to m.in. integralność i nienaruszalność terytorialna państwa, utrzymanie suwerenności⁸⁶⁸, ochrona granic państwa polskiego⁸⁶⁹, stanie na straży niepodległości państwa⁸⁷⁰, bezpieczeństwo obywateli i osób mieszkających w Polsce⁸⁷¹.

Działaniami na rzecz wykonywania tego celu są integralność i nienaruszalność terytorialna państwa, stanie na straży niepodległości państwa. W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r.* zostało zapisane, że jednym z żywotnych interesów narodowych

⁸⁶⁸K. Olak, A. Olak, *Współczesne rozumienie bezpieczeństwa narodowego*, „Acta Scientifica Academiae Ostroviensis. Sectio A, Nauk Humanistyczne, Społeczne i Techniczne”, WSBiP, Ostrowiec Św. 2018.

⁸⁶⁹P.K. Marczuk, *Bezpieczeństwo wewnętrzne państw członkowskich Unii Europejskiej, Od bezpieczeństwa państwa do bezpieczeństwa ludzi...*, op. cit.

⁸⁷⁰Ibidem.

⁸⁷¹J. Nakonieczna-Bartosiewicz, *Wymiar społeczny bezpieczeństwa Polski*, [w:] M. Pietraś, K.A. Wojtaszczyk, *Polska w systemie bezpieczeństwa międzynarodowego*, Oficyna Wydawnicza Aspra-JR, Warszawa 2016, s. 159.

jest zachowania niepodległości, suwerenności państwa, integralności terytorialnej, nienaruszalności granic, zapewnienie bezpieczeństwa obywateli, praw człowieka i podstawowych wolności⁸⁷². W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 r.* zakłada się, że ważne ze względu na działania obronne jest sprawne odpowiadanie na zagrożenia niepodległości, nienaruszalności terytorialnej. Wykorzystywanie szans i usuwanie ryzyka dla bezpieczeństwa⁸⁷³. W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2020 r.* wskazane zostało, że celem strategicznym jest stanie na straży niepodległości, nienaruszalności terytorialnej, zapewnienie bezpieczeństwa państwa i obywateli⁸⁷⁴.

Duże znaczenie w tej materii ma ochrona granic państwa polskiego. Działania na rzecz ochrony granic państwa polskiego zostały zawarte we wszystkich *Strategiach z 2007 r., 2014 r., 2020 r.* W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r.* wskazane zostało, że ważną rolę odgrywa wojsko polskie, członkostwo w NATO i UE⁸⁷⁵. W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 r.* zostało zapisane, że za ochronę granicy państwowej odpowiada Straż Graniczna, Służba Celna, Urząd do Spraw Cudzoziemców, siły zbrojne RP⁸⁷⁶. W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2020 r.* zaznaczone zostało, że podwyższenie odporności państwa na mogące wystąpić zagrożenia uzależnione jest m.in. od tworzenia systemu obrony powszechnej⁸⁷⁷.

Cel polityki bezpieczeństwa państwa polskiego samostanowienie państwa i samodzielności politycznej został przedstawiony w *Strategiach* w sposób następujący.

⁸⁷²*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r.*..., op. cit.

⁸⁷³*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 r.*..., op. cit.

⁸⁷⁴*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2020 r.*..., op. cit.

⁸⁷⁵*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r.*..., op. cit.

⁸⁷⁶*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 r.*..., op. cit.

⁸⁷⁷*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2020 r.*..., op. cit.

Tabela 50. Cel polityki bezpieczeństwa państwa polskiego samostanowienie państwa i samodzielności politycznej

Cel 4 samostanowienie państwa i samodzielności politycznej			
	Strategia 2007	Strategia 2014	Strategia 2020
Wsk 4.1 utrzymanie suwerenności,	+ 11.	+ 4	+ Wstęp
Wsk 4.2 Współpraca władzy publicznej z jednostki samorządu terytorialnego na rzecz bezpieczeństwa	+/- pośrednio 97.	+ 16.	+ 2.4.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r., 2014 r., 2020 r.

Wskaźnik 4.1 utrzymanie suwerenności pojawił się w sposób bezpośredni we wszystkich Strategiach. Wskaźnik 4.2 współpraca władzy publicznej z jednostki samorządu terytorialnego na rzecz bezpieczeństwa znalazł się w sposób pośredni w Strategii z 2007 r., zaś w sposób bezpośredni w Strategii z 2014 r. oraz Strategii z 2020 r. Wynika z tego, że eksperci biorący udział w tworzeniu Strategii uznali za ważne takie elementy jak utrzymanie suwerenności oraz współpraca władzy publicznej na różnych jej szczeblach w celu zapewnienia bezpieczeństwa i spójności tego systemu.

Celem polityki bezpieczeństwa państwa polskiego jest samostanowienie państwa i samodzielności politycznej. Do wykonania tego celu potrzebne będą następujące działania takie jak m.in. utrzymanie suwerenności⁸⁷⁸, współpraca władzy publicznej z jednostkami samorządu terytorialnego na rzecz bezpieczeństwa⁸⁷⁹. Suwerenność terytorialna jest ważną zasadą państwa, która oznacza, że na danym terytorium władzę sprawują organy państwa. W kwestii bezpieczeństwa władze publiczne współpracują z władzami samorządu terytorialnego. Ważne jest utrzymanie suwerenności w państwie. Działania na rzecz utrzymania suwerenności w państwie zostały zawarte we wszystkich trzech Strategiach z 2007 r., 2014 r., 2020 r. W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r.* zostało zawarte, że utrzymanie suwerenności, przetrwanie narodu rozumianego jako przetrwanie

⁸⁷⁸E. Nowak, M. Nowak, *Zarys teorii bezpieczeństwa narodowego...*, op. cit.

⁸⁷⁹R. Jakubczak (red.), *Bezpieczeństwo narodowe Polski w XXI wieku: wyzwania i strategie*, Wydawnictwo Bellona, Warszawa 2006, s. 418.

państwa i jego obywateli jest jednym z interesów żywotnych. Zachowanie niepodległości, integralności terytorialnej, nienaruszalności granic, zapewnienie bezpieczeństwa państwa i jego obywateli jest priorytetem polityki bezpieczeństwa państwa polskiego⁸⁸⁰. W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 r.* zostało zapisane, że Polska samodzielnie określa własne interesy narodowe, cele strategiczne, które wynikają z historii, doświadczeń Polski⁸⁸¹. W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2020 r.* zaznaczone zostało, że Polska samodzielnie tworzy własne cele i interesy narodowe w zgodzie z wartościami takimi jak m.in. niepodległość i suwerenność państwa, bezpieczeństwo, tożsamość i dziedzictwo narodowe⁸⁸².

Istotna jest współpraca władzy publicznej z jednostkami samorządu terytorialnego na rzecz bezpieczeństwa. Współpraca ta pojawiła się we wszystkich trzech Strategiach z 2007 r., 2014 r., 2020 r. Z zapisów *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r.* można wyczytać, że ważna jest współpraca m.in. wojska polskiego z organami i służbami w państwie⁸⁸³. W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 r.* zostało zawarte, że w systemie bezpieczeństwa narodowego kluczowa jest współpraca organów władzy publicznej tj. parlamentu, Prezydenta RP, Rady Ministrów z organami i instytucjami władzy publicznej w aspekcie bezpieczeństwa⁸⁸⁴. W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2020 r.* zostało zapisane, że ważna jest współpraca organów władzy publicznej, samorządowej z organizacjami systemu szkolnictwa, gospodarki, organizacjami pozarządowymi i obywatelami⁸⁸⁵.

Poniższa tabela przedstawia cel polityki bezpieczeństwa państwa polskiego sprawne działanie administracji państwowej i równowaga wewnątrz państwa oraz miejsce, w którym znalazł się on w poszczególnych Strategiach.

⁸⁸⁰*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r.*..., op. cit.

⁸⁸¹*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 r.*..., op. cit.

⁸⁸²*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2020 r.*..., op. cit.

⁸⁸³*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r.*..., op. cit.

⁸⁸⁴*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 r.*..., op. cit.

⁸⁸⁵*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2020 r.*..., op. cit.

Tabela 51. Cel polityki bezpieczeństwa państwa polskiego sprawne działanie administracji państwowej i równowaga wewnątrz państwa

Cel 5			
sprawne działanie administracji państwowej i równowaga wewnątrz państwa			
	Strategia 2007	Strategia 2014	Strategia 2020
Wsk 5.1 skuteczne działanie instytucji i organów państwa na rzecz bezpieczeństwa państwa	-	-	-
Wsk 5.2 zapewnienie tożsamości kulturowej kraju m.in. poprzez przyjmowanie imigrantów z państw bliskich kulturowo,	+ 140.	+ 89.	+ 1.2.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r., 2014 r., 2020 r.

Wskaźnik 5.1 nie pojawił się w żadnej ze Strategii. Wskaźnik 5.2 pojawił się w sposób bezpośredni we wszystkich Strategiach. Wszystkie elementy, które zostały wymienione w Strategiach poddane były szczegółowej analizie. Ze względu na to, że wskaźnik dotyczący skutecznego działania instytucji i organów państwa w zakresie bezpieczeństwa można wywnioskować, że podczas analiz współtwórcy Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP doszli do wniosku, że ten aspekt nie jest na tyle istotny żeby znalazł się w Strategiach, które dzieli łącznie 13 lat. W przeciwieństwie do wskaźnika dotyczącego zapewnienia tożsamości kulturowej, który znalazł się w każdej z tych Strategii.

Dalszym celem polityki bezpieczeństwa państwa polskiego jest sprawne działanie administracji państwowej i równowaga wewnątrz państwa. Cel ten jest realizowany m.in. przez działania takie jak skuteczne działanie instytucji i organów państwa na rzecz bezpieczeństwa⁸⁸⁶, zapewnienie tożsamości kulturowej kraju m.in. poprzez przyjmowanie imigrantów z państw, których obywatele będą łatwiej się asymilować, integrować z obywatelami Polski, łatwiej będzie utrzymać wartości tj. tożsamość narodową.

⁸⁸⁶J. Falecki, R. Kochańczyk, P. Sowizdraniuk, *Współczesne uwarunkowania zarządzania bezpieczeństwem wewnętrznym państwa*, Wydawnictwo Szkoła Policji w Katowicach, Katowice 2018.

Organy i instytucje państwowe sprawnie działają w kwestii zapewnienia bezpieczeństwa poprzez m.in. współpracę wszystkich organów. Sprawne działanie instytucji i organów państwa na rzecz bezpieczeństwa państwa nie pojawiło się w żadnej ze Strategii z 2007 r., 2014 r., 2020 r.

Jednym z działań jest zapewnienie tożsamości kulturowej kraju m.in. poprzez przyjmowanie imigrantów z państw, których obywatele będą łatwiej się asymilować, integrować z obywatelami Polski, łatwiej będzie utrzymać wartości i tożsamość narodową. W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r.* zostało zawarte, że ważne jest zabezpieczenie tożsamości narodowej, dziedzictwa kulturowego, kultury narodowej. Posłuży temu odpowiednie ustawodawstwo⁸⁸⁷. W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 r.* wskazane zostało, że kluczowe jest zachowanie i zapobieganie zagrożeniom tożsamości narodowej, dziedzictwa narodowego⁸⁸⁸. W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2020 r.* zostało zapisane, że należy „doskonalić instrumenty i procedury ochrony dziedzictwa kultury na wypadek zagrożenia wojennego i kryzysowego, z uwzględnieniem podmiotów i służb realizujących zadania na rzecz bezpieczeństwa państwa⁸⁸⁹”.

Cel działania podnoszące poziom życia obywateli pojawił się w Strategiach Bezpieczeństwa Narodowego RP w sposób przedstawiony poniżej.

Tabela 52. Cel polityki bezpieczeństwa państwa polskiego działania podnoszące poziom życia obywateli

Cel 6			
działania podnoszące poziom życia obywateli			
	Strategia 2007	Strategia 2014	Strategia 2020
Wsk 6.1 zrównoważony rozwój (rozwój na potrzeby obecnych pokoleń może być zaspokajany bez umniejszania szans przyszłych pokoleń na ich zaspokojenie),	+	+	+
	4.	19.	Wstęp
Wsk 6.2 zintegrowane	-	-	-

⁸⁸⁷Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r...., op. cit.

⁸⁸⁸Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 r...., op. cit.

⁸⁸⁹Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2020 r...., op. cit.

i połączone działania państwa, jego organów i instytucji na tle gospodarczym, społecznym i środowiska,			
Wsk 6.3 zagwarantowanie wolności oraz praw człowieka i obywatela,	+ 10.	+ 12.	+ wstęp
Wsk 6.4 zapewnienie bezpieczeństwa jednostki i całego społeczeństwa	+/- 1.0.	+ 1.	+/- 4.3.
Wsk 6.5 ochrona dziedzictwa narodowego, dziedzictwa kulturowego	+ 140.	+ 140.	+ 1
Wsk 6.6 ochrona środowiska (zasoby naturalne, zasoby odnawialne, zasoby nieodnawialne)	+ 5.	+ 105.	+ wstęp

Źródło: opracowanie własne na podstawie Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r., 2014 r., 2020 r.

Wskaźnik 6.1 pojawił się w sposób bezpośredni we wszystkich Strategiach. Wskaźnik 6.2 nie pojawił się w żadnej ze Strategii. Wskaźnik 6.3 znalazł się w sposób bezpośredni we wszystkich Strategiach. Wskaźnik 6.4 pojawił się w sposób bezpośredni w Strategii z 2014 r., zaś w sposób pośredni w Strategii z 2007 r. oraz w Strategii z 2020 r. Wskaźnik 6.5 znalazł się we wszystkich Strategiach. Wskaźnik 6.6 pojawił się również we wszystkich Strategiach. Podobnie jak w powyższym celu jeden ze wskaźników dotyczący zintegrowanego i połączonego działania państwa w dziedzinie gospodarczej, społecznej i środowiska nie znalazł się w żadnej ze Strategii. Pozostałe wskaźniki znalazły się we wszystkich Strategiach tak jak kwestie bytowe.

Innym celem polityki bezpieczeństwa państwa polskiego są działania podnoszące poziom życia obywateli. Do wykonania tego celu będą potrzebne działania takie jak m.in. zrównoważony rozwój (rozwój na potrzeby obecnych pokoleń mogą być zaspokajane bez

umniejszania szans przyszłych pokoleń na ich zaspokojenie)⁸⁹⁰, zintegrowane i połączone działania państwa, jego organów i instytucji na tle gospodarczym, społecznym i środowiska⁸⁹¹, zagwarantowanie wolności oraz praw człowieka i obywatela⁸⁹², zapewnienie bezpieczeństwa jednostki i całego społeczeństwa⁸⁹³, ochrona dziedzictwa narodowego, dziedzictwa kulturowego⁸⁹⁴, ochrona środowiska (zasoby naturalne, zasoby odnawialne, zasoby nieodnawialne)⁸⁹⁵. Zrównoważony rozwój jest sposobem gospodarowania zasobami w taki sposób, żeby zaspokajając potrzeby obecnych pokoleń nie zmniejszyć szans na zaspokojenie potrzeb przyszłych pokoleń. Gospodarowanie prowadzone jest poprzez ograniczanie zużywania zasobów odnawialnych złóż, źródeł niewyczerpanych, źródeł energii, zasobów nieodnawialnych, próbę wyeliminowania z procesów gospodarczych substancji niebezpiecznych i toksyn, utrzymanie emisji zanieczyszczeń. Dbanie o dziedzictwo kulturowe jest ważnym elementem działań na rzecz podnoszenia jakości życia.

Zintegrowane i połączone działania państwa, jego organów i instytucji na tle gospodarczym, społecznym i środowiska nie pojawiły się w żadnej ze Strategii z 2007 r., 2014 r., 2020 r. Można z tego wywnioskować, że problem ten był szczegółowo analizowany przez ekspertów przy tworzeniu Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP jednak doszli oni do wniosku, że nie jest to na tyle istotne zagadnienie żeby ująć go w jej zapisach.

Jednym z działań na rzecz podnoszenia jakości życia w społeczeństwie jest zrównoważony rozwój (rozwój na potrzeby obecnych pokoleń może być zaspokajany bez umniejszania szans przyszłych pokoleń na ich zaspokojenie). Działania te pojawiły się we wszystkich Strategiach z 2007 r., 2014 r., 2020 r. W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r.* zaznaczone zostało, że ważne jest bezpieczeństwo państwa i jego obywateli z zachowaniem zrównoważonego rozwoju⁸⁹⁶. W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 r.* wskazane zostało, że głównym zadaniem państwa jest zapewnienie zrównoważonego rozwoju społecznego, gospodarczego. Nacisk został położony na ochronę środowiska naturalnego, warunków życia i zdrowia człowieka⁸⁹⁷. W *Strategii Bezpieczeństwa*

⁸⁹⁰<https://www.gov.pl/web/rozwoj-praca-technologie/zrownowazony-rozwoj> [dostęp 19.01.2021].

⁸⁹¹R. Zięba, J. Zając, *Budowa zintegrowanego systemu bezpieczeństwa...*, op. cit.

⁸⁹²A. Czupryński, B. Wiśniewski, J. Zboina, *Bezpieczeństwo teoria, badania, praktyka...*, op. cit.

⁸⁹³J. Nakonieczna-Bartosiewicz, *Wymiar społeczny bezpieczeństwa Polski*, [w:] M. Pietraś, K.A. Wojtaszczyk, *Polska w systemie bezpieczeństwa międzynarodowego...*, op. cit., s. 159.

⁸⁹⁴W. Kitler, *Bezpieczeństwo narodowe*, „Zeszyt Problematyczny”, 2010, nr 1 (61).

⁸⁹⁵P. Korzeniowski, *Bezpieczeństwo ekologiczne jako dobro prawnie chronione*, [w:] *Dobra chronione w prawie administracyjnym*, Z. Duniewska (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2014, s. 149 - 168.

⁸⁹⁶*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r.*..., op. cit.

⁸⁹⁷*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 r.*..., op. cit.

Narodowego RP z 2020 r. zostało zawarte, że ważne jest zapewnienie zrównoważonego rozwoju społecznego, gospodarczego oraz ochronę środowiska naturalnego⁸⁹⁸.

Działaniem na rzecz podnoszenia jakości życia jest też zagwarantowanie wolności oraz praw człowieka i obywatela. Działania te pojawiły się we wszystkich trzech Strategiach z 2007 r., 2014 r., 2020 r. W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r.* zostało zawarte, że do głównych interesów narodowych należy m.in. zapewnienie wolności, bezpieczeństwa, poszanowania praw człowieka i obywatela⁸⁹⁹. W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 r.* zostało zapisane, że ważne jest propagowanie na arenie międzynarodowej praw człowieka, podstawowych wolności, podnoszenie świadomości praw człowieka i obywatela w Polsce⁹⁰⁰. W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2020 r.* zostało zapisane, że interesy narodowe są realizowane w zgodzie z wartościami m.in. wolności i prawa człowieka i obywatela, godność człowieka⁹⁰¹.

Działaniem na rzecz podnoszenia jakości życia jest zapewnienie bezpieczeństwa jednostki i całego społeczeństwa. Działania te pojawiły się we wszystkich Strategiach z 2007 r., 2014 r., 2020 r. jako ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego. W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 r.* zostało zapisane, że należy chronić życie i zdrowie ludzkie przed zagrożeniami. Ważna jest „ochrona indywidualna i zbiorowa obywateli⁹⁰²”.

Działaniem na rzecz podnoszenia jakości życia jest ochrona dziedzictwa narodowego, dziedzictwa kulturowego. Działania te pojawiły się we wszystkich Strategiach z 2007 r., 2014 r., 2020 r. W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r.* zostało zaznaczone, że kultura jest elementem przetrwania, rozwoju społeczeństwa. Dziedzictwo narodowe trzeba chronić przed czynnikami naturalnymi oraz destrukcyjnym działaniem człowieka⁹⁰³. W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 r.* zostało zawarte, że ważna jest zmiana systemu ochrony dóbr kultury i ochrona przed zagrożeniami powszechnymi na wypadek wojny. Istotne jest doskonalenie jednolitej polityki kulturowej i historycznej państwa z uwzględnieniem wymogów ekonomii oraz zmiany, które występują na świecie. Kluczowa jest edukacja kulturowa⁹⁰⁴. W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2020 r.* zostało zawarte, że ważne jest umocnienie tożsamości zgodnej z chrześcijańskimi wartościami

⁸⁹⁸*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2020 r.*..., op. cit.

⁸⁹⁹*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r.*..., op. cit.

⁹⁰⁰*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 r.*..., op. cit.

⁹⁰¹*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2020 r.*..., op. cit.

⁹⁰²*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 r.*..., op. cit.

⁹⁰³*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r.*..., op. cit.

⁹⁰⁴*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 r.*..., op. cit.

i podstawowymi wartościami narodowymi⁹⁰⁵. Można z tego wywnioskować, że eksperci uznali ten temat ważny i dlatego został on ujęty w Strategiach.

Kolejna jest ochrona środowiska (zasoby naturalne, zasoby odnawialne, zasoby nieodnawialne). Działania na rzecz ochrony środowiska pojawiły się we wszystkich Strategiach z 2007 r., 2014 r., 2020 r. W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r.* zostało zawarte, że jednym z interesów narodowych jest ochrona środowiska naturalnego zgodna z zrównoważonym rozwojem⁹⁰⁶. W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 r.* zostało zapisane, że ważne jest zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego państwa w tym, ochrona środowiska naturalnego⁹⁰⁷. W *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2020 r.* zaznaczone zostało, że kluczowe jest zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego⁹⁰⁸. Można z tego wywnioskować, że ochrona środowiska naturalnego jest jednym z kluczowych elementów bezpieczeństwa państwa.

Cele i działania zawarte w Strategiach Bezpieczeństwa Narodowego RP są odpowiedzią na politykę bezpieczeństwa państwa polskiego, bieżącą sytuację na świecie, środowisko bezpieczeństwa. To, że dane zagrożenie i wyzwanie nie pojawiło się w danej Strategii oznacza, że decydenci uznali je za mniej istotne. Przygotowując Strategie Bezpieczeństwa Narodowego RP każdy element jest szczegółowo analizowany.

Dla pełnego zrozumienia i analizy Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP i jej zapisów należy porównać Strategie z opiniami respondentów. Żeby odpowiedzieć na pytanie badawcze dotyczące wyzwań/zagrożeń i szans definiowanych w dokumentach i w wypowiedziach współtwórców Strategii pomocna mi była analiza dokumentów tj. Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP oraz wywiadów z badanymi.

Respondenci byli zgodni co do tego, że główną motywacją do powstania Strategii z 2007 r. była dezaktualizacja poprzedniej oraz zmieniające się środowisko bezpieczeństwa w Polsce i na świecie. Wśród głównych przyczyn była wymieniana też zmiana władzy wykonawczej w Polsce. Współtwórcy Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP uważali, że Strategia z 2003 r. była odpowiedzią na ataki terrorystyczne na WTC i trzeba było umieścić w Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP zapis dotyczący możliwości wystąpienia zagrożenia terrorystycznego w Polsce. Strategia z 2007 r. była odpowiedzią na przystąpienie Polski do UE. Wśród motywacji do powstania Strategii z 2007 r. wymieniana była również likwidacja Wojskowych Służb Informacyjnych w latach 2006 -

⁹⁰⁵*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2020 r.*..., op. cit.

⁹⁰⁶*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r.*..., op. cit.

⁹⁰⁷*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 r.*..., op. cit.

⁹⁰⁸*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2020 r.*..., op. cit.

2007 i powstanie Służby Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służby Wywiadu Wojskowego. Rozmówcy uważają, że Strategia z 2003 r. była niedoskonała i trzeba było ją znowelizować⁹⁰⁹.

Jako główne działania zawarte w Strategii z 2007 r. eksperci wymieniali umocnienie naszej pozycji w strukturach Sojuszu Północnoatlantyckiego i UE oraz kwestie związane z bezpieczeństwem energetycznym i kwestiami gospodarczymi. Jeden z badanych podkreśla, że „...polityka bezpieczeństwa nie jest jednoznacznie artykułowana...⁹¹⁰”. Polityka bezpieczeństwa jest zgodna z interesami narodowymi z zakresu bezpieczeństwa.

Rozmówcy są zgodni i pozytywnie oceniają Strategię z 2007 r. jednak widoczną rozbieżnością jest to, że część współtwórców Strategii podawało, że Strategia jest zbyt ogólna i brak jest w niej myśli przewodniej. Respondenci podkreślali, że Strategia z 2007 r. porusza temat bezpieczeństwa energetycznego, środowiska naturalnego i dążenie do integracji w ramach NATO i UE. Ta Strategia była spójna ze strategiami NATO i unijną. Współtwórcy Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP do głównych celów polityki bezpieczeństwa państwa polskiego zawartych w Strategii z 2007 r. zaliczają: niepodległość, integralność terytorialną, zgodność praw człowieka, obywatela. Strategia z 2007 r. jako pierwsza była całościowym dokumentem dotyczącym bezpieczeństwa w Polsce. Eksperci zwracają uwagę, że podstawą do interpretacji celów polityki bezpieczeństwa państwa polskiego jest art. 5 *Konstytucji RP*⁹¹¹. Jeden z rozmówców podkreśla, że „...problemem tej Strategii z 2007 r. jest ogólnikowość koncepcji strategicznej. Brak generalnej myśli przewodniej w części koncepcyjnej...⁹¹²”.

Rozmówcy podkreślają, że motywacją do powstania Strategii z 2014 r. była dezaktualizacja Strategii z 2007 r., zmieniające się środowisko bezpieczeństwa. Eksperci podkreślają, że Strategia jest to dokument cykliczny więc naturalnym jest to, że po jakimś czasie powstaje nowa Strategia. Respondenci byli co do tego zgodni. Strategia jest to dokument, który pod wpływem zmieniającego się środowiska bezpieczeństwa i zmian na świecie przestaje być aktualny i należy opracować nową Strategię odpowiadającą bieżącej sytuacji.

Respondenci do głównych działań zawartych w Strategii z 2014 r. zaliczają wzmocnienie wschodniej flanki NATO. Rozmówcy podkreślają, że interesy bezpieczeństwa państwa polskiego są niezmiennie. Jeden z respondentów twierdzi, że działania były

⁹⁰⁹Respondent 4.

⁹¹⁰Respondent 6.

⁹¹¹Dz. U. 1997, Nr 78, poz. 483.

⁹¹²Respondent 4.

...,improwizacją bo to była Strategia, która powstała tak naprawdę na przełomie roku 2013 i 2014, ale główne działania to tak samo jak w przypadku obecnej Strategii modernizacja Sił Zbrojnych, a przede wszystkim rozumiane przez ten pryzmat techniczny dążenie, doprecyzowanie w jaki sposób jest widziana rola Polski w różnych gremiach międzynarodowych UE i NATO a poza tym to oczywiście kwestie bezpieczeństwa energetycznego...⁹¹³". Współtwórcy Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP do głównych działań zawartych w Strategii z 2014 r. zaliczają: modernizację Sił Zbrojnych, bezpieczeństwo energetyczne.

Eksperti twierdzą, że do głównych celów polityki bezpieczeństwa państwa polskiego zawartych w Strategii z 2014 r. należą współpraca Polski w ramach UE, opieranie się na własnym potencjale. Respondenci zgodnie podkreślają, że Strategia z 2014 r. była najbardziej całościową koncepcją strategiczną i tak naprawdę niewiele się zmieniła w porównaniu do Strategii z 2007 r. Strategia z 2014 r. jest najbardziej całościowo zintegrowaną koncepcją strategiczną z dotychczasowych koncepcji. Cele polityki bezpieczeństwa państwa polskiego zawarte w Strategii z 2014 r. dotyczyły wszelkich dziedzin bezpieczeństwa i wyzwań dla bezpieczeństwa. Najważniejszym wyznacznikiem tej Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP jest przejście bezpieczeństwa w sensie militarnym do bezpieczeństwa szeroko rozumianego.

Jeden z ekspertów uważa, że ...,koncepcja strategiczna zawarta w Strategii z 2014 r. dotyczyła całego, szeroko rozumianego bezpieczeństwa. Cele i interesy narodowe w dziedzinie bezpieczeństwa nie różniły się diametralnie od celów i interesów zawartych we wcześniejszych Strategiach...⁹¹⁴". Strategia z 2014 r. odnosi się do szczegółowego rozumienia bezpieczeństwa. Cele strategiczne i interesy narodowe są takie same jak w poprzednich Strategiach Bezpieczeństwa Narodowego RP.

Respondenci pozytywnie oceniają Strategię z 2014 r. Jeden z badanych uważa, że ...,to co się miało znaleźć w tej Strategii to się znalazło...⁹¹⁵". W opinii ekspertów Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP jest widoczna częściowa zgodność. Jednak odmiennością jest to, że część współtwórców Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP zwracała uwagę na zbyt polityczne podchodzenie do pewnych kwestii. Zabrakło podkreślenia istoty polityki informacyjnej. Respondenci uważają, że cele strategiczne w dziedzinie bezpieczeństwa, które zostały wymienione w Strategii z 2014 r. są bardzo ogólne np. kwestia

⁹¹³Ibidem.

⁹¹⁴Respondent 1.

⁹¹⁵Ibidem.

potrzeby zintegrowanego systemu bezpieczeństwa, utrzymywania potencjału obronnego, nienaruszalności granic, zachowania suwerenności, wzmocnienia gotowości NATO. Zabrakło akcentowania czynników związanych z polityką migracyjną, z zagrożeniami informacyjnymi. Zabrakło także mowy o zagrożeniach związanych z polaryzacją społeczną w Polsce. Uważają, że jest to pierwsza Strategia, która w całości odpowiada założeniom wspólnego podejścia do kwestii bezpieczeństwa narodowego.

Jeden z respondentów twierdzi, że ...,paradoksalnie, słabością *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 r.* jest „przenaukowienie” objawiające się niezrozumiałością lub mało zrozumiałością dla laika terminologią. Jeśli odbiorcą Strategii ma być społeczeństwo, to powinno ono ją akceptować, a co najmniej rozumieć. Uważam, że powinna być napisana w sposób bardziej prosty i przyjazny dla Czytelnika...⁹¹⁶”. Strategia powinna być napisana językiem prostym, zrozumiałym dla każdej osoby.

Ekspertci zgodnie podkreślają, że motywacją do powstania Strategii z 2020 r. było to samo co w pozostałych Strategiach z 2007 r. i 2014 r. czyli dezaktualizacja Strategii poprzedniej, zmieniające się środowisko bezpieczeństwa oraz zmiana władzy wykonawczej. Respondenci byli co do tego zgodni. Ekspertci jeszcze dodawali, że do napisania Strategii z 2020 r. przyczyniła się też pandemia covid 19.

Jeden z rozmówców uważa, że ...,obok motywacji wymienionych przy Strategiach 2007 r. i 2014 r. dodałbym też: wprowadzenie Strategicznego Przeglądu Obronnego w 2017 r. oraz opracowanie Strategicznej Koncepcji Bezpieczeństwa Morskiego RP jako nowych dokumentów posiadających walory strategiczności...⁹¹⁷”.

Respondenci do głównych zapisów Strategii z 2020 r. zaliczają kwestie związane z imigracją. Współtwórcy Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP uważają, że działania zawarte w Strategii związane są z tym co się dzieje w środowisku bezpieczeństwa. Widoczną różnicą jest to, że część badanych uważa, że w Strategii z 2020 r. zostało zawarte wielu ważnych zagrożeń, zaś inni, uważają, że w Strategii brak jest zidentyfikowania wielu współczesnych zagrożeń. W Strategii pojawia się też kwestia modernizacji technicznej Sił Zbrojnych, zwiększenie zdolności mobilizacyjnych Sił Zbrojnych poprzez pokazanie np. większej roli wojsk specjalnych, roli Wojsk Obrony Terytorialnej WOT, kwestia reakcji na bieżące zagrożenia, covid, bezpieczeństwo epidemiologiczne, działania związane z ochroną tożsamości kulturowej, dziedzictwa narodowego.

⁹¹⁶Respondent 2.

⁹¹⁷Ibidem.

Jeden z ekspertów uważa, że „...działania zawarte w Strategii z 2020 r. są pochodną tego co się dzieje w środowisku bezpieczeństwa. Zadania zostały przedstawione podobnie jak w poprzednich koncepcjach strategicznych. Istota koncepcyjna, ocena koncepcyjna tej Strategii niewiele się zmieniła...⁹¹⁸”. Działania są powiązane z tym co się dzieje na świecie.

Badani podkreślają, że ich zdaniem Strategia z 2020 r. nie była nikomu do niczego potrzebna i negatywnie ją oceniali. Eksperti twierdzą, że koncepcja tej Strategii niewiele się zmieniła w porównaniu do Strategii z 2007 r. i 2014 r. Rozmówcy do głównych celów polityki bezpieczeństwa państwa polskiego zawartych w Strategii zaliczają: wzmocnienie własnych zdolności, własnego potencjału obronnego nie tylko poprzez budowanie nowocześniejszych Sił Zbrojnych, wzmocnienie współpracy regionalnej na wschodniej flance NATO, agresywną polityka Federacji Rosyjskiej. Zdaniem badanych cechami, które odróżniają *Strategię Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2020 r.* od poprzednich Strategii jest jej objętość. Strategia z 2020 r. jest blisko dwukrotnie krótsza od poprzednich. W Strategii uwzględniony został temat polityki migracyjnej. Bardzo ważnym elementem, który jest zaznaczony jest tworzenie pozytywnego wizerunku Polski na arenie międzynarodowej. Współtwórcy Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP uważają, że zbyt zdawkowo potraktowano kwestie poświęcone bezpieczeństwu energetycznemu, bezpieczeństwu ekonomicznemu natomiast, dobrze, że te rzeczy się w ogóle znalazły w tym zakresie w tej Strategii.

Respondenci podkreślają, że w samej koncepcji nie widać dużych różnic w porównaniu do poprzednich Strategii. Jeden ze współtwórców Strategii uważa, że „...cele strategiczne w dziedzinie bezpieczeństwa narodowego zostały wyróżnione wytłuszczonym drukiem, w części Strategii definiującej cztery filary działania...⁹¹⁹”. Do celów zawartych w Strategii badani zaliczają: bezpieczeństwo państwa i obywateli, miejsce Polski w systemie bezpieczeństwa międzynarodowego, tożsamość i dziedzictwo narodowe, rozwój społeczny i gospodarczy, ochronę środowiska⁹²⁰.

Rozmówcy negatywnie oceniają Strategię z 2020 r. uznając, że pozostawia pewien niedosyt. Zabrakło m.in. zagadnień polityki wschodniej, konkretnych pomysłów, projektu. Brakuje tak jak w poprzednich Strategiach realizacji poszczególnych zadań, mających charakter ciągle zmieniającego się środowiska. W Strategii z 2020 r. nie ma żadnych

⁹¹⁸Ibidem.

⁹¹⁹Respondent 4.

⁹²⁰*Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2020 r.*..., op. cit.

rozwiązań, nie ma wskazania konkretnego kierunku w jaki sposób Polska miałaby zapewniać sobie bezpieczeństwo informacyjne. Są zasygnalizowane pewne problemy jak: obrona cywilna, cyberbezpieczeństwo, polityka migracyjna. Respondenci uważają, że skandalicznym jest zapis, że podstawą bezpieczeństwa jest członkostwo w strukturach międzynarodowych kiedy doskonale wiemy, że członkostwo w strukturach międzynarodowych opierając się na aktach prawa międzynarodowego, nie daje stuprocentowej gwarancji bezpieczeństwa. Jeden z ośmiu respondentów uważa, że „...„przy powstawaniu aktualnej Strategii nie do końca wykorzystano wnioski z prac nad Strategią w 2014 r....⁹²¹”.

Rozmówcy zgodnie podkreślali, że najbardziej temat imigracji został poruszony w Strategii z 2020 r. W poprzednich Strategiach Bezpieczeństwa Narodowego RP temat imigracji był tylko zasygnalizowany. I jest co do tego widoczna zgodność. Współtwórcy Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP mieli odmienne zdanie co do długości fragmentu dotyczącego imigracji zawartego w Strategii z 2020 r. Odmiennością jest to, że jedni twierdzą, że fragment jest wystarczającej długości natomiast inni uważają, że to jest na tyle istotny temat, że należałoby ten zapis rozszerzyć. Pozytywne jest to, że temat imigracji w ogóle pojawił się w tej Strategii. Pokazane jest, że emigracje nie są tylko i wyłącznie zagrożeniem, ale są to kwestie związane z rozwojem ekonomicznym. Poprzednie Strategie nie poruszają tematu imigracji. Padły stwierdzenia, że Strategia za mało porusza temat imigracji ponieważ, jest to jeden z ważniejszych problemów bezpieczeństwa. Imigracja jest wyzwaniem dla społeczeństwa, jest to kwestia integracji, możliwości, absorpcji. Trzeba się zastanowić jak integrować imigrantów ze społeczeństwem, jakie mechanizmy powinny być wprowadzone, żeby to zjawisko nie generowało zagrożenia.

Respondenci pozytywnie oceniają kwestie regulacji polskiego prawa dotyczących pracy, budowanie pozytywnego wizerunku Polski na świecie. Jeden ze współtwórców Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP uważa, że „...„to jest przede wszystkim budowanie systemu przepływu tych emigrantów kwestia strefy Schengen, to są pewne standardy, które też są narzucone przez UE. To wpłynęło pozytywnie, że ta kontrola imigracji jest po prostu lepsza, jest bardziej skuteczna...⁹²²”. Podkreśla też, że „...„kwestia też regulacji wewnętrznych, które powodują, że Ci migranci mogą pracować i funkcjonować w takich w miarę komfortowych warunkach, które nie powodują jakichś napięć. To jest też istotne tu mam nadzieję, że oni wynoszą jakiś pozytywny wizerunek Polski na zewnątrz to też jest

⁹²¹Respondent 3.

⁹²²Respondent 1.

ważne...⁹²³”. Ważne jest odniesienie się i dostosowanie warunków w Polsce do standardów unijnych oraz wprowadzenie odpowiednich polskich regulacji przepisów prawnych w kwestii zatrudnienia imigrantów i stworzenia im odpowiednich warunków pracy.

Według współtwórców Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP w działaniach i planowaniu Strategii zabrakło kwestii związanych z bezpieczeństwem ekonomicznym i dopracowania kwestii ekonomicznych. Zabrakło sformalizowania procesu przygotowań Strategii. Cele w Strategii są ogólnikowe dlatego jest problem w ich realizacji. W Strategii zabrakło wskazania działań legislacyjnych czyli wykazu aktów prawnych, które powinny być wprowadzone na podstawie Strategii. Zabrakło działań usprawniających proces migracyjny, działań wprowadzających kwestie biometrii, wzmacniających Straż Graniczną, kwestie migracji.

Jeden z respondentów uważa, że ...„można wzmocnić po prostu np. Straż Graniczną, usprawnić sam proces migracyjny, wprowadzić jakieś nowe technologie, kwestie biometrii i zastanowić się nad polityką właśnie, rozwoju edukacyjnego, rozwiązania dla tych imigrantów, którzy wnoszą wartości dodane do naszego społeczeństwa czy przez umiejętności zawodowe czy przez swoją ciężką pracę w jakiś sposób ich mocniejszego związania...⁹²⁴”.

Zagrożeniami wskazanymi w *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r.* jest: niż demograficzny, nielegalne migracje. Wyzwaniem zawartym w Strategii z 2007 r. jest natomiast polepszenie się warunków życia w Polsce, zmiany w prawie własności, braki w sieci i infrastrukturze transportowej, zła jakość systemów łączności, mała liczba dostaw ropy naftowej i gazu ziemnego.

Zagrożeniami zaznaczonymi w *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 r.* jest: terroryzm na skale międzynarodową, przestępczość zorganizowana, przestępstwa w cyberprzestrzeni, ekstremizm, wyzwania związane z niżem demograficznym, emigracją zarobkową, bezpieczeństwem systemu energetycznego, systemu finansowego, terroryzmem, wzrostem zainteresowania Polską wywiadów obcych służb.

Analizując treść *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2020 r.* można z niej wywnioskować, że głównymi zagrożeniami bezpieczeństwa współczesnej Polski jest polityka jaką prowadzi Federacja Rosyjska, ataki na Gruzję, niezgodna z prawem aneksja Krymu, migracje spowodowane konfliktami w południowym sąsiedztwie kontynentu europejskiego, współzawodnictwo na linii USA, Chińska Republika Ludowa a Federacja Rosyjska, działania

⁹²³Ibidem.

⁹²⁴Respondent 4.

na Ukrainie, głównie we wschodniej jej części oraz zmieniający się klimat. Zagrożeniem dla ochrony środowiska jest występowanie anomalii pogodowych, zanieczyszczenia środowiska, emisji substancji, które są szkodliwe dla środowiska naturalnego, smog. Ważne dla naszego kraju jest zagwarantowanie bezpieczeństwa energetycznego.

Wyzwaniem jest zagwarantowanie bezpieczeństwa finansowego. Istotną rolę odrywa także rozwój technologiczny, w tym technologii cyfrowej, a zagwarantowanie bezpieczeństwa w sieci stanowi wyzwanie. Wyzwanie stanowi także zapobieganie i przeciwdziałanie skutkom, jakie mogą wywołać choroby cywilizacyjne.

W opinii badanych do najważniejszych wyzwań z jakimi polityka bezpieczeństwa państwa polskiego musi sobie poradzić można zaliczyć: imigracje, współpracę regionalną, współpracę międzynarodową, umocnienie pozycji Polski na arenie międzynarodowej, wschodnia flanką NATO i UE. Jako zagrożenia wymieniają zjawiska towarzyszące imigracji takie jak przestępczość czy terroryzm oraz inne zjawiska takie jak niż demograficzny, starzenie się społeczeństwa.

W dokumentach i w opiniach respondentów widoczna jest spójność dotycząca wskazania jako wyzwań współpracy międzynarodowej i imigracji. Dokumenty wymieniają zagrożenia dla środowiska naturalnego natomiast współtwórcy Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP pomijają te zagrożenia i skupiają się tylko na zagrożeniach związanych z imigracją i niżem demograficznym.

Strategie bezpieczeństwa narodowego RP prezentują najważniejsze zdaniem decydentów i ekspertów zagrożenia i wyzwania odpowiadające bieżącej polityce państwa. Są niejako instrumentem polityki bezpieczeństwa prowadzonej przez nasz państwo. Strategie Bezpieczeństwa Narodowego RP są ściśle powiązane z bezpieczeństwem państwa jako jednym z elementów polityki państwa dotyczącej obronności i zagrożeń. Zawierają działania mające na celu realizację celów strategicznych i interesów narodowych.

4.4. Rekomendacje na przyszłość

Analizując wywiady, dokumenty oraz dostępną literaturę przedmiotu można wyciągnąć wnioski na przyszłość dotyczące polityki bezpieczeństwa państwa polskiego oraz zapisów Strategii.

Na pytanie dotyczące rekomendacji na przyszłość respondenci odpowiadali, że w Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP powinno się bardziej zwracać uwagę na bezpieczeństwo energetyczne, zaś o bezpieczeństwie powinno się myśleć długofalowo.

Ze względu na podejście do bezpieczeństwa jeden ze współtwórców Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP dając rekomendacje na przyszłość podaje, że „...,przede wszystkim pilnowanie tego by myślenie o bezpieczeństwie było długofalowe, perspektywiczne, aby ono było maksymalnie oderwane od tej bieżącej polityki zwłaszcza mocno upartyjnionej jaką mamy dzisiaj oderwanie polityki bezpieczeństwa tak bym to określił i uczynienie jej ogólnonarodową, ponadpartyjną...⁹²⁵. Inny ekspertów wskazuje, że „...,nie można patrzeć przez pryzmat modernizacji technicznej i zakupu uzbrojenia ma uwzględnić też związane z efektywnością edukacji, szkolenia specjalistycznego, budowania rezerw demografii przede wszystkim to też powinny być brane, pod uwagę kwestie również przemysłu obronnego...⁹²⁶”. Współtwórcy Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP podkreślają, że należy uniezależnić jak tylko to jest możliwe politykę bezpieczeństwa państwa polskiego od bieżącej polityki. Respondenci twierdzą też, że sposoby określania celów są już sprawdzone i trzeba z tego korzystać. Można z tego wywnioskować, że na zagadnienie bezpieczeństwa należy patrzeć w szerokim zakresie oraz długoterminowo.

Biorąc pod uwagę sojusze międzynarodowe respondenci wymieniali, że „...,pilnowanie podmiotowości polskiej w ramach instytucji międzynarodowych tych systemów, których jesteśmy członkami. Mam na myśli zwłaszcza NATO i UE. Tutaj musimy być podmiotem w tych organizacjach a nie tylko przedmiotem, musimy być i mieć swój głos...⁹²⁷”. Respondent podkreślał, że należy dbać o swoje interesy w organizacjach międzynarodowych, których Polska jest członkiem. Wynika z tego, że ważnym aspektem w aspekcie bezpieczeństwa jest przynależności do sojuszy i paktów międzynarodowych nie należy jednak zapominać, że jest to tylko dodatkowy element wpływający na bezpieczeństwo. Trzeba dbać o pozycję Polski na arenie międzynarodowej i podkreślać, że Polska jest takim samym podmiotem tych organizacji jak inne państwa członkowskie.

Ze względu na politykę wewnętrzną ekspert twierdził, że „...,polska polityka powinna być ukierunkowana na uczynienie wszystkiego aby w tym kraju chciało się żyć – mieszkać, pracować, godziwie zarabiać, korzystać z wolności i swobód obywatelskich w sposób nie krępowany idiotycznymi wskazaniem. Jest to złożone i aktualnie niezwykle trudne, bowiem

⁹²⁵Respondent 2.

⁹²⁶Respondent 1.

⁹²⁷Respondent 2.

odnosi się do absolutnego przewartościowania idei, poglądów i działań wielkiej rzeszy rodaków, przede wszystkim polityków, aby zrozumieli, że Polska jest naprawdę dla wszystkich Polaków, którzy zapewne chcą pracować dla jej dobra...⁹²⁸”. Twierdził też, że ...„mamy przecież za sobą własne ponure doświadczenia, to przecież brak spójności społecznej, ciągle waśnie, nie liczenie się ze zdaniem innych, obrona jako jedynie słusznych własnych racji doprowadziło do rozbiorów. Znane jest powiedzenie, że historia lubi się powtarzać. Dobrze byłoby nie dać jej takiej szansy...⁹²⁹”. Według jednego ze współtwórców Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP należałoby skoncentrować się na ...„zapewnieniu własnego bezpieczeństwa...⁹³⁰”. Zdaniem badanych należałoby ...„odpartyjnić i ustrategiczyć politykę bezpieczeństwa, troszczyć się o własny potencjał. Ta racjonalna troska mądrze zbalansowana w sensie nakładu potrzeb ponoszonych na bezpieczeństwo i właściwie wydatkowania strategicznego, budowania podmiotowości w systematach bezpieczeństwa zewnętrznego, których jesteśmy członkiem...⁹³¹”. Jeden ze współtwórców Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP zaznaczył, że ważne jest żeby polityka bezpieczeństwa państwa polskiego była niezależna od żadnej partii politycznej. Twierdził też, że należy dbać o pozycję Polski na arenie międzynarodowej. Można z tego wywnioskować, że najważniejsze dla nas jest zapewnienie bezpieczeństwa oraz podniesie jakości życia w Polsce.

Ze względu na politykę zewnętrzną rozmówca uważał, że w kwestii imigracji należałoby skorzystać ...„z doświadczeń państw mających bogatą przeszłość w tym zakresie...⁹³²”. Zdaniem badanych może należałoby wykorzystać doświadczenie takich państw jak Włochy, które mają na co dzień do czynienia z napływem imigrantów. Warto by było zwrócić uwagę jako inne kraje radzą sobie z imigrantami.

W kwestii czym powinna być Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP oraz jakie zapisy powinny się w niej znaleźć jeden z respondentów mówił, że ...„okresowe przygotowywanie ogólnego dokumentu strategicznego – strategii bezpieczeństwa narodowego - odnoszącego się do bezpieczeństwa narodu, państwa, wspólnoty międzynarodowej stanowi dobrą praktykę rządów państw świata i organizacji międzynarodowych...⁹³³”. Jednocześnie twierdził też, że ...„celem strategii powinno być tworzenie ramy polityki bezpieczeństwa państwa zapewniającej gwarancję

⁹²⁸Respondent8.

⁹²⁹Ibidem.

⁹³⁰Respondent 3.

⁹³¹Respondent 2.

⁹³²Respondent 6.

⁹³³Respondent 7.

nienaruszalności żywotnych interesów narodu i państwa, a także nakreślenie kierunków jego rozwoju...⁹³⁴”. Ekspert podawał, że ...„Strategia powinna być narzędziem do prowadzenia diagnozy i definiowania uwarunkowań bezpieczeństwa. Dokument powinien zwracać uwagę na ryzyka i zagrożenia, wyzwania i szanse kształtowania środowiska bezpieczeństwa. Należy podkreślić, że każda strategia jest działaniem celowym, planowym, określającym zasoby, zdolności i możliwości działania, a także sposoby radzenia sobie z trudnościami i wyzwaniami...⁹³⁵”. Można z tego wywnioskować, że powinna być zbiorem najważniejszych zagadnień, wyzwań i zagrożeń odpowiadającej bieżącej polityce i sytuacji na świecie, a także drogowskazem jak trzeba postępować w wypadku wystąpienia danego wyzwania i zagrożenia.

Współtwórca Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP uważał, że nasz kraj potrzebuje dobrze opracowanej Strategii migracyjnej. W Strategii należałoby określić cele migracyjne oraz charakterystykę obecnego i nadchodzącego rynku pracy. Według jednego z badanych można by było „...traktować migrantów w kategoriach potencjalnych naszych obywateli, a nie tylko osób, które przyjeżdżają tu tymczasowo np. za zarobkiem...⁹³⁶”. Odpowiednie podejście do migracji może być szansą na rozwój Polski w wielu dziedzinach. Warto zwrócić uwagę na traktowanie imigrantów w Polsce. Należy traktować ich na równi z obywatelami żeby nie chcieli wyjeżdżać z Polski do innego kraju.

Biorąc pod uwagę obszar potrzeby analizy jeden ze współtwórców Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP twierdził, że cele strategiczne powstają ...„poprzez jakąś diagnozę, analizę stanu naszego bezpieczeństwa, myślę, tu o przeglądzie strategicznym w sferze bezpieczeństwa czyli przestrzeganie pewnej zasady, pewnej ciągłości...⁹³⁷”. Zdaniem ekspertów powstanie celów strategicznych poprzedzone jest analizowaniem bezpieczeństwa naszego kraju. Jeden z ośmiu rozmówców podkreślał też, że ...„oczywiście konsekwencją każdej Strategii są określone programy, określone plany realizacji. [...] Jeśli chodzi o sformułowanie celów strategicznych to jest jeden z większych problemów...⁹³⁸”. Skutkiem Strategii jest powstanie programów, które mają za zadanie zrealizowanie celów zawartych w Strategiach. Trzeba by było określić i zastosować w procesie strategicznym.

Respondenci zwrócili też uwagę na organizację Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP. W tym aspekcie w opinii badanych koncepcje strategiczne są za długie. Należy zastąpić

⁹³⁴Ibidem.

⁹³⁵Ibidem.

⁹³⁶Respondent 6.

⁹³⁷Respondent 1.

⁹³⁸Respondent 3.

krasomówstwo konkretami czyli wskazaniem głównych zagrożeń oraz wyzwań. W opinii współtwórców Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP należałoby skrócić Strategie i skupić się na zaakcentowaniu najważniejszych kwestii. W opinii współtwórców Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP widoczna jest co do tego zgodność. Odmiernym przypadkiem w opinii rozmówców było podanie, że do Strategii powinna być dodana część dotycząca prac legislacyjnych, które będą prowadzone w zakresie kwestii zawartych w Strategii. Zdaniem respondentów cele polityki bezpieczeństwa państwa polskiego w Strategii są skonstruowane bardzo ogólnikowo dlatego pojawia się problem z ich realizacją. W opinii współtwórców Strategii jest pełna zgodność co do tego, że cele strategiczne są zapisane w *Konstytucji RP*⁹³⁹ i nie należy ich zmieniać. Jeden z ekspertów uważał, że „...jeżeli miał bym dać jakieś rekomendacje to tak ogólnie rzecz biorąc nie można ujmować bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego państwa polskiego bez systemu obrony cywilnej...⁹⁴⁰”. Zdaniem współtwórcy Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP w praktyce nie istnieje obrona cywilna czego przykładem był tzw. lockdown narodowej kwarantanny od marca do maja 2020 r. gdzie tak naprawdę funkcję obrony cywilnej przejęły Wojska Obrony Terytorialnej. Należałoby rozważyć powrót do zasadniczej służby wojskowej w postaci 3 miesięcznej służby. W kwestii rekomendacji na przyszłość ważnym pojęciem jest tzw. reshoring to przeniesienie na terytorium danego państwa działalności prowadzonej przez poprzedników w innym państwie. Ważne jest też pojęcie offshoring czyli wyprowadzenie przedsiębiorstw za granicę, lokowanie części przemysłu w krajach azjatyckich, jako taniej siły roboczej. W Strategii z 2020 r. nie mówi się o polityce energetycznej, energetyce jądrowej.

Ważne jest odnalezienie w imigracji tego co może być dla nas pożyteczne i umiejętność rozpoznawania tego problemu. Zdaniem badanych „...należy maksymalnie zagospodarować imigrantów w Polsce, żeby Polska nie była traktowana jako kraj tranzytu...⁹⁴¹”. Nie należy postrzegać Polski jako korytarza migracyjnego stanowiącego problem przejściowy. Rekomendacją na przyszłość jest też to żeby przeanalizować negatywne i pozytywne strony imigracji. Należałoby przeprowadzić analizę SWOT (obejmującą silne strony, słabe strony, szanse, okazje i zagrożenia, SWOT jest to skrót słów z języka angielskiego S - strengths, W - weaknesses, O - opportunities, T - threats⁹⁴²) za pomocą, której można wykorzystać zgromadzone informacje do przygotowania strategii działań

⁹³⁹Dz. U. 1997, Nr 78, poz. 483.

⁹⁴⁰Respondent 4.

⁹⁴¹Respondent 2.

⁹⁴²Słownik pojęć: analiza SWOT, <https://inservices.pl/analiza-swot/> [dostęp 30.04.2021].

opartej na mocnych stronach i szansach, a jednocześnie eliminującej słabe strony i zagrożenia.

Zdaniem badanych mankamentem dokumentu jakim jest Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP jest to, że nie ma on charakteru wizji, osiągnięcia, budowania jakiejś nowej jakości a jest reakcją na obecnie występujące zagrożenia. W opinii respondentów wynika to z podejścia władz państwa polskiego. Nawiązując do Strategii i założeń polityki bezpieczeństwa państwa polskiego jeden ze współtwórców Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP uważał, że „...należałoby rozważyć aktywne zapraszanie imigrantów bliskich kulturowo. Imigranci tworzą wspólnoty, występuje problem integracji, wykluczenia. Problem imigrantów jest od dłuższego czasu i dotyczy nie tylko tych, którzy przyjechali teraz, ale także dzieci i wnuków imigrantów, którzy przybyli już dawno temu do danego kraju...⁹⁴³”. Z opinii badanych można wywnioskować, że należy skupić się na przyjmowaniu imigrantów bliskich kulturowo. Warte rozważenia jest aktywne uczestnictwo w procesie promowania Polski wśród imigrantów.

Ze względu na kwestie dotyczące imigracji jeden z ekspertów uważał, że „...biorąc pod uwagę doświadczenia migracyjne UE należy podkreślić, że paradygmat imigracji i integracji w oparciu o model wielokulturowości wymaga przewartościowania w stronę koncepcji kultury wiodącej. Istotne jest także podkreślenie, że system integracji cudzoziemców powinien stawiać integrację jako pewną powinność, a nie jedynie jedną z opcji możliwych do wyboru przez cudzoziemca...⁹⁴⁴”. Ekspert twierdził też, że „...celem, zaś do którego powinno się w tym kontekście dążyć, powinna być najpierw skuteczna integracja, a następnie asymilacja danego cudzoziemca...⁹⁴⁵”. Można z tego wywnioskować, że najważniejszymi kwestiami dotyczącymi imigrantów są odpowiednia integracja ze społeczeństwem a w dalszej kolejności ich asymilacja.

Biorąc pod uwagę cele Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP respondent uważał również, że „...celem Strategii powinno być tworzenie ramy polityki bezpieczeństwa państwa zapewniającej gwarancję nienaruszalności żywotnych interesów narodu i państwa, a także nakreślenie kierunków jego rozwoju...⁹⁴⁶”. Twierdził też, że „...Strategia powinna być narzędziem do prowadzenia diagnozy i definiowania uwarunkowań bezpieczeństwa. Dokument powinien zwracać uwagę na ryzyka i zagrożenia, wyzwania i szanse kształtowania środowiska bezpieczeństwa. Należy podkreślić, że każda Strategia jest działaniem celowym,

⁹⁴³Respondent 3.

⁹⁴⁴Respondent 7.

⁹⁴⁵Ibidem.

⁹⁴⁶Ibidem.

planowym, określającym zasoby, zdolności i możliwości działania, a także sposoby radzenia sobie z trudnościami i wyzwaniem...⁹⁴⁷”. Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP jest to dokument, który powinien być elementem pomocniczym w dokonywaniu diagnozy oraz ustalaniu definicji i sformułowaniu współzależności dotyczących bezpieczeństwa. W dokumencie tym trzeba skupić się na przedstawieniu ryzyka, zagrożeń, wyzwań i szans. Moim zdaniem dane są zgodne z tym co powiedział badany, zgadzam się z wypowiedzią eksperta.

Z opinii ekspertów rysuje się jednolity obraz. W odpowiedzi na zadawane pytania respondenci często udzielali podobnych, zbliżonych odpowiedzi. Czasami pojawiało się zróżnicowanie np. dotyczące zmian polityki bezpieczeństwa państwa polskiego. Jedni współtwórcy Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP uważali, że zmiany nastąpiły i wraz ze zmieniającym się światem zmieniła się sama polityka bezpieczeństwa państwa polskiego, zaś inni uważali, że w omawianym okresie nie doszło do istotowych zmian i polityka, bezpieczeństwa jest taka sama. Jedni respondenci uważali, że polityka bezpieczeństwa państwa polskiego zmieniła się pod wpływem wydarzeń środowiska międzynarodowego oraz zmian w architekturze politycznej świata UE, NATO. Drudzy uważali, że pomimo zmian zachodzących na świecie polityka bezpieczeństwa państwa polskiego nie zmieniła się. Należy korzystać z doświadczeń poprzednich Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP i najlepiej jakby kolejna Strategia była kontynuacją poprzedniej. Cele polityki bezpieczeństwa państwa polskiego są wypracowane na podstawie art. 5 *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*⁹⁴⁸. Respondenci byli zgodni co do tego, że ze względu na to, że cele strategiczne są wyprowadzone z interesów narodowych zawartych w *Konstytucji RP*⁹⁴⁹ nie należy ich zmieniać tylko przyjąć takie jakie są. Można jedynie je dookreślić żeby łatwiejsza była ich realizacja.

Respondenci biorący udział w wywiadach podkreślali, że Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP powinna być uzupełniona o listę procesów legislacyjnych np. w postaci przedstawienia aktów prawnych, które należałoby napisać na podstawie Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP. Imigracja jest niedocenianym problemem. Musimy się liczyć z tym, że z każdym rokiem będziemy mieli do czynienia z większym napływem imigrantów. Imigracje trzeba postrzegać jako wyzwanie i szansę a nie jako zagrożenie. Samo zjawisko imigracji nie jest zagrożeniem natomiast trzeba zwrócić uwagę na zjawiska

⁹⁴⁷Ibidem.

⁹⁴⁸Dz. U. 1997, Nr 78, poz. 483.

⁹⁴⁹Ibidem.

towarzyszące imigracji takie jak wzrost przestępczości, terroryzm. W Polsce mamy niż demograficzny i starzejące się społeczeństwo. Dobrze wykorzystana imigracja może być dla nas szansą na rozwój gospodarczy i cywilizacyjny. Do tworzenia Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP powinny być zaangażowani przedstawiciele organizacji pozarządowych. Niektórzy współtwórcy Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP podkreślali, że może warto rozważania byłoby wydawanie Strategii w pierwszym roku rządzenia danego rządu co umożliwiałoby realizowanie wyznaczonych celów przez pozostały czas kadencji władzy publicznej. Podniosłoby to kulturę strategiczną. Wymusiłoby to myślenie o bezpieczeństwie w państwie w dłuższej perspektywie niż tylko kampanii wyborczej. Dokument jakim jest Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP powinien uwzględniać dynamikę zmian środowiska bezpieczeństwa. Strategia powinna być napisana w prosty, zwięzły sposób zrozumiały dla wszystkich.

Na podstawie wniosków i analiz można stwierdzić, że:

- Imigracje są zjawiskiem, które jest od zawsze i należy się z tym liczyć, że z biegiem lat zwiększy się ich częstotliwość.
- Do głównych celów polityki bezpieczeństwa państwa polskiego można zaliczyć cele zawarte w art. 5 *Konstytucji RP*⁹⁵⁰.
- Imigracje są wyzwaniem dla polityki bezpieczeństwa państwa polskiego a zjawiska im towarzyszące mogą powodować zagrożenia. Sama imigracja nie stanowi zagrożenia.
- Najważniejszą zmianą przepisów prawnych dotyczących imigracji są zmiany z 2004 r. po wstąpieniu Polski do UE. Zmiany te miały na celu ułatwienia dla imigrantów dotyczących pracy oraz edukacji w Polsce, dostosowanie polskiego prawa do prawa unijnego co było wymogiem unijnym. Udogodnienia prawne dotyczyły głównie imigrantów z krajów bliskich kulturowo.
- Głównym zagrożeniem spowodowanym imigracją może być wzrost przestępczości, zmniejszenie się bezpieczeństwa w Polsce. Taka sytuacja miała miejsce w Niemczech⁹⁵¹.
- Po 2004 r. wielu Polaków wyjechało za pracą za granicę. Lukę wywołaną emigracją młodych Polaków w wieku produkcyjnym może zapełnić imigracja ze Wschodu.

⁹⁵⁰Ibidem.

⁹⁵¹<https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/1095332,raport-o-przestepczosci-na-zlecenie-rzadu-niemiec-w-glownej-mierze-winni-imigranci.html> [dostęp 28.04.2021].

- Imigracja może być dla nas szansą, ale ważne jest żebyśmy dobrze ją wykorzystali. Należy pamiętać, że w naszej historii były też takie momenty gdzie Polacy byli imigrantami i uzyskali pomoc za granicą.

Na podstawie danych zebranych w pracy moim zdaniem przepisy prawne powinny zostać zmienione i dostosowane do dynamicznej sytuacji związanej z napływem imigrantów do Polski ze Wschodu poprzez m.in. dostosowanie prawa pracy do pracownika zagranicznego. Z jednej strony imigracje są szansą na rozwój rynku pracy oraz rozwoju przedsiębiorstw a z drugiej duży napływ imigrantów może powodować wyparcie polskiego pracownika.

Ważne jest odpowiednie rozróżnienie korzyści i kosztów związanych z imigracją zarobkową. Zwiększenie mobilności Polaków w wieku produkcyjnym poprzez zmniejszenie presji na rynku pracy.

Według mnie ważnym aspektem są działania prowadzone w celu zachęcenia imigrantów do przyjazdu do Polski. Imigranci studiujący w Polsce mogą starać się o stypendium. Można by było zaproponować osobie, która kończy studia pracę w Polsce albo pomoc finansową m.in. w postaci stypendium⁹⁵².

Na podstawie informacji kontroli prowadzonych m.in. przez Straż Graniczną w zakresie zatrudnienia cudzoziemcom i prowadzenie przez nich działalności gospodarczej⁹⁵³. Z mojej analizy wynika, że należałoby umożliwić większy dostęp do pracy imigrantom, zwalczać i zapobiegać nieprawidłowości zatrudnienia oraz wspierać pracowników legalnie zatrudnionych. Można by było rozważyć wprowadzenie przepisów prawnych, które w określonych sytuacjach oraz po danym okresie dawałyby możliwość na automatyczne przedłużenie pobytu, zatrudnienia imigrantowi. Nadrzędnym aspektem jest uelastycznienie prawa pracy. Jednym z udogodnień było by przedłużenie czasu na dostarczenie oświadczenia o legalnym pobycie do pracodawcy oraz wprowadzenie przepisów, które będą ustalały godziny pracy imigranta. Ważnym rozważeniem jest opodatkowanie zamieszkania imigrantów w Polsce. Ważnym problemem, który należałoby uregulować jest problem delegowania pracowników za granicę tj. sytuacji, w których imigrant np. jako opiekun jest delegowany do pracy poza granicę.

Z analizy wywiadów, dostępnej literatury przedmiotu można wywnioskować, że polityka bezpieczeństwa państwa polskiego jest zorientowana na przeciwdziałanie

⁹⁵²M. Łysienia (red.), *Cudzoziemcy w Polsce podręcznik dla funkcjonariuszy publicznych*, Wyd. 2, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Warszawa 2016.

⁹⁵³<https://www.strazgraniczna.pl/pl/granica/statystyki-sg/2206,Statystyki-SG.html> [dostęp 28.04.2021].

zagrożeniom zarówno wewnętrznym jak i zewnętrznym. Na imigracje należy patrzeć jak na szansę na rozwój danego państwa i gospodarki oraz traktować jak wyzwanie i jako szansę. Wraz z imigracją do Polski mogą pojawić się zagrożenia terrorystyczne. Korzystna dla kraju przyjmującego zapewniająca jego interesy związane z jego bezpieczeństwem i ekonomią polityka wobec imigrantów może spowodować rozwój gospodarki oraz rozwój cywilizacyjny naszego kraju.

Cele strategiczne są to cele długookresowe, których wyniki realizacji możemy zobaczyć dopiero za kilka lat. W Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP ważna jest kontynuacja poprzednich Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP oraz nie nadawanie polityce bezpieczeństwa charakteru partyjnego. Polityka bezpieczeństwa państwa polskiego w kontekście imigracji obejmuje politykę wojskową, politykę zagraniczną, polityki sektorowe. W kontekście imigracji ważne jest skorelowanie polityki migracyjnej z polityką bezpieczeństwa, gospodarczą oraz społeczną, tak aby uwzględnić bieżące sprawy, potrzeby rynku pracy, integrację imigrantów ze społeczeństwem polskim przy jednoczesnym zachowaniu spójności społecznej. Imigracja jest częścią polityki bezpieczeństwa państwa polskiego. Na imigrację należy spojrzeć jak na wyzwanie, które może powodować ryzyka. Ważne jest włączenie się Polski w reagowanie na imigracje w ponadnarodowych wspólnotach. Kluczową rolę odgrywa przygotowanie się państwa na możliwości organizacyjne i rozpoznanie problemu związanego z pojawiającym się zjawiskiem imigracji. Warto było by odnaleźć w zjawisku imigracji te rzeczy, które mogą być nam potrzebne oraz zrobić wszystko, żeby imigranci stali się naszym potencjałem.

Przygotowując Strategie Bezpieczeństwa Narodowego RP w przyszłości warto było by skonsultować je z możliwie największą liczbą ekspertów. Strategia Bezpieczeństwa narodowego RP powinna być krótsza i liczyć ok 30 stron i sygnalizująca główne zagrożenia i wyzwania dla państwa polskiego. Strategia powinna prowadzić do wprowadzenia aktów prawnych na podstawie, których będą realizowane założenia Strategii. Każda następna Strategia powinna być kontynuacją poprzedniej. Strategia jest dokumentem, który ewaluował i zmieniał się pod wpływem przemian oraz zmieniającego się środowiska bezpieczeństwa. Opierając się na zastanej literaturze przedmiotu, dokumentach strategicznych oraz wiadomości uzyskanych w wywiadach z badanymi można wywnioskować, że ważną kwestią jest właściwe zdefiniowanie pojęcia polityka bezpieczeństwa oraz odpowiednie zidentyfikowanie zagrożeń i wyzwań dla bezpieczeństwa państwa polskiego.

Cele polityki bezpieczeństwa państwa polskiego w kontekście imigracji to: suwerenność, integralność terytorialna, dziedzictwo kulturowe, postrzeganie imigracji jako

problemu wspólnego dla całego środowiska bezpieczeństwa europejskiego. Celem polityki migracyjnej jest system spójny, który opiera się na wiedzy zarządzania imigracjami, zapewnia bezpieczeństwo, porządek publiczny, sprzyja rozwojowi gospodarczemu i spójności społecznej. Imigrantom powinna być zaproponowana do wyboru forma i zakres integracji ze społeczeństwem kraju przyjmującego.

Polityka migracyjna powinna być szansą na rozwój Polski i polskiej gospodarki. Należy sprawdzić w jakich dziedzinach rynku pracy, w jakich sektorach brakuje rąk do pracy i starać się zatrudniać imigrantów w tych branżach. Polityka bezpieczeństwa państwa polskiego powinna być nakierowana na podnoszenie potencjału gospodarczego oraz cywilizacyjnego. Imigracja może być szansą dla młodych ludzi na zdobycie wykształcenia i znalezienie dobrej pracy. Ważną kwestią jest wzmożenie kontroli na granicach, które mogą powodować zmniejszenie się liczby nielegalnych imigrantów. Istotne jest także wzmocnienie służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo na granicach, głównie granicach zewnętrznych UE i NATO.

Analizując statystyki Głównego Urzędu Statystycznego, Urzędu ds. Cudzoziemców, Straży Granicznej, Policji, EUROSTATu możemy stwierdzić, że największą liczbę imigrantów stanowią obywatele Ukrainy, Republiki Białorusi, Federacji Rosyjskiej i swoją uwagę należy skupić na tych właśnie grupach. Dużą część imigrantów stanowią także Wietnamczycy, Chińczycy, Hindusi, Ormianie oraz Gruzini. Kluczową kwestią, na którą należy zwrócić uwagę jest też zachęcenie imigrantów ze Wschodu do edukacji w Polsce. Istotna jest też kwestia Karty Polaka, która uprawnia imigrantów do wielu ulg w naszym państwie.

Ważną kwestią jest też budowanie pozytywnego wizerunku Polski na arenie międzynarodowej. Pomocni w tym mogą być imigranci, którzy przyjechali do Polski np. do pracy sezonowej i po powrocie do swojego ojczystego kraju pozytywnie wypowiadali się o Polsce i jego obywatelach. Należy pamiętać, że imigracja może powodować zagrożenia, ale nie należy skupiać się tylko na negatywnych aspektach imigracji. Moim zdaniem należy pomagać imigrantom zwłaszcza tym zza wschodniej granicy.

Dla naszego państwa imigracja nie jest najważniejszym problemem, ale jest ważnym w kontekście przynależności Polski do UE, do Strefy Schengen. Trzeba zwrócić uwagę na zjawiska związane z imigracją. W kontekście imigracji i bezpieczeństwa ważnym pojęciem jest polityka bezpieczeństwa państwa polskiego definiowana przez współtwórców Strategii m.in. jako działania danego organu, w danej przestrzeni w celu realizacji celów strategicznych. Najpierw musimy mieć wyznaczone cele dalekosiężne, przyszłościowe.

Polityka bezpieczeństwa państwa polskiego jest nakierowana na zapewnienie wolności od zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych dla obywateli i instytucji. Na politykę bezpieczeństwa państwa polskiego wpływają zmiany zachodzące w środowisku bezpieczeństwa, zmiany zachodzące na świecie.

Eksperci Instytutu Spraw Publicznych uważają, że Polsce potrzebna jest kompleksowa, Długoterminowa polityka migracyjna uwzględniająca zmiany środowiska bezpieczeństwa zachodzące na świecie oraz zmian tego zjawiska w kontekście imigracji. Postulują, iż należy wziąć pod uwagę, że oprócz zmieniającego się środowiska bezpieczeństwa oraz zmian zachodzących na świecie zmienia się samo zjawisko imigracji⁹⁵⁴.

Zdaniem respondentów może warto było by zainteresować się polskimi emigrantami, którzy wyjechali za pracą oraz sprowadzić do Polski repatriantów. Imigracja jest zjawiskiem, na które składa się m.in. sytuacja indywidualna imigrantów, niestabilna sytuacja w państwie imigrantów np. sytuacja w Republice Białorusi. Często młodzi ludzie, którzy ukończyli studia w Polsce zostają w naszym kraju i podejmują pracę. Imigranci mogą stać się potencjałem dla naszego kraju. Jeden ze współtwórców Strategii zastanawiał się czy może warto było by próbować zatrzymać imigrantów w Polsce.

Pytaniem, na które otrzymałam różne odpowiedzi było pytanie o tematykę imigracji zawartą w Strategiach. Respondenci byli zgodni co do tego, że problemy dotyczące imigracji pojawiły się dopiero w Strategii z 2020 r. W opinii ekspertów widoczne są pewne odmienności. Jedni twierdzili, że jest on wystarczający, ponieważ Strategia nie jest dokumentem, w którym należałoby rozwijać temat tylko bardziej zaznaczyć problem a drudzy uważali, że należałoby go rozbudować. Ogólnie mówiąc Strategia z 2007 r. i Strategia z 2014 r. była oceniana pozytywnie przez ekspertów natomiast Strategia z 2020 r. przez większość była oceniana negatywnie. Odmienności widoczne są w odpowiedzi na pytanie dotyczące tego czego dotyczą zmiany przepisów prawnych czy konkretnych grup imigrantów czy samego zjawiska.

W przygotowaniach do rozprawy doktorskiej zastanawiałam się nad użyciem w pracy pojęcia kraje bliskie kulturowo. Kraje bliskie kulturowo definiuję jako państwa mające podobną religię (chrześcijaństwo), należące do słowiańskiej grupy językowej, o niektórych wspólnych tradycjach, zwyczajach i obyczajach, znajdujące się za wschodnią granicą naszego kraju tj. Ukraina i Republika Białorusi. Stosując takie kryterium doboru krajów bliskich

⁹⁵⁴O. Dębowska, *Migracje – wyniki aktualnych badań i analiz*, Małopolskie Obserwatorium Rynku Pracy i Edukacji, Kraków 2007, <http://obserwatorium.wup-krakow.pl/files/common/raporty-z-badan/migracje-wyniki-aktualnych-badan-i-analiz/Migracje%20-%20wyniki%20aktualnych%20badan%20i%20analiz.pdf> [dostęp 4.06.2021].

kulturowo można wstępnie założyć, że im więcej wspólnych wymienionych kryteriów, elementów tym łatwiej się imigrantom zasymilować ze społeczeństwem i są też bardziej pozytywnie odbierani przez dane społeczeństwo. Termin to nie jest używane w literaturze przedmiotu, ale respondenci w wywiadach często posługiwali się tym pojęciem. Dlatego postanowiłam użyć tego pojęcia w pracy.

Zakończenie

Bezpieczeństwo rozumiane jest jako brak poczucia zagrożenia i stan, w którym człowiek czuje się bezpiecznie. Jest jednym z najważniejszych aspektów życia człowieka. Z pojęciem bezpieczeństwa związane jest pojęcie migracji. Najprościej rzecz ujmując migracja jest to zmiana miejsca zamieszkania. Zjawisko migracji nie jest zjawiskiem nowym. Od zarania dziejów byli ludzie, którzy chcieli zmienić miejsce zamieszkania i migrować do miejsca, w którym będzie im się żyło lepiej. Pod wpływem zjawisk np. konfliktów zbrojnych czy wojen zmieniała się jedynie jego częstotliwość⁹⁵⁵. Migracje towarzyszyły ludziom od zawsze, gdyż zawsze były sytuacje, które nierzadko skłaniały i zmuszały ludzi do opuszczenia miejsca zamieszkania

Decyzje o imigracji podyktowane są różnymi względami, wśród których można wymienić przyczyny polityczne, ekonomiczne (obecnie w przeważającej większości), religijne, motywujące do poszukiwania wolności, chęć polepszenia jakości życia. Wśród imigracji można zaobserwować również wyjazdy przeważnie wcześniej niezaplanowane, mające na celu poszukiwanie niezwykłych zdarzeń, ekscytujących przeżyć i nowych doświadczeń⁹⁵⁶. Przyczyn imigracji jest wiele i każdy przypadek powinno się analizować indywidualnie. Imigranci mając skomplikowaną sytuację życiową decydują się na tak trudną decyzję jaką jest pozostawienie dotychczasowego życia, majątku, znajomych i udanie się w nieznaną, często nowe miejsca, w których nie wiadomo co zastaną⁹⁵⁷.

Jak podaje Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych do spraw uchodźców w 2015 r. na świecie było ok. 60 milionów uchodźców⁹⁵⁸. Liczba podana przez Wysokiego Komisarza jest jedynie liczbą szacunkową. Jak wynika z danych Organizacji Narodów Zjednoczonych w roku 2015 liczba migrantów sięgała ponad 243,7 miliona osób. Liczba ta pokazuje skalę tego zjawiska na świecie⁹⁵⁹ natomiast dane za 2017 r. wskazują,

⁹⁵⁵M. Dahl, *Europejski kryzys imigracyjny i jego konsekwencje dla Republiki Federalnej Niemiec – aspekty polityczne, społeczne i gospodarcze*, „Studia Polityczne”, 2016, nr 4/44, s. 261.

⁹⁵⁶T. Popławski, *Migracje masowe z peryferii do centrów. Przyczyny, skutki i strategię migracji Polaków do Europy Zachodniej*, [w:] J. Polakowska-Kujawa (red.), *Współczesna Europa w procesie zmian. Wybrane problemy, bezpieczeństwa* Difin, Warszawa 2006, s. 148.

⁹⁵⁷J. Strzelczyk, *Migracje w naszym kręgu cywilizacyjnym doby preindustrialnej*, Wydawnictwo Uniwersytet Wrocławski, Wrocław 2006, s. 22.

⁹⁵⁸http://popstats.unhcr.org/en/overview#_ga=1.57266346.1453658302.1456188296 [dostęp 9.04.2021].

⁹⁵⁹United Nations, *Trends in International Migrant Stock : The 2015 Revision*, URL : <http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimates15.shtml>, [dostęp 11.04.2021].

że do państw należących do Wspólnoty Europejskiej, w tymże roku przybyło 2,4 milionów migrantów⁹⁶⁰. W 2019 r. liczba uchodźców na świecie wynosiła ok. 80 milionów⁹⁶¹.

Migracje mają ogromny wpływ na bezpieczeństwo na świecie, a także na bezpieczeństwo poszczególnych państw. Chociaż każde państwo ma specjalnie wyszkolone służby, które odpowiadają za bezpieczeństwo i nie pozwalają nielegalnym migrantom dostać się do danego państwa to nie jesteśmy w stanie określić czy wśród migrantów nie znajdą się terroryści, którzy z łatwością dostaną się do danego państwa wykorzystując kryzys migracyjny. Współczesny kryzys migracyjny, który jeszcze się nie skończył należy do grupy największych wyzwań dla Europy po zimnej wojnie⁹⁶². Pod pojęciem współczesnego kryzysu migracyjnego rozumie się masowe przemieszczanie ludności spowodowane sytuacją w Afryce i na Bliskim Wschodzie. W krótkim czasie gwałtownie wzrosła liczba migrantów. Państwa Europy nie mają wypracowanej wspólnej polityki migracyjnej chociaż wielokrotnie podejmowane były próby stworzenia polityki jednolitej dla wszystkich państw starego kontynentu.

Analizując statystyki Głównego Urzędu Statystycznego, Urzędu ds. Cudzoziemców, Straży Granicznej, Policji, EUROSTATu możemy stwierdzić, że największą liczbę imigrantów stanowią obywatele: Ukrainy, Republiki Białorusi, Federacji Rosyjskiej i swoją uwagę należy skupić na tych właśnie grupach. Dużą część imigrantów stanowią także: Wietnamczycy, Chińczycy, Hindusi, Ormianie oraz Gruzini. Kluczową kwestią, na którą należy zwrócić uwagę jest też zachęcenie imigrantów ze Wschodu do edukacji w Polsce. Istotna jest też kwestia Karty Polaka, która uprawnia imigrantów do wielu ulg w naszym państwie.

Ważne jest jak dane państwo wykorzysta potencjał związany z napływem imigrantów. Wykorzystanie we właściwy sposób może być szansą na rozwój danego kraju zarówno gospodarczy, jak i cywilizacyjny. Imigracje należy traktować jako wyzwanie i szansę nie zagrożenie. Imigracja może nam przynieść korzyści i straty. Imigranci legitymujący się wyższym wykształceniem mogą dzielić się swoją wiedzą i doświadczeniem z polskimi pracownikami tak jak i polscy pracownicy mogą się dzielić wiedzą i doświadczeniem z imigrantami. Ważne jest to czy przyjmujemy imigrantów zza wschodniej granicy czy będą to imigranci z innych państw. Imigracja jest pozytywnym zjawiskiem, z którego należy

⁹⁶⁰https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Migration_and_migrant_population_statistics/pl [dostęp 16.04.2021].

⁹⁶¹<https://www.dw.com/pl/unhcr-liczba-uchod%C5%BAc%C3%B3w-na-%C5%9Bwiecie-osi%C4%85gn%C4%99%C5%82a-w-ubieg%C5%82ym-roku-rekordowy-poziom/a-53855020> [dostęp 30.04.2021].

⁹⁶²M. Dahl, A. Dziudzik, *Państwa Unii Europejskiej wobec kryzysu migracyjnego z 2015 roku...*, op. cit., s. 17.

czерпаć korzyści i należy je właściwie wykorzystać m.in. poprzez zatrzymanie imigrantów na polskim rynku pracy albo aktywnie zachęcić imigrantów np. z Ukrainy do przyjazdu do Polski.

W pracy doktorskiej opisałam również wybrane fragmenty dotyczące konsekwencji imigracji dla polityki bezpieczeństwa państwa polskiego. Kluczowe jest rozumienie polityki bezpieczeństwa państwa polskiego, imigracji oraz Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP. Przeanalizowałam Strategie Bezpieczeństwa Narodowego RP w latach 2004 – 2020. Ważnym elementem rozprawy doktorskiej są przeprowadzone przeze mnie wywiady z respondentami biorącymi udział w tworzeniu Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP oraz zestawienie zastanych publicznych danych statystycznych dotyczących liczby imigrantów w Polsce. Wywiady wprowadziły wiele interesujących elementów. Korzystając z doświadczenia badanych uzyskałam rekomendacje na przyszłość dotyczące celów polityki bezpieczeństwa państwa polskiego oraz zapisów Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP. W Polsce co podkreślali współtwórcy Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP, z którymi przeprowadzałam wywiady mamy do czynienia głównie z imigracją z zachodniej granicy. Są to imigracje z państw bliskich kulturowo, z których przybysze łatwiej się asymilują i integrują z polskim społeczeństwem. Polska nie jest krajem atrakcyjnym dla imigrantów bo głównym powodem imigracji jest polepszenie warunków życia a w bliskim z Polską sąsiedztwie są państwa, w których standard życia jest większy i imigranci chętniej wybierają takie państwa. W wywiadach najważniejszymi kwestiami były opinie badanych na temat konsekwencji imigracji dla polityki bezpieczeństwa państwa polskiego, postrzegania imigracji przez ekspertów, definiowania polityki bezpieczeństwa państwa polskiego, motywacji do powstania Strategii z 2007 r., 2014 r., 2020 r., celów polityki bezpieczeństwa państwa polskiego zawartych w Strategiach z 2007 r., 2014 r., 2020 r., główne działania polityki bezpieczeństwa państwa polskiego zawarte w Strategiach z 2007 r., 2014 r., 2020 r., informacje czego zabrakło w Strategiach z 2007 r., 2014., 2020 r., rekomendacji na przyszłość dotyczących celów polityki bezpieczeństwa państwa polskiego. Najważniejsze dla mnie są opinie ekspertów.

Przygotowując Strategie Bezpieczeństwa Narodowego RP w przyszłości warto było by skonsultować je z możliwie największą liczbą ekspertów. Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP powinna być krótsza i liczyć ok 30 stron i sygnalizująca główne zagrożenia i wyzwania dla państwa polskiego. Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP powinna prowadzić do wprowadzenia aktów prawnych na podstawie, których będą realizowane jej założenia. Każda następna Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP powinna być

kontynuacją poprzedniej. Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP jest dokumentem, który ewaluował i zmieniał się pod wpływem przemian oraz zmieniającego się środowiska bezpieczeństwa. Opierając się na zastanej literaturze przedmiotu, dokumentach strategicznych oraz wiadomościach uzyskanych w wywiadach z badanymi można wywnioskować, że ważną kwestią jest właściwe zdefiniowanie pojęcia polityka bezpieczeństwa oraz odpowiednie zidentyfikowanie zagrożeń i wyzwań dla bezpieczeństwa państwa polskiego.

Imigracje jak każde zjawisko ma swoje dobre i złe strony. Z jednej strony imigranci ze Wschodu mogą zapłacić lukę po młodych osobach w wieku produkcyjnym, które po otwarciu granic w 2007 r. wyjechały za granicę. Z drugiej strony wraz z imigracjami do Polski mogą pojawić się przestępstwa, które do tej pory nie występowały lub może się zwiększyć ich częstotliwość.

Kluczową kwestią w pracy doktorskiej była odpowiedź na pytania badawcze. Do odpowiedzi na pytania pomocna mi była analiza literatury przedmiotu, Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r., 2014 r., 2020 r., analiza aktów prawnych, analiza wywiadów i zestawienie zastanych publicznych danych statystycznych.

Do kluczowych celów polityki bezpieczeństwa państwa polskiego w odpowiedzi na wyzwania wynikające z napływu imigrantów i uchodźców do Polski w latach 2004-2020 można zaliczyć m.in. stabilność, bezpieczeństwo wewnętrzne i zewnętrzne, szansę na rozwój, działania podnoszące poziom życia obywateli, niepodległość, nienaruszalność terytorialną oraz integralność terytorialną. Cele polityki bezpieczeństwa państwa polskiego zawarte w *Konstytucji RP*⁹⁶³ pokrywają się z celami zawartymi w Strategiach Bezpieczeństwa Narodowego RP i z celami wymienionymi przez badanych. Może to wynikać z tego, że zarówno dokumenty, jak i respondenci za podstawę celów polityki bezpieczeństwa państwa polskiego uważają *Konstytucję RP*⁹⁶⁴.

W toku pracy uzyskałam odpowiedzi na pytania badawcze jak poniżej:

W odpowiedzi na pytanie pierwsze dotyczące skali imigracji w Polsce można wskazać, że w Polsce największymi grupami imigrantów są Ukraińcy oraz Białorusini co jest spójne z opiniami respondentów, dostępnymi danymi statystycznymi oraz z dokumentami. Zjawisko współczesnych imigracji nie dotknęło Polski w takim stopniu jak południowe państwa Europy, a imigracje należy postrzegać jako szansę, wyzwanie. Zagrożenie mogą stanowić zjawiska współtowarzyszące imigracji. Najwięcej miejsca imigracji poświęca Strategia z 2020 r.

⁹⁶³Dz. U. 1997, Nr 78, poz. 483.

⁹⁶⁴Ibidem.

W odpowiedzi na pytanie drugie odnoszące się do najważniejszych aktów prawnych i wydarzeń dotyczących imigracji w Polsce w latach 2004-2020 wnioskuję, że są nimi Strategia z 2007 r., 2014 r., 2020 r., ustawa o Karcie Polaka, ustawa o obywatelstwie polskim, umowa o readmisji UE ze wszystkimi państwami Partnerstwa Wschodniego oraz wejście Polski do UE (2004 r.), przystąpienie Polski do Strefy z Schengen (2007 r.) i powstanie Partnerstwa Wschodniego (2009 r.).

Odpowiadając na pytanie trzecie dotyczące wyzwań/zagrożeń i szans z perspektywy celów polityki bezpieczeństwa państwa polskiego można stwierdzić, że imigracja jest wyzwaniem i szansą a zagrożenie mogą być zjawiska współtowarzyszące imigracji.

Odpowiadając na pytanie czwarte dotyczące radzenia sobie polityki bezpieczeństwa państwa polskiego z występującymi wyzwaniami związanymi z napływem imigrantów zebrane dane sugerują, że ważną kwestią jest to czy imigranci chętni są integrować się ze społeczeństwem lokalnym. Nasz kraj proponuje imigrantom szereg programów integracyjnych pomocnych w zaklimatyzowaniu się. Polska w pełni nie wykorzystuje potencjału jaki dają imigracje. Moim zdaniem ze Strategii z 2007 r. oraz Strategii z 2014 r. można wywnioskować, że polityka bezpieczeństwa państwa polskiego nie radzi sobie z napływem imigrantów, ponieważ sygnalizują tylko ten temat, zaś w Strategii z 2020 r. zostało zaznaczone w jaki sposób może być prowadzona polityka bezpieczeństwa państwa polskiego.

Udzielając odpowiedzi na pytanie piąte dotyczące kierunków zmian polityki bezpieczeństwa państwa polskiego w kontekście napływu imigrantów bez względu na obóz rządzący każdy myśli podobnie o bezpieczeństwie. Wszystkie kolejne ekipy rządowe zmierzały w tym samym kierunku. Czynnikiem, które wpływały na zmianę polityki bezpieczeństwa państwa polskiego był m.in. kryzys gospodarczy w latach 2007 – 2008, rok 2014 zmiana patrzenia na Federację Rosyjską oraz rok 2020 pandemia covid 19 oraz sytuacja w Republice Białorusi.

Odpowiadając na pytanie szóste dotyczące zmian przepisów prawnych w kontekście napływu imigrantów można stwierdzić, że zmiany te nie dotyczyły konkretnych grup imigrantów tylko ogólnie zjawiska imigracji.

Odpowiadając na pytanie siódme dotyczące zmian polityki bezpieczeństwa państwa polskiego w kontekście napływu imigrantów można stwierdzić, że polityka bezpieczeństwa państwa polskiego do roku 2015 r. nie zmieniła się, zmiana nastąpiła w 2015 r.

Udzielając odpowiedzi na pytanie ósme dotyczące zidentyfikowania celów polityki bezpieczeństwa państwa polskiego można odnieść się do art. 5 *Konstytucji RP*⁹⁶⁵, z którego wyprowadzone zostały te cele.

W odniesieniu do pytania dziewiątego dotyczącego największych wyzwań, z którymi polityka bezpieczeństwa państwa polskiego musiała sobie poradzić można sformułować następującą odpowiedź, że cele są zawarte w *Konstytucji RP*⁹⁶⁶. Pokrywa się to z celami podawanymi przez badanych oraz z celami zawartymi w Strategii z 2007 r., Strategii z 2014 r., Strategii z 2020 r. Do głównych zagrożeń wymienianych w Strategii 2007 r. można zaliczyć m.in. nielegalną migrację, a wyzwaniem jest m.in. polepszenie warunków życia w naszym państwie. W Strategii z 2014 r. jako główne zagrożenia zostały wymienione m.in. terroryzm oraz przestępczość zorganizowana, zaś jako wyzwanie m.in. niż demograficzny. W Strategii z 2020 r. jako zagrożenie wymienione zostały m.in. polityka jaką prowadzi Federacja Rosyjska oraz migracje, zaś zagrożenia to m.in. rozwój technologiczny oraz choroby cywilizacyjne. Respondenci jako główne zagrożenia podają m.in. niż demograficzny oraz terroryzm. Jako wyzwania wymieniają m.in. imigracje oraz współpracę międzynarodową.

Udzielając odpowiedzi na pytanie dziesiąte dotyczące efektywnych działań realizacji polityki bezpieczeństwa państwa polskiego i tego jakich działań zabrakło do pozytywnych działań respondenci zaliczali kwestie dotyczące: strefy z Schengen, dotyczące regulacji wewnętrznych prawa pracy, budowania pozytywnego wizerunku Polski na świecie. Według współtwórców Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP zabrakło zagadnień związanych z bezpieczeństwem ekonomicznym, sformalizowania procesu przygotowań Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP oraz działań, które nas uświadomią w jakiej jesteśmy sytuacji.

Odpowiadając na pytanie jedenaste dotyczące rekomendacji na przyszłość dotyczących celów polityki bezpieczeństwa państwa polskiego oraz zapisów Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP można stwierdzić, że cele wyprowadzone z *Konstytucji RP*⁹⁶⁷ należy uszczegółowić w celu łatwiejszej ich realizacji. Strategie powinny być krótsze i skupione na przedstawieniu najważniejszych kwestii związanych z bezpieczeństwem, zagrożeniami, wyzwaniami i szansami.

⁹⁶⁵Ibidem.

⁹⁶⁶Ibidem.

⁹⁶⁷Ibidem.

Na podstawie danych i analiz można potwierdzić hipotezę zawartą w pracy, że zmiany w polityce bezpieczeństwa państwa polskiego w latach 2004 – 2021 doprowadziły do wprowadzenia przepisów wspierających imigrację z krajów bliskich kulturowo. Uważam, że zmiany zachodzące w polityce bezpieczeństwa państwa polskiego na przestrzeni lat 2004 – 2021 doprowadziły do wprowadzenia przepisów wspierających imigrację z krajów bliskich kulturowo.

Ze względu na dynamikę zjawiska w pracy skoncentrowałam się na wybranych, moim zdaniem najważniejszych aspektach imigracji i polityki bezpieczeństwa państwa polskiego.

Podsumowując rozważania zawarte w powyższej rozprawie doktorskiej należy zwrócić uwagę, że najważniejsze jest podejście danego państwa do problemu jakim jest imigracja. Dużo zależy od tego czy dany kraj potraktuje imigrację jako zagrożenie, wyzwanie czy szansę.

Rozważania zawarte w pracy mogą, być punktem wyjścia do dalszego wyciągania wniosków przy opracowaniu kolejnych Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP oraz prognozowaniu celów, jakie państwo polskie powinno osiągnąć. W chwili zakończenia pracy pojawiają się nowe zagadnienia związane z bezpieczeństwem międzynarodowym, migracjami a w tym kontekście imigracjami dlatego warto by było pogłębić i uzupełnić wiedzę i analizę o nowe dane przez przyszłych badaczy.

Bibliografia

Akty prawne

Prawo międzynarodowe

Traktat z Maastricht (Dz. U. 2004, Nr 90, poz. 864/30).

Traktat z Lizbony (Dz. U. UE 2007, C 306).

Traktat o Unii Europejskiej (Dz. U. 2012, C 326).

Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz. U. Dz. U. 2004, 864/2).

Dyrektywa Rady Unii Europejskiej 2000/43/WE wprowadzająca w życie zasadę równego traktowania osób bez względu na pochodzenie rasowe lub etniczne (Dz. U. WE 2000, L 180).

Dyrektywa Rady Unii Europejskiej 2000/78/WE w sprawie ustanowienia ogólnych ram równego traktowania przy zatrudnianiu i wykonywaniu zawodu (Dz. U. WE 2000, L 303).

Dyrektywa 2001/55/WE z dnia 20 lipca 2001 r. w sprawie minimalnych standardów przyznawania tymczasowej ochrony na wypadek masowego napływu wysiedleńców oraz środków wspierających równowagę wysiłków między państwami członkowskimi związanych z przyjęciem takich osób wraz z jego następstwami (Dz. U. WE 2001, L 212).

Dyrektywa 2003/9/WE z dnia 27 stycznia 2003 r. ustanawiającej minimalne normy dotyczące przyjmowania osób ubiegających się o status uchodźcy (Dz. U. WE 2003, L 031).

Dyrektywa Rady 2003/86/WE z dnia 22 września 2003 r. w sprawie prawa do łączenia rodzin (Dz. U. WE 2003, L 251).

Dyrektywa Rady 2003/109/WE z dnia 25 listopada 2003 r. dotyczącej statusu obywateli państw trzecich będących rezydentami długoterminowymi (Dz. U. WE 2004, L 16).

Dyrektywa 2004/38/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie prawa obywateli Unii i członków ich rodzin do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium Państw Członkowskich (Dz. U. UE 2004, L 158).

Decyzja 2004/512/EC z 8 czerwca 2004 r. w sprawie ustanowienia Wizowego Systemu Informacyjnego (Dz. U. UE 2004, L 213).

Dyrektywa Rady 2004/114/WE z dnia 13 grudnia 2004 r. w sprawie warunków przyjmowania

obywateli państw trzecich w celu odbywania studiów, udziału w wymianie młodzieży szkolnej, szkoleniu bez wynagrodzenia lub wolontariacie (Dz. U. UE 2004, L 375).

Decyzja Rady 2005/267/WE z dnia 16 marca 2005 r. ustanawiająca bezpieczną internetową sieć informowania i koordynacji dla służb imigracyjnych Państw Członkowskich (Dz. U. UE 2005, L 83/48).

Dyrektywa Rady 2005/71/WE z dnia 12 października 2005 r. w sprawie szczególnej procedury przyjmowania obywateli państw trzecich w celu prowadzenia badań naukowych (Dz. U. UE 2005, L 289).

Dyrektywa Rady 2005/85/WE z dnia 1 grudnia 2005 r. w sprawie ustanowienia minimalnych norm dotyczących procedur nadawania i cofania statusu uchodźcy w Państwach Członkowskich (Dz. U. UE 2005, L 326/13).

Decyzja Rady 2008/615/WSiSW z 23 czerwca 2008 r. w sprawie intensyfikacji współpracy transgranicznej, w szczególności w zwalczaniu terroryzmu i przestępczości transgranicznej (Dz. U. UE 2008, L 210/1).

Decyzja Rady 2008/616/WSiSW z 23 czerwca 2008 r. dotycząca wdrożenia decyzji 2008/615/WSiSW w sprawie intensyfikacji współpracy transgranicznej, szczególnie w zwalczaniu terroryzmu i przestępczości transgranicznej (Dz. U. UE 2008, L 210/12).

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/115/WE z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie wspólnych norm i procedur stosowanych przez i procedur stosowanych przez państwa członkowskie w odniesieniu do powrotów nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich (Dz. U. 2008, L 348/98).

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/33/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia norm dotyczących przyjmowania wnioskodawców ubiegających się o ochronę międzynarodową (Dz. U. 2013, L 180/96).

Europejskie Porozumienie o przekazywaniu odpowiedzialności za uchodźców, sporządzone w Strasburgu dnia 16 października 1980 r. (Dz. U. 2005, Nr 225, poz. 1931 z późn. zm.).

Europejskie Porozumienie w sprawie zniesienia wiz dla cudzoziemców (Dz. U. 2005, Nr 225, poz. 1929 z późn. zm.).

Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2. (Dz. U. 1993, Nr 61, poz. 284 z późn. zm.).

Konwencja dotycząca statusu uchodźców, sporządzona w Genewie dnia 28 lipca 1951 r.

- (Dz. U. 1991, Nr 119, poz. 515).
- Konwencja o prawach dziecka, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r.* (Dz. U. 1991, Nr 120, poz. 526 z późn. zm.).
- Porozumienie między Ministrem Spraw Wewnętrznych i Administracji Rzeczypospolitej Polskiej a Międzynarodową Organizacją do Spraw Migracji w sprawie współpracy w zakresie dobrowolnych powrotów cudzoziemców opuszczających terytorium Rzeczypospolitej Polskiej* (M. P. 2006, Nr 3, poz. 46 z późn. zm.).
- Protokół dotyczący statusu uchodźców, sporządzony w Nowym Jorku z dnia 31 stycznia 1967 r.* (Dz. U. 1991, Nr 119, poz. 517).
- Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 6 kwietnia 2017 r. sprawie wniosku dotyczącego rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniającego rozporządzenie (WE) nr 539/2001 wymieniające państwa trzecie, których obywatele muszą posiadać wizy podczas przekraczania granic zewnętrznych* (Dz. U. UE 2018, C 298/68).
- Rozporządzenie Rady (WE) nr 2725/2000 z dnia 11 grudnia 2000 r. dotyczące ustanowienia systemu Eurodac do porównywania odcisków palców w celu skutecznego stosowania Konwencji Dublińskiej* (Dz. U. 2000, L 316).
- Rozporządzenie Rady (WE) nr 539/2001 z dnia 15 marca 2001 r. wymieniające państwa trzecie, których obywatele muszą posiadać wizy podczas przekraczania granic zewnętrznych, oraz te, których obywatele są zwolnieni z tego wymogu* (Dz. U. WE 2001, L 081).
- Rozporządzenie (WE) Nr 1931/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 grudnia 2006 r. ustanawiające przepisy dotyczące małego ruchu granicznego na zewnętrznych granicach lądowych państw członkowskich i zmieniające postanowienia Konwencji z Schengen* (Dz. U. WE. 2007, L 29/3).
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 767/2008 z dnia 9 lipca 2008 r. w sprawie Wizowego Systemu Informacyjnego (VIS) oraz wymiany danych pomiędzy państwami członkowskimi na temat wiz krótkoterminowych (rozporządzenie w sprawie VIS)* (Dz. U. UE 2008, L 218/60).
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 czerwca 2013 r. nr 604/2013 w sprawie ustanowienia kryteriów i mechanizmów ustalania państwa członkowskiego odpowiedzialnego za rozpatrzenie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej złożonego w jednym z państw członkowskich przez obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca* (Dz. U. UE 2013, L180/31).

Protokół nr 24 w sprawie prawa azylu dla obywateli Państw Członkowskich Unii Europejskiej (Dz. U. 2008, C 115).

Traktat Północnoatlantycki (Dz. U. 2000, Nr 87, poz. 970 z późn. zm.).

Dokument Rady Unii Europejskiej 10900/05 z dnia 7 lipca 2005 r., CRIMORG 65, ENFOPOL 85, MIGR 30.

Europejski program w zakresie migracji z 2015 r. (Dz. U. UE 2016, C 51/14).

Prawo krajowe

Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej z dnia 22 lipca 1952 r. (Dz. U. 1952, Nr 33, poz. 232).

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. 1997, Nr 78, poz. 483).

Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. 1960, Nr 30, poz. 168 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. 1967, Nr 44, poz. 220 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej (Dz. U. 1990, Nr 78, poz. 461 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz. U. 1990, Nr 78, poz. 462 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz. U. 1993, Nr 47, poz. 211 z późn.).

Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne (Dz. U. 2006, Nr 89, poz. 625 z późn. ze zm.).

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (Dz. U. 1997, Nr 88, poz. 553 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia (Dz. U. 1997, Nr 114, poz. 740 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. 1998, Nr 162, poz. 1118 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 9 listopada 2000 r. o repatriacji (Dz. U. 2000, Nr 106, poz. 1118 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzieleniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. 2003, Nr 128, poz. 1176 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. 2004, Nr 64, poz. 593 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. 2004, Nr 99, poz. 1001 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. 2004, Nr 210, poz. 2135 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 14 lipca 2006 r. o wjeździe na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, pobycie oraz wyjeździe z tego terytorium obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej i członków ich rodzin (Dz. U. 2006, Nr 144, poz. 1043 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz. U. 2007, Nr 89, poz. 590 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o Karcie Polaka (Dz. U. 2007, Nr 180, poz. 1280 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 2 kwietnia 2009 r. o obywatelstwie polskim (Dz. U. 2012, poz. 161 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. 2011, Nr 149, poz. 887 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 28 lipca 2011 r. o zalegalizowaniu pobytu niektórych cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz o zmianie ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i ustawy o cudzoziemcach (Dz. U. 2011, Nr 191, poz. 1133 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 15 czerwca 2012 r. o skutkach powierzania wykonywania pracy cudzoziemcom przebywającym wbrew przepisom na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. 2012, Nr 0, poz. 769).

Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz. U. 2013, poz. 1650 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 10 czerwca 2016 r. o działaniach antyterrorystycznych (Dz. U. 2016, poz. 904 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 5 lipca 2018 r. o krajowym systemie cyberbezpieczeństwa (Dz. U. 2018, poz.

1560 z późn. zm.).

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 23 czerwca 2009 r. w sprawie dokumentu podróży przewidzianego w Konwencji Genewskiej (Dz. U. 2009, Nr 99, poz. 835 z późn. zm.).

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 20 lipca 2011 r. w sprawie przypadków, w których powierzenie wykonywania pracy cudzoziemcowi na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest dopuszczalne bez konieczności uzyskania zezwolenia na pracę (Dz. U. 2011, Nr 155, poz. 919 z późn. zm.).

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 16 kwietnia 2014 r. w sprawie wzoru zaświadczenia potwierdzającego domniemanie, że cudzoziemiec jest ofiarą handlu (Dz. U. 2014, poz. 513 z późn. zm.).

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 17 kwietnia 2014 r. w sprawie wniosków i dokumentów dotyczących prawa stałego pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej obywateli Unii Europejskiej i członków ich rodzin (Dz. U. 2006, Nr 154, poz. 1106 z późn. zm.).

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 18 kwietnia 2014 r. w sprawie wzoru formularza wniosku o udostępnienie danych przetwarzanych w krajowym zbiorze rejestrów, ewidencji i wykazu w sprawach cudzoziemców (Dz. U. 2014, poz. 519 z późn. zm.).

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 18 kwietnia 2014 r. w sprawie obecności przedstawicieli organizacji pozarządowych w toku działań związanych z doprowadzeniem cudzoziemca do granicy albo do portu lotniczego albo morskiego państwa, do którego zostaje doprowadzony (Dz. U. 2014, poz. 534 z późn. zm.).

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 23 kwietnia 2014 r. w sprawie wniosku o wydanie decyzji o wydaleniu obywatela UE lub członka rodziny niebędącego obywatelem UE oraz sposobu odnotowywania w dokumencie podróży wydania decyzji o wydaleniu, w którym określone jest co powinien zawierać wniosek o wydanie decyzji w kwestii wydalenia obywatela państwa Unii Europejskiej oraz członków jego rodziny (Dz. U. 2014, poz. 548 z późn. zm.).

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 23 kwietnia 2014 r. w sprawie wzoru formularza wniosku o udostępnienie cudzoziemcowi informacji umieszczonych w wykazie cudzoziemców, których pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest niepożądany, lub Systemie Informacyjnym Schengen do celów odmowy wjazdu,

- a także o sprostowanie albo usunięcie danych umieszczonych w tym wykazie lub Systemie (Dz. U. 2014, poz. 549 z późn. zm.).*
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 24 kwietnia 2014 r. w sprawie kontroli korzystania z dostępu do danych przetwarzanych w krajowym zbiorze rejestrów, ewidencji i wykazu w sprawach cudzoziemców za pomocą urządzeń telekomunikacyjnych lub systemów teleinformatycznych (Dz. U. 2014, poz. 551 z późn. zm.).*
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 25 kwietnia 2014 r. w sprawie wzoru zezwolenia na przekraczanie granicy w ramach małego ruchu granicznego oraz wzoru formularza wniosku o udzielenie cudzoziemcowi tego zezwolenia (Dz. U. 2014, poz. 554 z późn. zm.).*
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 25 kwietnia 2014 r. w sprawie opłat pobieranych w Rzeczypospolitej Polskiej od cudzoziemców za wydanie i wymianę dokumentów, które mogą być wydane cudzoziemcom, oraz trybu ich uiszczania (Dz. U. 2014, poz. 563 z późn. zm.).*
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 29 kwietnia 2014 r. w sprawie dokumentów wydawanych cudzoziemcom (Dz. U. 2014, poz. 589 z późn. zm.).*
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 5 maja 2014 r. w sprawie przedłużania wiz dla cudzoziemców (Dz. U. 2014, poz. 593 z późn. zm.).*
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 23 lutego 2015 r. w sprawie środków finansowych wymaganych od cudzoziemca wjeżdżającego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz dokumentów, które mogą potwierdzić możliwość uzyskania takich środków, a także cel i czas trwania planowanego pobytu (Dz. U. 2015, poz. 236 z późn. zm.).*
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 20 maja 2015 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wzoru zaproszenia, wzoru formularza wniosku o wpisanie zaproszenia do ewidencji zaproszeń oraz wysokości środków, które powinien posiadać zapraszający (Dz. U. 2015, poz. 741 z późn. zm.).*
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 23 października 2015 r. w sprawie regulaminu pobytu w ośrodku dla cudzoziemców (Dz. U. 2015, poz. 1828 z późn. zm.).*
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 4 listopada 2015 r. w sprawie*

- tymczasowego zaświadczenia tożsamości cudzoziemca (Dz. U. 2015, poz. 1856 z późn. zm.).*
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 4 listopada 2015 r. w sprawie wzoru formularza wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej (Dz. U. 2015, poz. 1859 z późn. zm.).*
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 19 lutego 2016 r. w sprawie wysokości pomocy dla cudzoziemców ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej (Dz. U. 2016, poz. 311 z późn. zm.).*
- Rozporządzeniu Ministra Spraw Zagranicznych z dnia 26 sierpnia 2016 r. w sprawie wzoru wniosku o przyznaniu lub przedłużeniu ważności Karty Polaka oraz wzoru Karty Polaka (Dz. U. 2016, poz. 1382 z późn. zm.)*
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 6 lutego 2018 r. w sprawie wysokości środków finansowych, jakie musi posiadać cudzoziemiec podejmujący lub kontynuujący studia na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. 2018, poz. 337 z późn. zm.).*
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 16 kwietnia 2019 r. w sprawie wysokości środków finansowych, jakie będzie musiał posiadać cudzoziemiec, który zamierza na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej podjąć lub kontynuować naukę lub cudzoziemiec poszukujący pracy lub planujący rozpocząć wykonywanie działalności gospodarczej, który jest absolwentem polskiej uczelni lub zakończył prowadzenie badań naukowych lub prac rozwojowych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. 2019, poz. 773 z późn. zm.).*
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 16 kwietnia 2019 r. w sprawie wysokości środków finansowych, jakie będzie musiał posiadać cudzoziemiec wykonujący świadczenia jako wolontariusz na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. 2019, poz. 748 z późn. zm.).*
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 16 kwietnia 2019 r. w sprawie wysokości środków finansowych, jakie musi posiadać cudzoziemiec prowadzący na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej badania naukowe lub prace rozwojowe lub korzystający z mobilności długoterminowej naukowca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. 2019, poz. 771 z późn. zm.).*
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 17 kwietnia 2019 r.*

- w sprawie wysokości środków finansowych, jakie musi posiadać cudzoziemiec odbywający staż na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. 2019, poz. 777 z późn. zm.).*
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 17 kwietnia 2019 r. w sprawie wniosku o udzielenie cudzoziemcowi zezwolenia na pobyt czasowy (Dz. U. 2019, poz. 779 z późn. zm.).*
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 19 kwietnia 2019 r. w sprawie wiz dla cudzoziemców (Dz. U. 2019, poz. 782 z późn. zm.).*
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 19 kwietnia 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie unieważniania i cofania wiz dla cudzoziemców (Dz. U. 2019, poz. 783 z późn. zm.).*
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 17 maja 2019 r. w sprawie wniosków o udzielenie zezwolenia na pobyt czasowy oraz zezwolenia na pobyt stały obywatelom Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej oraz członkom ich rodzin (Dz. U. 2019, poz. 1114 z późn. zm.).*
- Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Ukrainą z dnia 18 maja 2012 r. o zabezpieczeniu społecznym (Dz. U. 2013, poz. 1373).*
- Uchwała Komitetu Obrony Kraju z dnia 21 lutego 1990 r. w sprawie doktryny obronnej Rzeczypospolitej Polskiej (M.P. z dnia 16 marca 1990 r.).*
- Uchwała nr 252 Rady Ministrów z dnia 9 grudnia 2014 r. w sprawie „Narodowego Programu Antyterrorystycznego na lata 2015-2019”.*
- Uchwała nr 207 Rady Ministrów z dnia 19 grudnia 2017 r. w sprawie Rządowego Programu Przeciwdziałania Korupcji na lata 2018-2020 (M.P. 2018 r., poz. 12.).*
- Uchwała Nr 125 Rady Ministrów z dnia 22 października 2019 r. w sprawie Strategii Cyberbezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej na lata 2019 – 2024 (M. P. 2019, poz. 1037).*
- Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Warszawa 2013.*
- Doktryna Cyberbezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej 2015, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Warszawa 2015.*
- Europejska Strategia Bezpieczeństwa Bezpieczna Europa w lepszym świecie, Rada Unii Europejskiej, Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg 2009.*
- Koncepcja Strategiczna NATO z 2010 r., Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Bezpieczeństwo Narodowe 2014/I.*

Krajowe Ramy Polityki Cyberbezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej na lata 2017 – 2022, Ministerstwo Cyfryzacji, Warszawa 2017.

Narodowy Program Ochrony Infrastruktury Krytycznej, <http://rcb.gov.pl/wp-content/uploads/NPOIK-dokument-g%C5%82%C3%B3wny.pdf> [dostęp 14.04.2021].

Polityka ochrony cyberprzestrzeni Rzeczypospolitej Polskiej, Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, Warszawa 2013.

Strategia rozwoju bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2020, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Warszawa 2013.

Strategia rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022, https://www.bbn.gov.pl/ftp/dok/01/strategia_rozwoju_systemu_bezpieczenstwa_narodowego_rp_2022.pdf, [dostęp 23.04.2021].

Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2007 r., Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Warszawa 2007.

Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2014 r., Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Warszawa 2014.

Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2020 r., Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Warszawa 2020.

Strategia Obronności RP, Wydawnictwo MON, Warszawa 2009.

Założenia polskiej polityki bezpieczeństwa oraz Polityka bezpieczeństwa i Strategia obronna Rzeczypospolitej Polskiej.

Załącznik do uchwały nr 125 Rady Ministrów z dnia 22 października 2019 r. Strategia Cyberbezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej na lata 2019 – 2024.

Literatura zwarta

Apanowicz J., *Metodologiczne elementy procesu poznania naukowego w teorii organizacji i zarządzania*, Wydawnictwo Diecezji Pelplińskiej „BERNARDINUM”, Gdynia 2000.

Apanowicz J., *Metodologia ogólna*, Wydawnictwo Diecezji Pelplińskiej „Bernardinum”, Pelplin 2002.

Backer R., *Metodologia badań politologicznych*, Wydawnictwo UMK, Warszawa 2016.

Balcerowicz B., *Narodowe polityki i strategie bezpieczeństwa*, [w:] Kuźniar R., Balcerowicz B., Bieńczyk – Missala A., Grzebyk P., Madej M., Pronińska K., Sułek M., Tabor M., Wojciuk A., *Bezpieczeństwo międzynarodowe*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2012.

- Bartosiaak J., *Rzeczpospolita między lądem a morzem o wojnie i pokoju*, Wydawnictwo Zonazero, Warszawa 2018.
- Beaufre A., *Wstęp do strategii. Odstraszanie i strategia*, Wydawnictwo Ministerstwo Obrony Narodowej, Warszawa 1968.
- Biedka B., *Osadnictwo polonijne w ośrodkach miejskich na północno-wschodnim wybrzeżu Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej*, [w:] J. E. Zamojski (red.), *Migracje i społeczeństwo. Zbiór Studiów*, Wydawnictwo ITE, Warszawa 1995.
- Bińkowski J., *Ukraińska imigracja do Polski Analiza zjawiska w kontekście sytuacji na rynku pracy*, Wydawnictwo Kolegium Europy Wschodniej im. Jana Nowaka – Jeziorańskiego we Wrocławiu, Warszawa – Wojnowice 2017.
- Bojarski M. [w:] *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Bojarski M., Radecki W. (red.), Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2013.
- Borkowski R., *Globalizacja, cywilizacja, nowoczesność*, [w:] Borkowski R. (red.), *Globalopolis: kosmiczna wioska: szanse i zagrożenia*, Instytut Wydawniczy „PAX”, Warszawa 2003.
- Brzeziński Z., *Wielka Szachownica*, Wydawnictwo Basic Books, Warszawa 1998.
- Creswell J. W., *Projektowanie badań naukowych Metody jakościowe, ilościowe i mieszane*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2013.
- Czaja J., *Kulturowe czynniki bezpieczeństwa*, Oficyna Wydawnicza AFM, Kraków 2008.
- Chałupczak H., *Paradygmat badawczy polityki migracyjnej państwa z perspektywy politologicznej*, [w:] Lesińska M., Okólski M. (red.), *Współczesne polskie migracje. Strategie, skutki społeczne, reakcja państwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2013.
- Czaputowicz J., *Kryteria bezpieczeństwa międzynarodowego państwa-aspekty teoretyczne*, [w:] Dębski S., Górka-Winter B. (red.), *Kryteria bezpieczeństwa międzynarodowego państwa*, Wydawnictwo Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 2003.
- Czop E., *Migranci polscy w krajach unijnej piętnastki (1992-2011), Wybrane zagadnienia*. Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2013.
- Czupryński A., Wiśniewski B., Zboina J., *Bezpieczeństwo teoria, badania, praktyka*, Wydawnictwo CNBOP-PIB, Józefów 2015.
- Czuryk M., Dunaj K., Karpiuk M., Prokop K., *Bezpieczeństwo państwa zagadnienia prawne i administracyjne*, Wydział Prawa i Administracji UWM, Olsztyn 2016.
- Encyklopedia powszechna PWN*, Warszawa 1973, t. I.

- Falecki J., Kochańczyk R., Sowizdraniuk P., *Współczesne uwarunkowania zarządzania bezpieczeństwem wewnętrznym państwa*, Wydawnictwo Szkoła Policji w Katowicach, Katowice 2018.
- Fehler W., Cebul K., Podgórska R., *Migracje jako wyzwanie dla Unii Europejskiej i wybranych państw członkowskich*, Wydawnictwo DIFIN, Warszawa 2017.
- Fus K., *Kierowanie bezpieczeństwem narodowym RP*, [w:] Liedel K., Piasecka P., Aleksandrowicz T. R. (red.), *Bezpieczeństwo w XXI wieku*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2011.
- Gajewski J., *Regionalizm w polityce bezpieczeństwa Polski 1989-2000* [w:] Kuźniar R. (red.), *Polska polityka bezpieczeństwa 1989-2000*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2001.
- Georgica J. P., *Polskie migracje w świetle procesów globalnych*, Wydawnictwo PRESSCOM, Wrocław 2018.
- Gizicki W., *Od układu do paktu. (R)ewolucyjna zmiana w polityce bezpieczeństwa Polski*, Wydawnictwo ELPIL, Lublin 2011.
- Golka M., *Cywilizacja współczesna i globalne problemy*, Oficyna Naukowa, Warszawa 2016.
- Gwiazda M., *Prawo i obowiązki obywateli państw trzecich w Polsce: informator*, Fundacja na rzecz Państwa Polskiego, Lublin 2010.
- Grabowska – Lusińska I., Okólski M., *Emigracja ostatnia?*, Wydawnictwo Scholar, Warszawa 2009.
- Gryz J. (red.), *System reagowania kryzysowego Unii Europejskiej. Struktura – charakter – obszary*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2009.
- Grzymała – Kazłowska A. (red.), *Między jednością a wielością: integracja odmiennych grup i kategorii imigrantów w Polsce*, Ośrodek Badań nad Migracjami WNE UW, Warszawa 2008.
- Grzymała – Moszczyńska H. *Uchodźcy, Podręcznik dla osób pracujących z uchodźcami*, Wydawnictwo Nomos, Kraków 2000.
- Hryniewicz J., *Uchodźcy w Polsce-teoria a rzeczywistość*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2005.
- Jakubczak R. (red.), *Obrona narodowa w tworzeniu bezpieczeństwa III RP*, Wydawnictwo Bellona, Warszawa 2003, zał. 32.
- Jakubczak R. (red.), *Bezpieczeństwo narodowe Polski w XXI wieku: wyzwania i strategie*, Wydawnictwo Bellona, Warszawa 2006.
- Janicki W., *Migracje kompensacyjne jako czynnik wzrostu obszarów peryferyjnych. Rola*

- ukrytego kapitału ludzkiego*, Wydawnictwo Uniwersytet Marii Curie – Skłodowskiej w Lublinie, Lublin 2015.
- Janowska H., *Emigracja zarobkowa z Polski 1918–1939*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 1981.
- Jędrzejczyk-Kuliniak K., *Wymiary antagonizowania się kultur. Sekurytyzacja kryzysu migracyjnego*, Zakład Edukacji Międzykulturowej i Badań nad Wsparciem Społecznym, Wrocław 2017.
- Kacperska E., Kacprzak M., Kmieć D., Król A., Łukasiewicz K., *Migracje międzynarodowe w Europie trendy, problemy, wyzwania*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2019.
- Kaczmarek J., Łepkowski W., Zdrodowski B., *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, Wydawnictwo AON, Warszawa 2008.
- Kalaga W. (red.), *Dylematy wielokulturowości*, Wydawnictwo Universitas, Kraków 2004.
- Klimek D., *Funkcja ekonomiczna migracji zarobkowej z Ukrainy do Polski z perspektywy polskich przedsiębiorców*, Wydawnictwo Uniwersytet Łódzki, Łódź 2014.
- Kazmierczuk M., *Konstytucyjne prawo do informacji publicznej jako czynnik ograniczający korupcję*, [w:] Chodak P.(red.), *Korupcja a bezpieczeństwo narodowe Rzeczypospolitej Polskiej*, WWSGE, Józefów 2013.
- Kitler W., *Bezpieczeństwo narodowe RP. Podstawowe kategorie, uwarunkowania, system*, Wydawnictwo AON, Warszawa, 2011.
- Kitler W., Czuryk M, Karpiuk M. rada naukowa, *Aspekty prawne bezpieczeństwa narodowego RP, Część ogólna*, Wydawnictwo AON, Warszawa 2012.
- Kopaliński W., *Słownik języka polskiego*, Wydawnictwo PWN, t. I, Warszawa 1983.
- Kopaliński W., *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych z almanachem*, Wydawnictwo Świat Książki, Warszawa 2000.
- Korzeniowski L., *Obiektywne a subiektywne kategorie bezpieczeństwa narodowego*, [w:] Maciejewski J., Nowak O. (red.), *Bezpieczeństwo narodowe a grupy dyspozycyjne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2005.
- Korzeniowski P., *Bezpieczeństwo ekologiczne jako dobro prawnie chronione*, [w:] Duniewska Z. (red.), *Dobro chronione w prawie administracyjnym*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2014.
- Korybski A., *Funkcje państwa*, [w:] Szmulik B., Żmigrodzki M. (red.), *Wprowadzenie do nauki o państwie i polityce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2002.

- Kozak S., *Patologia eurosieroctwa w Polsce. Skutki migracji zarobkowej dla dzieci i ich rodzin*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2010.
- Koziej S., *Ewolucja polskiej strategii obronności* [w:] Kuźniar R. (red.), *Polska polityka bezpieczeństwa 1989 - 2000*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2001.
- Koziej S., *Podstawowe problemy strategii i systemu obronności na przełomie XIX i XX w.*, Wydawnictwo AON, Warszawa 2001.
- Koziej S., *Teoria sztuki wojennej*, Wydawnictwo Bellona, Warszawa 2011.
- Koziej S., *Między piekłem a rajem. Szare bezpieczeństwo na progu XXI wieku*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2006.
- Koziej S., *Ewolucja bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej w latach dziewięćdziesiątych XX wieku*, skrypt internetowy, Warszawa 2008.
- Koziej S., *Obronność Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1989 - 2009*, skrypt internetowy, Warszawa 2010.
- Koziej S., *Podstawy strategii*, [w:] *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2003 i 2007 r.*, skrypt internetowy, Warszawa 2008.
- Koziej S., *Założenia polskiej polityki bezpieczeństwa oraz polityka bezpieczeństwa i strategia obronna Rzeczypospolitej Polskiej*, skrypt internetowy, Warszawa 2008.
- Kozub M., *Mysleć strategicznie o bezpieczeństwie przyszłości*, Wydawnictwo AON, Warszawa 2013.
- Koźmiński A., Piotrowski W. (red.), *Zarządzenie. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 1996.
- Księżopolski K. M., *Bezpieczeństwo ekologiczne*, [w:] Wojtaszczyk K.A., Materska-Sosnowska A. rada naukowa, *Bezpieczeństwo państwa. Wybrane problemy*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2009.
- Kubiak H., Slany K., *Migracje* [w:] Bokszański Z., Kojder A. (red.) *Encyklopedia socjologii*, Oficyna Naukowa, Warszawa 2002.
- Kuźniar R., *Polityka i siła. Studia strategiczne – zarys problematyki*, Wydawnictwo Scholar, Warszawa 2005.
- Kuźniar R., *Polityka bezpieczeństwa w polskiej polityce zagranicznej*, [w:] Kuźniar R. (red.), *Polska polityka bezpieczeństwa 1989-2000*, Wydawnictwo Scholar, Warszawa 2001.
- Kuźniar R. (red.), *Porządek międzynarodowy u progu XXI wieku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2005.
- Kwaczyńska – Butrym Z., *Migracje. Wybrane zagadnienia*, Wydawnictwo Uniwersytetu

- Marii Curie Skłodowskiej, Lublin 2009.
- Liedel K., *Bezpieczeństwo informacyjne w dobie terrorystycznych i innych zagrożeń bezpieczeństwa narodowego*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2008.
- Lis M., hasło azyl, [w:] U. Kalina-Prasznic (red.), *Encyklopedia prawa*, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2004.
- Loranty K., *Bezpieczeństwo społeczne Rzeczypospolitej Polskiej*, Wydawnictwo AON, Warszawa 2004.
- Lubiewski P., *Nielegalna imigracja. Zagrożenia bezpieczeństwa*, Część 1, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie, Szczytno 2016.
- Luft S., *Kryzys uchodźczy-przyczyny, skutki, konflikty*, Wydawnictwo Nauka i Innowacje, Poznań 2019.
- Łepkowski W. (red), *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, Wydawnictwo AON, Warszawa 2009.
- Łoś – Nowak T., *Bezpieczeństwo*, [w:] Antoszewski A., Herbut R. (red.), *Leksykon politologii*, Wydawnictwo Atla 2, Wrocław 1999.
- Łysienia M., *Cudzoziemcy w Polsce Podręcznik dla funkcjonariuszy publicznych*, Helsińska Fundacja praw Człowieka, Warszawa 2015.
- Marczuk P.K., *Bezpieczeństwo wewnętrzne państw członkowskich Unii Europejskiej*, Od bezpieczeństwa państwa do bezpieczeństwa ludzi, Oficyna Wydawnicza Aspra-JR, Warszawa 2012.
- Marek E., *Emigracja zarobkowa Polaków 1986-1995*, [w:] J. E. Zamojski (red.), *Migracje i społeczeństwo. Zbiór Studiów 2*, Warszawa 1997.
- Masłow A.H., *Motywacja i osobowość*, Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa 1990.
- Menkiszak M., *Trudne sąsiedztwo: problematyka bezpieczeństwa w stosunkach Polski z ZSRR Rosją w latach 1989-2000*, [w:] Kuźniar R. (red.), *Polska polityka bezpieczeństwa 1989-2000*, Wydawnictwo Scholar, Warszawa 2001.
- Michałowska G., *Bezpieczeństwo kulturowe w warunkach globalizacji procesów społecznych*, [w:] Bobrow D.B., Haliżak E., Zięba R. (red.), *Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe u schyłku XX wieku*, Wydawnictwo Scholar, Warszawa 1997.
- Misiuk A., *Instytucjonalny system bezpieczeństwa wewnętrznego*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2013.
- Nakonieczna-Bartosiewicz J., *Wymiar społeczny bezpieczeństwa Polski*, [w:] Pietraś M., Wojtaszczyk K.A., *Polska w systemie bezpieczeństwa międzynarodowego*, Oficyna Wydawnicza Aspra-JR, Warszawa 2016.

- Nowak E., Nowak M., *Zarys teorii bezpieczeństwa narodowego, Zarządzanie bezpieczeństwem*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2011.
- Nowak S., *Metodologia nauk społecznych*, Wydawnictwo naukowe PWN, Warszawa 2011.
- Pawłowski J., *Procedura i metody organizowania i prowadzenia strategicznych przeglądów bezpieczeństwa narodowego*, [w:] Koziej S., Pawłowski J., Sikorski K. (red.) *Strategiczny Przegląd Bezpieczeństwa Narodowego: rola, struktura, procedury*, Warszawa 2009.
- Pawłowski J., Zdrodowski B., Kuliczkowski M., (red.), *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2020.
- Paździor M., Szmulik B., *Instytucje bezpieczeństwa narodowego*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2012.
- Pieprzny S., *Ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego w prawie administracyjnym*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2007.
- Pilch T., *Zasady badań pedagogicznych: strategie ilościowe i jakościowe*, Wydawnictwo Żak, Warszawa 2001.
- Pietraś M., *Bezpieczeństwo ekologiczne w Europie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 1996.
- Pietraś M., Wojtaszczyk K.A. (red), *Polska w systemie bezpieczeństwa międzynarodowego*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2016.
- Podgórzńska R., Piątek J., *Bezpiecznie czy niebezpiecznie?: wybrane aspekty globalnej i polskiej polityki bezpieczeństwa na przełomie XX i XXI wieku*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2007.
- Pokruszyński W., *Polityka a strategia bezpieczeństwa*, WSGE, Józefów 2011.
- Pokruszyński W., *Bezpieczeństwo. Teoria i praktyka (podręcznik akademicki)*, WWSGE, Józefów 2012.
- Polcikiewicz Z., Siemiątkowski P., Tomaszewski P., *Współczesne wyzwania polityki bezpieczeństwa państwa*, Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa, Toruń 2019.
- Popławski T., *Migracje masowe z peryferii do centrów. Przyczyny, skutki i strategie migracji Polaków do Europy Zachodniej*, [w:] Polakowska-Kujawa J. (red.), *Współczesna Europa w procesie zmian. Wybrane problemy*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2006.
- Popularna Encyklopedia Powszechna*, Tom 5, Oficyna Wydawnicza Fogra, Kraków 1995.
- Popularna Encyklopedia Powszechna*, Tom 10, Oficyna Wydawnicza Fogra, Kraków 1995.
- Pływaczewski W., Ilnicki M., (red.), *Uchodźcy – nowe wyzwania dla bezpieczeństwa*

- Europejskiego na tle standardów praw człowieka*, Wydawnictwo Uniwersytet Warmiński – Mazurski w Olsztynie, Olsztyn 2015.
- Putnam D.R., *Demokracja w działaniu: Tradycje obywatelskie we współczesnych Włoszech*, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, Kraków 1995.
- Rymarczyk J. (red.), *Międzynarodowe stosunki gospodarcze*, PWE, Warszawa 2010.
- Ratyński W., *Problemy i dylematy polityki społecznej w Polsce*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2003.
- Rotfeld A., *Międzynarodowe czynniki bezpieczeństwa Polski*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 1986.
- Sabak Z., *Strategia. Ewolucja paradygmatu. Konkluzja na XXI wiek*, Wydawnictwo AON, Warszawa 2012.
- Sagan S., Serzhanova V., *Nauka o państwie współczesnym*, Wydawnictwo LexisNexis, Warszawa 2010.
- Sieniow T. (red.), *Prawa i obowiązki uchodźców w Polsce. Informator*, Fundacja na rzecz państwa polskiego, Lublin 2010.
- Silverman D., *Prowadzenie badań jakościowych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008.
- Skrzyp J., Lach G., *Geopolityczne położenie Polski przed i po transformacji ustrojowej*, Wydawnictwo AON, Warszawa 2008.
- Skoczyńska – Prokopowicz B., *Społeczne skutki migracji zarobkowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Kraków 2015.
- Sławińska S., *Masowe przemieszczanie się ludności, a bezpieczeństwo Polski i innych państw Unii Europejskiej na początku XXI wieku. Wybrane problemy*, Wydawnictwo Sztafeta, Kraków- Stalowa Wola 2018.
- Słownik podstawowych terminów dotyczących bezpieczeństwa państwa*, Warszawa 1994.
- Słownik wyrazów obcych*, Wydawnictwo Literat Henryk Płonczyński, 2003.
- Stachowiak Z., *Ekonomia międzynarodowa wobec wyzwań cywilizacyjnych*, Wydawnictwo AON – Wydział Wydawniczy, Warszawa 2004.
- Stańczyk J., *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, Wydawnictwo PAN, Warszawa 1996.
- Stefanowicz J., *Bezpieczeństwo współczesnych państw*, Wydawnictwo „Pax” Warszawa 1984.
- Stankiewicz W., *Bezpieczeństwo narodowe a walki niebrojne, Studium*, Wydawnictwo AON, Warszawa 1991.
- Strzelczyk J., *Migracje w naszym kręgu cywilizacyjnym doby preindustrialnej*, Wydawnictwo Uniwersytet Wrocławski, Wrocław 2006.

- Szerłaż A., *Przedmowa: obywatelskość mentalne tułacza*, [w:] Szerłaż A., *Edukacja obywatelska w społeczeństwach wielokulturowych*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2007.
- Szmulik B., Żmigrodzki M., *Wprowadzenie do nauki o państwie i polityce*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2007.
- Szpyra R., *Bezpieczeństwo militarne państwa*, Wydawnictwo AON, Warszawa 2012.
- Szymczak T., *Jugosławia państwo federacyjne*, Wydawnictwo Łódzkie, Łódź 1982.
- Ścibiorek Z., Wiśniewski B., Kuc R.B., Dawidczyk A., *Bezpieczeństwo wewnętrzne, Podręcznik akademicki*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2015.
- Tokarczyk R., *Komparatystyka prawnicza*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2008.
- Tokarczyk R., *Prawo amerykańskie*, Wolter Kluwer Business, Warszawa 2009.
- Tomaszewski T. (red), *Psychologia*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 1975.
- Traczyk Z., *Sektory obywatelski, komercyjny i samorządowy w realizacji zarządzaniem bezpieczeństwem*, [w:] Lisiecki M. (red.), *Zarządzanie bezpieczeństwem – wyzwania XXI wieku*, Wydawnictwo WSZiP im. Heleny Chodkowskiej, Warszawa 2008.
- Tynelski A., *Sytuacja dziecka w rodzinie migrującej w Polsce*, Ministerstwo Edukacji Narodowej, Warszawa 2010.
- Ura E., Pieprzny S., *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2015.
- Wiśniewski J., *Migracje zarobkowe Polaków po 1 maja 2004*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2006.
- Wiśniewski L., Bieczyński M.M., *Swoboda przemieszczania się w prawie międzynarodowym, prawie Unii Europejskiej i polskim prawie krajowym. Przegląd zagadnień*. Wydawnictwo Naukowe Silva Rerum, Poznań 2015.
- Wojcieszak M., *Zestawienie najważniejszych informacji*, Materiały merytoryczne do debaty na temat bilansu korzyści i kosztów członkostwa Polski w Unii Europejskiej, Parlament Europejski.
- Wojnarowski J., *System obronności państwa*, Wydawnictwo AON, Warszawa 2005.
- Wrzosek M., *Współczesne zagrożenia w obszarze bezpieczeństwa europejskiego*, Wydawnictwo Menedżerskie PTM, Warszawa 2013.
- Zięba R., *Teoria ogólna bezpieczeństwa państwa w stosunkach międzynarodowych*, [w:] *Stosunki międzynarodowe w XXI wieku. Księga jubileuszowa z okazji 30-lecia Instytutu Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego*, Wydawnictwo naukowe Scholar, Warszawa 2006.

- Zięba R., *Kategoria bezpieczeństwa w nauce o stosunkach międzynarodowych*,
[w:] Bobrow D. B., Halizak E., Zięba R. (red.), *Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe u schyłku XX wieku*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 1997.
- Zięba R., *Leksykon pokoju*, Krajowa Akademia Wydawnicza, Warszawa 1987.
- Zięba R., *Instytucjonalizacja bezpieczeństwa europejskiego: koncepcje – struktury – funkcjonowanie*, Wydawnictwo naukowe Scholar, Warszawa 2004.
- Zięba R., Zając J., *Strategia rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego Polski. Ekspertyza*, BBN, Warszawa 2010.
- Zięba R., J. Zając, *Budowa zintegrowanego systemu bezpieczeństwa narodowego Polski Ekspertyza*, BBN, Warszawa 2010.
- Znamierowski C., *Szkoła prawa. Rozważania o państwie*, Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa 1988.
- Zybliekiewicz L.W., *Koncepcja strategiczna z listopada 2010 r. Zamiary i rezultaty*,
[w:] Czulda R., Łoś R. (red.), *NATO wobec wyzwań współczesnego świata*, Warszawa – Łódź 2013, Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego, Koncepcja Strategiczna NATO.

Artykuły

- Bay Ch., *Koncepcje bezpieczeństwa indywidualnego, narodowego i zbiorowego*, „Studia Nauk Politycznych”, 1989, nr 4.
- Bolesta S., *Pojęcie porządku publicznego w prawie administracyjnym*, „Studia Prawnicze”, 1983, z. 1.
- Brzozowski J., *Ekonomiczne teorie migracji międzynarodowych*, Zeszyty Naukowe nr 855, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Kraków 2011.
- Dahl M., *Europejski kryzys imigracyjny i jego konsekwencje dla Republiki Federalnej Niemiec – aspekty polityczne, społeczne i gospodarcze*, „Studia Polityczne”, 2016, nr 4/44.
- Dahl M., Dziudzik A., *Państwa Unii Europejskiej wobec kryzysu imigracyjnego z 2015 roku*, „Unia Europejska.pl”, 2017, nr 3/244.
- Danilewicz W., *Migracje jako źródło refleksji i dylematów rodzin rozłączonych przestrzennie*,
[w:] Studia Migracyjne – Przegląd Polonijny R. XXXVIII/1.
- Dobrowolska P., *Wpływ migracji społecznych na polski rynek pracy*. „Rynek – Społeczeństwo - Kultura, nr 3 P, 2016.

- Głąbicka K., *Przerzut migrantów jako nowa forma międzynarodowych wędrówek ludności w Polsce* [w:] Głąbicka K., Halik T., Sawicka A., *Studia nad przerwaniem migracji*, Instytut Studiów Społecznych UW, Ośrodek Badań nad Migracjami, Warszawa 1999.
- Kalinowski R., *Ratownictwo i ochrona ludności w świetle założeń Strategii Bezpieczeństwa RP*, Podlaskie Zeszyty Pedagogiczne, Siedlce 2008, nr 17.
- Kitler W., *Bezpieczeństwo narodowe. Podstawowe kategorie, dylematy pojęciowe i próba systematyzacji*, Zeszyt Problematyczny nr 1 (61) 2010.
- Kitler W., *Obrona narodowa III RP: pojęcie, organizacja, system*, „Zeszyty Naukowe AON”, Warszawa 2002.
- Kitler W., *Bezpieczeństwo narodowe*, „Zeszyt Problematyczny”, 2010, nr 1 (61).
- Koziej S., *Bezpieczeństwo: istota, podstawowe kategorie i historyczna ewolucja*, *Polityczno – Strategiczne aspekty bezpieczeństwa*, *Bezpieczeństwo Narodowe II – 2011/18*.
- Koziej S., *Główne ustalenia i rekomendacje Strategicznego Przeglądu Bezpieczeństwa Narodowego*, „Bezpieczeństwo Narodowe”, nr III-IV, 2012/23-24.
- Koziej S., *Samodzielność strategiczna Polski lata 90. XX w.*, BBN, *Bezpieczeństwo Narodowe*, I – 2012/21, Warszawa 2012.
- Koziej S., Brzozowski A., *25 lat polskiej strategii bezpieczeństwa*, *Bezpieczeństwo Narodowe* 2014/III.
- Koziej S., *Powinniśmy mieć wspólny język. Podstawowe pojęcia w dziedzinie bezpieczeństwa i obronności*, „Polska Zbrojna”, 1996, nr 220.
- Krc M., Urban R., *Nowe pojęcie strategii i polityki bezpieczeństwa Republiki Czeskiej*, „Zeszyty Naukowe AON”, nr 3(88) 2012.
- Kukułka J., *Bezpieczeństwo a współpraca europejska: współzależności i sprzeczności interesów*, „Sprawy Międzynarodowe”, 1982, nr 7.
- Kulisz M., *Analiza procesu planowania strategicznego bezpieczeństwa Polski w latach 1990 - 2007*, „DOCTRINA Studia Społeczno-Polityczne”, nr 5, 2008.
- Leska-Ślęzak J., Ślęzak J., *Nowe podejście do problemu migracji. Zmiany w polityce migracyjnej RP*, *Gdańskie Studia Międzynarodowe*, 15(1-2),.
- Łastawski K., *Sytuacja geopolityczna Polski po przemianach ustrojowych i wstąpieniu do Unii Europejskiej*, „Studia Europejskie/Europejskie Centrum Uniwersytetu Warszawskiego” 1/2011, https://www.ce.uw.edu.pl/pliki/pw/2-2011_lastawski.pdf, [dostęp 28.02.2021].
- Malec M., *Strategiczny Przegląd Bezpieczeństwa Narodowego, Strategia Bezpieczeństwa*

- Narodowego, Strategiczny Przegląd Obrony – ich zakres i cele*, „Bezpieczeństwo Narodowe”, nr I – 2011/17.
- Nakonieczna J., *Migracje międzynarodowe a rozwój państwa*, Seria Żurawia Papers, Zeszyt 9, Wydawnictwo Scholar, Warszawa 2007.
- Nicpoń M., Marzęcki R., *Pogłębiony wywiad indywidualny w badaniach politologicznych*, Przeszłość-Teraźniejszość-Przyszłość. Problemy badawcze młodych politologów, Kraków 2010.
- Oczki J., *Migracyjne efekty integracji Polski z Unią Europejską*, „Rynek Pracy”, 2002, nr 4.
- Olak K., Olak A., *Współczesne rozumienie bezpieczeństwa narodowego*, „Acta Scientifica Academiae Ostroviensis. Sectio A, Nauk Humanistyczne, Społeczne i Techniczne”, WSBiP, Ostrowiec Św. 2018.
- Pokruszyński W., *Współczesne bezpieczeństwo narodowe*, [w:] Kultura i Polityka Zeszyty naukowe Wyższej Szkoły Europejskiej im. ks. Józefa Tischnera w Krakowie, nr 5, Kraków 2009.
- Poparda A., *Wybrane konsekwencje nielegalnej migracji*, [w:] J. Zimny (red.), *Praworządność: komunikowanie z prawem*, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II. Katedra Pedagogiki Katolickiej, Stalowa Wola 2017.
- Poparda A., *Uwagi o migracji na południowym odcinku granicy Polski*, [w:] J. Zimny (red.), *Współczesne zagrożenia naturalne i cywilizacyjne*, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II. Katedra pedagogiki Katolickiej, Stalowa Wola 2017.
- Soloch P., *Wizja bezpieczeństwa narodowego w 2013 roku w dokumentach Prezydenta RP i Rządu. Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego*, Instytut Sobieskiego, nr 65, 20 września 2013.
- Stolarczyk A., *Kapitał ludzki – szans i wyzwania w kontekście rozwoju koncepcji Industrie 4.0, nierówności społeczne a rozwój gospodarczy*, z. 51 (3)/2017.
- Sławińska S., *Bezpieczeństwo społeczne*, [w:] Piędel A., Pomiankiewicz J., (red.) *Bezpieczeństwo państwa w XXI wieku - szanse i zagrożenia*, Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa i Ochrony im. Marszałka Józefa Piłsudskiego Wydział Zamiejscowy Nisko 2017.
- Sławińska S., *Związek współczesnych migracji z zagrożeniem terroryzmem w Europie*, Ante Portas – Studia nad Bezpieczeństwem, 2018, nr 2(11).
- Sławińska S., *Specyfika i zagrożenia bezpieczeństwa informacyjnego*, [w:] Oleksiewicz I. (red.), *Bezpieczeństwo informacyjne w wymiarze systemowym*, Warszawa 2018.
- Sławińska S., *Współczesne uchodźstwo a bezpieczeństwo naszego kraju*, [w:] *Bezpieczeństwo*

- współczesnego państwa część II Wymiar narodowy, Wydawnictwo Drukarnia Styl Anna Dura, Kraków 2019.
- Sławińska S., *Migracje we współczesnym świecie i ich wpływ na bezpieczeństwo*, Przegląd Naukowo-Metodyczny Edukacja dla bezpieczeństwa 3/2019 (44), Poznań 2019.
- Sławińska S., *Poczucie bezpieczeństwa w społecznościach lokalnych*, [w:] Ropski J., Sanetra – Półgrabi S., *Samorząd terytorialny wobec problemów bezpieczeństwa lokalnego i bezpieczeństwa państwa*, Wydawnictwo scriptum, Kraków 2020.
- Stańczyk J., *Środowisko bezpieczeństwa państwa w ujęciu międzynarodowym*, Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego 2018, vol. 12, nr 2.
- Tomaszewski J., *Prezydent RP jako gwarant ciągłości władzy państwowej*, Bezpieczeństwo narodowe nr 20, IV-2011.
- Walczak B., *Wychowawcze i edukacyjne konsekwencje „euromigracji” rodziców i opiekunów*, „Problemy opiekuńczo – wychowawcze” 2008, nr 5.
- Wojnicz L., *Przyczyny migracji Polaków w Unii Europejskiej po 1 maja 2004 roku*, „Przyszłość demograficzna Polski” 38, nr 3, 2016.
- Zdanowicz M., *Uchodźcy w Polsce – ustawodawstwo i jego rozwój*, Z obcej ziemi nr 13/wrzesień 2001.
- Zięba A., *Strategia bezpieczeństwa Niemiec w pierwszej dekadzie XXI wieku*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe”, IV 2007, nr 4.
- Zięba R., *Pojęcie i istota bezpieczeństwa państwa w stosunkach międzynarodowych*, „Sprawy Międzynarodowe”, 1989, nr 10.
- Zięba R., *O tożsamości nauk o bezpieczeństwie*, „Zeszyty Naukowe AON”, 2012, nr 1(86).

Inne źródła

- Ciszek M., *Teoretyczne podstawy bezpieczeństwa państwa*,
https://repozytorium.uph.edu.pl/bitstream/handle/11331/104/Doc_9.Ciszek.Teoretyczne_podstawy_bezpieczenstwa_panstwa.pdf?sequence=1 [dostęp 28.04.2021].
- Dębowska O., *Migracje – wyniki aktualnych badań i analiz*, Małopolskie Obserwatorium Rynku Pracy i Edukacji, Kraków 2007, <http://obserwatorium.wup.krakow.pl/files/common/raporty-z-badan/migracje-wyniki-aktualnych-badan-i-analiz/Migracje%20wyniki%20aktualnych%20badan%20i%20analiz.pdf> [dostęp 4.06.2021].
- Doroszewski W. (red.), *Słownik języka polskiego*, <https://sjp.pwn.pl/slowniki/strategia.html>

- [dostęp 16.04.2021].
- Encyklopedia PWN*, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/kapital-kulturowy;3920044.html>
[dostęp 24.02.2021].
- Encyklopedia Zarządzania*, https://mfiles.pl/pl/index.php/Drena%C5%BC_m%C3%B3zg%C3%B3w [dostęp 18.02.2021].
- Frontex Annual Risk Analysis z 2017*, https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annual_Risk_Analysis_2017.pdf, *Annual Risk Analysis z 2018* https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Risk_Analysis/Risk_Analysis_for_2018.pdf, *Annual Risk Analysis z 2019*, https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Risk_Analysis/Risk_Analysis_for_2019.pdf [dostęp 13.02.2021].
- Główny Urząd Statystyczny, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/bezrobocie-rejestrowane/bezrobotni-zarejestrowani-i-stopa-bezrobocia-stan-w-koncu-stycznia-2019-r-,2,78.html> [dostęp 14.02.2021].
- Informacje o wynikach kontroli NIK, Przyznanie Karty Polaka osobom zamieszkałym za wschodnią granicą RP Lata 2015 – 2017, Warszawa 2018 r., <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/karta-polaka.html> [dostęp 28.04.2021].
- Komunikat CBOS, wrzesień 2019 r.*, https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2019/K_115_19.PDF, [dostęp 16.04.2021].
- Koziej S., *Strategia Bezpieczeństwa i Obronności Rzeczypospolitej Polskiej po wstąpieniu do NATO*, skrypt internetowy, Warszawa/Ursynów 2008. www.koziej.pl/wp-content/uploads-2015/07-Skrypt_-_SBiORP_w_NATO.doc- Stanisław Koziej [dostęp 28.04.2021].
- Koziej S., *Wstęp do teorii i historii bezpieczeństwa*, Warszawa/Ursynów 2010, https://koziej.pl/wp-content/uploads/2017/09/Teoria_i_historia_bezpieczenstwa.pdf [dostęp 17.05.2021].
- Koziej S., *Teoria bezpieczeństwa – wykład*, Warszawa – Ursynów, 2009, www.koziej.pl [dostęp 14.03.2021].
- Krajowe Ramy Polityki Cyberbezpieczeństwa*, <https://www.gov.pl/web/cyfryzacja/krajowe-ramy-polityki-cyberbezpieczenstwa> [dostęp 18.02.2021].
- (Mini)Słownik BBN: propozycje nowych terminów bezpieczeństwa*, <https://www.bbn.gov.pl/pl/bezpieczenstwo-narodowe/minislownik-bbn-propozy/6035,MINISLOWNIK-BBN-Propozycje-nowych-terminow-z-dziedziny-bezpieczenstwa.html> [dostęp 14.04.2021].

Polityka energetyczna Polski do 2030 r., <http://www.pigeor.pl/media/js/kcfinder/upload/files/Polityka-energetyczna-Polski-do-2030r.pdf>, [dostęp 22.04.2021].

Raport o stanie bezpieczeństwa cyberprzestrzeni Rzeczypospolitej Polskiej w 2018 roku, <https://csirt.gov.pl/cer/publikacje/raporty-o-stanie-bezpi/964,Raport-o-stanie-bezpieczenia-cyberprzestrzeni-RP-w-2018-roku.html> [dostęp 18.04.2021].

Raport o stanie bezpieczeństwa, <https://archiwumbip.mswia.gov.pl/bip/raport-o-stanie-bezpie/18405,Raport-o-stanie-bezpieczenia.html>, [dostęp 17.04.2021].

Rocznik Demograficzny 2015 r., <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/roczniki-statystyczne/roczniki-statystyczne/rocznik-demograficzny-2015,3,9.html> [dostęp 29.09.2021].

Rocznik Demograficzny 2019 r., <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/roczniki-statystyczne/roczniki-statystyczne/rocznik-demograficzny-2019,3,13.html> [dostęp 20.02.2021].

Rocznik Demograficzny 2020 r., <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/roczniki-statystyczne/roczniki-statystyczne/rocznik-demograficzny-2020,3,14.html> [dostęp 29.09.2021].

Rocznik Demograficzny 2021 r., <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/roczniki-statystyczne/roczniki-statystyczne/rocznik-demograficzny-2021,3,15.html> [dostęp 29.09.2021].

Skutki migracji Encyklopedia Zarządzania, https://mfiles.pl/pl/index.php/Skutki_migracji [dostęp 14.02.2021].

Słownik języka polskiego PWN, <https://sjp.pwn.pl/slowniki/konwergencja.html> [dostęp 22.02.2021].

Słownik języka polskiego PWN, <https://sjp.pwn.pl/sjp/bezrobotny-I;2444053.html> [dostęp 19.02.2021].

Słownik języka polskiego PWN, [dostęp 6.04.2021].

Słownik języka polskiego PWN, <https://sjp.pwn.pl/sjp/nielegalny;2488902.html> [dostęp 22.04.2021].

Słownik języka polskiego PWN, <https://sjp.pwn.pl/szukaj/bezpieczny.html> [dostęp 24.02.2021].

Słownik języka polskiego PWN, <https://sjp.pwn.pl/slowniki/deportacja.html> [dostęp 22.01.2021].

Słownik języka polskiego PWN, <https://sjp.pwn.pl/slowniki/repatriacja.html> [dostęp 22.01.2021].

Słownik języka polskiego PWN, <https://sjp.pwn.pl/slowniki/reemigracja.html> [dostęp 4.02.2021].

Słownik Języka Polskiego PWN, <https://sjp.pwn.pl/sjp/strategia;2576315> [dostęp 19.04.2021].

Słownik języka polskiego PWN, <https://sjp.pwn.pl/sjp/cyberprzestrze%C5%84;2553915> [dostęp 6.02.2021].

Słownik pojęć: analiza SWOT, <https://inservices.pl/analiza-swot/> [dostęp 30.04.2021].

Standardy zapewniania bezpieczeństwa obiektów infrastruktury krytycznej w kontekście zagrożeń antyterrorystycznych, <https://rcb.gov.pl/standardy-zapewnienia-bezpieczenstwa-obiektow-infrastruktury-krytycznej-w-kontekscie-zagrozen-terrorystycznych/> [dostęp 18.04.2021].

Stempień J. R., Rostocki W. A., *Wywiady eksperckie i wywiady delfickie w socjologii – możliwości i konsekwencje wykorzystywania. Przykłady doświadczeń badawczych*, <http://www.research-pmr.com/pl/baza-wiedzy-sownik> [dostęp 28.04.2021].

Straż Graniczna, *Informacja statystyczna za 2019*, <https://www.strazgraniczna.pl/pl/granica/statystyki-sg/2206,Statystyki-SG.html>, Warszawa 2020, [dostęp 25.04.2021].

United Nations, *Trends in International Migrant Stock : The 2015 Revision*, URL: <http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimates15.shtml>, [dostęp 11.04.2021].

20 lat członkostwa Polski w NATO, badanie 31/2019, https://cbos.pl/SPISKOM.POL/2019/K_031_19.PDF, [dostęp 18.04.2021].

Dane drogą mailową z dnia 07.06.2021 r. Zastępca Dyrektora Biura Prasowego Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

http://www.bialystok.ap.gov.pl/arch/teksty/biala_ksiega.pdf, [dostęp 11.02.2021].

<http://www.bbn.gov.pl/pl/wydarzenia/2694,dok.html> [dostęp 14.04.2021].

<https://www.gov.pl/web/dyplomacja/wizy> [dostęp 4.03.2021].

<https://udsc.gov.pl/uchodzczy-2/pomoc-socjalna/system-pomocy-socjalnej/rodzaje-przyznawanej-pomocy/> [dostęp 27.04.2021].

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32001R0539&from=PL> [dostęp 14.03.2021].

<https://www.gov.pl/web/rodzina/praca-obywateli-ukrainy-po-wprowadzeniu-ruchu-bezwizowego> [dostęp 14.03.2021].

http://www.cpd.mswia.gov.pl/dokumenty/maly_ruch_graniczny [dostęp 14.03.2021].

<https://www.bbn.gov.pl/pl/bezpieczenstwo-narodowe/system-bezpieczenstwa-n/obronnosc/5976,Potencjal-obronny.html> [dostęp 29.02.2021].

https://www.msz.gov.pl/pl/p/brukselanato_be_s_pl/polska_w_nato/polska_w_operacjach_nato/ [dostęp 28.04.2021].

<https://www.bbn.gov.pl/pl/bezpieczenstwo-narodowe/system-bezpieczenstwa-n/bezpieczenstwo-p> [dostęp 22.02.2021].

<http://policja.pl/pol/kgp/bwc/33358,Biuro-do-Walki-z-Cyberprzesteczoscia.html> [dostęp 18.02.2021].

<https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/1124,pojecie.html> [dostęp 11.02.2021].

<https://www.forbes.pl/gospodarka/indeks-percepcji-korupcji-transparency-international-2018-cpi-corruption-perception/h0895df> [dostęp 15.02.2021].

<https://www.prawo.pl/akty/m-p-2018-12,18671977.html> [dostęp 15.04.2021].

<https://cba.gov.pl/pl/o-cba/zadania/350,zadania.html> [dostęp 16.04.2021].

<https://www.abw.gov.pl/pl/zadania/zwalczanie-korupcji/50,Zwalczanie-korupcji.html> [dostęp 15.04.2021].

<https://www.nik.gov.pl/kontrola/informacje-podstawowe-kontrola/> [dostęp 16.04.2021].

<https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/845,pojecie.html> [dostęp 21.01.2021].

<https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/212,pojecie.html> [dostęp 21.01.2021].

<https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/210,pojecie.html> [dostęp 21.01.2021].

<https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/211,pojecie.html> [dostęp 21.01.2021].

<https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/1132,pojecie.html> [dostęp 22.01.2021].

<https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/migracje-zagraniczne-ludnosci/glowne-kierunki-emigracji-i-imigracji-na-pobyt-staly-w-latach-1966-2018,4,2.html> [dostęp 25.01.2021].

<https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/1138,pojecie.html> [dostęp 22.01.2021].

<https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=B2YEQD> [dostęp 28.04.2021].

<https://udsc.gov.pl/wp-content/uploads/2015/09/Migracje-s%C5%82ownik.pdf> [dostęp 22.01.2021].

<https://udsc.gov.pl/legalizacja-pobytu-w-2019-r-podsumowanie/> [dostęp 25.01.2021].

<https://www.isp.org.pl/pl/aktualnosci/nowy-raport-niemcy-w-polsce> [dostęp 25.01.2021].

<http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/prognoza-ludnosci/prognoza-ludnosci-na-lata-2014-2050-opracowana-2014-r-,1,5.html> [dostęp 16.04.2021].

<http://wikip.udsc.gov.pl/kraje-pochodzenia/chiny.html> [dostęp 26.01.2021].

<https://edgp.gazetaprawna.pl/e-wydanie/55624,9-wrzesnia-2018/65412,Dziennik-Gazeta-Prawna/671643,Wielka-kolejka-z-Indii-do-Warszawy.html> [dostęp 26.01.2021].

https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultstronaopisowa/6149/1/1/cudzoziemcy_na_krajowym_ry [dostęp 4.02.2021].

https://www.senat.gov.pl/gfx/senat/pl/senatekspertyzy/3388/plik/oe-247_inter.pdf [dostęp 28.01.2021].

<https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/swiat/artykuly/8223163,litwa-media-nielegalna-migracja-z-bialorusi-do-polski-i-na-lotwe-stosunki-miedzynarodowe.html> [dostęp 09.07.2021].

<https://www.malopolska.uw.gov.pl/PressArticlePage.aspx?id=9087> [dostęp 27.01.2021].

<https://udsc.gov.pl/ochrona-miedzynarodowa-w-i-polowie-2020-r/> [dostęp 28.04.2021].

<https://www.bieszczadzki.strazgraniczna.pl/bie/dla-podroznych/14894,Statystyki.html> [dostęp 15.04.2021].

<https://poranny.pl/grodno-pierwsze-osiem-osob-otrzymalo-karty-polaka/ar/5133550> [dostęp 28.04.2021].

<https://www.money.pl/gospodarka/plot-na-granicy-z-bialorusia-wojsko-buduje-ogrodzenie-w-okolicach-usnarza-gornego-6676819644963648a.html> [dostęp 23.08.2021].

<https://udsc.gov.pl/ochrona-miedzynarodowa-w-i-kwartale-2021-r/> [dostęp 28.04.2021].

<https://zpe.gov.pl/a/zmiany-liczby-ludnosci-polski/D1A0dRW01> [dostęp 30.04.2021].

<https://www.nik.gov.pl/plik/id,7566,vp,9497.pdf> [dostęp 27.01.2021].

<https://udsc.gov.pl/statystyki/raporty-okresowe/zestawienia-roczne/>, [dostęp 11.03.2021].

<http://uchodzczy.info>infos>pojecia-i-definicje> [dostęp 28.04.2021].

<https://udsc.gov.pl> [dostęp 6.04.2021].

<https://euroislam.pl/tag/ekonomiczne-skutki-imigracji/> [dostęp 01.02.2021].

<https://www.gov.pl/web/gov/indywidualny-program-integracji-uzgadniany-zdalnie-dla-cudzoziemca> [dostęp 2.01.2021].

<http://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przestepczosc-cudzozie/50867,Cudzoziemcy-przestepczosc.html> [dostęp 23.04.2021].

<https://stat.gov.pl/metainformacje/sloownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/2578,pojecie.html> [dostęp 20.02.2021].

<https://asystaekspercka.pl/statystyki-opisowe.html> [dostęp 30.04.2021].

<http://www.demografia.uni.lodz.pl/dlastud/migracje> [dostęp 23.02.2021].

https://stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/L_migracje_zagraniczne_ludnosci_NSP2011.pdf,
[dostęp 21.04.2021].

<https://kurierwilenski.lt/2010/04/23/wilenszczyzna-otrzymuje-karte-polaka/> [dostęp
28.04.2021].

<https://www.gov.pl/web/klimat/polityka-energetyczna-polski> [dostęp 20.04.2021].

<https://www.unicef.pl/O-nas/Aktualnosci/Niedozywienie-cichy-zabojca> [dostęp 25.02.2021].

<https://powroty.gov.pl/-/czym-jest-karta-polaka-i-kto-moze-ja-otrzymac> [dostęp 28.04.2021].

<https://www.benchmark.pl/aktualnosci/co-to-jest-internet-rzeczy-iot.html> [dostęp
28.04.2021].

[https://fibis.pl/zagadnienia/strategia-bezpieczenstwa-narodowego-rp-polska-na-peryferiach-
europy/](https://fibis.pl/zagadnienia/strategia-bezpieczenstwa-narodowego-rp-polska-na-peryferiach-europy/) [dostęp 3.04.2021].

[https://www.dw.com/pl/unhcr-liczba-uchod%C5%BAc%C3%B3w-na-%C5%9Bwiecie-
osi%C4%85gn%C4%99%C5%82a-w-ubieg%C5%82ym-roku-rekordowy-poziom/a-
53855020](https://www.dw.com/pl/unhcr-liczba-uchod%C5%BAc%C3%B3w-na-%C5%9Bwiecie-osi%C4%85gn%C4%99%C5%82a-w-ubieg%C5%82ym-roku-rekordowy-poziom/a-53855020) [dostęp 30.04.2021].

http://popstats.unhcr.org/en/overview#_ga=1.57266346.1453658302.1456188296 [dostęp
9.04.2021].

https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2014/K_080_14.PDF [dostęp 19.01.2021].

[https://forsal.pl/gospodarka/demografia/artykuly/8230754,szlaki-migracyjne-hiszpania-
grecja-na-wegrzech-postawiono-plot.html](https://forsal.pl/gospodarka/demografia/artykuly/8230754,szlaki-migracyjne-hiszpania-grecja-na-wegrzech-postawiono-plot.html) [dostęp 26.04.2021].

[https://www.bbn.gov.pl/pl/bezpieczenstwo-narodowe/system-bezpieczenstwa-
n/bezpieczenstwo-publiczn/5977,Potencjal-ochronny.html](https://www.bbn.gov.pl/pl/bezpieczenstwo-narodowe/system-bezpieczenstwa-n/bezpieczenstwo-publiczn/5977,Potencjal-ochronny.html) [dostęp 19.01.2021].

<https://www.gov.pl/web/rozwoj-praca-technologie/zrownowazony-rozwoj> [dostęp
19.01.2021].

<https://www.gov.pl/web/ukraina/karta-polaka-informacje-ogolne> [dostęp 28.04.2021].

<https://warsawinstitute.org/pl/droga-polski-czech-wegier-nato/> [dostęp 28.04.2021].

[https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Migration_and_migrant_
population_statistics/pl](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Migration_and_migrant_population_statistics/pl) [dostęp 16.04.2021].

[https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/1095332,raport-o-przestepczosci-na-
zlecenie-rzadu-niemiec-w-glownej-mierze-winni-imigranci.html](https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/1095332,raport-o-przestepczosci-na-zlecenie-rzadu-niemiec-w-glownej-mierze-winni-imigranci.html) [dostęp 28.04.2021].

Spis tabel i ikonografik

Wykaz tabel

Tabela 1. Emigracja z Polski do państw europejskich i imigracja do Polski z państw europejskich w latach 2004 - 2018.	56
Tabela 2. Prognozowany współczynnik dzietności (TFR) w Polsce w latach 2014-2070 według czterech wariantów.	59
Tabela 3. Imigracje zagraniczne na pobyt stały według płci i wieku imigrantów w 2018 r.	77
Tabela 4. Cudzoziemcy studiujący w Polsce według obywatelstwa.	94
Tabela 5. Główne kierunki imigracji do Polski na pobyt stały w latach 2003 – 2018.	95
Tabela 6. Emigracja z Polski do państw azjatyckich i imigracja do Polski z państw azjatyckich w latach 2003 - 2018 (migracje na pobyt stały).	97
Tabela 7. Imigracja do Polski na okres co najmniej 12 miesięcy według płci imigrantów oraz kraju poprzedniego zamieszkania.	99
Tabela 8. Skala repatriacji w latach 2007 – 2012, 2018 - 2020.	102
Tabela 9. Liczba osób, którym wydano decyzję o przyrzeczeniu wydania wizy w celu repatriacji w latach 2007 - 2012.	103
Tabela 10. Wizy repatriacyjne do Polski wydane w latach 1997 - 2020 według krajów wydania wizy.	104
Tabela 11. Cudzoziemcy, którym przyznano status uchodźcy, ochronę uzupełniającą, zgodę na pobyt ze względów humanitarnych lub zgodę na pobyt tolerowany według obywatelstw.	106
Tabela 12. Imigracja na pobyt stały według płci, miejsca urodzenia i kraju obywatelstwa imigrantów w 2018 r.	107
Tabela 13. Imigracja do Polski na pobyt stały w latach 2004 – 2019.	110
Tabela 14. Cudzoziemcy, którzy otrzymali zezwolenie na pracę w Polsce wg obywatelstwa (wybrane obywatelstwa).	111
Tabela 15. Ważne karty pobytu w podziale na obywatelstwa dane na 31.12.2020 r.	112
Tabela 16. Liczba imigrantów w Polsce na pobyt stały.	113
Tabela 17. Imigranci zarejestrowani jako bezrobotni w Polsce z uwzględnieniem kraju pochodzenia.	133
Tabela 18. Imigranci pozostający długo bez pracy z uwzględnieniem kraju	

pochodzenia.	134
Tabela 19. Liczba wiz wydanych cudzoziemcom w 2019 r. na terytorium RP (wg obywatelstwa).	164
Tabela 20. Ruch graniczny osób w 2019 roku.	169
Tabela 21. Liczba osób, które w 2019 r. złożyły wniosek o udzielenie zezwolenia na pobyt czasowy (wg obywatelstwa).	171
Tabela 22. Liczba osób, które w 2019 r. złożyły wniosek o udzielenie zezwolenia na pobyt stały (wg. obywatelstwa).	177
Tabela 23. Liczba osób, które złożyły wnioski o udzielenie azylu w 2019 r. według obywatelstwa i płci.	186
Tabela 24. Liczba osób, którym wydano decyzje w sprawach o udzielenie azylu w 2019 r. według obywatelstwa, płci i rodzaju wydanej decyzji.	187
Tabela 25. Liczba osób, które w 2019 r. złożyły wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej w RP według obywatelstwa i płci.	187
Tabela 26. Główne ośrodki akademickie w Polsce i liczba studentów cudzoziemców.	189
Tabela 27. Główne obywatelstwa imigrantów studiujących w Polsce.	190
Tabela 28. Cudzoziemcy podejrzani o popełnienie przestępstw oraz / pokrzywdzeni na terenie Polski.	190
Tabela29. Imigranci w wieku 13 lat i więcej przebywający w Polsce czasowo powyżej 3 miesięcy według płci i poziomu wykształcenia w %.	192
Tabela 30. Cudzoziemcy posiadający ważną kartę pobytu na terytorium RP 2019 r. i 2020 r.	193
Tabela 31. Liczba wydanych zaproszeń dla cudzoziemców główne obywatelstwa.	194
Tabela 32. Liczba przyjętych wniosków o wydanie Karty Polaka w latach 2015 – 2017.	200
Tabela 33. Liczba decyzji odmownych w sprawie wydania Karty Polaka w latach 2015 – 2018.	201
Tabela34. Dynamika liczby wniosków i decyzji w sprawach o przyznanie Karty Polaka w latach 2015 – 2017 (do 23 listopada).	203
Tabela35. Liczba wniosków o przyznanie Karty Polaka w latach 2015 – 2017 w Republice Białoruskiej, na Ukrainie, w pozostałych krajach byłego ZSRR.	203
Tabela 36. Liczba decyzji o przyznaniu Karty Polaka w kontrolowanych placówkach w Kazachstanie, w Republice Białorusi, na Ukrainie.	204
Tabela 37. Karty Polaka przyznane w latach 2008 – 2019 według krajów, w których zostały przyznane.	204

Tabela 38. Maksymalny czas oczekiwania na spotkanie z konsulem w sprawie Karty Polaka w kontrolowanych placówkach w Kazachstanie, w Republice Białorusi, na Ukrainie.	205
Tabela 39. Odsetek decyzji w sprawach Karty Polaka, w których nie dotrzymano obowiązujących terminów załatwienia (30 dni) i nie informowano stron o przedłużeniu tych terminów w kontrolowanych placówkach w Kazachstanie, w Republice Białorusi, na Ukrainie.	206
Tabela 40. Cudzoziemcy zatrzymani/ujawnieni przez Straż Graniczną za przekroczenie granicy państwowej wbrew przepisom lub usiłowanie przekroczenia granicy państwowej wbrew przepisom w 2019 r. na poszczególnych odcinkach granicy.	211
Tabela 41. Cudzoziemcy zatrzymani/ujawnieni przez Straż Graniczną za przekroczenie granicy państwowej wbrew przepisom lub usiłowanie przekroczenia granicy państwowej wbrew przepisom w 2019 r. według obywatelstwa (wybrane obywatelstwa).	212
Tabela 42. Osoby posługujące się fałszywymi dokumentami uprawniającymi do przekroczenia granicy/pobytu na terytorium RP ujawnione przez Straż Graniczną w 2019 roku. Razem obywatele państw trzecich i obywatele UE, EOG.	213
Tabela 43. Formy nielegalnego przekroczenia granicy w UE w latach 2015 - 2018.	214
Tabela 44. Zatrzymani/ujawnieni przez Straż Graniczną za nielegalny pobyt w 2019 r. na poszczególnych odcinkach granicy.	216
Tabela 45. Liczba ujawnionych cudzoziemców, którzy nielegalnie przekroczyli granice zewnętrzne UE/wybrane narodowości, z których pochodzi największa liczba cudzoziemców.	219
Tabela 46. Nielegalny pobyt w Unii Europejskiej w latach 2015 - 2018.	222
Tabela 47. Cel polityki bezpieczeństwa państwa polskiego: zapewnienie istnienia, przetrwania państwa i organizacji państwowych.	257
Tabela 48. Cel polityki bezpieczeństwa państwa polskiego: szanse na rozwój państwa.	264
Tabela 49. Cel polityki bezpieczeństwa państwa polskiego zachowanie stanu posiadania terytorialnego.	268
Tabela 50. Cel polityki bezpieczeństwa państwa polskiego samostanowienie państwa i samodzielności politycznej.	270
Tabela 51. Cel polityki bezpieczeństwa państwa polskiego sprawne działanie	

administracji państwowej i równowaga wewnątrz państwa.	272
Tabela 52. Cel polityki bezpieczeństwa państwa polskiego działania podnoszące poziom życia obywateli.	273

Wykaz ikonografik

Ikonografika 1. Imigracje w Polsce i najważniejsze akty prawne w latach 2004 – 2020.	139
--	-----

Załączniki

Scenariusz wywiadu

Szanowny Panie,

Dziękuję za wyrażenie zgody na przeprowadzenie z Panem rozmowy. Udzielone przez Pana odpowiedzi posłużą mi do pracy doktorskiej, pomogą odpowiedzieć na pytania badawcze. Rozmowa potrwa maksymalnie 1 h. Jestem bardzo zainteresowana poznaniem Pana opinii jako eksperta biorącego udział w procesie decyzyjnym. Wszystkie Pana opinie będą dla mnie kluczowe. Najbardziej interesującym mnie okresem jest przedział czasowy 2004 – 2020. Wykorzystane w doktoracie dane będą miały charakter anonimowy. W przygotowaniu i analizie będą podawane dane zbiorcze nie będą ujawniane imiona i nazwiska. Chciałabym prosić o możliwość nagrywania wywiadu ponieważ chciałabym w pełni oddać Pana opinie a nie jestem pewna czy uda mi się szybko je zanotować. Jak będzie Pan zainteresowany bardzo chętnie podzielę się wynikami moich badań.

Pytania ogólne

1. Jakie są Pana zdaniem konsekwencje imigracji dla polityki bezpieczeństwa państwa polskiego? Mam na myśli imigrację od roku 2004 do czasów współczesnych.
 2. Jakie są Pana zdaniem cele polityki bezpieczeństwa państwa polskiego w kontekście imigracji?
 3. Co Pan rozumie przez wyzwania/zagrożenia i szanse z perspektywy celów polityki bezpieczeństwa państwa polskiego?
- 3a. Jak Pan postrzega imigrację, na ile są wyzwaniem z perspektywy celów polityki bezpieczeństwa państwa polskiego?
- 3b Jak Pan postrzega imigrację, na ile są zagrożeniem z perspektywy celów polityki bezpieczeństwa państwa polskiego?

3c. Jak Pan postrzega imigracje, na ile są szansą z perspektywy celów polityki bezpieczeństwa polskiego?

4. Na ile Pana zdaniem zmiany przepisów prawnych dotyczyły zjawiska imigracji a na ile konkretnych grup imigrantów?

Pytania o Strategię Bezpieczeństwa Narodowego RP, którą Pan Profesor tworzył

5. Jakie cele stawialiście sobie Państwo podczas przygotowania Strategii? Co było dla Państwa najważniejsze przy tworzeniu tej Strategii?

6. Jakie były kluczowe cele polityki bezpieczeństwa państwa polskiego w Strategii, którą Pan tworzył?

7. Jakie były Pana zdaniem najważniejsze działania w obszarze polityki bezpieczeństwa państwa polskiego w Strategii DANY ROK?

8. Jakich kluczowych działań w obszarze polityki bezpieczeństwa państwa polskiego zabrakło Pana zdaniem w Strategii w wymiarze krajowym?

9. Jakie Pana zdaniem cele polityki bezpieczeństwa państwa polskiego zostały zawarte w Strategii?

10. Jakie Pana zdaniem cele polityki bezpieczeństwa państwa polskiego zostały pominięte w Strategii?

Pytania o Strategie Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r., 2014 r., 2020 r.

Poniżej znajdują się tabele /1,2,3/ chciałabym poprosić o porównanie Strategii z 2007 r. /tabela 1/, 2014 r. /tabela 2/, 2020 r. /tabela 3/. Proszę wskazać:

Tabela 1 Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r.

	Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2007 r.
Co Pana zdaniem było motywacją do powstania Strategii z 2007 r.?	
Jakie Pana zdaniem były cele polityki bezpieczeństwa państwa polskiego w Strategii z 2007 r.?	
Jakie są Pana zdaniem główne działania polityki bezpieczeństwa państwa polskiego w Strategii z 2007 r.?	
Czego Pana zdaniem zabrakło w Strategii z 2007 r.?	
Jakie w Pana opinii można dać rekomendacje na przyszłość?	

Tabela 2 Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 r.

	Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 r.
Co Pana zdaniem było motywacją do powstania Strategii z 2014 r.?	
Jakie Pana zdaniem były cele polityki bezpieczeństwa państwa polskiego w Strategii z 2014 r.?	
Jakie są Pana zdaniem główne działania polityki bezpieczeństwa państwa polskiego w Strategii z 2014 r.?	
Czego Pana zdaniem zabrakło w Strategii z 2014 r.?	
Jakie w Pana opinii można dać rekomendacje na przyszłość?	

Tabela 3 Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2020 r.

	Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2020 r.
Co Pana zdaniem było motywacją do powstania Strategii z 2020 r.?	
Jakie Pana zdaniem były cele polityki bezpieczeństwa państwa polskiego w Strategii z 2020 r.?	
Jakie są Pana zdaniem główne działania polityki bezpieczeństwa państwa polskiego w Strategii z 2020 r.?	
Czego Pana zdaniem zabrakło w Strategii z 2020 r.?	
Jakie w Pana opinii można dać rekomendacje na przyszłość?	

11. Jakiego Pana zdaniem można zidentyfikować cele polityki bezpieczeństwa państwa polskiego w Strategiach z okresu 2004 - 2020?
12. Na ile Pana zdaniem w Strategiach wskazuje się problem imigracji? Czemu się go nie porusza?

Pytania o rekomendacje na przyszłość

13. Jak Pana zdaniem polityka bezpieczeństwa państwa polskiego poradziła sobie z napływem imigrantów?
14. Jakiego działania przyniosły pozytywne efekty? Co Pana zdaniem można było zrobić/zaplanować lepiej?
15. Na ile na przestrzeni lat 2004 - 2020 polityki bezpieczeństwa państwa polskiego była podobna a na ile można wyodrębnić przedziały czasowe/różnice?
16. Jak Pan ocenia zmiany polityki bezpieczeństwa państwa polskiego z perspektywy czasu?
17. Jakiego rozwiązania z perspektywy czasu proponowałby Pan żeby poradzić sobie z wyzwaniami wynikającymi z napływu imigrantów?
18. Jakiego Pana zdaniem na podstawie doświadczeń można dać rekomendacje na przyszłość w temacie celów polityki bezpieczeństwa państwa polskiego?

Czy chciałby Pan coś dodać co z perspektywy wywiadu jest ważne a o co nie zapytałam.

Chciałabym przejść do podsumowania i omówić z Panem warunki archiwizacji.

Bardzo dziękuję za odpowiedź na pytania.